

מחנות

קובץ

שבת ת"ש

ינואר 1940

תוכן הענינים:

על המשמר

3	הלקח של הגנת פינלנד
5	ההוה מפענח את מסתרי העבר
6	המערכה האירופית העקרית
8	העם העברי בין מצוקה לתקוה
	בשערי ארץ-ישראל (התקדמות האנגלים מסיני לא"י 1916/17)
10	דברי מבוא
12	ההתקדמות לעבר אל-עריש ורפה גנרל א. ס. וינל
16	מתוך האגרת השלישית למיניסטריון המלחמה הבריטי סיר ארציבלד קרבי
24	הקרבות האחרונים במדבר סיני . . . פרידריך קרס-פון-קרסנשטיין
28	הגורמים להתפוררות המשטר הקונסטיטוציוני בסוריה . . . א. ששון
33	שיטת ההגנה הגרמנית סיריל סוללס
38	כיצד מנצחים במלחמה א. גויאדניני
41	הפסיכולוגיה והצבא ד"ר חיים כוהן
44	החינוך הגופני בארץ-ישראל ד"ר עמנואל סימון וברוך בג
52	המסע ושימושה הצבאי הלל בורגר
56	השימוש ביחידות של רוכבי אופנים א. בן-נפתלי
59	מכתב מאיטליה אורי ל.
	מדור לה. ג. א.
61	הספרות הבינלאומית על הגנה בפני התקפות מהאוויר . . ד"ר משה בורג
63	כרוניקה מפעולות ה. ג. א. בארץ
	מדור לכלכלה
66	ארץ-ישראל במעגל הנפט אביצור
73	לדרכי מימון המלחמה ז. ליפשיץ
	לקט כלכלי: השלטון על מקורות הגלם וכוסר המלחמה /
74	האבטריקה האיטלקית
77	רשימות קצרות: עוד על מלחמת המנוע והשריון בפולין
	מהעתונות הצבאית:
82	העתון הצבאי השרירי הכללי, כן
85	"ידיעות התרבות הצבאית", רומא
87	דפוס יצבא: דיבניות מובילות בעבר ובהווה
91	ציננים מהמזרח התיכון
93	אגרות קוראים: על יחידה יהודית בחזית המערב
96	מילון

מפת זכיונות הנפט בא"י עמוד 71

מפת הפשיטות הגרמניות בפולין עמוד 78

3 מסות של הקמפניה הא"י 1916/17 עמודים 99, 100, 101

מִחְנוֹת

קובץ לשאלות
מדיניות, כלכלה ומלחמה

מוקדש במיוחד
לסזרח התיכון

חל-אביב, ארץ-ישראל
שבט ת"ש • ינואר 1940

ע ל ת מ ש מ ר

הלקח של הגנת פינלנד

ב־30 לנובמבר 1939 התחילו הסובייטים בהתקפת הריפובליקה הפינית. בשעה ששורות אלו נמסרות לדפוס אנו מונים כבר שלושים יום למלחמת רוסיה־פינלנד. לא ברור עדיין, כמה זמן תמשך המלחמה הזאת, במה תגמר, ומה הם הקונפליקטים הבין־לאומיים הנוספים שהיא תביא בכנפיה. אולם, מבלי שנתבא על העתיד, אפשר להסיק כבר כמה מסקנות חשובות מעברה הקצר של מלחמה זו. מסקנות אלו מתבלטות מאליהן, אם נשנה את מצבה של פינלנד ביום השלושים להגנתה, למצבה של פולין ערב המכה הרוסית מהעורף, ביום השבעה עשר למלחמתה היא. ההתקפה הגרמנית על פולין החלה בליל ה־1 לספטמבר, וב־17 בו היו כמה עובדות מכריעות ברורות בהחלט: (1) פולניה לא הצליחה לבצע את גיוס צבאותיה, (2) האווירה הפולנית רוסקה בימי ההתקפה הראשונים ובסיסה נחרבו כליל, (3) הצבא הפולני לא יכול היה לעצור את הגרמנים בשום קו־הגנה פנימי, (4) חציה של פולין נכבש בידי האויב, (5) הקשר בין הריכוזים העיקריים של הצבא הפולני הופסק, ופעולת ההגנה התנהלה ע"י הגייסות הנשארים, ללא־תכנית מכוונת. וכל זה קרה לפני שהרוסים התנפלו על פולין מאחור.

אחר לגמרי הוא מצבה של פינלנד ביום זה. הגיוס הפיני בוצע במלואו, וכנראה, ללא הפרעה רצינית מצד המתקיף הסובייטי. האווירה הפינית הקטנה פועלת פעולה אפקטיבית וחשובה, הן ע"י תעמולה בעורף האויב (כרוזים בשמי לנינגרד), והן ע"י הריסת עורקי התחבורה שלו (הפצצת מסילת־הברזל המורמנית). הצבא הסובייטי טרם פרץ את קו־ההגנה הפיניים. עמדת מְנָהִים במיצר־היבשה הקרלי היא איתנה כשהיתה, ובחזית הארוכה שבין יאור לזֶוֹגָה ועד האוקינוס הצפוני נכשלו מאמצי הרוסים להתקדם לפנים הארץ. אף עיר חשובה מערי פינלנד לא נכבשה על ידי הפולשים. אך הפסדי הרוסים באוירונים, בטנקים, באניות־מלחמה ובשאר הציוד עולים על הפסדיהם של הגרמנים בכל הקמפנית הפולנית.

את מיעוט אפקטיביותה של הפלישה הסובייטית לפינלנד אי־אפשר להסביר ע"י מעצורים הומניטריים שהשפיעו, כביכול, על הפולש. ההתקפה הרוסית התנהלה מראשיתה לפי מיטב הברבריות הטוטליטרית: הצבא הרוסי פרץ את הגבולות ללא הכרזת מלחמה; באותה שעה ממש הופצצה מהאוויר עיר־הבירה, הלסינקי; שכונות פועלים, בתי־ספר ובתי־חולים הורעשו ללא רחם; פליטים נורו במכונות־ירייה ממטוסים.

מדוע לא הצליחה ההתקפה האכזרית לזעזע את כוח העמידה הפיני? לא כל הסיבות לכך הספיקו להתבהר מתוך ערפלי המלחמה, אך שלוש מהן, לפחות, הנן ברורות למדי.

הסיבה הראשונה היא במצבה הגיאוגרפי והטבעי של פינלנד המתגוננת. פולניה נלחמה בפלישה הגרמנית כשהיא מוקפת משלושת עבריה, וערפה המזרחי נתון לחסדו של שכן עוֹן ומאיים. לעומת זה, נוח יותר גבולה של פינלנד עם רוסיה: זרוע מעצורי מים רבים, ובערפה נשענת המדינה על המפרץ הבוֹטְנִי. הבטוח לע"ע, ועל שתי מדינות ידידותיות: שוֹרְדִיָה ונורבגיה. תקופת השנה החֶרְבָה שבסוף הקיץ הקלה בפולין על תנועות הצבא המובילי והמשורין של גרמניה, בעוד שעונת הסופות והשלגים שבצפון מכבידה מאד על הרוסים המתקיפים.

הסיבה השנייה היא, בהבדל שבין כושר ההתקפה של גרמניה ובין זה של המתקיף הרוסי. הצבא הגרמני בפולין גילה מקוריות והעזה בפעולות ההקפה שלו, הוא הצטיין בכשרונות תְּכַנִּיִּים (קליעה טובה של האוּרִיָה והארטילריה, ריגול משוכלל), והראה את יכולתו האישית של החיל הגרמני במסעות הארוכים והמיגיעים. ואילו פעולות הצבא הרוסי, לא העידו לע"ע על כשרונות הנהגה אסטרטגיים. צבא זה נכשל בכמה מבחנים תְּכַנִּיִּים (פעולה בלתי מוצלחת של הארטילריה, קליעה לא-מדויקת של האוּרִיָנִים ושירות-מודיעין עלוב*), וחייליו, שהוצאו להתקפות הראשונות, לא הראו כוח עמידה מספיק בפני שיטות ההגנה הפיניות. המשמעת הסוביטית התגלתה בחולשתה: אף כי הרוסים היו המתקיפים, נפלו מהם, בשבי יותר מאשר מהמתגוננים הפינים. כנראה, שגם צידודו של הצבא הרוסי בצרכי-פרט (כגד, נעל, אוהל) היה לקוי. הקמפניה הפינית לא הוכיחה שיסורי תכניות-חומש, שבאו לשם חידוש כוחה הצבאי של רוסיה הסוביטית, הוצדקו ע"י השיגים מתאימים בשדה-המערכה. אם כך או אחרת תגמר המערכה הפינית, הרי מהלכה נראה כמכה גדולה לפרסטיג'ה הסוביטית.

והסיבה השלישית: אין ספק, שלא רק ליקוייהם של המתקיפים, כי אם גם יתרונותיהם של המגינים היו בין גורמי החזיון המפליא של הגנת פינלנד. בפולין שלטה שנים רבות כת קצינים, סגורה ומסוגרת, מנותקת מהעם, משוחררת מבקורת ציבורית, מסוכסכת עם המיעוטים הלאומיים. חוגי הצבא הפולני התימרו כלפי חוץ בכל הסממנים של מעצמה אדירה. אך מבפנים סבל הצבא מכושר-לימודי מועט, מחוסר ערות ומרמת אחריות מסופקת למדי. אוירת הסודיות והאוטוריטריות שמסביבו האפילה על לקוייו החמורים. לא כן פינלנד, שהיא מדינה חפשית ודימוקרטית. מיעוטה (השוֹרְדִי) חי בהסכם וביחסי-אימון עם הרוב. השכבות העובדות משתתפות שיתוף גמור בהנהלת המדינה. הצבא (המיליציוני) מעורק למד בחיי העם, ואינו מהווה בתוכו כיתה מתנשאת ומתבדלת. פינלנד לא התפארה מעולם בהשיגיה הצבאיים ולא הבליטה את ארגונה המיליטרי, אך דאגה בצורה מתמדת לבריאותו של העם (הספורט הפיניו), לפיתוח השכלתו ויוזמתו של היחיד, והיא חינכה אותו למשמעת-מרצון, ולהחשבת העבודה המשותפת (הקואופרציה הפינית) – וכל זה הכשיר את האומה הקטנה גם לימי-מסה אלה. הידיעות על תכסיסי ההגנה וההתקפה-הנגדית של הפינים, שנתפרסמו בעתונות

* הצי הסוביטי הפציף, כירוע, במשך ארבעה ימים אי קטן במרחחו של המפרץ הפיני, מבלי שיריע שהאי נעזב מכבר מכל תושביו ומגיניו...

האירופית, אומרות, שהם משתמשים בדרכי-מלחמה, הניתנים בעיקר להיל מפותח, בעל יזמה ואחריות עצמית גבוהה.

איש אינו יודע מה תהיינה הדרגות הבאות של מלחמת רוסיה-פינלנד. קשה לשער שהפינים יוכלו להחזיק מעמד לאורך-ימים, אם לא תבוא עזרה מהחוץ. לא היה עדיין מקרה בהיסטוריה המודרנית, שעם יהויק מעמד בפני חוקף, שהוא רב ממנו פי חמשים ועומד בדרגה של ציביליזציה תְּכֵנִית אחת עם המתגונן. אך אם גם נעלם ממנו מה שצפון בחיק העתיד, הרי כל יום נוסף שהפינים עומדים על גפם בפני ההתקפה הבולשביסטית מוכיח, שגם בעיני מלחמה והגנה יש יתרון לסגנון החיים הדימוקרטי והליברלי על פני יריבו הטוטליטרי.

ההווה קפפנח את מסתרי-העבר

מאורעות השבועות האחרונים על גדות הים הבלטי מסבירים כמה דברים במדיניות האירופית, מהתקופה המכריעה ערב המלחמה, שנשארו סתומים עד היום. כך, למשל, רק עכשו מתברר, מדוע התנגדה רוסיה הסובייטית בחריפות כזאת לביצור איי-אלנד ע"י הפינים בשנת 1938. ביצורם של איי אלנד סוגר, כידוע, את המפרץ הבּוֹקְנִי בפני כל צי מתקיף; על כן רצו פינלנד ושוודיה, השוכנות על גדות המפרץ הזה, להתחיל במלאכת הביצור מיד עם התפשט האגרסיביות הנאצית. לפי הסכם משנת 1921 זקוק היה ביצור האיים לאישור מטעם חבר-הלאומים. הכל סבורים היו בשנת 1938, שהמעצמות המשתייכות לחבר תאפשרנה פה-אחד למדינות הצפוניות לחזק את הגנתן כלפי גרמניה; אך לתמהון-כל, ניסתה רוסיה בכל האמצעים לעכב בעד הדבר, והיא עדיין היתה או בתקופתה ה"גיבית" ונשאה את דגל "הבטחון הקולקטיבי" ברמה...

עכשו ברורה סיבת ההתנהגות הסובייטית: סגירת המפרץ הבּוֹקְנִי בפני המתקיף הגרמני סוגרת אותו ממילא בפני כל מתקיף אחר, כלומר, גם בפני המתקיף הרוסי. לו הצליח כעת הצי הרוסי להשתלט על איי-אלנד, הוא היה מפסיק את הקשר הימי בין פינלנד לשוודיה, מסכן את ערפה של פינלנד, ועושה את הגנתה למיואשת.

אך לא רק נקודות צדדיות מתבהרות והולכות. גם החידה העיקרית של ימי הקיץ 1939 מקבלת את פתרונה. מדינאים, עתונאים ועסקני-ציבור בעולם כולו התקשו אז להבין, מדוע לא יכלו האנגלים והצרפתים להתאחד עם הרוסים ב"נוסחה" משותפת לגבי "צורת ההגנה" של המדינות הבלטיות. יש אשר האשימו את שליחי המעצמות הדימוקרטיות במוסקבה, שלא הראו ותרנות למדי בניסוח הנוסחאות, ויש אשר שעררו, שאילו נסעו למוסקבה מדינאים מערביים בעלי תואר מיניסטר לפחות, במקום הפקידים והגנרלים, וודאי שהנוסחאות היו מוצאות את תיקונן מיד, והמו"מ היה נגמר לשביעת-רצון כל המשתתפים.

ההתקפה הרוסית על פינלנד והפרסומים שבאו בעקבותיה, אינם משאירים

ספק בדבר מהות חילוקי-הדעות על הנוסחה הנוגעת להגנת המדינות הבלטיות: במחיר הברית עם המעצמות המערביות דרשו שליטי רוסיה הסוביטית לכלול את המדינות הללו, ואפשר שלא רק את אלו בלבד, לתוך שטח המחיה הרוסי. שליחי אנגליה וצרפת נתבעו ע"י אנשי מוסקבה לותר לא על גוני-נוסחאות בלבד, כי אם על עיקרים מדיניים ומוסריים ראשוניים. לראון בלום מגלה במאמרו ב"פופוליר" את תוכן הניגודים במשאומתן הגורלי ההוא: "נעלה הדבר מכל ספק, כי בלי מתן ידים חפשיות לסטלין בים הבלטי, לא היו כל סיכויים לצרפת ולאנגליה למשוך את הסוביטים לצדן... כיון שאנגליה וצרפת אטמו את אוניהן לרמזיו, אפסה כל תקוה להביא את המו"מ לגמר. המאורעות האחרונים מוכיחים, באיזו מידה היה ההסכם בלתי אפשרי. כונתו של סטלין לא היתה לבטח את עצמו מהתקפה גרמנית שתבוא דרך הארצות הבלטיות - תביעה זאת ודאי שהיתה חוקית - אלא להודאה בזכותה של רוסיה להשתלט בכוח הזרוע על שכניה: דוגמת מעשי היטלר בשנים האחרונות. לראון בלום מדבר בשבחה של עמדת הממשלות המערביות, על אשר לא קבלו את ההצעות והנוסחאות הסוביטיות: "סתירה גדולה מדי היתה זו, אילו הסכימו אנגליה וצרפת לארגן את הגנת השלום מפני היטלר, ולהעניק אותה שעה לאחד מבני הברית שלהן את הזכות לפעול לפי ההלכה ההיטלרית. דבר צירוף הסוביטים לחזית הגנת השלום היה חשוב מאד, אולם אי אפשר היה לשלם בעדו מחיר כזה, ומסיבה פשוטה: על ידי כך היה ניטל כל טעמה של חזית השלום. כיום ברור מי האשם בדבר, שההסכם המערבי-הרוסי לא יצא לפועל, וכמו כן ברור לשם איזו מטרה השתמשו הרוסים בסיסמת ההגנה על אומות קטנות. ברם, כל התזוין הטרגיקומי הוא מעורר מחשבות נוגות על כשרון ההבחנה של דעת הציבור העולמית, שבמשך חדשים רצופים נואלה והלכה שולל אחרי מטעמי התעמולה הסוביטית.

המערכה האירופית העיקרית

אם כי תשומת הלב מוסכה בשבועות אלה לפינלנד, הרי אין ספק, שהמערכה האירופית לא תוכרע בצפון הרחוק. החזית העיקרית מוסיפה להיות, כמובן, החזית שבין גרמניה ובין המעצמות המערביות. במערכה זו יוכרע גם גורלה העתידי של פינלנד, כמו שיוכרע עתידן של פולין וצ'כוסלובקיה.

אך איפה הוא המנוף של המערכה העיקרית? מאין תפתח ההתאבקות הבאה? שאלה זו אפשר לבדוק משתי נקודות-ראות: מנקודת-ראותן של בעלי-הברית, ומנו של גרמניה.

האינטרס של בעלי הברית איננו מחיב שום התקפה מהירה על גרמניה. לפי שעה פועל הזמן עצמו לטובתם. כל שבוע נוסף מביא בעקבותיו את גידול הרזרבים המאומנים של האימפריה הבריטית, את רבוי ושכלולו של צי האויר האנגלי-צרפתי, ואת הפניתם המוגברת של אוצרות הדומיניונים וארמיב לצרכי המלחמה הדימוקרטית.

הזמן השקט מאפשר למעצמות המערביות לבצר את החוליות הרפויות בשרשרת ההגנה העתידה, - ביחוד, במזרח הקרוב והתיכון. בעוד שגרמניה מסתכנת בקשיים נוספים עם כל יום נוסף: הבלוקדה פועלת את פעולתה באטיות, אך באפקטיביות. המעצמות הדימוקרטיות אין להן, איפוא, צורך בשום התקפה צבאית בחדשים הקרובים. ההתקפה הדימוקרטית מצטמצמת לפי שעה בשטח הכלכלי, ובצורה בולטת-פחות גם בשטח המדיני-הדיפלומטי.

האינטרס של גרמניה קשור יותר בהתקפה צבאית ישירה ומוקדמת. תקוותיה לשבירת הבלוקדה או לבלוקדה ימית-נגדית נכזבות: מלחמת הצוללות הגרמניות ומלחמת המוקשים הולכת ומצטמצמת עד לשיעורים מוגבלים למדי, והמסדיהם של המחטיפים הגרמנים הולכים הלוך וגדול. התכניות הגרמניות להכרעת המלחמה ע"י הרעשת המרכזים האזרחיים והתעשייתיים של בעלי-הברית מתערערות עד היסוד עם גידולה המהיר של האוויריה האנגלית-צרפתית, המתרחבת הן בכוח התעשייה העצמית והן על ידי קניית אוירונים בארה"ב (לאחר ביטול האמברגו). נסיון הפצצה גרמני יביא בעקבותיו עונש חמור יותר מצד בעלי-הברית.

באחרית הסתיו נדמה היה, כי הגרמנים מתכוננים להתקיף את חזית המערב, אם מול קו מג'ינו, ואם בדרך-העקלתון השוויצרית והבלגו-הולנדית. לבסוף דחו את ההתקפה הזאת, - מתוך החשש לאבידות העצומות, במקרה שההתקפה תופנה ישר לצרפת, ומתוך אי-הרצון להוסיף על כך גם הפסדים פוליטיים-דיפלומטיים, באם יפלו דרך ארצות-השפלה או דרך שוויצריה. ואין זאת כי המצביאים הגרמנים שיערו, שההשיגים האפשריים הם מסופקים למדי גם לאחר ההפסדים הודאיים בחומר אנושי, באוצרות גלם ובמעמד פוליטי.

אם משקל הנימוקים נגד ההתקפה במערב היה כבד כלי-כך באוקטובר, נובמבר ודצמבר 1939, הרי משקלם עולה מיום ליום עם תחילת השנה החדשה. כוונותן של הולנד, בלגיה ושוויצריה להתגוננות גדלה מאז; שיעורי הצבא הבריטי בצרפת, המשמש רורבה אסטרטגית כלפי כל הפתעה גרמנית מצפון ומדרום, מתרחבים במידה ניכרת, ולימי האכיב יגיעו למספרים רציניים מאד. נוסף לכך, גברה גם האנטיפטיה האמריקאית כלפי התוקפנות הטוטליטרית, וכל מעשה-אונס חדש ביחס לאומה דימוקרטית קטנה עלול להביא עמו תוצאות בלתי-נראות מעבר-לאוקינוס. קרוב לודאי, שהמצביאים הגרמנים יחפשו מוצא אחר מהמצור, בטרם יחליטו להתרכז בהתקפה המיואשת על ביצורי המערב.

הגיאוגרפיה של אירופה וניטרליותה של איטליה משאירים לגרמניה שני כיוונים כבירים להתקפה. ההצלחה בכל אחד מהם תרחיב גם את מקורות החומר הגלמי הדרוש למלחמתה.

הכיוון הראשון הוא לצד צפון: כיבוש המדינות הסקנדינביות. ברור, ששום צעד רציני בכיוון זה לא יוכל להעשות בלי הסכם קודם עם הידיד הסובייטי. האם כבר קיים הסכם כזה גם בנוגע לשוודיה וגורבגיה, כשם שהיה קיים בנוגע לפולין,

ליטא, לטביה, אסחוניה ופינלנד? ואם אמנם כן הוא, — מה הם הגבולות שנקבעו ל-שטחיה-המחיה של רוסיה וגרמניה בצפון? התקבל גרמניה, למשל, את מטרות הברזל השנדיים, הקרובים כל כך לגבול הפיני והרוסי? שום איש, חוץ מסטלין והיטלר, לא יוכל לענות ברצף זה על שאלות אלו; וספק רב הוא, אם גם שני אלה יוכלו לענות עליהן בבטחון פנימי גמור. על כל פנים, דבר אחד ברור, במקרה של התקפה גרמנית לצד צפון: היא לא תפגע בשום עורק חיוני של בעלי-הברית, לא מבחינה כלכלית-משקית, ואף לא מבחינה צבאית-אסטרטגית.

ממילא גדל החשש, שגרמניה תנסה לכונן את התקפתה הקרובה לצד דרום-מזרח: לבלקנים ולתורכיה, אם ההצלחה תאיר לה כאן פנים, יהיה המלקוח גדול יותר. כיבוש רומניה וקוסטא, וההתקרבות לחופי הים התיכון ולתעלת סואץ פותחים אפקים חדשים לאסטרטגיה הגרמנית, ולא רק ביבשה, כי אם גם בים ובאוויר. אמצעי ההתקפה התתימיים והאוויריים של גרמניה, אשר התקרבו לגבולות אפקטיביותם במערב-אירופה, יכולים לזכות כאן בהשיגים הרבה יותר חשובים. בשטח עולם זה יכולים הנאצים לפגוע בעורקי החיים של האימפריה הבריטית.

וודאי, גם כאן רצונו הטוב של הידיד הסובייטי הוא תנאי חשוב לביצוע ההתקפה הגרמנית; אך שאלה היא אם יהיה ברצונו וביכולתו של הידיד לעכב את הפלישה הנאצית לדרום-מזרח, בשעה שידיו עסוקות בהתקפה היגעה על פינלנד, והוא מעונין לצמצם על מתנגדיו, ההולכים ורבים, בגידול סכנותיה של ההתפשטות הגרמנית; והאם לא תתעוררנה נטיות בין השליטים הסובייטיים להשתמש בהודמנות התמיכה הנאצית, כדי להגשים את שאיפותיו המסורתיות של האימפריאליזם הרוסי למים חמים? תהא בזה משום הפרזה בכוח החישוב האנושי, אם נרצה להתנבא ולאמור בבטחה, לאן תכוון המכה הקרובה של הגרמנים. מתולדות הדור האחרון למדנו לדעת, כמה דלה יכולתנו לראות מראש את התפתחות המאורעות ההיסטוריים. אכן, במידה שהדברים ניתנים לשיקול-דעת, יש יסוד להשערה, שנקודת-השריפה של דרגת המלחמה הקרובה עוברת לבלקנים ולמזרח הקרוב.

העם העברי בין מצוקה לתקנה

היהודים מופיעים לפי שעה רק כגורם סובל במלחמה, ולא כגורם פועל בה. על הנעשה בשטח הכיבוש הנאצי לא נוסף מלים: נעמיק לחרות בלבנו את הנועה, ונתכוין ליום הדין. התקוות, שתלו בשלטונות הכיבוש הסובייטיים, מתפוררות יותר מהר משיערו הפסימיסטים — הרדיפות על הציונות, על השפה העברית, על הקהילות והמפלגות היהודיות, ועל כל דבר שיש בו מהעצמיות הלאומית. הן בעצם תקפן.

רחשי העם העברי נתונים למדינות הדימוקרטיות, ללוחמות ולשאינן-לוחמות. אנו כואבים את כשלונותיהן ומתפללים להצלחתן. היש לחזור על כך? אך גם מצד זה טרם שמענו על מוצא להקלת מצוקתנו. ארצות הברית לא פתחו את שעריהן

בפני מאות אלפי היהודים, שיותר להם להמלט מגרמניה (מי יודע, כמה זמן יארך ההיתר?), והממשלה הבריטית לא פתחה אף פתח צר לארץ, אשר נועדה להיות ביתנו הלאומי. הישמם הנסיון הזה לקח לנו, להרגיש את עומק הטרגדיה היהודית, ולהבין את יחידות גורלנו בעולם—שאנו הראשונים לפגיעות הרשע, האחרונים לשילומי הצדק? יהודי ארץ ישראל היו, במרוצת הזמן, ללב האומה ולמקור יומתה הלאומית. חצייה של הגולה היהודית שותק בארצות האונס הטוטליטרי. החצי השני קונה את חירותו האזרחית במחיר ההשתמטות מיזמה לאומית עצמית. מדעת או שלא מדעת, מחכים פוורי ישראל לאות ולהדרכה מארץ-ישראל. כאן הוא המנוף לכל מדיניות עברית. ותנאיה המוקדמים הם: עידוד העם, הרחבת הבנין, וכוננות מתוחה לבאות. הישוב חייב לשמש דוגמה מעודדת לתפוצות באחדות הפנימית. בקיום מלוא העזרה ההדדית בתוכו, ובתארת הבניה הקונסטרוקטיבית מול המשואות אשר מסביב. בימים טרופים אלה אין להדול מהרחבת הבנין אף לרגע, ורוח הבנין אסור שתעלם מתוכנו: בה המקור לחיסונו הנפשי של הישוב.

התמורות הכלכליות עקב המלחמה מביאות אתן לא רק סבל וקשיים, — הן עלולות לשמש דרבן לבניה חדשה ורחבה. הפסקת האכספורט הגרמני לארצות המזרח התיכון פותחת בפני תעשיתנו שווקים חדשים ובלתי־צפויים, כאן ניתן לכבוש בחדשים, אשר בתנאים רגילים הצריך שנים, ואף הסכנות המתקרבות למזרח, שיש בהן כדי לפתח כלכלת־מלחמה בסביבותינו, מניעות להרחבה משקית בארץ. וכלום יש צורך להזכיר, שקרקע הארץ ניתן עכשיו לגאולה ביתר קלות מבכל תקופה אחרת מאז המלחמה האחרונה?

נחונן לעתיד, אך אל נזניח את ההווה. כל כפר חדש, כל תעשיה נוספת הם אבני־פינה לימי ההכרעה, והדברים תלויים במידה רבה בעם היהודי שבחפוצות השלמות, באם ימלא את חובתו הציונית, ויאפשר לבצע את המעשים הקונסטרוקטיביים בעוד מועד.

התקוות להקמת כוח צבאי עברי למלחמה בנאציות ולהגנת קוממיותו של עם ישראל בארצו טרם התגשמו. בנידון זה עלינו להתאזר בסבלנות. במלחמה הקודמת עברו שלוש שנים עד שנוצר הגדוד העברי הראשון, והוא הגיע לכך בשבילים ארוכים ומיגעים, מתוך נסיונות חזאיים של גדודי־עבודה ויחידות־עזר לאומיות. המלחמה הזאת עודנה בראשיתה, וכלום נתפלא, אם כתום שלוש החדשים הראשונים טרם השגנו את המבוקש? עדיין רחוקים אנו משיא־המתיחות במלחמה. הסכנות תרבינה, אך גם האפשרויות להגבה עברית תתגלינה עוד. על הישוב לעבוד ולבנות, ולהיות נכון לימי־מפנה. הם עלולים לבוא כל שעה.

היה נכון? — מעולם לא היתה יפה לנו האימרה הזאת, כבשעה זו.

בשערי ארץ־ישראל

(צנור תעודות על הדרגות הראשונות לכבוש ארץ־ישראל ע"י האנגלים ב 1917)

דברי־מבוא

ההיסטוריה הצבאית של כל ארץ וארץ יש בה לא מעט מהלקח המאלף לדורות הבאים; ולא רק מבחינה מקצועית צרה, אלא גם בהיקף היסטורי, מדיני וישובי רחב יותר. ואם נכון הדבר לגבי כל ארץ שהיא, הרי זה נכון שבעתים לגבי ארץ־ישראל, אשר נורלה ניתן לעתים קרובות לא רק על כפות המאונים של כוחות חברה ותרבות, שקבעו רשםם לדורות, כי אם גם על להב החרב המתהפכת. כל פרק של פעולת־מלחמה בארץ הזאת בעבר מנחיל גם לדורנו נסיון וידיעה, שאין לזלזל בהם.

ענין מיוחד ימצא הקורא העברי בעבר הקרוב יותר, במערכה הצבאית האחרונה אשר נתחוללה כאן, זו פרשת הכיבוש של ארץ־ישראל ע"י הצבא הבריטי, אשר בשלבו המאוחר יותר השתתפו בו כמה במלונים יהודים.

אין בכוחו של קובץ, שאיננו מתמסר לנושא זה בלבד, לתת תיאור מקיף של מלחמת השנתיים בנבול הארץ ובתוכה, וסקירה חטופה וקלושה — אין ענין בה לקורא, הרוצה בידיעה רצינית. מוטב, איפוא, להסתפק הפעם בהערכת פרק אחד, מסוים ומוגבל, של מסע־ארץ ישראל. מתוכו נוכל לעמוד על כמה מן השיטות והתכונות האופייניות לשניהצדדים הלוחמים, וכן על המסיבות האוביקטיביות, המיוחדות לזירת־מלחמה זו.

מבחינות אלו, האופרציות שהתנהלו על סף הארץ, והיו כאתחלה לכיבושה משמשות תומר מתאים ביותר. הן מנלות, מהצד התורכי, את מיעוט היוזמה האסטרטגית בשנות 18—1917, ואת כוה־עמידתו העקשני של החיל התורכי, בהגינו על עמדה מבוצרת. מהצד האנגלי בולט רצון־ההתקדמות, המסויג, אמנם, על ידי ההרגל ל־עבודה אטית, יקרה ויסודית (לפי ביטוי של הנג'רל ניוול), וכן השימוש הרב בכוחות רוכבים, אשר כאן מצאו לבסוף את נאולתם. אחרי שנתגלתה עקרום האופרטיבית בתנאי הויתיה מערב. אף מסיבותיה הניאונרפיות והאקלימיות של הקמפניה הארץ־ישראלית, המיוחדת במינה, מוצאות דוקא בשלב זה את גילויין הבולט ביותר, — וכן מתבלט בשלב זה כושר ההסתגלות הקבני של האנגלים.

ועוד מעלה לפרק זה דוקא, הוא איננו דן במערכות ובתנועות־צבא גדולות ומורכבות ביותר, איננו עלול, איפוא, להמם את הקורא, המתחיל לקנות לו מושגים ראשוניים בעניני־מלחמה, בשפע של פרטים, חישובים והערכות. דוקא תיאורן של פעולות־הקרב במידות קצת יותר זעירות (כקרבות מְרָקְהָ וקָרָה) עשוי יותר לנלות לו את הקפיצים המניעים של אופרציות צבאיות. על כן יש בפרק זה כדי לחנך לבהירות מחשבה והבנה בנוגע לחזיונות־מלחמה בתנאי המזרח התיכון.

ולבסוף, יש לזכור את ערכה של רצועת השפלה לחוף־הים, המובילה ממצרים אל ארץ־ישראל, ששימשה בכל הדורות כמפתח לארץ — היא שנקראה מישור פְּלוֹנְיוֹם, כאשר צערו דרכה למצרים כוחות רומיים במקורו של מרכוס־אנטוניוס; היא אֶל־עָרִישִׁי, אשר בה התנשנו בראשית מסעיה־הצלב כוחות הפרנקים עם בני־פְּסִיקָה המצריים; והיא שהיתה לדרך־המלך לצבאות מהמד־עלי ואברהים בנו, לפני כמאה שנה בערך, בתקופת השתלטותם על ארץ־ישראל ועל סוריה. רצועת־החול זו טרם אברה לה תשיבותה ההיסטורית־אסטרטגית מימים עברו.

הקושי שעמד לפנינו איננו רק בקביעת הקופה בלבד. לא קלה היא גם ברירת התומר המשמש לתיאורה.

ושוב — גם כאן חובה עלינו להתחשב בצרכיו, בעניניו ובהכשרתו של הקורא שלנו. קיימת היסטוריה רשמית של הפעולות הצבאיות במצרים ובארץ-ישראל (על יד המחלקה ההיסטורית של ועד ההגנה הקיסרותי הבריטי); כרכים רבייכמות, רבייחוכן ורבייענין. אולם, כאמור, לנבי קורא שאינו מקצועי (או אף מקצועי-למחצה) נהפכים הכמות והפירוט — למעצור. על כן בחרנו לשם תיאור כללי לא את החלק העוסק בנושא זה שב-היסטוריה הרשמית, אלא את רוב הפרק, ההתקדמות לעבר אל-ישיש ורפהי* מספרו של הנג'ל (מקדם — הקולונל) א. פ. וויול (A. P. Wavell): מסע ארץ-ישראל. ספרו של וויול ראוי להתשב כקלטי בבהירות הרצאתו ובמשקל שיפוטי. הקיצור היחסי שבו איננו נודע כלל מן היסודיות שבתיאור החיונות הצבאיים ובעיותיהם. כיום, מכל מקום, אין ספק בכך, כי זהו התיאור — בהיא היריעה — של מלחמת ארץ-ישראל.

לתוך מסגרת זו של הרצאה היסטורית (שנכתבה לא ע"י היסטוריון רחוק מהענין במקום ובזמן, אלא על ידי איש-צבא, המכיר את הענינים במציאותם), מצאנו לראוי לשלב גם קטע לא קטן מתעודה צבאית בתזומנם של המאורעות המתוארים. הכוונה היא לחלק מן האגרת השלישית של הנג'ל סיר ארציבלד קררי (Sir Archibald Murray) — אשר פקד או על צבא המשלוח המצרי הבריטי, — אל מיניסטרויין-המלחמה. על אופי פעולתיו של הנג'ל קררי, שמכר בקיץ 1917 את הפיקוד על צבא המשלוח לידי הנג'ל אלנבי, נוכל לעמוד באופן הטוב ביותר מתוך הערכתו של אלנבי עצמו (כ-1919): — הנג'ל מררי, המגשר בין מצרים וארץ ישראל על פני המדבר, הניח את היסוד להתקדמויות הבאות של צבא המשלוח המצרי. אני אספתי פירות בזכות החוש שלו לראית הנולד ובזכות דמיונו האסטרטגי. בבוח אלה הביא את מימי הגילום אל נכולות ארץ ישראל, תיכן את האופרציות הצבאיות רבות-הכשרון, אשר בעזרתן נהרפו התורכים מתוך עמדותיהם החזקות שבמדבר ומתוך נכולות מצרים, ואף קמת מסילת ברזל רחבת-היתב והביא אותה עד לשערי עזה ממש. הארגון אשר יצר, הן בסניי והן במצרים, עמד בכל המבחנים והיה ראש פינה להצלחותיו.

הקטע מהאגרות הניתן כאן מבליש לפני עינינו את תמונת המצב כאשר ראוהו העושים בשעתם. וקורא, המתחנך להערכת חיונות צבאיים, ימצא ענין בנונייהביטוי ובהפרשי ההערכה, הנראים בתיאורו של המפקד המצליח מצד אחד, ובראיתו של ההיסטוריון מאידך ניסא. מלאכת-התבליש של התיאור תושלם עוד יותר בשביל הקורא, אם יציץ רגע אל תוך מושניו ומחשבותיו של הצד שכנגד. כאן ניתן קטע קצר מן הספר. עם התורכים לתעלת סואץ (1918)* של הנג'ל הנרמני קרסי-פון-קרסנשטיין. אך גם הקטע הקצר הזה עשוי להראות לקורא את יכולתו, אך גם את ידיו הבכולות, לעתים, של איש צבא אירופי מוכשר, שהושל עליו לקיים חיות באמצעו של צבא-תורכיה של אותה התקופה. עדיין רבים בארץ האנשים הזוכרים היטב גם את העורף של אותה החות, אשר אוסיה הכללי רק נרמו כקטע המובא מספרו של פון-קרסנשטיין.

המפות המצורפות, המסתמכות בעיקרן (אגב השלמות) על כמה מהמפות שב-היסטוריה הרשמית, תעזרנה לקורא להתמצא בפרטי הקרבות, וגם להקיף בעינו את המסגרת הכוללת, הניאוגרפית-הצבאית, אשר מתוכה נראים מאורעות החדשים ההם באורם הנכון ובמלוא ערכם המכשיר והמכין.

נקוהינא כי התחלה קלה זאת לליקום היסטוריוגרפי-צבאי, אשר ארץ-ישראל עומדת

במרכו, עוד תמצא את המשכה.

* במקור: "קצבר מדבר סיני והתקפה על ארץ-ישראל".

ההתקדמות לעבר אל-עריש ורפה

מאת גנרל א. פ. ניוול

ב-7 לדצמבר 1916 נעשה לויד ג'ורג' ראש המיניסטרים במקומו של אסקוית. אחת מפעולותיו הראשונות של ראש המיניסטרים החדש, שמתמיד חיפש את מקומותיו החלשים של השריון הגרמני בנקודות שמחוץ לחזית המערבית, היתה לטלגרף לגנרל קָררי, כי יש צורך רב בפעולות מוצלחות במזרח. בתשובתו ללויד-ג'ורג' ציין המפקד העליון של צבא המשלוח המצרי שוב את הערכתו הראשונה, שלפיה נצרכות חמש דיביזיות וארבע בריגדות רכובות, כדי להגיע לאל-עריש ולהחזיק בה. ברשותו היו אותה שעה שש בריגדות רכובות, אולם רק ארבע דיביזיות, ואילו מנו באוקטובר ששת אלפים איש פחות מהרכבן התקין. אם להמשיך את הפעולה מעבר לאל-עריש ובתחומי ארץ ישראל תהיינה דרושות לדעת מררי שתי דיביזיות נוספות; בסך הכל – שש דיביזיות*.

באוקטובר 1916 העביר מררי את המעון הראשי שלו מאיסמעיליה לקהיר. הגבול המערבי של מצרים נתון היה עדיין תחת איום כוחותיו של הסיניסי, אשר חנה בנאות-המדבר המערביים. בסודן דוכא המרד של עלי-דיינר, שולטן דָּרפור, אולם עדיין לא חוסל כליל. גורלה של ההתקוממות הערבית בחיג'ו היה נתון על כף-המאזניים. ביצועו של המשטר הצבאי והמצב הפנימי במצרים, הצריכו השגחה קפדנית, ולאחרונה, היה עדיין הגנרל מררי אחראי במידה מסוימת למנהלת הכוח הבריטי בסלוניקי. כל התפקידים הללו ניתנו לטיפול ביתר נוחות ומהירות מקהיר, ונראה שבאותו זמן היתה העכרה זו הכרחית. אולם בקהיר הפסידו מררי והמטה שלו את מגעם עם הגייסות הלוחמים. מכאן ואילך היה מררי אדמיניסטרטור יותר משמפקדו של צבא בשדה. הוא מסר את הנהגת ההתקדמות בסיני בידי הלויתר. גנרל דוֹבֵל, שלפקודתו הועמדו כל הגייסות מורחה לתעלת-סואץ, שנודעו מעתה בשם "הכוח המורחי".

קוי התחבורה שטודרו לצרכי ההתקדמות דרך סיני היו דוגמה של חתיכת עבודה בריטית טיפוסית – עבודה אטית, יקרה ויסודית במידה יוצאת מהכלל. המכתם המפורסם של טציטוס על הרומאים – הם עושים מדבר, וקוראים לזה שלום** אפשר להתאימו להתקדמות בריטית זו – הם הופכים מדבר לבית-מלאכה, וקוראים לזה מלחמה*. ראיית-הגנול מצד מררי, שביסס את ההתקדמות מתחילתה על בסיס כה רחב כמסילת ברזל ברוחב סטנדרטי וצינור מים של 30 ס"מ, היא שאפשרה אח"כ את הדיפת האויב עד לשערי חלב (ארם-צובא) ומעבר להם. לפיכך נציין כאן בקצרה את אפיו הכללי של קוי התחבורה זה.

בהנחת קוי המסילה (ברוחב סטנדרטי – 1.435 מ') הוחל בסוף פברואר 1916. לאחר שני חדשים ומחצה הגיעה המסילה עד רומני, שבה הותקנה הסתעפות למחמדיה. כשנתחדשה שוב העבודה לאחר קרב רומני התקדמה זו במהירות ממוצעת של 15¹/₂ מיל (כ-25 ק"מ) לחודש. אורך המסילה מקנטרה עד נחל גרר (מול עזה) היה 140 מיל (כ-225 ק"מ), ולה הסתעפות של 17 מיל מרפה לשיִלל*** (נבנתה במאי 1917)

* מהן שלוש דיביזיות לצורך הגנה פסיבית על קוי התחבורה.

** «Solitudinem faciunt, pacem appellant»

*** לצד באר-שבוע – המערכת.

ושלוחה קטנה משילל לגמלי. קו המסילה הונח והופעל ע"י פלוגות מסילת הברזל של חיל ההנדסה, והעבודה הפשוטה נעשתה ע"י קורפוס העבודה המצרי. מסילות הברזל של מצרים סיפקו הרבה מהחמרים שהיו דרושים לצרכי המסילה הקבועה (לשם כך פורקו הסתעפויות צדדיות במצרים). בדרך זו סופק גם חלק גדול של הקרונות והקטרים וניתן גם סיוע תכני. יכולת התעבורה של קו המסילה הוזה היתה 13 רכבות ליום. הקמתה של המסילה הקבועה לא נתקלה בקשיים מרובים, אולם הספקת המים הצריכה סידורים מיוחדים. מי הבארות שליד הדרך היו מלוחים מכדי שיוכלו להשתמש בהם לצרכי הקטרים, ודרוש היה למלא את הללו מים מצינור האספקה. מי הבארות שבין קנטרה ואל-עריש היו גם הם פסולים לשתית אנשים אירופיים, ולפיכך שימשו רק להשקות את הבהמות. הגייסות ומסילת הברזל היו זקוקים למים שנתקבלו מתעלת המים המהוקים*. ממקור זה כבר נשאבו והועברו מים בנקודות רבות אל מעבר לתעלה, על ידי צינורות של 5, 4 ו-6 אינש, אל העמדות הקדמיות של קו החפירות מורחה לתעלה. עם התחלת ההתקדמות לאל-עריש דרש הגנרל מררי אספקה של צינורות בקוטר של 12 אינש. צינורות אלה נתקבלו מאמריקה והגיעו בשני משלוחים: בספטמבר ובאוקטובר (1916). קו הצינור הגיע עד רומני באמצע נובמבר. השיג מהרה את המסילה המוקמת, ונסתיים למעשה באל-עריש בזמן אחד עם סיום המסילה. מערכת המכונות תוכנה בצורה שתוכל לטפל ב-600,000 גלונים ליום. היא כללה מכונות-סינון בקנטרה המערבית, ותחנות שאיבה ומקני מים בקנטרה המזרחית, רומני, ביר-אל-עבר, מאזאר, שמכל אחת מהן העבירו את המים ע"י לחץ לתחנה הבאה. בזמן ההקמה, כשאי אפשר היה תמיד להשאיב את המים עד לראש המסילה, היו מעבירים אותם מתחנת השאיבה האחרונה באמצעות רכבות מים. מראש המסילה הומצאו המים לגייסות על דבשות גמלים בתוך טנקים קטנים, הידועים בשם fanatis, שקיבולם 12% גלון כל אחד, שנים שנים על גב גמל אחד.

מזרחית לאל-עריש הוטבה איכותה וגם כמותה של ההספקה שאפשר היה להשיגה במקום; הגייסות היו זקוקים פחות למי הצינור, והמסילה היתה מעתה הצרכן הראשי שלהם. באחרונה, בסוף אוקטובר 1917, סמוך להתקדמותו של גנרל אלנבי על ירושלים, המשיכו את קו הצינור עד כדי מרחק קצר בואכה עזה ובאר שבע, ועל ידי כך, כפי שמספרים, נתמלאה נבואה קדומה שאמרה, כי, כאשר מי הנילוס יבואו לארץ ישראל, תגאל ירושלים מידי התורכים*.

בחולות התחוחים של מדבר סיני היו הגמלים אמצעי התובלה המעשי היחידי. האופנים העמיקו לשקוע, אלא אם כן חוברו לצמיגיהם. באמצעות שרשראות, טבלאות עץ*, דוגמת הפסים שחוברו אל אופני התוחחים, שאפשרו להסיע אותם בקצב אטי בעזרת קבוצות של 8 או 10 סוסים. מסע של 15 מיל (25 ק"מ) היה מעיף את הארטילריה, ו-25 מיל (40 ק"מ), שאת חלקם הגדול עברו ב"הליכה", היו מוצצים את לשד הפרשים. כן השתמשו במידה ידועה ב-מוחלות חולי* להעברת פצועים. שימוש מוצלח ברשתות שפנים*, שחוזקו במסמרות על פני החול, יצר את כבישי הרשת. כבישים אלה אפשרו תנועת חיל-רגלים ומכוניות פורד. אולם לא יכלו לעמוד בפני עומס של תעבורה כבדה יותר. בתחילת שנת 1916 שימשו בקירוב

* תעלה זו נמצאת במצרים המזרחית, מערבה מהסיאץ. - המערכת.

** רבוע של 30 x 30 ס"מ בעובי של 2.5 ס"מ.

כ-20,000 גמלים בצבא המשלוח המצרי; באמצע 1917 הגיע מספרם ל-35,000. הם היו מסודרים בפלוגות של 2000 גמלים בערך תחת פקודת גמלים מצריים.

חלקה של מצרים בהפעלת התחבורה היה גדול. נוסף לחמרים, לקרונות, לקטרים ולשטב המנהל, שהושאל מאת "מסילות הברזל המצריות", ונוסף לאנשים ולבהמות הרבות שסופקו לצורך "קורפוס התובלה על גמלים", נתנה מצרים גם את "קורפוס העבודה המצרי" * רב-הערך. גדלו של הקורפוס עלה מ-3000 איש בתחילת 1916 עד ל-25,000 באוגוסט 1916 ועד ל-56,000 בקיץ 1917. נוסף לכך הלכו אלפים רבים לצרפת ולחזיתות אחרות. כדי להגיע למספר זה של אנשים היה צורך בפעולת גיוס אקטיבית, הואיל ושום דבר לא היה בכוחו להמריץ את המצרי שיקשור את עצמו לתקיפת שירות יותר מאשר לשלושה חדשים. להלכה היתה ההתגייסות בהחלט ענין של התנדבות. אולם, למעשה, ארעו קלקלות רבות בשיטות הגיוס, עם גידול הדרישות לאנשים. בחלקים רבים של הארץ בוצע, למעשה, גיוס-חובה ממש. זה היה אחד הגורמים הראשיים לאי-הרצון שהביא לידי התקוממות המצרים ב-1919. השלטונות הצבאיים לא היו אחראים לפעולת הגיוס, ולפיכך לא היו אחראים גם לאי שביעת הרצון, מלבד בזה, שהערכתם הגבוהה שהעריכו את פעולת הקורפוס גרמה לדרישת אנשים נוספים במספר גדול. התפקידים שבוצעו על ידי הקורפוס היו רבים ושונים. הוא הניח את קו מסילת הברזל ואת קו הצינור, התקין את כבישי הרשת, הטעין ופרק את האניות והרכבות, וסיפק אנשים לניהול הסירות, שהתחילו בתקופה יותר מאוחרת של אותה מערכה. להוריד מצרכים על חופי ארץ-ישראל וסוריה, וכן ביצע תפקידים מועילים אחרים. אנשי הקורפוס עבדו לעתים תחת אש וסבלו אבידות. הם נשאו ללא ריטון בעול תנאים קשים ביותר של חום ויובש. שלהם היו רגילים במידה מסוימת, ושל קור ורטיבות - שלהם ודאי לא היו רגילים. שלושת או ארבעת החדשים שאחרי קרב רומני, שבהם הביאו את קו המסילה עד כדי "מרחק מכה" מהעמדה התורכית באל-עריש, היו תקופה מונוטונית ומיגעת במאד לגייסות שבמדבר. משעה שהסיוור הגדול לכיר אל-מאואר ב-17 לספטמבר 1916 קבע שהאויב נסוג מאותה עמדה, לא נקטו בשום פעולה חשובה. בתחילת דצמבר ניתן המשמר הקדמי של הכוח המזרחי, הנודע בשם "שדרת המדבר", תחת פיקודו של סיר פיליפ צ'טווד. באותו זמן היה משמר זה מורכב מהדיביזיה הרכובה, "האנזקית" **, מבריגדת קורפוס הגמלים הקיסרותי ומהדיביזיות ה-42 וה-52. מסילת הברזל הגיעה עתה כדי 20 מיל (30 ק"מ) מאל עריש, שבה היה לו לאויב כוח של 1600 רגלים עם גופים מסייעים במדקקה ובאבו-צ'וניג'ילה, דרומה מאל-עריש לאורך ואדי אל-עריש. שכלול סידורי המים הצריך להשהות את ההתקדמות הסופית עד ל-20 לדצמבר, ואו, כדיוק כשהכל היה מוכן, נסוג האויב, וכשהגייסות הרכובים הקיפו את אל-עריש בבוקר של ה-21 בדצמבר, מצאו שהמקום פנוי מהאויב.

האויב נסוג בחלקו לרפה ובחלקו למדהבה. צ'טווד החליט להכות מיד מכה בכוח האויב האחרון, ושלח נגדו את הגנרל צ'וןל בראש הדיביזיה הרכובה, "האנזקית" ובריגדת קורפוס הגמלים הקיסרותי. צ'וול הגיע לעמדה התורכית עם עלות השחר ב-23 לדצמבר, לאחר מסע לילה של 20 מיל במעלה ואדי אל-עריש. הוא מצא שהאויב ניצב איתן בעגול של ביצורים-סגורים משני צדי הודי.

* היה ירוש בארץ בשם קורפוס הג'יפים - המערכת.

** ז. א. מבני אוסטרליה וניו-זילנד: Australian New-Zealand Auxiliary Corps = ANZAC

עד הצהרים הקיף הכוח של ציול למעשה את העמדה. אולם במשך זמן מה היתה הצלחת ההתקפות על העמדה ועומה; הורגש במקום חסרון מים לאנשים ולסוסים, וזמן מועט לפני שעה 2 אחרי הצהרים הוציא ציול פקודת נסיגה. אולם, בדיוק באותו רגע כבשו הרוכבים שלו בהשתערות את אחד הביצורים התורכיים. זו היתה „התחלת הסוף“, ובשעה 4.30 אחה"צ, בדיוק כשהחשיך, נלכדה העמדה כולה. ציול בטל את הפקודה שלו לנסיגה סמוך להוצאתה, לאחר שהתיעץ טלפונית עם צ'טורד. 4 תותחי שדה נלכדו ו-1282 מאנשי הרגימנט התורכי ה-84 נלקחו בשבי. 97 מההרוגים שלהם נקברו בשדה. אבידות הבריטים היו 22 הרוגים ו-124 פצועים. הכוח חזר לאל-עריש במשך ליל 23/24 לדצמבר, לאחר שעבר ברכיבה כמעט 50 מיל והשתתף בפעולה מאומצת, וכל זה בתחומי זמן של לא הרבה יותר מ-24 שעות.

מיד לאחר לכידת אל-עריש הופיע הצי ופינה שדה מוקשים של האויב. ב-23 לדצמבר התחילו כבר בפריקת מצרכים בחוף. מקור אספקה זה אפשר להעביר לפנים הארץ חיל רגלים להבטחת החזקתה של אל-עריש. המסע הבא היה נגד אותם גייסות האויב שנשארו עדיין בתחום הטריטוריה המצרית: פלגה של 2000 בערך ברפת, 25 מיל (40 ק"מ) מורחה. קו מסילת הכרזל הגיע לאל-עריש ב-4 לינואר, ובערב ה-8 לינואר יצא הגנרל צ'טורד ברכיבה בראש הדיביזיה הרכובה „אנוקית“ (פחות בריגדה אחת), הבריגדה הרכובה החמישית, בריגדת קורפוס הגמלים הקיסרותי ופטרול המכונניות הקלות מס' 7. לאחר מסע לילה, שנוהל בכשרון, הקיף צ'טורד את העמדה התורכית במגרוגטין דרומית מערבית לרפה, וזמן קצר לאחר עלות השחר ב-9 לינואר. אולם העמדה היתה חזקה ביותר. היא היתה מורכבת מ-3 קבוצות של ביצורים על שטח שופע ועולה. שנשתייעו ממצודה מרכזית על גבעה בולטת. אף אחד מהביצורים לא היה מוקף תיל, אולם היה להם משלט על שדה אש בתחום של 2000 ירד בשטח שהיה משולל כל מחסה. מהלך הקרב היה דומה לזה שבמדהבה. במשך זמן רב לא ניכרה כמעט כל התקדמות. בין 3 ל-4 אחרי הצהרים נמסר כי הגברות תורכיות משילל והן יונס נמצאות בתנועה. דומה היה כאילו ההשתערות על ביצורי מגרוגטין באו למצב של קפאון, וכן התחיל להיות מורגש מחסור בתחמושת. בשעה 4.30 אחה"צ נתן הגנרל צ'טורד פקודה לנסיגה. אולם, דוגמת מדהבה, שינתה גם כאן החלטיותם של הגייסות את המצב, והביאה לידי הצלחה בו ברגע שמנהיגם החליט, שהתפקיד הוא למעלה מכוחותיהם. לפני שהפקודה לסגת הספיקה להגיע אליהם, פינתה הבריגדה הרכובה הניו-זילנדית את הביצור המרכזי על ידי השתערות כידונים יפה. זמן קצר לאחר כך כבש קורפוס הגמלים בהשתערות קבוצה אחת של ביצורים. אחר נכבשו חיש מהר יתר הביצורים, וכשהחשיך היום היה הנצחון שלם: כל חיל המצב התורכי – שני גדודים של הרגימנט ה-31 וסוללה של תותחי-שדה – חוסל, מספר השבויים היה 1635 ומספר ההרוגים כ-200. אבידות הבריטים היו 71 הרוגים ו-415 פצועים.

שתי פעולות אלו במדהבה וברפה הן דוגמאות מצוינות לאפשרויותיהם של גייסות רכובים המנוהלים בתוקף, וכן גם לגבול יכולתם, באם מטילים עליהם לכבוש ברגל עמדות מבוצרות. הפלגות התורכיות היו מחוץ לטוח של חיל הרגלים הבריטי והן שיערו, והיה להן יסוד לכך, כי חווק ביצוריהן מן עליהן במידה מספיקה בפני השתערות גייסות רכובים. כח רכוב מצטמצם, כידוע, כמעט כדי חצי גודלו, כשמטילים עליו התקפה ברגל; * חוסר העומק וחולשת האש שלו עושים אותו בלתי

* לפחות כשליש הגיס חייב לשמור בשעת התקפה על הסוסים (ראה „דמוסי-צבא“ בחוברת זו). – המערכת.

מתאים להתקדמות ממושכת שלא ברכיבה מול ביצורים חזקים. לא רבים הם הרוכבים שתהא להם ההחלטיות לבצע עד הסוף התקפות כגון אלו, או שיהא להם הכשרון לעשות זאת בלא לסבול תוצאות קשות ביותר. כריגדת קורפוס הגמלים הראתה את ערכה בקרבות אלו. אם כי היא היתה ניידת (מובילית) פחות מבריגדות הסוסים הקלות, הרי לשם התקפה שלא ברכיבה יכלה להפרס לגוף עמוק יותר ואיתן יותר, כיון שהיה בידה להמציא מ־1600 עד 1700 רובים בערך לקו היריה. שאלת המים בשביל הבהמות של הכוח הטילה הגבלה חמורה נוספת על פעולות אלו. וגם כאן היה יתרון לקורפוס הגמלים. אחד ה"לקחים" של קרבות אלה הוא בלי ספק זה. שגייסות־רכובים * מצריכים אחוז נוסף של ארטילריה כפיצוי לחוסר כוח הרובים שלהם, וכי לפחות חלק מארטילריה זו צריך שיהא מוזין בתותח או הוביצר, היורה פגז כבד מזה הרגיל בן 13 או 18 הפונטים. התובלה המכנית יכולה לאפשר שימוש בסוגים כבדים של תותחים, ללא הפסד ניידות, באם השטח מתאים לכך. אולם ספק הוא אם טנקים, או איוה אמצעי "סחיבה" מיכני אחר, מהמתוכנים עכשיו, יכולים לפעול זמן ממושך בקרקע החול התחוח, שעליה נערכו קרבות אלה.

פלגות תורכיות אלה ניגפו בשעה שלא שימשו לשום מטרה איסטרטגית או טקטית חשובה. קרס פון קרֶנְשְׁטֵין ** תבע והפציר שיסלקו אותן, אלא שלא השגיחו בדבריו. כנראה מטעמים פוליטיים. אם כך הוא, הרי שילמו התורכים ביוקר בעד הנסיון להחזיק מעמד עוד זמן מה בטריטוריה מצרית. קרב רפה פינה לחלוטין את אדמת מצרים מהתורכים. הפעולות שלאחר כך, — הרי גורמיהן היו שונים מאלה שלהגנת מצרים.

מתוך האגרת השלישית למיניסטריון המלחמה הבריטי

מאת סיר אַרְצִי־בֵלְד מַרְרִי

האגרת דלהלן נשלחה עיי סיר א. מררי, מהמטה הראשי של «צבא המשלוח המצרי» ב־1 למרץ 1917, למיניסטריון המלחמה הבריטי. האגרות הופיעו בצורת ספר: «Despatches», ב־1920.

ב־23 באוקטובר העברתי את המטה הראשי שלי מיסמעיליה לקהיר, כדי להמצא במגע אמיץ יותר עם השלטונות האזרחיים. בו בזמן הוקם ביסמעיליה המטה הראשי החדש של הגיס המזרחי בפיקודו של לויט. גנרל סיר צ'רלס דוֹבֶל. ב־7 בדצמבר 1916 קיבל עליו הלויט־גנרל סיר פיליפ צ'טווד את הפיקוד על קולונת־המדבר **, וזמן־מה אחרי זה המטה הראשי שלו עבר מביר אל עבד אל מאואר. ב־10 לחודש נמצאה מטילת־הברזל במרחק של עשרים מיל מאַל־עריש, והגיע הזמן ליהנות מפרי העבודה הקשה שארכה קרוב לשנה. למן חודש ינואר התקדם הצבא בהדרגה דרך מדבר סיני, כשהוא נלחם בשעת הצורך, מתקין ובונה בלי־הרף בחול הכבד ובשמש הלוהטת. ודאי, שהלחץ על האויב בשאר מערכות החזית, ונצחוננו ליד רִזְמִי, היו גורמים מסייעים להתקדמות זו, אולם הגורם העיקרי היתה עבודה נמרצת ובלתי־פוסקת, אשר בלעדיה לא היה כל חופש לפעולה, וכל נצחון טקטי היה נטול־ערך.

* Mounted Troops. — המערכת. ** ראש המשלוח הצבאי הגרמנית בצבא התורכי בא־י — המערכת. *** בשם «קולונת המדבר» כונתה קבוצת הגיסות, שנוצרה להתקפה על העמדות התורכיות במדבר סיני המזרחי. הרכבה של הקולונת מתואר בהמשך האגרת. — המערכת.

כדי להשתלט על חצי האי הזה, שהוא הגבול האמיתי של מצרים, נסולו כבישים ומסילות-ברזל במאות מילין, הועברו צינורות-מים למרחק, הותקנו מסגרות כדי אספקת 1,500,000 גלונים-מים ליום, ונבנו בריכות, שבית-קיבולן הכללי הגיע ל-3,500,000 גלונים, ו-900,000 טונות של אבנים הובאו ממחצבות רחוקות*. קנטרה, שהיתה כבר קטן ליד התעלה, נהפכה לנקודה חשובה של מסילת-הברזל ושל אספקת-המים, עם מעגנים ומנופים ומעבֵּרָה המשמשת את הרכבת, ובמדבר, שהיה עד אז ריק מישוב אדם, הלכו ונראו אותות-התקדמותנו, בצורה של עמדות חזקות מוקפות חפירות טובות ומוגנות על ידי תיל דוקרני באורך של מאות מילין; של מחנות קבועים, ששם יכול הצבא למצוא מקלט בצריפים נוחים; של גיגיות ובריכות בנויות מלט; של תחנות-רכבת ומסילות-עזר; של אוירודרומים ותחנות-איתות ומתקני-אלחוט. בכוח זה הוכנע המדבר ונעשה למקום-ישוב, וקיימת-חבורה מתאימים נקבעו בין הצבאות המתקדמים ובין הבסיס ההולך ומתרחק. יתר על כן: לא רק צבא בריטי עבד בלי-הרף כל הקיץ והסתיו, אלא שגם הגוף המאורגן של עבודת-הילידים הלך וגדל, עד ש-גודר-העבודה המצרי, עם מטהו המיוחד, עם מחנותיו הקבועים, ותחנות הגיוס שלו, הגיע למספר של 40,000 איש, בקירוב. הצורך לצרף את מעשה ההגנה והכלכלה יחד, ובתוך זה גם את מפעל-הבריאות החשוב - (המון רב של פועלים, בריטיים וילידים) - תוך כדי התקדמות מתמדת זו של מסילת-הברזל, של הכבישים וצינורות-המים, הטביע חותם חמור ביותר על כל המאמצים והאמצעים. אולם בעית ההזנה של הפועלים, ללא החלשת העבודה, נפתרה בעזרת הרצון הטוב והמרץ של כל הנוגעים-בדבר, וההתקדמות המתמדת של הצינורות והמסילות לא פסקה אלא בתקופת הפעולות הצבאיות האקטיביות באוגוסט, וכן במקרה אחד או שנים כשנתאחרו החמרים הבאים בדרך הים.

הארגון לא פיגר מאחרי הבניה. ציוד היחידות הלוחמות בהובלת-גמלים, שהגיע לדרגת ההשלמה הראשונה בתקופת הקרב ליד רוֹמְנִי, שוכלל במחצית דצמבר. שלושת הדיביזיות של קולונל-המדבר צוידו בשלושת אלפים גמלים כל אחת, ועמם מספר מתאים של גמלים-ילידים. אלה סיפקו בשלימות את תובלת הקו-הראשון, שעובדה לכל פרטיה, לכל אחת מן היחידות. מספר רב של גמלים נוספים סופקו למשמר-הלְנִי של האספקה והמים, שהובלו מקצה המסילה-הנכנית אל החזית. הסעת הארטילריה הוקלה על ידי התאמת פסי-אופנים (Ped-rails), וכל עודף הסוסים - שהשקאתם גרמה טורח רציני - הוצאו משימוש. הכוח הלוחם היה עכשיו קל-תנועה לגמרי, והצבא למד להתגבר על הבעיות המיוחדות של מלחמה במדבר.

אולם שום סידור לא יכול היה להתגבר בשלימות על הקושי העיקרי שעמד לפני כולנו במשך השנה: להמציא מים במידה מספקת לצבא. אכן, בתקופה אחרונה זו גבר הקושי הזה בגלל ההתקדמות המהירה של הצבא ומסילת-הברזל, בעוד שהספקת-המים לא יכלה להתקדם באותה המהירות. ולא עוד, אלא שצבאותי יצאו את גבול פרשת-המים של קוֹטְיִיָה והגיעו לחבל-ארץ שכמעט כל מים מקומיים לא היו שם במציאות. מרומני עד בִּיר-אֶל-עֶבֶד היו המים המקומיים, המלוחים במקצת על הרוב, ניתנים לשתייה לסוסים ולפרדים ולגמלים, וכן נמצאו, שבאמצעי-הזרחה מוקדמים לא השפיעו המים לרעה על צבאותינו - במשך זמן מוגבל על-כילפנים.

* המספרים לסוף חודש סברואר 1917 הם: 388 מילין מסילות-ברזל, 208 מילין כבישי-אבנים, 86 מילין של דרך סלולה זרזרים ורשת, 300 מילין של צינורות-מים; נחצבו 960,000 טונות של אבנים.

ממורה לכיראל-עבד שונה המצב לגמרי. מים נמצאים שם רק במקומות מעטים ורחוקים זה מזה. בערך. במידה שישינם. הרי הם מלוחים ביותר בשביל שימוש בני-אדם, ומקורות-המים ממורה לקו-המים הם כלי-כך רחוקים זה מזה ויכולת-סיפוקם היא דלה כלי-כך, שיש קושי גדול - ולעתים גם אין כל אפשרות - להשקות בהם מספר רב של בהמות. עובדה אחרונה זו צימצמה במידה רבה את השימוש בצבא-פרשים. במשך המחצית הראשונה של נובמבר לא סיפק עדיין קו הצינורות בן 12 האינטשים את מימיו אף לרזמני, ואת המים בשביל הצבא המתקדם נחוץ היה להוביל, משום-כך, במסילת-הברזל בקרונות-טנקים, ולאצור אותם בטנקים ארעיים במסילות-עזר שנבנו לשם כך. ב-14 בנובמבר הגיעה מסילת-הברזל עד קילומטר 109, ועכשיו הוטל עומס הגון על כוחותיה. - בגלל הצורך לשמור גם להבא על שיעור-הבניה, לספק חומר לבנית קו הצינורות בן 12 האינטשים, לספק צידה לצבא, ונוסף לכך להעביר בדרך ארוכה מים בכמויות גדולות. ב-17 בנובמבר באה, בכל זאת, הקלה כלשהיא בענין-המים, משהגיעו המים בקו-הצינור עד רזמני. על ידי כך נתקצרה דרך העברת-המים ברכבת ב-25 מילין. ושוב גדלה מצוקת-המים עם התקדמות מסילת-הברזל, עד שבראשון בדצמבר כבר סיפק קו-הצנור מים לכיראל-עבד, והמרחק להעברת-מים במסילה קוצר שוב. אולם בהמשך חודש דצמבר נעשתה שאלת-המים דוחקת יותר מבכל הזמנים, כי היא היתה עכשיו הגורם היחיד הקובע את היום בו אוכל להשתער על אל-עריש. כל ההכנות הטקטיות להתקפה נעשו, תוכנה העזרה מאת הצי, ונעשו סידורים להורדת המים ולהקמת מעגנים מיד כשהמקום ימצא ברשותי. אולם הקושי בהספקת-המים היה עצום, אף כשקצה המסילה הנבנית נמצא כבר במרחק של 15 מילין בעורף. האויב היה ערוך באופן שיכול היה לשמור על כל המים המצויים בקרבת-מקום לאל-עריש ומסעידה. בין עמדתו לעמדתנו, ומדרום לעמדתו אי-אפשר היה למצוא כל מים. גם החיפושים בנדיאל-עריש, מדרום לעיר, על ידי חבורות שנשלחו שמה בלילה, לא זכו להצלחה. האויב היה ערוך בעומק ששלט על כל המים שבשטח - והמרחק שבין קו-החלוץ שלו ולקר-ההגנה השלישי שלו היה כארבעה מילין. ועל כן, אם יעלה בידו לעמוד בפני פעולת הצבא שלנו במשך שני ימים, יהיה הכרח להעביר לפנים כמויות גדולות של מים על גבי גמלים, לצרכי האנשים והבהמות של הפלוגות המשתתפות בקרב. זה דרש לאצור מלאי-מים גדול בקצה-המסילה הנבנית, ולדאוג לסידורים מדוקדקים להעברת המים אל החזית ולחלוקתם.

גודל חיל-המצב התורכי באל-עריש היה ידוע לי בודאות קרובה לדיוק. הוא הכיל שני בטליונים של הרגימנט ה-80 מן הדייוויה התורכית השלישית - כ-1,600 חיל רגלי בסך-הכל - בעמדת-הפירות חזקה. בין ה-9 ל-14 בדצמבר הראו התורכים פעילות מוגברת, והאווירונים שלנו ומשמרות-הרוכבים הודיעו על הקמת ביצורים חדשים; כן הודיעו שמחנות האויב במדֶהָה ובאַברֶאֶיֶגֶיֶלֶה גדלו בכמותם. עקב האותות של תגבורת אפשרית לאויב, הוחשו ההכנות האחרונות בתוקף נמרץ ביותר. לו ירד גשם, אפשר היה להקדים את תנועת-הצבא, אולם הספקת המים בשביל הכוח הלוחם של שתי דיביויות חיל רגלי, של דיביוית-הפרשים האוסטרלית והניור-זילנדית ושל בריגדת חיל-הגמלים הקיסרותי, לא היתה מובטחת במידה מספקת עד ה-20 בדצמבר.

מהירות הכנותינו האחרונות באה על שכרה, אם גם לא מיד, על ידי פעולה מוצלחת. קדמנו לאויב בהכנותינו, אולם הוא עמד על הדבר, ולפי שידע כי התגבורת

שלו תאחר לבוא, מיהר והוציא את צבאותיו מקִפְעֵדָה ואל־עריש. ב־20 בדצמבר הודיע חיל־האוויר המלכותי על נסיגה זו, ודיביזיית הפרשים האוסטרלית והניו־זילנדית ובריגדת חיל־הגמלים הקיסרותי נצטוו בו בלילה לצאת לאל־עריש. דיביזיית־הרגלים ה־52 צריכה היתה לצאת לתמיכת צבא־הפרשים. אחרי מסע של 20 מילין שנערך בזריות בליל חסר־ירה, הקיפו הבריגדות הראשונה והשלישית של חיל־הפרשים הקל ובריגדת חיל־הגמלים הקיסרותי את עמדת האויב. משמרות חיל־הפרשים הקל הגיעו עם הנָחֶה־החמה לאל־עריש ומצאו אותה בלתי־תפוסה. ב־720 בבוקר היתה הבריגדה הראשונה של חיל־הפרשים ממזרח לאל־עריש, חיל־הגמלים הקיסרותי – בדרומה של העיר, הבריגדה השלישית של חיל־הפרשים הקל היתה ליד מִקְעֵידָה. והבריגדה הניו־זילנדית של הקלעים־הרוכבים היתה במקמי. מתוך כך הודיע מפקד קולונת המדבר כי אין צורך בשיתוף פעולה מצד הצי, כאשר האויב עזב לגמרי את עמדתו. מכיון שהמים שנמצאו לא היו מספיקים, נשלחה הדיביזייה ה־42 חזרה למאזאר. במשך היום הודיע חיל האוויר שלנו כי 1600 איש, בערך, מחיל האויב צועדים בשתי קולונות בסביבת מִדְהָבָה וְאָבו אַיִגִ'ילָה. שִׁיך זֹוִיִד וְרַפָּה היו פנויות, כנראה, מן האויב. מִנְהָרָה נְעֻזָּבָה, והאויב נמצא, כנראה, בפרשת־יציאה מן המשמרות הסמוכים. בלילה אור ל־21 בדצמבר בוצע, אִפּוּא, על ידנו כיבוש אל־עריש, והאויב היה נסוג, או נסוג כבר, מעמדותיו שבמערב מקו צפוני ודרומי העובר במקום הזה. חוץ מאלה שבנָכַל ובחֶסְקָנָה. אולם חיל־האוויר הודיע, כי גם חיל־המצב של מקום אחרון זה נראה אף הוא כנסוג.

ב־22 בדצמבר נמצאה הדיביזייה ה־52 בקרבת אל־עריש ואל־ביטֵיָה. מיד הוחל בפעולות של פינוי־מוקשים בחוף בהנהלת הקפיטן א. ה. ויליאמסון, ואילו פלוגת הגשרים האוסטרליים של הצי המלכותי נגשו להקים מעגן. במשך 48 שעות נוקה החוף ממוקשים, וב־24 בחודש התחילו אניות־הצידה מפורט־סעיד לפרק מחסני צידה וחמרי־אספקה. העברת אספקה הוחשה לאל־עריש גם בליות משמר־גמלים, כי היה בזה משום השיבות רבה ביותר לְצָכוֹר בבת אחת כמות מספקת, כדי לתת לחיל הרוכבים שלנו תחום־פעולה נוסף. חיל־האוויר שלנו היה פעיל ביותר במשך היום. התקפה מוצלחת נְעֻשְׂתָה על גשר מסילת־הברזל ליד תל־אל־שְׂרִיָה. מצפון לבאר־שבע; אל־עֻזָּיָה ובאר־שבע הופצצו בהצלחה; ושני בטליונים של הצבא התורכי, שמציאותם נגלתה על ידי חיל־האוויר המלכותי ליד מִדְהָבָה, במרחק של עשרים מילין, בקירוב, מדרום לאל־עריש, הותקפו בפצצות על ידי 13 אירונוים שלנו ונגרמו להם אבידות רבות.

כדי לחזק את כיבוש אל־עריש, כונסה ב־22 בדצמבר קולונה באיזור הדרומי של התעלה, ליד ביר מִפְיוֹק, ובימים הבאים התקדמה דרך מִעְפָּר־מִיטֵלָה וליד מסילת־החג' עד לסוּדָר אל חִתְמָן, בעברה יותר מחצי הדרך לְכָלֵל. קולונה זו החריבה נקודת־משמר וחפירות שונות של האויב, אך מכיון שלא מצאה כל איש מן האויב, חזרה ב־25 בדצמבר למקימה.

מאחר שהאויב הצליח לפי שעה להשתמש מפנינו, היה חשוב ביותר להכות איזה גיס מגיסותיו, שידנו לא קצרה להשיגו. אני שערתי תמיד, כי במקרה שהאויב יחליט לעזוב את אל־עריש יעבור קו־הנסיגה שלו דרך מִדְהָבָה וְאָבו־אַיִגִ'ילָה לְצָבֵר אל־עֻזָּיָה. השערות אלו אושרו על־ידי הודעה של צבא־האוויר המלכותי, שמסרה על כוח של שני רגימנטים בקירוב, שנמצא במִדְהָבָה. היה מקום להניח, שכוח זה מורכב מאותם 1600 סָלֵ רגלי, ששימשו כחיל־מצב באל־עריש, ושהוא

מכין עצמו להחזיק במִדְהָבָה, על מנת לעשותה עמדת חיל-המַאֲסָף. ניתנו פקודות, שצבא פרשים ישתער קדימה, בכל המהירות, על האויב. בהתאם לכך סוּרָר על ידי הגנרל סיר צ'רלס דוֹבְלֵ, שדיביוזית הפרשים האוסטרלית והניוזילנדית, מחוץ לבריגדה השניה של חיל-הפרשים הקל, יחד עם בריגדה של חיל-הגמלים הקיסרותי יצאו בלילה, אור ל-23 לחודש, לעבר מִדְהָבָה וּאֶבְרֵאִיגִילָה. מיור-גנרל צ'וֹל היה מפקד הקולונה.

הקולונה-המעופפת* הזו יצאה ב-1245⁴⁵ אור ל-23 בדצמבר ונעצרה ב-450 בבוקר בשדה פתוח, במרחק של ארבעה מילין, בערך, ממדהבה, ומכאן אפשר היה לראות היטב את אורות המחנה של האויב. הגנרל צ'וֹל עם המטה שלו ועם חֲבֵר המפקדים שלרשותו ערכו מיד סיור של עמדת האויב, וזמן-מה אחרי שמונה בבוקר, משנתקבלו ההודעות הראשונות על ידי אירון, הוחל בהתקפה. האויב ערך את צבאו משני עברי ודי אל-עריש, וקבע לו עמדות חזקות מאד, בעיגול גס בקוטר של 3000 עד 3500 ירד. חמשה ביצורים סגורים, ערוכים במקום נוח ביותר, שימשו כמחסומי-הגנה עיקריים, ובין הביצורים האלה היתה רשת של הפירות בנויות יפה ומסותרות, וקני-קלעים. תכנית ההתקפה של הגנרל צ'וֹל כך היתה:

על הבריגדה הניוזילנדית של הקלעים-הרוכבים והבריגדה השלישית של חיל-הפרשים הקל, שתיהן בפיקודו של הגנרל-בריגדיר א. וו. ס. צ'יטור, הוטל לפנות מזרחה למדהבה ולנוע מהר, כדי להתקיף את האויב באגפו הימני ובערפו. על הבריגדה של חיל-הגמלים הקיסרותי – לפנות ישר לעבר מדהבה כדי להתקיף את האויב מפנים, – כלומר מצד צפון-מערב, הבריגדה הראשונה של חיל-הפרשים הקל נשארה תחילה ברזרבה. בין 845 ל-930³⁰ התפתחה ההתקפה, ובשעה זו שלח הגנרל צ'יטור רגימנט של חיל-פרשים קל וחלק מאסדרון של מכוונות-יריה בתנועת-עקיפין רחבה מסביב לערפה של עמדת האויב, ופקד עליהם להגיע למקום מצד דרום. זמן-מה אחר-כך שולחו שני רגימנטים מן הבריגדה הניוזילנדית של חיל הקלעים-הרוכבים באותו כיוון, בערך, אך בקו-עקיפין מצומצם יותר, ופקודה ניתנה להם להגיע למדהבה מצד מזרח. בינתיים הוסיפה הבריגדה של חיל-הגמלים הקיסרותי להתקדם, אם גם באטיות כלשהי.

ב-10 בבוקר ציינו הודעות חיל-האוויר, כי יש לשער שהאויב ינסה להשתמש. מיד פקד הגנרל צ'וֹל על הבריגדה הראשונה של חיל-הפרשים הקל, מחוץ לרגימנט אחד שנשאר בִּנְרֵבָה, להשתער על האויב מצד צפון-מערב. הבריגדה יצאה קדימה בצֶדֶת-מירון, ואחר-כך, משבאה תחת אש-שֶׁרְפָנְלִים, עברה לדהרה. האויב פתח באש-רובים כבדה ובאש מכוונות-יריה, ואז פנתה הבריגדה לימינה ומצאה מחסה בודי. שם ירדה מעל הסוסים והתחילה להתקיף את עמדת האויב משמאלו. בין שתי-עשרה ל-130³⁰ אח"צ היתה עמדת-האויב מוקפת למעשה, אולם במשך זמן קצר נמצא, שקשי ההתקדמות הולך הלוך וגדול. פעולת הסוללות של ארטילריית הפרשים שלנו הופרעה מאד בגלל חיון-השרב* והקושי להרחיק בתצפיות, בהיות הקרקע מסביב לעמדת האויב שטוח ופתוח לגמרי ומשולל כל מחסה לצופים. תותחי בֶּטְרֵי־הגמלים של הונג-קונג וסינגפור פעלו בתחום של פחות מ-2000 ירדים. בינתיים נתקבלו הודעות מאת, טורמית*השדה של המהנדסים-הרוכבים

* חיון-תצפיות, מִיֶּבֶג' = Mirage.

** טורמית = אסקרון-פרשים.

שאין למצוא כל מים בסביבה. היה, איפוא, מקום לשער, שאם מדהבה לא תכבש במשך היום יהיה צבאנו אנוס לסגת אחור, באשר הסוסים לא הושקו למן 22 לחודש בערב, והמים הקרובים ביותר, מחוץ לאשר בעמדת האויב, היו באל-עריש. הגנרל צ'וול הודיע על המצב למטה, קולונת-המדבר, וקבל פקודות לקיים את ההתקפה, ויהי מה.

אולם עוד לפני שהגיעה ידיעה זו התחיל המצב להשתפר. הבריגדה הראשונה של חיל-הפרשים הקל, שלחצה על אגף-שמאלו של האויב, כבשה חפירה ממערב לודי ולקחה כמאה שבויים. שני רגימנטים של הבריגדה השלישית לחיל-הפרשים הקל, שהגיעו מצד צפון-מזרח, נמצאו ב-2 אחה"צ במרחק של כמאתים ירד מן המערכה, מתוך מגע אמיץ עם הבריגדה של חיל-הגמלים הקיסרותי, שהתקדמה מצד צפון-מערב. מקץ רבע שעה התחיל הרגימנט הנשאר של בריגדה זו ללחוץ בכבדות על האויב מצד דרום. סמוך לשלוש שעות אחה"צ היתה הבריגדה הניוזילנדית של הקלעים הרוכבים במרחק של 600 ירד מחפירות האויב ממזרח. משעה זו ואילך הלך וגבר הלחץ על האויב מכל הרוחות. לפני 3³⁰ אחה"צ התקיפו הבריגדה הראשונה של חיל הפרשים הקל והבריגדה של חיל-הגמלים הקיסרותי את הקו השני של חפירות-האויב, וב-4 אחה"צ השתלטה הבריגדה הראשונה על אחד הֶרְדוּסִים הראשיים, ולקחה 130 שבויים, והמפקד התורכי בתוכם. מיד אחרי זה השתער חלק מן הרגימנט העשירי של חיל-הפרשים הקל מצד דרום, רכוב ובכידונים נטויים, וסמוך ל-4³⁰ אחה"צ כבר פסקה כל התנגדות מאורגנת, והאויב היה נכנע בכל מקום.

בסך-הכל נלקחו בפעולה זו 1282 שבויים, ובתוכם כחמישים פצועים. מספר רב של אנשי האויב נקברו על ידי צבאותינו במקום המערכה. נתפסו ארבעה תותחי-הרים, מכונת-יירה אחת, 1052 רובים, ולמעלה מ-200 רובים הושמדו בקרב. האבידות שלנו, הרוגים ופצועים, היו 12 קצינים ו-134 משאר הדרגות. היתה אפשרות לתת את כל הטיפול הדרוש לפצועינו לפני השלחם חזרה לאל-עריש, כי במדהבה היה לאויב בית-חולים קבוע ומצויד היטב, ולשם נלקחו הפצועים מיד, כתום פעולת הקרב. במשך הלילה, אור ל-24 בדצמבר שב הצבא חזרה לאל-עריש.

ב-27 בדצמבר הודיע חיל-האוויר המלכותי, שהאויב מכין עמדה מבוצרת באֶל-מַרְוֶן־טִין, בקרבת רפה. ביום המחרת נמשכה מלאכת-הביצור בעמדה זו, והיא נתפסה על ידי גיס תורכי קרוב בכמותו לשני בטליונים, ועמם תותחי-הרים. לפי שמשילת-הברזל שלנו הגיעה רק עד אל-עריש, וטרם נעשו בתחנה זו עבודות-הרחבה וקווי-עזר, לא מצאתי ברגע זה אפשרות, בגלל הקשיים באספקה, להשתער ולכבוש את רפה כיבוש של קיימא. אולם, מכיון שהאויב הוסיב חיל-מצב לא-גדול בתחום-מגעם של חילות-הפרשים שלי, החלטתי לחזור ככל האפשר על הפעולה המוצלחת של מדהבה - להקיף ולכבוש גם את העמדה של מַרְוֶן־טִין. ב-7 בינואר הודעתי על החלטה זו לגנרל דובל, הלה מסר את הפעולה ללוויט, גנרל סיר פיליפ צ'טווד, המפקד על קולונת-המדבר. צ'טווד יצא מאל-עריש בערב, אור ל-9 בינואר ועמו גיס שכלל את דיביזיית הפרשים האוסטרלית והניוזילנדית (פחות בריגדה אחת), את הבריגדה החמישית של הפרשים, ואת בריגדת חיל-הגמלים הקיסרותי, בצירוף הבטריה של הונג-קונג וסינגפור.

ההתקדמות היתה נמרצת ומהירה כל-כך, שהאויב הופתע לגמרי, ובשחר יום התשיעי לינואר היתה עמדתו מוקפת כמעט לחלוטין, אף בטרם נודע לו על מציאותו של איזה כוח גדול בקרבתו. אכן היתה זו אחת העמדות שיש בהן להטיל אימה. היא הכילה שלוש שורות ביצורים, המחוברות זו עם זו על ידי הפירות: שורה אחת כלפי מערב, שניה כלפי דרום-מערב ושלישית כלפי דרום ודרום-מזרח. ומעל לכל היתה מצודה מרכזית, או קְדוּט, במרחק של 2000 ירד, בערך. מדרום-מערב לרפה. נוסף לכך היתה הקרקע ממול לביצורים האלה פתוחה לגמרי ומשוללת כל מחסה, ובשכנותם הקרובה ביותר היתה משופעת כמעט.

התותחנים שלנו, שנמצאו במגע עם האוירונים, התחילו לכוון את פעולתם ב-7 בבוקר. ההתקפה העיקרית, שביצעה הוטל על המיורגנרל סיר ה. ג. צ'וול, בעזרת דיביזיית-הפרשים האוסטרלית והניוזילנדית, נקבעה ל-10 בבוקר. הבריגדה הניוזילנדית של הקלעים-הרוכבים העמדה מימין והתקיפה ממזרח, והבריגדה הראשונה של חיל הפרשים משמאלם התקיפה ממזרח ומדרום-מזרח, בעוד שחיל-הגמלים הקיסרותי התקיף את הביצורים בחזיתם מצד דרום-מזרח. הבריגדה השלישית של חיל הפרשים הקל היתה ברזובה, ובריגדת-הרוכבים החמישית – ברזובה של הקולונל, ומן-מה אחרי עשר בבוקר נראו קבוצות תורכים, שניסו לעזוב את רפה בדרך חן-יוניס, והם נִשְׁבּוּ על ידי הבריגדה הניוזילנדית, שכבשה בדהרה את צריפי המשטרה ומשמר של מכות-יריה ולקחה בשבי ששה גרמנים (בתוכם קצין אחד). שני קצינים תורכים ועוד 163 שאר אנשי-צבא.

עוד לפני 11 בבוקר נכבשה רפה, ושני רגימנטים של הבריגדה השלישית מחיל הפרשים הקל התקדמו לקראת הביצורים, משמאל לבריגדה הראשונה של חיל-הפרשים הקל. הבריגדה הראשונה של חיל-הפרשים הקל נצטוה להחיש את התקפתה על הביצורים הפונים כלפי דרום-מערב, וקרוב לאותה שעה השתער החלק הנשאר של הבריגדה הניוזילנדית, יחד עם הרגימנט הראשון של חיל-הפרשים הקל, תפסו בדהרה שטח פתוח מדרום לתחנת-המשטרה, והסתדרו במרחק 300 ירד ממזרח לחפירת-האויב הקרובה ביותר. בריגדת-הפרשים החמישית נצטוה גם היא לעמוד מול הביצורים המערביים ולהתקיף יחד עם בריגדת חיל-הגמלים. תנועת ההקפה היתה עכשו שלמה למעשה, מחוץ לריוח בצד צפון-מערב בין הבריגדה הניוזילנדית לבין זו של פרשי-הצבא הטריטוריאלי Yeomanry*. ב-12 אחה"צ התקדמה הבטריה ב" של פלוגת הארטילריה הכבודה** כדי 1500 ירד בערך, על מנת לתמוך בהתקפה של בריגדת הפרשים החמישית. בשעה 1 אחה"צ היו צבאותינו במרחק של 600 ירד מן הביצורים הדרומיים והמערביים, שהורעשו בהצלחה על ידי הארטילריה שלנו. ב-2 אחה"צ נתלכד אגף-הימין של בריגדת הקלעים-הרוכבים הניוזילנדית עם אגף השמאל של בריגדת-הפרשים החמישית, והם הגבירו את התקפתם בערפו של אחד מביצורי האויב. עתה פקד הגנרל צ'טווד להתחיל ב-3 אחה"צ בהתקפה מאוחדת על ה-קְדוּט, או המצודה המרכזית, על ידי הבריגדה הניו-זילנדית וכל שאר הכוחות הפנויים של דיביזיית-הפרשים האוסטרלית והניוזילנדית. בריגדת-הפרשים החמישית נצטוה לסייע בפעולה נגד ערפו של הביצור. ב-31 נלכדו שנים מביצורי האויב ושוב נלקחו שבויים.

* ביטוי קדים לפרשים מתנדבים - המערכת.
** "Honourable Artillery Company"

בו בזמן שהתפתחה ההתקפה על ה"רדוט" המרכזי נתקבלו ידיעות הן על ידי משמרות הסיור והן על ידי חיל-האוויר המלכותי, כי כוח-עוזר של האויב, הנאמד באלף וחמש מאות איש, צועד משלל לרפה. כוח זה הותקף כמה פעמים בהצלחה על ידי אוירונים שלנו בפצצות ובאש מכונות-יריה. הגנרל צ'טווד לא נתן, שאיום זה, המסבך את מצבו, יזיק לביצוע תכניתו. מיד פקד להמריץ את ההתקפה בעוז, ועם זה נתן הוראות, שאם העמדה לא תכבש עד חמש שעות אחר-הצהרים יש להפסיק את הקרב, ועל הצבא לסגת בחסות החשכה. הגייסות שנתמכו להפליא על ידי הארטילריה, התקדמו באומץ-לב רב, וב-45⁴⁵ כבשה הבריגדה הניר-זילנדית את ה"רדוט מתוך השתערות מזהירה, בעשותה את 800 הירידים האחרונים בשתי זניקות בתמיכת אש מכונות-יריה. על ידי כיבוש זה מסוגלת היתה לתקוף את הביצורים הנמוכים-יותר מערפם, ועד מהרה נפלו אלה בידי הבריגדה של חיל הגמלים, הבריגדה של הפרשים-המתנדבים וזו של חיל-הפרשים הקל. ב-50⁵⁰ אה"צ פסקה כל התנגדות מאורגנת, ועמדת האויב על כל חיל-המצב שלו נכבשה, בעוד שהבריגדה השלישית של חיל-הפרשים הקל, שהתנגשה עם הפלוגה הצועדת משלל, הניסה את האויב בלי קושי. עתה שב הצבא חזרה, בלקחו עמו את השבויים, הבהמות והחמרים התפוסים. רגימנט אחד ומשמר-רכב קל, שנשארו במקום כדי לטהר את שדה הקרב, שבו חזרה למחרת, ללא כל תקלות.

בפעולה נאה זו, שארכה עשר שעות, סולק כל הגיס של האויב, עם מפקדו. נלקחו למעלה מ-1600 שבויים לא-פצועים, ובתוכם קצין גרמני אחד וחמשה סגני-קצינים גרמניים. נוסף לזה נתפסו שש מכונות-יריה, ארבעה תותחי-הרים ומספר גמלים ופרדים. אבודותינו אנו היו קלות, בערך, ועלו בסך הכל ל-487 איש, מהם 71 הרוגים, 415 פצועים ואחד נעדר.

תוצאת הפעולות המוצלחות האלו היתה, שחבל סיני, אשר במשך שנתיים היה תפוס בחלקו על ידי התורכים, שוחרר מכל הגופים המסודרים של הצבא התורכי. חורבן נקודת-העורף במדבריה אילץ את האויב לסגת ממג'קה, חסנה ונבל. ב-31 בדצמבר נתפנו כל המקומות האלה. והנצחון במג'קה דחף את האויב אל מעבר לגבול רפה, והוא אף לא ניסה לכבשה שנית. על הישג זה אני חייב תודה במידה רבה ללוט-גנרל סיר צ'רלס דוֹבֶל ולחבר קציניו, בעד מאמציהם הבלתי-פוסקים בכל אותו הזמן לעשות את התקדמותנו מהירה ומכרעת, כאשר היתה. לזכותם, בעיקר, יש לזקוף את הארגון המצוין, ואת קביעת העמדות שהבטיחו את ההצלחה הדחופה, ובראש וראשונה את הסידורים המתוקנים שבכיל להחזיק את הצבא בחבל מחוסר-מים הרחק ממסילת הברזל. לולא הסידורים, לא היה ערך לזריות ולסבלנות של צבאותינו. הזהירות, ההחלטה המהירה והסידורים המצוינים של הגנרל צ'טווד וחבר הקצינים של קולונת-המדבר, הפיקוד הנכון של הגנרל צ'ונל, הסבלנות המבודחת של החיילים, שבה נשאו את העייפות ואת תלאות-הקרבות במדבר, ומסירות-נפשם ועירנותם במג'קה, כל אלה ראויים אף הם לשבח רב ביותר. פעולת חיל-האוויר המלכותי בשיתוף עם חיל-הפרשים, בשעת הקרבות היתה להפליא. לא רק שהפצצות ואש מכונות-היריה שלו עשו שמות באויב, אלא שסיורי חיל-האוויר אפשר היה לסמוך עליהם, באשר נעשו ללא הרף. הגנרל צ'ונל והגנרל צ'טווד קבלו ידיעות מתמידות ומדויקות הן על תנועת האויב והן על התקדמות צבאותיהם הם, שהיו מפורזים מאוד; ושיתוף הפעולה של חיל האוויר עם הארטילריה היה מצוין. מלבד ההתקפה על האויב המכונס בחפירותיו ועל

פלוגת-העזר שלו, עוד ערך חיל-האוויר המלכותי, בשעת הקרב במְרוֹזְטִין גם טיסת-הרעה על באר-שבע.

עקב הפעולה ליד רפה התחיל האויב מיד לרכו את כוחותיו סמוך לשילל וממערב למקום הזה התחיל להכין במהירות עמדת-הגנה חזקה סמוך לְנִי שִׁיך נורן, מתוך כוונה לכסות על קויהתחבורה והאספקה שלו לאורך מסילת-הברזל ההולכת לבאר-שבע מצפון ולאורך הדרך ירושלים-חברון-באר-שבע. הכנת העמדה הזאת נמשכה עד ליום הזה. בראשית חודש ינואר הורגשה פעולה עירה של חיל-האוויר של האויב, הן בפעולות-סיוור והן בהשתערויות של הפצה. מצד שני השפיע נצחוננו האחרון על רוחו של האויב. זה הוכח על ידי הריבוי הניכר של מספר אנשיו הנופלים אלינו.

הקרבות האחרונים במדבר סיני

מאת פרידריך קָרְס פון קָרְסְנֶשְׁטֵין

במהצית דצמבר התקרב קצה מסילת-הברזל של האנגלים כדי עשרים קילומטר לאל-עריש; טייסינו גילו, שהוגברו מאד הצבאות האנגליים להבטחת המסילה הנבנית וכך נאלץ הייתי להחליט בלב כבד להוציא את גדודינו האחרונים מאל-עריש, ולהשיבם אחור למדהבה בהתאם לפקודת המצביא העליון. ב 22 בדצמבר נסעתי על פני חפיר אל עוג'ה למדהבה, כדי לסקור את הרגימנט ואת הביצורים שנבנו בשקידה להגנת המחנה. המחנה הוקף בצורה מוצלחת מאוד ביצורי-שדה קלים, כעין קְדוּטִים, ובכמה טורי-חפירות קטנים יותר. אבל כמו בכל מקום, כן היה גם כאן, לדאבוני, מחסור בחומרי-הגידור ההכרחיים. חיל-המצב הכיל את המטה ושבע פלוגות של הרגימנט ה-80 מחיל הרגלים, אֶקְדְרוֹן של רוכבי-גמלים וסוללת תותחי הרים מטיפוס שנתשיין. בלתי מרוצה הייתי במצב-רוחו של הצבא ובמצב-בריאותו. כשחזרתי בערב לחפיר אל עוג'ה הגיעתני הידיעה, כי בחסותה של שייטת בת תשע אניות-מלחמה נכנס במשך היום חיל-פרשים של האויב, בשיעור של דיבויזה בערך, לאל-עריש, וכי רגעים מספר אחרי שעזבתי את מדהבה הטילו שם אחד-עשר מטוסים אנגלים כתשעים פצצות, מבלי לגרום כל נזק רציני. כשהגעתי שוב ב 23 בדצמבר לירושלים, נתקבלתי שם בידיעה, כי האנגלים תקפו את מדהבה ולקחו בשבי את כל חיל-המצב.

הדיבויזה האוסטרלית והניוזילנדית של חיל הפרשים (תשעה רגימנטים של פרשים וסוללת-תותחים אחת) וקורפוס הגמלים הקיסרותי (שמונה-עשרה פלוגות של קלעים-רוכבים, סוללת-תותחים אחת ופלוגה אחת של מכונות-יריה) יצאו ב 22 בדצמבר בערב מאל-עריש, בסיקודו של הגנרל צ'וֹל, ובבוקר למחרת, בין השע לעשר, התקופו מתחילה את העמדה התורכית מְפִנים. החורכים גילו התנגדות אמיצה, והתקפת האויב התקדמה אך לאט-לאט. אבל בהמשך הקרב הצליחו הרוכבים האוסטרלים להקיף את העמדה התורכית כליל ולהמטיר עליה אש מפנים, מן האגפים ומעורף. בפני המטרת-אש קונצנטרית כזו לא יוכל שום צבא לשלוט זמן רב על עצביו ולהחזיק מעמד. גורל הקרב הוכרע בשעות אחרי-הצהריים, כשהצליחו האנגלים להבקיע את הביצור בקצה הדרומי של הנדי, ששם קבע מפקד הרגימנט

את עמדת־הקרב שלו, ולקחו בשבי את המפקד על מטהו. כאלף איש וארבעה תותחים ישנים נפלו בידי האויב.

זו היתה מתנה לחג־המולד, שלא שימחה את הלב ועוררה דאגות כבדות! אם יוסיפו האנגלים להשתער ממדהבה והלאה על חפיר אל עוג'ה ובאר־שבע, לא תוכלנה פלוגות־ההבטחה התורכיות החלשות הנמצאות שם לעכב בעד התקדמותם. הדרך העולה לירושלים היתה פתוחה לפני האויב. החלטתי להזעיק כמה חלקי־גייסות ולשלחם לחפיר ולבאר־שבע, מקצתם באבטומובילים ומקצתם ברגל. הצטערתי על ההכרה להשביח לחברי המסכנים את שמחת־ליל־החג*, אבל לא היתה כל ברירה אחרת בידי. אני עצמי נסעתי ב־24 לחודש, בבוקר השכם, חזרה לבאר־שבע. שם קבלתי את הבשורה המרגעת, כי עוד בלילה, אור ל־24 בדצמבר חזרו האנגלים לאל־עריש. ברור היה, כי לפי שעה היה בדעתם להסתפק בנצחון המקומי שזכו לו. צויתי להשיב אחור את משמרותינו האחרונים המשוורבים מעבר לגבול תורכיה—מצרים. מדבר צ'ין, ששלטנו בו משך שנתיים ימים, נשמט על ידי כך מירינו לגמרי. משמרותינו הקדמיים עמדו מעתה ברפה ובחפיר אל עוג'ה. את רוב הכוחות העומדים לפקודתי אמרתי לכנס ליד שַׁיִלֵל, כדי להתיצב כאן בעמדה חזקה בפני התקדמותו של האויב.

בבאר־שבע ביליתי בין חבר בית־החולים הצבאי ופלוגת הטייסים 300, במשתה גרמני נאה לכבוד חג־המולד. הגרמנים שלנו בארץ־ישראל העניקו לכל קצין וחיל של הגייסות הגרמניים חבילת דברי־מאפה ומתנת־זכרון על הארץ הקדושה, וכן הגיע משלוח מתנות מן המולדת, והמנהל הראשי של מסילת־הברזל האנטולית, גינטר, מסר לידי תרומה של 500 לירות תורכיות, וכך היתה לי אפשרות להמציא לגייסות הגרמניים כסף לצרכי חגיגת ליל־המולד.

ימי הגשמים בוששו לבוא בשנה זו, ובכמה מקומות הורגש, אטילו, מחסור גדול במים. אולם בראשית ינואר התחילו מטרות־עז, זרמי־ברד וסופות־קור בתוקף בלתי רגיל ובהתמדה, וגרמו נזקים גדולים כבכל שנה ושנה. הסערה הרסה קוי טלגרף וטלפון במקומות רבים. בגלל שיבוש הדרכים היה הכרח להפסיק לגמרי את תנועת האבטומובילים ליפו, באר־שבע, חפיר אל עוג'ה וכן בעבר הירדן; וככר־התעופה בבאר־שבע נתרככה כל־כך, שימים רצופים לא יכלו אוירונאו להמריא, וכל ידיעה על האויב נעדרה ממנו. לאשרנו היה אף האויב נתון במצב לא טוב משלנו, וכל עוד התמיד מזג־אוויר זה לא היה אף הוא, כמונו, מסוגל לפעולות גדולות יותר. לבסוף אנוס הייתי להשיב אחור את פלוגת־הטייסים אל ככר־תעופה בקרבת רמלה. מסני המחסור בבנוין נאלצו שלושה אוירונים להשאר בצריפי באר־שבע. כנראה שמישהו מסר את הידיעה על כך לאנגלים; הם התקיפו בששה־עשר אוירונים את כיכר־התעופה העזוב והשמידו את האוירונים הנשארים שם כליל — והיתה זו אבידה קשה מאוד בשבילנו, כי לעתים היו עוברים ירחים עד שהיינו מקבלים חליפין לאוירונים אבודים.

מצב־בריאותו של הצבא במחנות־הנופש הוטב משהו; אולם בהשפעת מזג־האוויר הקשה הורע המצב שוב, מיום ליום. נוראים היו סבלות הקור שסבלו החיילים התורכים באהליהם הקטנים, הבלים. היה הכרח להפסיק לגמרי את תרגילי־האימון ואת עבודת הביצור. משש מאות הגמלים של הנהלת־האספקה בבאר־שבע

גועזו חמש מאות בקור ורעב, משך ימים אחדים. מפני צניחת-פסים הוסקה תנועת הרכבת משך עשרה ימים. זה גרם לא רק להפרעה קשה בהספקת התחמושת והצידה לצבא, כי אם, ביחוד, להאטת מלאכת-הביצורים הנעשית.

לדאבוני, היה הקשר בין קושטא לבין שדה-המלחמה שלנו בלתי-מספיק. כבראשונה. המשלוחים הנועדים לא"י צריכים היו לעבור תחילה באניות לרוחב הבורספור. בתחנת הידרופחה אשר בחוף האסייתי הוסענו לקרונות-הרכבת. במקרה הטוב ביותר היו מגיעים ביום השלישי לצאתם מחידר-פחה לתחנת הרכבת בוסנטי, אשר בשיפועו הצפוני של הר-טאורוס. בדרך-המלך בוסנטי-קשאם-אלן-גילק, שאורכה שבעים ושבעה קילומטר, והיא חותכת את מעבר-ההר בגובה של אלף וחמש מאות מטר. עבדו למן חודש פברואר 1916 שדרות גרמניות אחדות של אבטומובילים. למרות הקשיים הגדולים שעמדו בפניהן הביאו ברכה רבה. אבל הן יכלו לנצח רק על חלק מוגבל של המשלוחים המרובים. מלבדן שימשו גם ארחות-גמלים. עגלות רתומות לתואים, בהמות-משא מכל סוג, ואלה עשו את דרכם על פני ההרים משך שנים ועד ארבעה ימים. בגילק נסענו שוב המשאות לקרונות הרכבת והובאו מכאן עד לממורה שבמוצא המערבי של ניקבת-אמנוס. כאן היה הכרח שוב לפרקם ולטענם אל קרונות-המשא הקטנים הפתוחים של מסילת-הכרול הצרה העוברת דרך הניקבה. ובקצה המזרחי של הניקבה, באיסקלה, לטענם שוב לקרונות המסילה הרחבה. ושוב היתה טעינה ופריקה בנ"ק, לשם מעבר מן המסילה בת הרוחב הנורמלי אל המסילה הצרה.

טעינה-ופריקה זו החוזרת ונשנית שבע פעמים לא רק שהאריכה את זמן ההובלה במידה מורגשת מאד, אלא שגרמה גם הפסד לא מועט לנכסים, על ידי שבר, טיפול רע, גנבות והשפעת מזג-האוויר.

מתמיה הדבר, שבקושטא לא רצו להאמין בשום פנים, כי סכנה של התקפה רצינית צפויה לארץ-ישראל, מבלי שים לב למסילת-הכרול ולקו צינורות-המים שכנו אויבינו בדרך המדבר. יחס-הביטול הזה גרם שנמנעו מאתנו האמצעים הדרושים להגנה מוצלחת של ארץ-ישראל, וחלקי-הגייסות שניתנו לנו לתגבורת היו פחותי-ערך ובלתי מסוגלים-כל-צרכם לקרב. כך, למשל, נשלח אלינו הרגימנט ה-60 של חיל-הרגלים. לפני צאתו לדרך נאלץ להחליף אלף ומאתים איש מאומנים וחוקים למספר כזה של אנשים חלשים ובלתי-מאומנים מתוך רגימנט שנועד להשלח לגליציה. כן ניטל עליו לתת חלק גדול מבהמותיו לאותו רגימנט, מבלי שקיבל במקומם כל חליפין-שהם. מספר מטובי הקצינים וסגני-הקצינים שלנו נלקחו מאתנו מכבר ונשלחו בגייסות הנועדים לאירופה. תמה הייתי על ג'מל שנאות ליחס כזה מאת ידידו אַנְרֵ. אולם יותר מדי היה האיש בן תורכיה הצעירה, והוא הסכים, כי כבוד המשטר של תורכיה הצעירה מחייב לכך, שהדיביויות התורכיות הנשלחות לשדות-המלחמה האירופיים תהיינה מורכבות טוב ככל האפשר.

יום תשעה בינואר הביא לנו שוב מפלה קשה. האנגלים תפשו גם את עמדת-המשמר שלנו ליד רפה**. היא הכילה את המטה ושש פלוגות של הרגימנט השלושים ואחד, פלוגה אחת גרמנית-תורכית של מכוונות-יריה ובטריית-הרים אחת. המחנה היה, כמו במדהבה, מוקף זר ביצורים בנויים היטב ולו שדה-פגיעה מצוין.

* הכונה לאַנְרֵ-פחה. מראשי הממשלה התורכית אנ. ג'מל-פחה ופֶלְעֶת-פחה היו יחד שני החברים של הוֹטִיֵאֵוִיֵבִיט, שעמד אז בראש המדינה התורכית. — המערכת.
** הכונה לעמדה הנצורה באל-בֶּגְרוֹנְטֵין. — המערכת.

לצערנו, לא היתה גם כאן אפשרות להקים גדרות-תיל. מבלי שים לב לנסיגת-
מדהבה השארנו את חיל-המצב במקומו, משום שעמדתי היתה חזקה במידה רבה
מזו של מדהבה, ובראש וראשונה משום שבמרחק של פחות מעשרים קילומטר,
ליד שילל, עמד הרגימנט מספר 160, שיכול היה לבוא בעזר מועד לעזרת הגיס
שברפה. מזלנו הרע גרם, שהקולונל נְקֵד־בֵּי, האחראי להגנת הגבול, יצא יום
לפני כן ירושלימה, והקשר הטלגרפי עם שילל, שנהרס על ידי הסופה, טרם הוקם.
מפקד של רגימנט הראוי לתפקידו לא היה מחכה לפקודות, ולרעם התותחים,
שנשמע ברור בשילל, היה חש בעצמו לעזרת חבריו ברפה, הנמוגים בסכנה. אולם
מפקד הרגימנט 160 אף לא הכין את אנשיו לדרך, כשהביא אליו אורון בשעה אחת
אחר-הצהרים את פקודתי להשתער מיד לקרב ברפה. רק אחרי שלוש אה"צ יצא
הרגימנט לדרך. עד שהורגשה התערבותו כבר הוכרע גורלם של מגיני רפה האמיצים.
ב־8 בינואר, אחרי שאוירון-הריגול שלנו הוציא לפועל את סיוור-הלילה שלו,
יצא הגנרל ליטננט סיר פ. וו. צ'יטווד, מפקד "קולונת-המדבר" מאל-עריש, ועמו
הדיביזיה האַנְגְלִית, חיל-הגמלים, בריגדת-הפרשים החמישית, ומשמר מכוניות הקרב
הקלות 7 № – בסך הכל 12 רגימנטים של חיל-פרשים, שלושה בטליונים של
קלעים-רוכבים וחמש סוללות-תותחים – ובמשך הלילה התקדמו לרפה. בהתקפתו
על העמדה התורכית השתמש בנסיגת הטקטי שהוכתר בהצלחה ליד מדהבה – הוא
הקיף בצבאות הרוכבים שלו את רפה מכל עבריה, ולאחר אש-הכשרה, במשך
חצי שעה, מחמש הבטריות שלו, פתח בהתקפה קונצנטרית על העמדה התורכית.
אם כי האנגלים עלו הרבה במספרם על התורכים, יכלו לקדם את התקפתם
אך לאט-לאט, וזה בגלל שדה-המערכה חסר-החסות. ביחוד פעלו, כנראה, היטב
מכונות-היריה הצליחו הניו-זילנדים ללכוד בסער אחת מנקודות-המשען של התורכים.
שאר הביצורים עוד החזיקו מעמד זמן-מה, אבל קרוב לחמש שעות אח"צ היתה
העמדה התורכית כולה בידי האנגלים. רק חלק קטן מחיל-המצב האמיץ יכול
היה להמלט מן השבי; נשבו כ־1200 איש, ומפקד הרגימנט בתוכם. האנגלים שילמו
במחיר נצחונם כ־71 הרוגים ו־415 פצועים.

לשמע הידיעה על יציאת הרגימנט ה־160 משילל בא הגנרל צ'יטווד לידי
החלטה להפסיק את הקרב. בעודנו עוסק בעריכתה של פקודת הנסיגה, הגיעה
אליו הבשורה שהניו-זילנדים הצליחו ללכוד את אחד הביצורים התורכיים. גם
בפעם הזאת עזבו האנגלים את שדה-המלחמה מיד אחרי הקרב, ושוב חזרה לאל-עריש.

הגורמים להתפוררות המשטר הקונסטיטוציוני בסוריה

מאת א. ששון

א

בחוגים רבים רווחת הדעה, שהמרד הסורי נגד צרפת בשנת 1925 פרץ לרגל אי-מילוי דרישת הלאומיים בארץ זו ליצור מדינה סורית עצמאית, שתכלול בגבולותיה את המחוזות הנבדלים - הר הדרוזים וארץ העלוויים. דעה זו, אם כי יש בה יסוד-מה של אמת, אינה נכונה בעיקרה. המטרה היסודית של ההתקוממות הייתה אחרת לגמרי. מעוררי המרד הראשונים, הדרוזים, התקוממו נגד צרפת על מנת לאלצה ליישב כמה בעיות דרוזיות-מקומיות, הקשורות באדמיניסטרציה הממשלתית. תביעתם היסודית הייתה: מיסוריו של המושל הצרפתי של ההר, קארביה, ומינוי מושל צרפתי אחר במקומו. בגלל גורמים הכרוכים בשמירת עמדתה ושמה הטוב של צרפת במזרח הקרוב, ואשר אין מקום לדבר עליהם במסגרת הסקירה הזאת, דחה הגנרל סְרַאִיִל, הנציב-העליון הצרפתי בסוריה באותה תקופה, את תביעות הדרוזים, ואף סירב לקבל את משלחתם. כתוצאה מכך הכריזו הדרוזים על מרד מזויין נגד צרפת, אשר נוצל, כעבור זמן קצר, על ידי הלאומיים הסוריים למטרות רחבות הרבה יותר.

המנהיגים הסורים, שנאלצו לברוח מארצם לחו"ל לאחר חיסול שלטונו של פייצל בדמשק, ואשר השקיעו את מיטב מאמציהם בארצות גלותם להבאיש את ריח צרפת בעולם המוסלמי, ששו לקראת המרד הדרוזי, ורבים מהם אף הצליחו להגיע בהחבא אל הר הדרוזים ולעודד את תושביו במלחמתם נגד צרפת. בכוח השפעתם ותעמולתם הצליחו המנהיגים האלה לשוות להתקוממות המקומית של הדרוזים אופי של מרידה סורית-כללית. הם פיתו את הדרוזים להאמין, שרק התקוממות בקנה-מידה גדול עלולה לעורר אהדה בעולם הערבי והמוסלמי ולהשפיע על החוגים הפוליטיים בצרפת ובחבר הלאומים. מרגע זה ואילך נשא עליו המרד הדרוזי חותם של התקוממות כללית, שנוהלה ואורגנה על ידי מפלגת ה-*איסתיקלאל*, והקיפה את הר הדרוזים וסוריה גם יחד. היא דוכאה על ידי הצרפתים רק כעבור שתי שנות מלחמה קשה ועקשנית.

טבעי היה שהצרפתים ישאירו את סוריה, לאחר דיכוי המרד, מחולקת ומפורדת. הר הדרוזים וארץ העלוויים המשיכו להיות חבלים מיוחדים, הנתונים לפיקוחם הישיר של השלטונות הצרפתיים. סוריה עצמה נהנתה מחופש יותר רחב. צרפת הקימה בה ממשלה ערבית מקומית. בהמשך הזמן הרחיבו הצרפתים את סמכויות השלטונות המקומיים ופיתחו את משטר הארץ בהדרגה, עד שהפכוהו לבסוף לריפובליקני-קונסטיטוציוני. ההתפתחות ההדרגתית הזו נתאפשרה על ידי בחירת אישים סורים מתונים להנהלת השלטון. אישים אלה ניהלו את עניני סוריה בהתאם לתכניות שנקבעו על ידי מיניסטריין החוץ בפריס והנציבות העליונה בבירות.

פעמים רבות במשך תקופה זו ניסו השלטונות הערבים המקומיים לשאת ולתת עם צרפת בדבר חתימת חוזה-ידידות בין שתי הארצות, דוגמת הברית האנגלית-עירקית. אך כל הנסיונות האלה נסתיימו בכשלון מפני שתי סיבות: א) בצרפת לא הייתה האוירה מתאימה ומוכשרת לצעד נועז וחשוב כזה כלפי ארץ שעדיין לא הוכיחה את נאמנותה למעצמה המנדטורית; ב) בסוריה התנגדו הלאומיים הקיצוניים לכך, שהנשאים והנותנים בדבר כריתת-ההסכם, ואף החותמים עליו, יהיו מבין

המנהיגים המתונים, שמונו על ידי השלטונות הצרפתיים.

חנאי המשטר הקונסטיטוציוני, שצרפת הנהיגה בסוריה, אחרי דיכוי המרד, היו נוחים ביותר להקמת אופוזיציה ולהתפתחותה באין מפריע. ואכן, הלאומיים הסוריים ידעו לנצל יפה את האפשרות הזאת. הם יסדו בשנת 1928 את מפלגת „הגוש הלאומי“ (אל-כותלה אל-ווטניה). שליכדה בתוך שורותיה את כל הקיצונים שהיו מרוחקים מן השררה. המטרה היסודית שמפלגה זו הציגה לעצמה הייתה: עצמאות סוריה. האמצעים: מלחמה באנשי השלטון הקיים ובמנדט הצרפתי. בתחילה נקט „הגוש הלאומי“ בפוליטיקה מתונה וחיונית. הוא השתתף בפארלמנט ובקבינט, ובתוך תחומי המוסדות האלה ניסה ללחום במנדט הצרפתי ולהגביר את השפעתו על ההמונים. בפוליטיקה האמורה החזיק „הגוש“ עד פברואר 1936. אז חל מפנה מכריע בטקטיקה שלו: הוא החליט לנצל, לשם השגת מטרותיו, את חוסר-היציבות הפוליטית במזרח התיכון, שנוצר בעקב מלחמת חבש ופתיחת המזרם בדבר כריתת ברית ידידותית בין אנגליה למצרים. „הגוש“ החל להסית את האומה הסורית באמצעות העתונים הניתנים למרותו ושאר מכשירי התעמולה שבידו, ואכן תעמולת „הגוש“ נשאה פרי: בכל חלקי סוריה נתארנו הפגנות איבה לצרפת ולשלטונות המקומיים המזוייפים, וסודרה שכיחה ממושכת, שהקיפה את כל הארץ והיתה מלווה בהפרת הבטחון הציבורי ובמהומות בלתי פוסקות. מטרת „הגוש“ ביצירת אורה מתוחה זו בסוריה הייתה: לחלץ את הארץ מן הממשלה המקומית הקיימת ומן המנדט הצרפתי, ולהכריז על עצמאותה של סוריה – עצמאות שתקיף גם את המחוזות, שהם נבדלים בתחום להסכמים הבין-לאומיים. „הגוש“ לא הסתיר את מטרתו זאת מאת הצרפתים. אדרבא: מנהיגיו הודיעו, וחזרו והודיעו, בגלוי בפני נציג צרפת בסוריה ובפני הממשלה הצרפתית בפריס, שרק מילוי התביעות הנגל במילואן עלול להתזיר את השקט והיציבות לארץ.

בתחילה דחה הנציב העליון את הדרישות הללו ואף נקט באמצעים חריפים נגד ראשי „הגוש“. הוא עצר את רובם: את חלקם הגלה ואת החלק האחר חבש בבתי סוהר. אך מעשים אלה רק הוסיפו שמן על המדורה. דומה היה שלא ימצא מוצא מן הסבך. אולם כאן התערבה ממשלת פריס, וביקשה מאת נציבה בסוריה להסתלק משיטת היד החזקה ולהציע למפלגת „הגוש“ להרכיב ועדה מבין אנשיה, שתסע לפריס לשם משא ומתן בדבר ביטול המנדט וחתמת חוזה עם צרפת, שלפיו תכיר זו בעצמאות סוריה. משנודע בסוריה המפנה שחל בעמדת הממשלה הצרפתית, פסקו המהומות מיד, הסדר הושב על כנו בכל חלקי הארץ וקמה ממשלה זמנית רצויה ל„גוש“. המשלחת שנסעה לפריס הצליחה, לאחר משא ומתן ממושך עם ממשלת ליאון בלוס, לכרות הסכם עם צרפת, המספק מרבית דרישות הלאומיים הסורים. בהסכם זה הוכנס סעיף מפורש, הקובע, שהרדרוים ומחוז העלוויים יצורפו לסוריה העצמאית. מפלגת „הגוש“ יצאה, איפוא, בנצחון גדול מן המערכה הפוליטית וזכתה באהדתם המלאה של ההמונים הסורים.

ההמונים קיוו שהנה עתה תבוא תקופת ליכוד הכוחות, ניצול כל האפשרויות לביסוס העצמאות, שהושגה ברוב עמל וקרבות. חיוק קשרי הידידות עם השלטונות הצרפתיים, והשגת הסכמת מנהיגי החבלים הנפרדים לצירוף חבליהם לסוריה. אך „הגוש הלאומי“ לא נהג בדרך זו. הוא חילק את השררה והשלטון רק לבין אנשיו בלבד, והשתלט על המשרות הראשיות: נשיאות הריפובליקה, ראשות המיניסטרוין וראשות בית הנבחרים. הוא ניסה להטיל את מרותו על החבלים הנפרדים

ומינה עליהם מושלים מכין אנשיו. הוא הוניה את השלטונות הצרפתיים לחלוטין, חקק חוקים בהתאם לשרירות לבו, וארגן פלוגות צעירים בשם "חולצות הכרזל", שתפקידן היה לרכא כל אופוזיציה לשלטונו.

2

העדר הגמישות שגילה ה-גוש הלאומי בפוליטיקה המפלגתית שלו וגורמים נוספים, שלא היו תלויים במצב הפנימי בסוריה בלבד, שימשו אבני נגף בדרך הגשמת הברית הסורית-צרפתית וגרמו לבסוף לדחייתה לזמן בלתי מוגבל. כמכשול ראשון בדרך הגשמת ההסכם עם צרפת שימש מחוז אלכסנדריה. כשרק נודע לתורכיה, שצרפת עומדת להכניס שינויים במצב הקיים בסוריה ולהעניק לארץ זו עצמאות, עוררה מיד את שאלת המתח האמור בטענה, שמחוז זה הוא תורכי לפי הרכבו הגזעי, הלשוני ולפי מצבו הגיאוגרפי, ושהסכם-אנקרה בין תורכיה וצרפת הבטיח לתורכים המתגוררים בחבל הנ"ל זכויות מיוחדות. צרפת ואנגליה שהיו מעונינות, בגלל התנאים המיוחדים באירופה, לשמור על ידידות תורכיה, ראו צורך לקבל את טענות התורכים ולמלא את דרישותיהם בענין אלכסנדריה. לאחר מ"מ שהתנהל בין ממשלות צרפת ותורכיה נכרתה אמנה ביניהן, הקובעת עצמאות אדמיניסטרטיבית לחבל זה בפיקוחן של שתי הממשלות האמורות. אמנה זו, שאושרה אחר כך על יד חבר הלאומים והוצאה מיד לפועל, עשתה רושם קשה על הסורים, אשר גינה ותקפיה נמרצות בעתוניהם ומעל במת בית-הנבחרים. הם האשימו את צרפת, אנגליה ותורכיה ברקימת מזימה משותפת לקרוע את סוריה ולפצלה. בערים סוריות שונות אורגנו הפגנות מחאה סוערות, ואף בית הנבחרים הכריז שביתה ליום אחד. מאורע אלכסנדריה המריץ את ראש הממשלה, ג'מיל מ'רדס, לנסוע פעמים מספר לפריס, במטרה להחיש את אישור ההסכם הסורי-צרפתי על ידי הפרלמנט הצרפתי. הוא חשש שאם האישור יידחה יותר, תוותר צרפת על חבלים סוריים נוספים, לשם רכישת ידידים חדשים ולהבטחת מעמדה במזרח התיכון למקרה שתפרוץ מלחמה באירופה. אך מאמציו של ג'מיל מ'רדס לא הוכתרו בהצלחה. הממשלה הצרפתית החדשה (הרדיקלית), שבאה בינתיים במקום ממשלת בלום הסוציאליסטית, ניצלה את עמדתם האויבת של הסורים לאמנה הצרפתית-תורכית, והודיעה שלא תאשר את הסכם העצמאות של סוריה, כל זמן שזו לא תאשר את אמנת אלכסנדריה. לממשלת ה-גוש הלאומי קשה היה למלא אחרי הדרישה האמורה, כי היא חששה שעל ידי כך תאבד את כל כוחה והשפעתה באומה הסורית, ותחזק את ידי האופוזיציה, אשר בינתיים הלכה ונתחבשה בסוריה.

2

בעוד המחלוקת בין סוריה וצרפת בדבר אלכסנדריה נמשכת בכל חריפותה, נתעוררו בעיות חדשות, שסיבכו את המצב בסוריה עוד יותר. העיקריות בין הבעיות האלו היו מעמדם של הר הדרוזים וארץ העלוויים.

כשרק נודע לתושבי שני החבלים הנ"ל, שהנם בעלי דת, מסורת ואינטרסים שונים מאלה של הרוב המוסלמי, על דבר האמנה התורכית-צרפתית, התעוררו למחות נמרצות נגד התכנית האומרת לצרף את מחוזותיהם לסוריה. הם דרשו בתוקף, שחבליהם ישארו נבדלים ויימצאו תחת פיקוח צרפתי ישיר, כפי שהיו מאז הכיבוש ועד הצעת הברית הסורית-צרפתית ב-1936. הם לא הסתפקו בדרישות ומחאות בלבד, אלא הצטיידו, בהדרכת

מנהיגים, בנשק, והיתרו בטוריה ובצרפת כאחד, שהגם מוכנים להלחם בכוח הזרוע בכל נסיון להכנסת שינויים במצב הקיים בארצותיהם. פעולתם הממשית הראשונה נגד הכוונות לספח את חבליהם לסוריה היתה, גירוש המושלים המחוזיים הממונים מטעם ממשלת „הגוש“ ומסירת רסן השלטון לבני המקום. קרו גם כמה מקרי שפיכת דמים, אשר הוכיחו בכירור, כי קיימת החלטה איתנה להוציא לפועל את האיומים והאתראות. מנהיג תנועת ההתבדלות בארץ העלוויים היה סוליימן אל-מורשד, ובהר הדרוזים – האמיר חסן אל-אט'רש, שנתמך על ידי רבים מבני משפחתו ובראשם סולטן אל-אטרש: מנהיג המרד הדרוזי ב־1925. בסולטן אל-אטרש ראתה מפלגת „הגוש“ פעם את האישיות, שתעמוד שנית בראש מרד סורי, באם תחליט מפלגה זו באחד הימים להתנגד בכוח למנדט הצרפתי...

בעייה חדשה נתעוררה כעבור זמן־מה באלג'זירה העלית, הנמצאת בחלקה הצפוני־מזרחי של סוריה וגובלת עם עיראק. בעבר היה זה חבל שומם ומועט אוכלוסין, אך בינתיים נחישבו בו מהגרים רבים – כורדים, ארמנים ואשורים, שהחיהו והפכו את אדמתו המתה לאדמה פורייה. צרפת מילאה תפקיד חשוב בהפרחתו של חבל זה, בדאגה להגנת תושביו מהתקפות השבטים השכנים.

תושבי אלג'זירה אף הם דחו את ההסכם הסורי־צרפתי, המצרף את מחוזם לסוריה, ודרשו שלטון עצמאי תחת סיקוחה הישיר של צרפת. המנהיגים המקומיים לקחו חלק פעיל בלבויו רוח המרי בקרב אנשי אלג'זירה. יש לציין ביניהם את הכורדי ח'ג'ו אגא, את מישל דום, ראש עיריית קאמישלי, ואת המוש'ראן חובי, הבישוף של הסוריאנים. ההתנגדות לסיפוח החבל לסוריה הלכה וגדלה וצויינה בשורה של פגיעות בממשלת דמשק: הפקידים הסורים גורשו, המושל, בן דודו של ראש ממשלת דמשק, עם בני משפחתו, הותקפו, הדגל הסורי הורד מעל הבנינים הרשמיים, ממשלה מקומית זמנית הורכבה, ומשלחות מיוחדות נשלחו לביירות ולפריס להביא את טענות בני המחוז בפני הצרפתים. בראש המשלחת לפריס עמד הקרדינל טפוני, פטריארך הסוריאנים בלבנון ובסוריה – אישיות מכובדת ומכרת בפריס וברומא.

ד

ההתנגדות להסכם הסורי־צרפתי לא הצטמצמה בתוך סוריה בלבד. היחס השלילי אליו הלך ונתחזק גם בצרפת. חוגי הצבא טענו שבהסכם הוונחו לא רק האינטרסים של המעוטנים, אלא גם האינטרסים הכלכליים, התרבותיים והצבאיים של צרפת במזרח הקרוב. כתוצאה מאופוזיציה זו נאלץ ראש הממשלה הסורית לנסוע לפריס בפעם רביעית, כדי לדון מחדש בנקודות שהוונחו בהסכם ובתיקונים הדרושים. במו"מ הסכים ג'מיל מר'ם לכל הדרישות, ובתוכן הכרות „המשטר האיוורי“ בסוריה, אשר יבטיח לחבלים הנבדלים את עצמאותם האדמיניסטרטיבית, והבטיח להשיג את הסכמת אנשי מפלגתו וצירי בית הנבחרים הסורי לדרישות הללו. רק לאחר שתושג ההסכמה הזו יהיה הפרלמנט הצרפתי מוכן לאשר את החוזה הסורי־צרפתי בצורתו החדשה.

בחזרו לסוריה ניסה ראש הממשלה למשש את הדופק אצל הקהל והמפלגות, ביחס לתיקונים החדשים שהסכים להם. הוא השתמש לשם כך בתמרונים שונים, ואף הכריז כמה הכרזות דיפלומטיות מעורפלות. מצד אחד השתדל ג'מיל מר'ם להעלים את ויתוריו מדעת הצבור, ומצד שני ניסה ללחוץ עליה, כדי שתהא מוכנה לויתורים מרחיקי־לכת אלה. הודעותיו הדרפרצופיות גרמו להתגברות האנטיפטיה

בקרב הקהל, - (שנכבש בינתיים בחלקו הגדול על ידי ד"ר עבד אל-רחמן שהפגנר * ואנשיו). - ודהפו כמה מחברי הגוש להסתלק ממנו ולפעול בגלוי נגד מדיניותו. לנוכח המצב הזה לא היתה לראש הממשלה כל ברירה, אלא להתפטר ולמסור את משרתו לאחד מחבריו בגוש, בתקוה שהתפטרותו תגרום לחיסול תסיסת האופוזיציה, ותחזיר לגוש את השפעתו על ההמונים. אך חישוביו של ג'מיל מרדס נחבדו; לא עברו על שלטון יורשו, לוטפאי אל-חפאר, אלא שבועות מספר, והנה הוכרו רשמית כי צרפת ויתרה לתורכיה (יוני 1939) באופן סופי על חבל אלכסנדריה. מאורע זה ליבה מחדש את הרוגז וההתנגדות לגוש הלאומי: חוגים רבים אף טפלו עליו את האשמה, שכאילו נתן למפרע את הסכמתו לאבדן האיזור הערבי האמור. אכן, לו הצטמצמו סיבוכיה ובעיותיה של סוריה בענין אלכסנדריה בלבד, כי אז קל היה לאנשי הגוש להשתלט על המצב ולהסביר לעם, שאין בכוח הארץ להגיב על מעשה גולי זה מאחר שאין לה צבא, תותחים ואוירונים, שבאמצעותם תוכל למנוע את פלישת תורכיה לאלכסנדריה, או להכריח את ממשלת המנדט לחזור בה מקריעתו של מחוז זה מגופה של סוריה. אך בו בזמן נתעוררה בעיה חמורה שניה. המיעוטים במחוזות סוריה השונים קמו ודרשו במפגיע להגשים מיד את התיקונים, שהוכנסו בהצעה המתוקנת של ההסכם הצרפתי-הסורי. הם אף הרחיקו לכת יותר, והכריזו חרם על הממשלה הסורית. עמדתם זו של המיעוטים בזמן של מצוקה כל כך קשה לממשלה גרמה למתיחות רבה בדמשק, שלווחה בארגון שביתות והפגנות-מחאה ברוב הערים הסוריות; יד ממשלת הגוש קצרה מהשקיטן והשלטונות הצרפתים ראו צורך בשליחת אולטימטום לראש הממשלה, בו דרשו אחת משתיים: או שהממשלה תשתלט על המצב במהירות ותאשר מיד את הפוליטיקה הצרפתית החדשה בסוריה, או שתסתלק מן השלטון. לאחר התייעצות החליט הגוש לנער את חצנו מן השלטון לחלוטין, ולחזור לפוליטיקה שלילית כלפי צרפת, בתקוה שעל ידי כך יחזיר לעצמו את השפעתו על האומה.

ה

לאחר התפטרות ממשלת הגוש השניה, נעשו נסיונות רבים להרכיב מיניסטריון חדש בעל אופי מפלגתי. יהיה זה מאנשי הגוש הלאומי, מאנשי ד"ר שהבנדר, או מאיזו סיעה פוליטית אחרת. אך אחרי שכל הנסיונות הללו נכשלו, הורכב מיניסטריון בלתי מפלגתי בראשותו של נסוח אל-בוהארי. אף הוא נאלץ להתפטר כעבור חדשיים ימים, לאחר שלא עלה בידו להשיג את אישורו של בית הנבחרים הסורי לברית הסורית-צרפתית, על תיקוניה החדשים. אחרי התפטרות הממשלה באה התפטרות ראש הריפובליקה - השריד האחרון של השלטון הקונסטיטוציוני-לאומי בסוריה. אנשי הגוש האמינו, שצעד נמרץ זה של נשיא הריפובליקה יעורר בארץ

* ד"ר שהבנדר הוא מנהיג ערבי ידוע, שהיה פעיל בתנועה הערבית הלאומית מראשיתה. לקח חלק במרד של השריף חוסיין בזמן מלחמת העולם, וכן במרד הסורי בשנת 1925. השתתף ברוב הועידות הפאן-ערביות שהתקיימו לפני המלחמה העולמית, בהמשכה ואחריה. בימי שלטונו של המלך סייצל כסוריה כיהן במשרת מיניסטרי החוץ. השפעתו על הציבור הסורי ובעולם הערבי גדולה גם עתה. הוא רואה בחברי הגוש הלאומי קבוצת אנשים רודפי משרות. לו היתה תועלת האומה הסורית נגד עיניהם כי או, לדעתו, לא היו מסכימים בשום פנים לחרות שהנו מחות בערכו מהחזרה האנגלי-עירק, עבור ארץ העולה בהרכת על עירק בתרבותה ובהתפתחותה, והנה עמדו חתוך של התנועה הערבית הלאומית. תכניתו הפוליטית כיום: צירוף עכתי ואי לסוריה, והקמת מדינה ערבית אחידה בראשותו של האמיר עבדאללה.

בלבולים ומהומות, אשר יאלצו את הממשלה הצרפתית להיסוג אחורנית מעמדתה ולהתפייס עמם, על ידי דיכוי תנועות ההתבדלות באיזורים השונים וזיתור על התיקון החדש שהוכנס להסכם ביחס למיעוטים. אך גם הפעם נתבדו חישוביהם של אנשי הגוש: הקהל הסורי קיבל את התפטרותו של נשיא הריפובליקה בשקט גמור, ושום מהומות לא קרו באף חלק מחלקי המדינה. אדישות זו של ההמונים הסורים כלפי השינויים הפוליטיים בארצם נגרמה על ידי החמרת המצב הבין-לאומי והחלטתה הנמרצת של צרפת לשים קץ לאי-היציבות בסוריה ולתעמולה הזרה שמילאה תפקיד חשוב בכל הסבך הזה. מיד לאחר התפטרות הנשיא חיסלה הנציבות הצרפתית העליונה את החיים הפרלמנטריים בארץ ומינתה מועצת-מנהלים, שתפקידה לטפל בהנהלת ענייניה הפנימיים של המדינה.

הכרזת המלחמה שימשה הזרמנות מצויינת לשלטונות הצרפתיים לחסל כל פעילות העלולה לפגוע בבטחונה של סוריה: פירקו את המפלגות הסוריות השונות, סגרו את המועדונים והמשרדים הפוליטיים, קבעו צנזורה על העיתונים, אסרו כמה מהחשודים בקשרים עם הנאצים, והכריזו על ה-משטר האיוריי. בעזרת האמצעים האלה הצליחו להחזיר על כנם את השקט והיציבות בכל חלקי הארץ. כיום שורר בסוריה שקט גמור.

ירושלים, 30.11.39

שיטת ההגנה הגרמנית

מאת סיריל פוללם

באוקטובר 1939 פורסמה ב«טיימס» שורת מאמרים

מעטו של «סופר צבאי» על «שיטת ההגנה הגרמנית».

בעל המאמרים, קפטן סיריל פוללם, שבא במקומו של

קפיטן לידל הָרְט, כסופרו הצבאי של «טיימס», הוא חוקר

צבאי ידוע. בין השאר, ערך גם את ההיסטוריה הרשמית של

«הפעולות הצבאיות במצרים ובארץ-ישראל».

כאן ניתן קיצורם של מאמרים אלה. הם מסבירים הרבה

מהמתרחש - וממה שלא מתרחש - בחזית המערב.

שתי תכונות הנן אופיניות לתיאוריות הצבאיות הגרמניות, הן באסטרטגיה

והן בטקטיקה.

ראשית כל, התיאוריות הגרמניות הן תמיד פשוטות; ושנית, תמיד מחזיקים

בהן, עד שהן מוזמות, בצורה שאין לערער נגדה. המחשבה הצבאית של גרמניה,

ממש כאשר מחשבתה המדעית, איננה נוטה, בדרך כלל, להשערות. היא מוכנה

להשלים עם כך שהחמיצה משהו חדש רב-ערך, אולם רק לעתים רחוקות היא

מוכנה לספק ולהיסוס, האם בחרת בדרך הנכונה או לא. לאחר שהחליטה החלטה,

הרי היא צועדת לפי הקו שנבחר. היא משנה פה, מוסיפה שם, מסלקת משהו

בנקודה שלישית, אולם אין היא חוזרת מדרכה ואינה מתחילה מחדש, אלא אם כן

פגעה בה קטסטרופה.

בתחום האיטרטרגיה, הרי אכזבות הפלישה לצרפת ולבלגיה בשנת 1914 לא הביאו את הגרמנים לדיכך שיסתלקו מהתרופה האיטרטרגית האוניברסלית שלהם: ההקפה, ובאם אפשר – הקפה כפולה, היינו, הקפת שני אגפיו של המתנגד. עוד יותר קרוב לודאי שלא הסתלקו מן התיאוריות הטקטיות, ששירתו אותם שירות כה יפה במשך תקופה של שנים עשר חודש, מאביב 1917 עד לאביב 1918. יתכן, שלפי דעתם לא היה בכל אשר התרחש מאז, כדי לסתור אותן כל עיקר.

האסוציאציות ההיסטוריות הן, איפוא, מפתח חשוב להבנת התיאוריות הטקטיות של הגרמנים כיום: לאופן שבו עלולים הגרמנים להחזיק בביצוריהם המערביים, ואף לאופי הביצורים עצמם, מבחינת תפיסתם הכוללת. ההסתכלויות המקריות, שנתאפשרו בביצורים אלה, מאשרות, שהללו מתאימים להתפתחותם הטבעית של ביצורי 18–1917.

השכלולים בביטון, ומלכודות-הטנקים החדשות אינן משנות את הנחתנו היסודית. כדי לגלות את מקורן של התיאוריות הגרמניות עלינו לחזור עוד יותר

לאחור, לשנת 1915, בתקופה זו התחילו אחדים מצעירי קציני-המטה הגרמנים להטיל ספק בנכונותן של שיטות ההגנה שהיו שולטות אז. אחד מהם, לויס-קול, באואר סיכס: ההתקפה מול כלי הנשק המודרניים עולה באבידות עצומות; אולם מה שלא הוכר עדיין הוא, שגם ההגנה, כפי שתפסוה עד כה, אף היא כרוכה באבידות מרובות מאד, שעוד תגדלנה במידה גדושה עם הייצור המוגבר של הארטילריה והתחמושת. קצין-מטה גרמני אחר, קפיטן גאיר, גילה את ההוראות הצרפתיות להגנה בעומק

של יחידות קטנות, והתאים אותן תיאורטית לדיביזיות ולקורפוסים. יסודה של תכניתו היה מונח בעריכת גייסות ההגנה: את רובם צריך היה להחזיק ברזרבה, והעיקר – מחוץ לטוח האפקטיבי של הארטילריה העוינת, כשהם נכונים להתקפה נגדית. כיון ששיטת ההגנה המוצעת היתה צריכה להיות מבוססת על התקפה-נגדית, הרי היה זה טבעי שבערך באותו זמן פותחה שיטה הולמת של התקפה.

בינתיים בדקו קצינים גרמנים אחרים, וביניהם קפיטן רוהר, את האפשרויות של התקפה באמצעות תהליך שנחפרסם אחר-כך בשם "הסתננות". סדרת-גלים של גייסות מתקדמים היתה צריכה להתמיד בלחץ קדימה, במקום שעלה לפרוץ בו פרץ, – (היות וגשחק על ידי הפצצה, או שפני הקרקע היו נוחים בו להתקפה) – היו צריכים כוחות-העזר הבאים מהעורף לסייע את הקבוצה שהצליחה לפרוץ פנימה, ובשום פנים לא להטיח את ראשם במרכזי ההתנגדות המחזיקים עדיין מעמד. צריך היה לעשות כל מאמץ, וביחוד עיי אש אוגפת, כדי להרחיב את הפרץ.

למעשה הצריכו ההגנה וההתקפה טיפול דומה, כפי שהוכח ע"י ההתפתחות המאוחרת יותר של התכניות * לשתיהן. עומק וניידות (מוביליות) – אלה הם שני העקרונות שעליהם ביססו נביאים מוקדמים אלה את לקחם, להגנה כלהתקפה.

אולם באותה שעה היה קולם קול קורא במדבר. מערכת הסומה נערכה בדרך הישנה, ללא ניידות וללא עומק**. באמצעות מיחוד הגנה קני ונוקשה. כתוצאה היו

Dispositions •

** כונת המחבר לעומק בעריכת כוחות-ההגנה, כלומר – כשהגייסות המגינים אינם מרוכזים בקו-ההגנה הראשון או ברזרבות הבלתי-אמצעיות שלו, אלא מהווים מעין פיזור-אשקוקי, הנמשך לקילומטרים כלפי העורף והמאפשר להלחם למצן ההכרעה האמיתית לאו דוקא בקו-החסינות הראשון, אלא בחלקית הנמצאות בעומק איוור-ההגנה. מוביליות, אומרת כאן – יחידות המיועדות להתקפה-נגדית, הנמצאות בעומק איוור-ההגנה, והמסוגלות, על כן, לבצע את מעשה ההתקפה מתוך תנועה מקיפה, ולא דוקא מתוך האחזקה עקשנית בחלקת-החמירה הנתקפת. – המערכת.

אבידות עצומות. והזעזוע שנגרם לצבא הגרמני היה כזה, שהמנהיגים שנמצאו במקום הכריוו פה אחד, שאין לסבול את השנות הדבר.

כדי שלא להיות נחונים שוב לקרב-מגע איום כגון זה, הכריחו ממש המפקדים הכפופים את לודנדורף, שבידו היה אז הפיקוח העליון, להרשות את הנסיגה הגדולה לעמדה הידועה לנו בשם "קו הינדנבורג", על ידי תנועה זו מילס את גייסותיו מסומה שניה וצמצם את החזית שלו, אולם, מה שחשוב במידה לא פחותה מזה, נתאפשר לו להגשים על פני קרקע בתולה, ובריוחוק מהפרעה עוינת, את התיאוריות שהוא סיגל מחקירות קציני-המטה הנוכרים לעיל. נכון הדבר, שהוא לא הצליח ביותר בתחילה, והופה מכה איומה מהתקפת הבריטים על יד אָרְרֶס בִּיֶּר לאפריל 1917. אולם מיד לאחר פתיחתו של אותו קרב, שיגר למקום הפעולה את הקולונל פריץ פון לֹזְפֶּרְג, ששימש אחר-כך כמומחה אוניברסלי בתפקידים הקשים ביותר בכל שאר זמן המלחמה. מנקודת הראות המעשית יש לראות את לוסברג כיוצר הטקטיקה ההגנתית הגרמנית המודרנית. פון לוסברג שינה מיד מיסודה את שיטת ההגנה הלוקיה שהיתה קיימת בארס. אחר עבר צפונה, על מנת להתייב בפני ההתקפה של מעצמות ההסכמה בפלנדריה, ושם שיפר את המיתודים. ששירתו אותו כה יפה בדרגות המאוחרות של קרב אָרְרֶס. בהשפעתו הפכה ההגנה איזורית במקום קוית, והאיזור ההגנתי נעשה עמוק במידה יוצאת מן הכלל.

ניקת, למשל, את הארגון של חזית דיביזיה בפלנדריה בפתיחת קרב איֶפֶר השלישי, בִּיֶּר 31 ביולי 1917. העומק בכללו היה כ־10,000 ירד*, וחולק לאיזור קדמי, איזור-קרב, איזור-קרב ערסי, ושני אזורים לרזרבות מוביליות, שהיו ידועים בשם "Fredericus Rex" ו"Triarii", מתוך אסוציאציות עם מושגי-הטקטיקה של מלחמות קדומות, שהושאלו לצורך מבנה חדש זה**.

השיטה כולה היתה מבוססת על ההתקפה-הנגדית. ביצוריה-השדה המקומיים, קני מכונות-היריה, מצודות הבטון הקטנות (Pill-boxes*) ואפילו, "קו הינדנבורג" הנודע עצמו, הפכו לא יותר מאשר פרטים. הם לא היוו את שיטת ההגנה עצמה. ואפשר לומר בבטחון ידוע, שדבר זה הולם גם את "זיגפריד שְטֶלוֹנֶג" החדשה, שבה מוגן הגבול המערבי של גרמניה. ("שְטֶלוֹנֶג" פירושו "עמדה", ולא "קו").

בדרך-הטבע, השיגו מעצמות-ההסכמה ידיעות רבות על התפתחות קרב ההגנה הגרמני. אולם הבריטים לא הצליחו להבין אותה. ההיסטוריה הבריטית הרשמית של המלחמה (1918, חלק א') מספרת, כי הבריטים נטלו את כל תורת ההגנה ממסמך גרמני אחד, אשר, למעשה, הועתק מלה במלה. אולם, למולם הרע, טיפל מסמך זה רק בהקמתם של הביצורים ולא בעריכת הגייסות. הוא לא הזכיר כלל את הארגון להתקפה-נגדית בתחומי איזור הקרב, והשמיט גורם חיוני – את הצבתה של דיביזיה להתקפה-נגדית אחת מאחורי כל שתי דיביזיות של קו החזית. מסמך זה היה רק שלד, ללא גוף ונשמה.

* ירד – 0.914 מטר.

** שני הטמות הנ"ל רומזים לשני חזיונות צבאיים-היסטוריים: 1. בימי פרידריך השני, מלך פרוסיה (במאה ה-XVIII), היתה השורה האחרונה, הקצרה יותר, במבנה הצבא הקני מורכבת מבעלי-התק. והיתה משמשת כעין רגובה להכרעות קרביות. 2. הלגיון הרומאי, על שלושים המניפולים שלו, נערך כרגיל בשלושה קוים, בני עשרה מניפולים, כ"א, עם רחמים בין המניפולים. בו בזמן, שהחזרות של שני הקוים הראשונים (Principes ו-Hastati) החלפו לסדרוגין במקומותיהן במערכת-הלגיון, ע"י נסיגה או התקדמות לתוך הרחמים הנ"ל, היה הקו השלישי (Triarii) – המורכב מ"טרניים" – שמור למכה העקרת כרגעיה-ההכרעה של הקרב. – המערכת.

ניצול בלתי נכון זה של תיאוריה נכונה התמיד במשך המלחמה כולה. ספרי השימוש החדשים, העומדים לרשות הציבור, מעידים, שבעצם מתמידים בו גם כעת. התיאוריה הגרמנית כולה נחשפה רק בזמן האחרון על-ידי קפיטן ג'. ס. ויין, כתוצאה מחקירה היסטורית חשובה. המסקנות שלו כלולות בסדרה של מאמרים מצויגים שהופיעו ב־Army Quaterly. הם מהווים תרומה חשובה למדע הטקטיקה המודרנית, וצריך שיעינינו בהם כל הגוגעים בדבר, וכל המעוניינים לעקוב מתוך הבנה אחרי המצב הנוכחי. כי אין זו היסטוריה אקדמאית: ה־זיגפריד שטלונג של היטלר היא התפתחותה של ה־זיגפריד שטלונג של לודגורף והקולונל פון־לוֹסְפֶּרְג. היטלר עצמו אמר: „אין לנו קו מנינו, אולם יש לנו שיטת הגנה משלנו“.

כלי־הנשק נשתנו, וברור ששיטת ההגנה הותאמה לקראת התנאים החדשים. ביחוד הוגדל העומק של האזורים הערוכים אחד אחרי השני, ויתכן, שגודלו מגיע עתה עד כדי 25 ק"מ במקומות ידועים, אם כי הדבר תלוי באופי פני־הקרקע. הדיביויות להתקפה־נגדית יש להחזיקן לא רק מחוץ לטווח האפקטיבי של הארטילריה, אלא גם מעבר לתחום התמרון של הטנקים הכבדים. וכן צריך שתהא להן אפשרות לתפוס מחסה מהתקפת אויר קשה. אנשים שעברו בגרמניה במשך המשבר של ספטמבר 1938 הופתעו בראותם רק גייסות מועטים בקרבת הגבול, אולם רבים מאד במרחק העולה על 25 ק"מ מאחוריה. אלו היו הדיביויות להתקפה־נגדית, הממוכנות והמוביליות, ב־עמדות־הכינוס שלהן.

חפרות ומבצרי־הבטון מהווים חלק הכרחי של מערכת ההגנה, אולם אין הם מהווים את המערכת עצמה. לאורך מחצית העומק של האיזור יתקל התוקף בסידרה של עמדות, שהן למעשה משמרות חוף, אם כי משמרות חוף בעלי כוח רב, המוכשרים להתנגדות נמרצת. רק בהגיע התוקף למה שנחשב לעמדה העיקרית יהיה עליו לעמוד בפני התנופה הנגדית המאורגנת והגדולה.

מענין להתבונן בצעדים שנקט בהם הקולונל פון־לוֹסְפֶּרְג, כשנתמנה לראש המטה של הארמיה הגרמנית הששית ב־10 לאפריל 1917, יום לאחר שזו הוכתה מכה איומה על-ידי הארמיות הבריטיות של הגנרלים אַלְגֶּבִּי והֶרְן. ושוב אין זה ענין אקדמאי, אלא מעין רמז למאורעות שעוד יתכנו בעתיד.

כ־5000 יָרֵד מאחורי הביצורים העיקריים של חזית אַרְכֶּס, שכבר נפרצו או הוקפו במידה מרובה, היה מוקם והולך קו הגנה חדש שהיה קרוי בשם „קו ווטן“*. הוא היה חזק ומוקף תיל צפוף, אולם כשלעצמו יצג את התפיסה הקיית הטהורה של ההגנה. הקולונל פון־לוֹסְבֶּרְג אשר חזר אותה שעה מחזית בלתי־פעילה, שבה היה עסוק בהפיכת „קו הינדנבורג“ לעמדת הינדנבורג, ביצע עתה, בתוככי קרב נואש, תהליך דומה לזה, ובמקום „קו ווטן“ הציב „עמדת־ווטן“.

הקו נמשך לאורך הקצה המערבי של מישור דוּאָה, וממערבו התרומם השטח בהדרגה. פה ושם בלטו ככיוון לחפרות, לשונות או שלוחות־גבעות מרמת אַרְטוּאָ. עתים נגמרו שלוחות־הגבעות בגבנונים קטנים. אלה הוו עמדות־תצפית רבות־ערך בשביל הארטילריה של המגינים. ואילו ניתן לתקפים לתפוס אותם, הרי היו משקיפים בנקל על פני קרווטן כולו.

לפיכך התחילו מיד במערכת חפרות חדשה באיזור שלפני שטחי התצפית, וקראו לה בשם Fresnes-Boiry Riegel. מערכת חפרות זו היתה במרחק של

2000 עד 4000 ירד מלפני קו ווטן, ומלפניה היה שטח אחר של 1500 עד 2000 ירד, שהשתרע עד לקו הקדמי, שבו השתדלו הגרמנים לעכב את הבריטים המתקדמים. השטח הקדמי ביותר היווה מעכשיו את קו משמרות החוף של הווסן שטלונג' החדשה. השטח הערפי היווה את 'איזור הקרב' שלה. ומאחוריו - נמצאו הדיביזיות להתקפה נגדית.

מהי הרוח המפעמת את ההוראות הללו? קו ההתנגדות הראשי (המגמה של ההתקפות הנגדיות העיקריות), היה לא קו ווטן החזק והקיים, שעליו כבר הוצאו חרשים של עבודה, אלא ה-Fresnes-Boiry Riegel, שנחפרה בחפזון מלפניו. כי לא החפרות, אלא עריכת הגייסות קבעו את העיקר בשיטה החדשה. את 'עמדת-ווסן' החדשה אפשר היה לראות על-פני הקרקע לפי קווי החפרות, אך פירושה האמיתי התבטא בעריכת-כוחות ובסגמות-פעולה. כך זה היה, וכן זה הנו גם כיום.

אולם בואת קולונל פון לוסברג לא גמר עדיין. למחרת התחיל בהקמתה של עמדת 'ווסן השנייה', במרחק של 8-10 ק"מ מאחור, סמוך לקצווי העיר דואה. וזה רומז לנו שוב על טיבם של דברים שעלולים לבוא. בתנאי מלחמה מודרניים מן ההכרח הוא שהגנה איזורית תהא עדיפה על הגנה קווית, הואיל וכלי-ההגשק המודרניים, בעלי כוח-המחץ החזק יש להם סיכוי יותר טוב למחוץ את הקו הנוקשה, מאשר להבקיע דרך מערכת של כרים וקפיצי-פלדה. אך, בכל זאת, גם מערכת כזו אינה יכולה להיות ללא פגם, ותפקידו של הטקטיקאי הוא לגלות את נקודות התורפה האפשריות שלה.

אחת מהן ברורה ממבט ראשון. גופות אנשים אינם עומדים בפני כדורים, פגזים ופצצות כבטון וביצורי-עפר. במלים אחרות, ההתקפה הנגדית ניתנת להפגע על-ידי אש, גורם זה אי-אפשר היה לנצל אותו במילואו בארץ ובאי-פך מפאת מיעוט-האימון של הצבאות האזרחיים שלנו במלחמה פתוחה. כלי-ההגשק האבטומטיים לא פעלו כראוי מסיבת פגיעות במפעיליהם, או בגלל ליקויים בהספקת התחמושת; ובלעדיהם הרי היו הגייסות, שהזניחו את השימוש ברוביהם, לעתים תכופות חסרי-אונים בפני ההתקפה הנגדית. אולם, יש עוד תשובה, חשובה יותר וקולעת יותר, לבעיית המפקד העומד בפני הדיביזיות המוביליות להתקפה נגדית של האויב. שוב כדאי שנבדוק את הבעיה לאור ההיסטוריה.

כשהבריטים לכדו את פּמפּוּ וּגוֹרְל במשך הקרבות של אַרְרַס, והגיעו עד לקצווי אופי, מצאו את עצמם במקום נוח לפגוש את ההתקפות הנגדיות הגרמניות. השטח מורחה לרָכס אשר עליו עמדו, ירד בשיפוע מתון אל המישור. שטח זה היה גלוי והם יכלו לראות את כולו עד לקרקעיתן של הבקעות הבלתי-עמוקות. ההתקפות הנגדיות הגרמניות נערכו במעלה מדרון זה בגבורה - רק על מנת שימחצו פעם אחרי פעם.

כאן ניתנת, איפוא, תשובה אחת לטקטיקה של זיגפריד: בחירה קפדנית של שטח נוח - ואפשר למצוא שטח כזה במקום שעמדות ההגנה נקבעות ע"י קו הגבול - ואח"כ התקדמויות מוגבלות, שמטרתן דלדול הפורמציות האויבות להתקפה נגדית, על ידי משיכתן קדימה והטלת אבידות קשות בהן. לטקטיקה כזו יש עתה, אולי יותר שכר מאשר בשנת 1917. כי אז היתה כל דיביזיה שוה לרעותה. אם הוצאה אחת מהפעולה, יכלה אחרת לבוא במקומה. אולם עכשיו הדיביזיות הן שונות, ואי-אפשר להחליפן זו בזו. הפורמציות להתקפה נגדית תהיינה לפי

המשוער דיביזיות מובילות, ממונעות וממוכנות. מספרן יהיה מוגבל. ודיביזיות-רגלים רגילות לא תהיינה מוכשרות לבצע את תפקידיהן של אלו במלואם. שיתופם של כוחות האויר, שהם עתה אדירים הרבה יותר מאשר ב-1917, נותן אמצעי גוסף ל"טיפול" בפורמציות של התקפה-נגדית; וכלי-הנשק האנטי-טנקיים, וכן כלי-הנשק לקרב מקרוב, יכולים לשמש עתה כאמצעי להחליש את קצב ההתקפה-הנגדית עצמה.

אפשר על כן ליעץ לקורא לא להיות נכון ביותר לזרוק את כובעו למעלה, אם יראה הודעה המכריזה על "פריצת עמדת זיגפריד". אפשר לפרוץ אותה, אולם זהו ענין למסע-מלחמה שלם, ולא לפעולה חד-פעמית.

כיצד מנצחים במלחמה?

מאת א. ג'יאדניני

הקטעים הנתונים להלן לקוחים מספרו של הקומנדר האיטלקי אוליבא ג'יאדניני «מלחמת העתיד», (La Guerra Futura). הספר יצא לאור ברומא בשנת 1925, בראשית ימי השלטון הפשיסטי. אם כי מאז עברו כארבע עשרה שנה וכמה מהערותיו התכניות של המחבר אינן מתאימות לתנאי זמנו, הרי רוח הדברים היא אופיינית לגבי חוגים ידועים באיטליה גם כיום.

מפאת חשיבותה של איטליה כמדינה יס-התיכונית, הגנו מביאים בין השאר את הקטע על תפקידיו של הצי «במלחמת-אפתעה». - המערכת.

1.

הנמוסיות המשוללת כל טעם - כגון הכרות המלחמה, החזרת הצירים, ביצוע התנגשויות קלות בגבולות או מעשי-אתראה ביםים, בכדי להצדיק את פתיחת פעולות האיבה, - את כל אלה יש לבטל. יש לשים קץ לרשלנות שהיתה מאפשרת בעבר למתנגד שהות מספקת, לפני התחלת מעשי האיבה, לשם הכנת הגנתו המלאה. יש לשים קץ לאותה קלות-דעת, שהיתה יוצרת ע"י נאומים, אולטימטום, מ"מ דיפלומטי, מלחמת-עתונים וכדומה, אוריה מוקדמת של חשדות ואי-אימון, העומדת בניגוד גמור לרוח האפתעה הפתאומית, שהיא היא העקרון היסודי של הנהלת המלחמה. מן ההכרח הוא, שהמלחמה תפרוץ לפתע פתאום ובעזו נמרץ - כסופה בהרים, כרעידת אדמה ששום זעזוע חת-קרקעי מוקדם לא בישר את בואה. העם, הצבא, הצי צריכים לעבור במשך זמן הקצר ביותר ממצב של מרץ עצור למצב של מרץ פורץ. משל למה הדבר דומה? לחומר מפוצץ במנדל אבק-שרפה; החומר הוא דומם, אך מיד מהגלה בו כוח-הרס עצום, אם רק יגע בו כהרף-עין הניצוץ.

הצד המתחיל במלחמה – יתרונות גדולים לו, וקודם כל – התכונותו היתרה. אף, אם הפוטנציאל המלחמתי של המתחיל חלש מזה של מתנגדו, הרי בכל זאת, התוצאה של המלחמה יכולה להיות לטובתו, בגלל יתרון ההתחלה. מובן, שזה נכון רק בגבולות ידועים. בנוגע לציוד החמרי, אין צורך לשנותו בהרבה לעומת המצב הנוכחי. אך אשר לצורת ההתקפה, הרי יש לבטל את כל העקרונות שלפיהם נהגו בעבר: הכל חייב להסתגל לצרכי האפתעה.

2.

ללא כל הכרות מלחמה, בלי החזרת הצירים, מבלי שאירע כל מאורע חשוב, שעלול היה להזהיר מפני מעשי-איבה, התקיפו שמונה אניות-משחתת יפניות את היתידות הרוסיות, שעגנו בשקט ובטחה במעגני פורט-ארתור וצ'מולפו: הן שלחו מוקשים בשמונה אניות, מהן הטביעו חמש וגרמו נזקים חמורים ליתרן. חלק מהקצינים והחיילים נמצא אותה שעה ללא כל דאגה על היבשה, האניות לא היו מוכנות כלל וכלל לקראת התקפה, ולקראת מלחמה לא כל שכן, והמבצרים לא היו נכונים לקרב. ברם, האפתעה לא היתה שלמה, עצם האפתעה, שקשה להגויס באפקטיביותה, לא נוצלה ע"י היפנים ניצול מלא, כפי שיכלו לעשות וכפי שצריך יהיה לעשותו בעתיד. מן החכמה היה להתקיף לא בלילה, כי אם ביום, באור בהיר ובשעות הנוחות של הבוקר, ע"י מספר מספיק של סירות-טורפדו וגם ע"י רזרבות מסוימות. אז היו להם סיכויים גדולים ביותר להטביע את כל האניות הרוסיות בנמלים, את הגדולות ואת הקטנות, והיו צריכים לתת פקודה לשיטת המרוכות במרחק מתאים, לשלוח מיד אש בכל האניות, שנשארו עוד לאחר זה על פני המים. ואל יטענו מבקרי הצי, שדבר כזה היה בלתי אפשרי. שיטת, שאין לה חשדות בלילה, – ולא היתה כל "סיבה" לכך, – אין לה חשדות גם ביום. הקצינים שבתפקיד ומפקדי האניות הרוסיות היו אמנם תמהים לראות את אניות המשחתת היפניות, כשהן נכנסות לנמלי פורט-ארתור וצ'מולפו, אך לא היו נוקפים אצבע, בכדי למנוע את זה או בכדי להתגונן בפניהן, ובעיקר – בגלל אי-האפשרות האוביקטיבית להספיק לעשות את זה בזמן. הצי-שעה היתה מספיקה לשם השמדתו של כל הצי הרוסי.

3.

הואיל ויסוד האפתעה יהיה הקובע במלחמת העתידה, על המתקיף להתחיל בפעולות מלחמתיות ביום מסוים, ובשעה קבועה מראש, – לאחר שכל ההכנות נגמרו בקפדנות יתרה, – בעזרת כל כוחות היבשה, הים והאוויר ובתוקף הנמרץ ביותר, מבלי שמעשה ההתקפה יהא עלול לעלות על לבו של הנתקף קודם לכן. על המתקיף להקדים ולרכו, באמתלא של חמרונים או תרגילים, כוחות גדולים לאורך הגבולות המשותפים עם האויב, ולכוון אותם ברגע המסוים להתקפה מפתיעה נגדו. עליו לתקוף בכוחות האוויר שלו את צומות-הדרכים והרכבות של האויב, את מפעלי-החשמל והמאור הגדולים, את מוסכי האוירונים ואת בסיסהם.

את מחסני החומר המפוצץ והתחמשת, את מכוני המים ואת התעשיות הגדולות, וגם – במקום שיחשב לכדאי – את השטחים המאוכלסים בצפיפות, כדי להטיל במפתיע בהלה ואימה על מדינת האויב. עליו לתקוף בכוחות הצי הימי שלו את כל אניות האויב, במעגנים ובנמלים, במספנות ובדרכים, ללא יוצאת מן הכלל, בין שהן מזוינות, בין שאינן מזוינות. עליו להטביען ולהשמידן בטורפידות, ברימונים ובמוקשים. סוכניו החשאיים, הנכונים לכל, ואשר גם להם אסור לדעת למפרע את יום ההתפרצות עד בוא היום ממש, צריכים להחריב במכוונת-תופת, בפצצות, בגזים מרעילים וכדומה את הקסרקסים, התחנות, 'בניני הממשלה, משרדי הטלגרף, הגשרים, המנהרות ושאר מרכזי האויב. בקיצור: על המתקיף לגרום לאויב, עוד בטרם יתבררו לו טעמי ההתקפה הסוערת הזו, פצע-ימות, או לכל הפחות, פצעים רציניים במידה כזו, שלא יהיה כבר מקום לחשוש למעשי נקמה מצדו. בכל אופן, אסור לשעבד את הנהלת המלחמה לכללים, אשר אותם מעריצה ומשננת צביעות השמרנים והאדירים בימי השלום."

4

כל אניות המשחית של המתקיף, שרוכזו קודם לכן בקרבת הנמלים, שבהם עוגנות היחידות הגדולות או הקטנות של האויב, צריכות באופן עצמאי, אולם בהתאם למטרות, שצוינו בדיוק, להגיח להתקפת-האפתעה. (על שירות הריגול לדאוג ב-24 השעות שלפני מועד ההתקפה לידיעות מפורטות ומדויקות בהחלט). כל אניות האויב תפולנה או לקרבן, בין שתמצאנה במספנה או בנמל פנימי, בין שתעגונה במעגן או בנמל פרוץ, בין שתהיינה מזוינות ובין לאו. הן לא תוכלנה להמלט מהטורפידו, הנשלח ע"י אניות משחית, שאינן חוששות להתקפה נגדית מצד האניות המופתעות, ואשר תוכלנה לכן לקלוע קליעה מדויקת ממרחק של כמה מאות מטרים. את הצוללות יהיה אפשר להטביע ע"י יריות מאניות-המשחית, ולאניות הנמצאות בזמן הזה בדרכים יצטרכו לארוב בלילה או ביום המחרת, בכדי לאלצן לכניעה או להטביען. במשך שעה אחת יש להשמיד את כל הצי של האויב."

אוליטא גויאדיני מסביר במקום זה, כי לאחר השמדת צי האויב יש להעלות מיד לחופי חילות יבשתיים בכל המקומות, שבהם אפשר להשיג מטרות חשובות, וכך הוא ממשיך: –
עליה מפתיעה זו ליבשה הופכת, משחק ילדים, היות והמתקיפים עולים בנמלים קטנים, שנתפסו כבר קודם לכן ע"י חילות צי מיוחדים, לאחר שמרגלים נתקו את הנמלים מפנים הארץ. ובעיקר יוקל הדיסנט, מפני שהפתיעו את הארץ הנתקפת בימי שלום. בזמן שכל מחשבה על מלחמה ממנה והלאה.

יגידו, ואפילו יצעקו בקולי קולות, שאין זאת מלחמה, אלא בגידה, מעילה באימון, שזהו רצח וכו', וכו'... אך אל חפזון בשיפוטכם: האשמות אלו יכולות להיות נכונות בחיים האזרחיים הרגילים, – שם קיימים חוקים, שביכולתם למנוע מעשי פשע ממין זה ולדכאם; אולם בחיים הבין-לאומיים אין חוקים, העלולים למנוע את החוק והתקיף, או את המצויד יותר מהתנפל על אויבו ומהכניעו."

הפסיכולוגיה והצבא

מאת ד"ר חיים כוהן

ד"ר חיים כוהן שימש מ־1913 ברגימנט תותחני-השדה של הצבא הגרמני הקיסרי. השתתף בקרבות החזית המערבית 1914-1918. ב־1917 הועלה לדרגת לויטננט בארטילרית-השדה. שימש אחר כך קצין האינפורמציה במטה חיל-התותחים. ד"ר כוהן לקח חלק במערכות מרָנָה, נְרָדָן, שמפניה, סוֹמָה, שְׁמֶרְנֶדְן ובהתקפת הצבא הגרמני הגדולה באביב 1918. אחרי המלחמה היה אינסטרוקטור לפסיכו־תְּכָנִיקָה בְּרִיִּיִּסְוֶהָרֶה. — המערכה.

א.

מאז מלחמת העולם 1914-1918 הקדישו הצבאות החדשים תשומת-לב רבה לפסיכולוגיה וגם הקימו מוסדות מיוחדים לשם חקירת הפסיכולוגיה של הצבא. צעד ראשון נעשה בנידון זה בארצות הברית. כבר בשנת 1917, עם כניסתן של ארצות הברית למלחמה, ערכו השלטונות, מלבד הבדיקה הגופנית, גם בדיקה פסיכולוגית אצל 1,700,000 חיל, כדי לעמוד על תכונותיהם הרוחניות-הנפשיות. נסיון זה בהמוני-עם נעשה מתוך הכרה, שמלחמה מודרנית תובעת מנפשו של החיל הן תביעות כלליות, כגון עמידה בפני החזיות האיומות של מלחמה מיכנית וגמישות בתפיסת מצב מסוים בקרבי-יחידים, והן תביעות מיוחדות — כגון כשרון תְּכָנִי אצל המשמשים בגיס מקצועי, כוח-עמידה בפני סוג־סטיות ואשליות אצל המשקיפים, זכרון טוב וחוש הבחנה אצל אנשי פלוגות הסיוור, וכדומה.

שירותי הצבא החדש הם מרובי-גונים כל-כך, עד כי אין עוד כל אפשרות להסתפק בתוצאות הבדיקה הרפואית הכללית ובקביעת היחס שבין מידות הגוף למשקלו. עכרו הזמנים, עת שהסירונים חולקו מיד אחרי הבדקם לסוגי החיל השונים. השירות בסוג חיל מסוים, למשל בחיל הרגלים, הוא רב-גוני כל-כך, עד כי פעולותיו השונות מצריכות גם תכונות שונות: למסַר או לעובד הטלפון דרושים כשרונות אחרים לגמרי מאשר לרובאי או לבקן*. בימי שלום נעשה מִיִּן החילים לתפקידים השונים מתוך פיקוח ממושך עליהם. אולם בימי מלחמה, המחייבים אימון בזמן קצר, יש צורך מוחלט בבדיקה פסיכו־תְּכָנִית. רקן בלתי מוכשר, אף אם הצטיין בכל יתר שירותי חיל-הרגלים, גרם, לעתים תכופות, במלחמת העולם, לאבדן חייהם של כמה וכמה מחבריו. עוד יותר בולטים ההבדלים בין התכונות הדרושות למילוי תפקידי-השירות השונים עִי מכוונות הקרב הגדולות: התותחן-המבון זקוק לכשרונות אחרים מאשר התותחן הממונה על התחמושת. או הנהג.

ב.

והנה דוגמא אחרת, המבליטה את חשיבות הגישה הפסיכולוגית לפעולות-מלחמה. נתאר לנו תמונה כזו: החפירה הראשונה נחונה לאש-תותחים כבדה של האויב. כדי למנוע אבידות נסוגים החיילות לחפירה השניה. פתאום נראה להם שבקטע מסוים של מסך האש מפסידה אלומת היריות של האויב מיציבותה: חלק

מן היריות אינו מגיע אפילו עד לחפירה הראשונה, ובחלק הן עוברות אף על השנייה. עוד מעט, ואותו הדבר מתרחש בעוד שנים-שלושה קטעים. אפשר שלועי-התותחים של האויב כבר מנוצלים כל-כך, שאין עוד ביכולתם לקלוע היטב למטרה? לאט-לאט חוזרים החילות בזחילה ובוהירות לעמדותיהם הקודמות, משום שעתה הם בטוחים יותר בהן, ומשום שסבורים הם, כי האויב, באם יתקיף, לא יהיה מוכן כלל להתקל בהם בחפירה הראשונה. במידה שבטחון אש האויב הולך ופוחת, הרי הם תופסים שוב את החפירה הראשונה. והנה אפתעה: פתאום מורגש מחדש הליכוד בפעולות תותחי האויב, והאש קולעת בבטחון גמור ופוגעת ללא רחמים בחפירה הראשונה ובמבואותיה, בהשמדה כל חיי. הרי שמפקד חיל התותחים של האויב היה פסיכולוג!

עובדה ידועה היא, שמגבירים באופן מלאכותי את שאון אמצעי הקרב, כדי להגדיל את השפעתם על נפש השומע. אמצעי-מלחמה רבים, שער כה לא העריכו אלא את פעולתם הטכנית בלבד, נחקרו בזמן האחרון גם מבחינת ההשפעה הפסיכית. בשנת 1915 עבר עלי נסיון מענין בחזית הגרמנית בצרפת, על הפלימונט. היה עלינו לירות עץ שעמד בין עמדות התצפית שלנו לבין חפירתנו הראשונה, והפריע בעד הפיקוח על השדה שלפני החפירות. עבדנו, כמובן, בלילה. הכדורים המאירים של האויב הפסיקו פעם בפעם את עבודתנו ולא נתנונו לגמרה אלא בלילה השלישי. כאשר תפסנו אחר כך את עמדת האויב, נוכחתי לדעת, שלא היתה כל אפשרות לסקור משם את עמדתנו הקודמת, אף לו היו הכדורים המאירים קרובים עוד יותר. העיכוב בעבודתנו נגרם, איפוא, אך רק ע"י ההשפעה הנפשית שהשפיעו עלינו הכדורים המאירים.

אפשר להוסיף דוגמאות פסיכיות גם בנוגע לאמצעי-קרב אחרים. רבות הן האפשרויות להטיל פחד, בהלה ומבוכה באמצעים שכל כוחם הוא פסיכי, בעיקר. כאן הוטל על המחקר הפסיכולוגי - בקשר אמיץ עם התכניקה והטקטיקה של הנשק - למלא תפקידים חשובים וליהפך ע"י כך לגורם רבי-ערך במלחמה.

ג.

אכן השימוש בפסיכולוגיה בשטח הצבאי עתיד עוד להתרחב. אם נשים לבנו למאורעות הפוליטיים של השנים האחרונות, נראה תפקידים נוספים לענף זה. אבדן אוסטריה, וביחוד חיסול צ'כוסלובקיה ומעמד מינכן בספטמבר 1938 מלמדים בנידון זה הרבה. פרשת מינכן דומה היתה לכריחת שלום, אשר קדמה לה מלחמה ארוכה. אמנם כל יריה כמעט שלא נשמעה במלחמה זו, אם כי המעוניינים בכך הודיעו בכל רגע על מעשי מריבה בגבולות ועל התקפות אש. אך הלא זה היה הצד המזור בקונפליקט הצ'כי, שלאמיתו של דבר לא היתה כל התנגשות דמים בגבולות. מלחמה זו נערכה אך רק בנשק אחד: נשק הפסיכולוגיה. על צ'כוסלובקיה, על המדינות המתוכות ועל המעצמות הניטרליות המטירה גרמניה אש פסיכית מתמדת. שעור לא היתה כדוגמתה.

לנו, ליהודים, יש ענין מיוחד בשיטות המלחמה הפסיכולוגית של גרמניה הנאצית. לפי שאנו מהווים חוליה בלתי נפרדת במערכת זו. המלחמה מתחילה, כידוע, בתעמולה אנטייהודית. ראשית כל מחפשים במדינת האויב אחרי קבוצות אנטישמיות, שקל למצואן בין המובטלים והבלתי-מרוצים, ביחוד אם מבטיחים להן את עמדות היהודים ואת רכושם. לאנשים אלה משלמים כסף, מצמנים אותם

במלאכת התעמולה, מכינים אותם לביצוע התנקשויות, ומציידים אותם בכלי-נשק ובחמרי-נפץ. על-ידי תעמולת ההשנאה הגזעית, - והתעמולה הנגדית המתעוררת בעקבותיה, - נהרסת הרגשת אחדות העם והמדינה. באוכלוסייה הולך וגדל אי-האמון ופירוד הלבבות. נוצרות כיתות ומתעוררות תביעות פוליטיות, שאי-סיפוקן מביא לידי התנכרות למדינת-המולדת ולאחדה כלפי, המדינה המשהרת. (מתוך כך אין היטלר רוצה כלל בפתרון שאלת היהודים. הוא זקוק לקיומה הנצחי. הוא דוחף את היהודים ממדינה למדינה ומעביר עמם את, השאלה היהודית. מדינה יהודית שתשים קץ לגולה, תגזור גם כליה על התכניקה הפסיכולוגית הזאת).

לאחר ליבוי האינסטינקטים, גירוי תאות בצע וקנאה, בא תור ההתנקשויות. חותרים לערער את בטחון החיים והרכוש. לפי שהתעמולה משפיעה גם על השופטים, יוצאים פסקי-דין לא שווים לגבי המתנקשים: חלקם קל, חלקם חמור. כך פג האמון בבתי-הדין. עתה מתחילה ההסתה הפוליטית הכללית: צורחים מר על, המשפט המעמדי, על דיכוי המיעוטים וכו'. סוכנים מיוחדים מבקשים למצוא או ליצור מלכתחילה בכונת-ידון שערוריות כספיות, שמעורבים בהן פקידי ממשלה גבוהים. על ידי כך מתערערת עמדת הממשלה, במדינה משתרר אי-שקט. נשמעות האשמות הדדיות, נוצרת אוירה של מלחמת אחים. ברגע כזה מגישים השלטונות הגרמנים תביעות אולטימטיביות, משמיעים נאומי-איום דיפלומטיים ומגיסיסים את הצבא. ואם על ידי כך אינם משיגים עדיין את המבוקש, הרי הם מזמינים את המדינאים הזרים וסוחטים מהם את חתימתם.

יש, כמובן, גם אמצעי מלחמה נגדיים. על כן נחוץ לכל מדינה מטה ראשי פסיכולוגי. חילותיו הם הרדיו, העיתונות, הכרוז, הסוכן וכו'. שיטותיו מתבססות על נסיונות פסיכולוגיים-המוניים: בחירת ידיעות מתאימות, המערערות את האמון בממשלת האויב. אמצעי ההגנה הטוב ביותר הוא לתפוס את סוכני האויב ולערוך את משפטם בפומביות מלאה, כדי לזעזע את עמדתה של ממשלת האויב בעיני אומתה היא. שום אומה לא תשלים לאור-רמיים עם חרפת שלטון-פושעים, לכשיחפרסם קלונו כרבים. כאן הופך הפסיכולוג למפקד.

כדאי לציין, שלמטרות, ההתקפה הפסיכולוגית מצורף בצבא הגרמני, פסיכולוג צבאי מיוחד לכל מחוז פיקודי. לאחר פרוץ המלחמה מוסיפים להמטיר על העם-האויב אש מתמדת של ידיעות ושל תעמולה, וזה מתוך מגע בלתי-אמצעי עם מסקדת הצבא ולפי הוראותיה. על ידי הזעזועים הנפשיים הנגרמים לאוכלוסית האויב, או ע"י הסחת דעתה מנקודות התקפה מסוימות, - מכשירים מפקדי הצבא את פעולותיהם הצבאיות.

ד.

בצורות רבות תתגלה יכולתה של הפסיכולוגיה לשרת את הצבא במלחמה. אך גם בימי שלום רבים תפקידיה, - וזה ביחוד בקרב עמים, אשר כגוף שלם לא עסקו עדיין בבנין מנגנון צבאי. אצל עמים אלה נחוצה בראש וראשונה ההכנה לרוחה של הצבאיות: הכרה בנחיצות ארגון צבאי, הכנה לגבי החוקיות העצמית שבחיי הצבא ובמנהגיו, הנבדלים, כידוע, מהמנהגים האזרחיים וכו'. ומהצד השני על המחקר הפסיכולוגי מוטל לסייע לחינוך החיילים הצעירים ברוח נכונה, שלא תנצר תהום ביניהם לבין האזרחיים. כך, למשל, יחס-הכבוד לגוף הצבאי * צריך

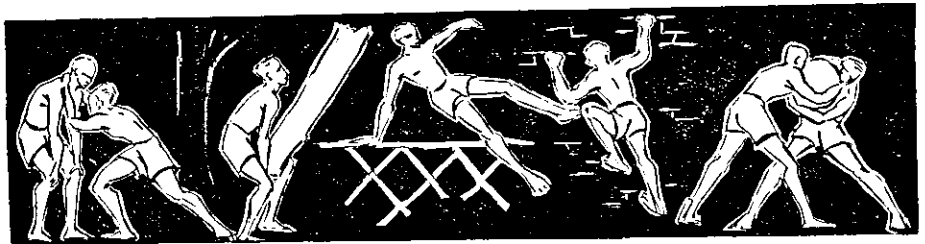
לחפש שרשים בנשמת העם, לינוק ממסורתו, מסמליו, מן האסוציאציות ההיסטוריות שלו, מנוף הארץ. עם שחסרה אצלו מסורת צבאית, הנובעת מהתפתחות של דורות, צריך להעזר בפסיכולוגיה כדי לבקש דרכים לתיקון החסר.

הפסיכולוגיה הצבאית מצווה לשקוד על כך, ששהא רוח־חיים בתקנונים, לבל יתאבנו לאותיות מתות, וזה בעיקר בשנות שלום ממושך. עליה להבטיח התאמה בין הוראות־השירות ולבין הנוהג הנפשי של האומה וקצב חייה הרוחני. אין לכפות על צבא צעיר תקנות, שצמחו על קרקע נכריה ונועדו לאומה זרה. העתקת תקנות ממקור זר אינה מלאכה קשה, אבל ספק אם ברכתה רבה.

אלו הן מקצת מבעיות הפסיכולוגיה הצבאית. לשם פתרון נוצרו ברוב המדינות מוסדות מיוחדים, המשחפים פעולה עם יתר המוסדות הצבאיים: מיניסטריון המלחמה, המטה הראשי, המפקדות, מוסדות הפיקוח על סוגי החיל, בתי־הספר הצבאיים וכו'. לעלות על האויב בשטח הזה, הרי זה לקרב את הנצחון.

החינוך הגופני בארץ־ישראל

מאת ד"ר עמנואל סימן וברוך בן



א. חינוך גופני מהו?

המושג חינוך גופני איננו שם נרדף למושג התעמלות. ההתעמלות היא, אמנם, החלק החשוב ביותר בחינוך הגופני של הנוער בומננו. פיתוח הגוף בדרך התאמצות מכסימלית אחת, יש בה משום התפתחות הגוף, אולם זו מתאימה יותר לשחקן בקרקס או לאלוף־הספורט המתגאה בהשיגיו. דרכנו היא דרך החינוך הגופני, שמתפקידו לפתח את הגוף למען יוכל לעמוד בכל הדרישות שתוצגנה לו בחיים, בתנועה, בעבודה, במלחמה. עלינו לקבוע את הדרך הזאת כקו היסודי בפעולותינו, הן בימי שלום והן בימי מלחמה, כדי שלא נעמוד בפני אפתעות בלתי נעימות בשעה של שידוד־מערכות.

מטרות החינוך הגופני הן:

- א. פיתוח כוח הפעולה המלא של הגוף.
- ב. תיקון ליקויי הגוף והשגת יציבה* טובה.
- ג. ידיעת השימוש בכוח שנרכש ע"י פיתוח הגוף.
- ד. טיפול כללי בגוף.

* מצב נכון של הגוף, ללא עקמימות בחוט השררה.

המטרות הללו משלימות אחת את השניה; הכושר לפעולה מסוימת אין פירושו רק לבצע פעולה זו בהודמנות, אלא גם לדעת להשתמש ביכולת זו בחיי יום יום (בעמידה, בהליכה, בריצה, בקפיצה וכדומה).

הצורך בתיקון ליקויי הגוף הוא גדול. ליקויי הגוף באים כתוצאה מחולשה כללית בגוף, או מפיתוח חד-צדדי של הגוף. למשל: יציבה גרועה כתוצאה משיבה ממושכת. דרכי התיקון קובעות את טיב התיקון ויטודיותו. נביא דוגמא לדבר. יציבה גרועה באה בשל חולשת השרירים: התכווצות שרירי החזה ותשישות שרירי הגב. היציבה הגרועה משפיעה לרע על הנשימה מפני הקטנת שטח החזה ואפשרות התמתחותו. זה גורם לפיגור בהתפתחותו הכללית של הילד, לצמצום כושר פעולתו, ואפילו נוטל ממנו את יכולת העבודה. אם נרצה לתקן את הליקוי ע"י פקודות, נגיע אולי לכך, שמבחינה חיצונית ישתדל הילד לרכוש לעצמו ע"י התאמצות רבה את הצורה הנכונה, אך דבר זה יכביד עליו ויביאו לידי עיפות. מטרתה של היציבה הנכונה היא אחרת לגמרי: לגרום לכושר-פעולה מוגבר, וליצור את התנאים שיאפשרו תוצרת מכסימלית בעבודה. למטרה זו נוכל להגיע רק על ידי תיקון שייעשה בדרך פיזיולוגית נכונה.

חינוך גופני בעל ערך הוא רק זה, שמכשיר את האדם להוציא לפועל כל עבודה גופנית שהיא. הגדרה זו משמשת לנו קנה מידה עיקרי. כוחה יפה ביחס לכל עבודה גופנית, הן בספורט, הן במקצוע, הן בהגנה. אין חינוך גופני מיוחד לחיל או לבעל מלאכה; רק אחרי חינוך גופני יסודי וכללי, אפשר להשתמש בתרגילי הכנה מיוחדים לתפקיד זה או אחר. לדוגמא ניקח את הקפיצה לגובה. רק אחרי שהספורטאי קבל את החינוך היסודי, עליו לעבור לאימון בתרגילי קפיצה מיוחדים, המפתחים בעיקר את המהירות וכוח הקפיצה. לפי עקרון זה עלינו לנהוג גם בחינוכו של החייל: אחרי שקיבל חינוך כל-צדדי, שהכשיר אותו בצורה כללית לתפקידו, הוא מוכשר להתמסר לתרגילים מיוחדים, הנדרשים ממנו בהתאם למקצועו. טירון בלתי מוכן יהיה זקוק למאמץ-כוחות גדול מאד, כדי לעבור עם תחמושתו קיר שגבהו שלשה מטרים, באשר לא התאמן לנצל את הגוף בצורה הנכונה. אולם אם קיבל חינוך שיטתי, הריהו מוכשר לכל התאמצות שהיא. גם אם היא נדרשת ממנו באופן בלתי צפוי. אנחנו שואפים, איפוא, לקימוץ בעבודה, לניהול משק חסכוני בכוחות הגוף, להגברת כושר הפעולה שלו. אם נגיע לתוצאות טובות אצל היחיד – נגביר על ידי כך את כוחה של הקבוצה כולה, אך עלינו לזכור, שפעולת הקבוצה אינה תלויה בממוצע, אלא בגרוע שבה.

בקיצור: עלינו לשלוט בגופנו, ולא רק בתרגיל זה או אחר; ושלטיה בגוף דורשת קודם-כל חינוך כוח-הרצון. כל חנועת שריר מכוונת ע"י כוח הרצון. קרגל השליטה בכוח הרצון נותן לנו אמן עצמי ואומץ. מה הוא האומץ? הוצאה לפועל של מעשה, בניגוד למעצורים פנימיים. החינוך הגופני מסייע לפיתוח האומץ, והוא מחנך לסבלנות: המכה בזמן ההתאגרות, הנפילה ממתח גבוה, או אנכי נסיעה בנעלי שלג (סקי) – כל אלו מחנכים את רגש האומץ באדם, מרגילים לסמוך על הכוחות העצמיים. בזה צפון הערך של תחרות אינדיבידואלית בהתאגרות, התאבקות וסיוף.

כמובן, אין מחנכים לאומץ רק על ידי תרגילי הגוף בלבד.

ב. תנאי חיינו בארץ.

אקלים ארצנו משתנה לעתים קרובות למדי. ידוע, אמנם, שבמשך 6 חדשים ויותר לוחם החום בארץ. הורגלנו לימי גשמים וסערות כלימי חמסינים ושרב. אולם, יש הבדל רב בחדשי הקיץ בין החום בשעות הצהריים ובין הקרירות בערבים ובלילה. כי מידת הלחות באויר ביום היא אחרת לגמרי מאשר בלילה (הטל). וכן גם מזג האויר בחדשי החורף: יום נעים וחם עלול ליהפך פתאום ליום סגריר, גשם וסערה. השינויים האלה במזג האויר, הבאים תכופות ובאופן פתאומי, והגורמים לירידה ועליה רבה במדחום במשך שעות מספר, דורשים מגופנו כוח-עמידה רב וחיסון, לבל יפגע בהשפעתם.

השאלה השניה. המענינת אותנו כאן היא שאלת העבודה. יש הבדל רב בין סוגי עבודותינו בגולה ובין אלה שבארץ. במשך אלפיים שנה נושלנו כמעט מכל עמדה בעבודה גופנית. בארץ חזרנו להיות עם חפשי הקובע לעצמו את צורת חייו ודרכי מחייתו. מהמספרים המעטים הניתנים למטה אנו למדים על השינוי הגדול שבא אצלנו בהרכב משלח-היד וסוגי-הפרנסה: העבודה הגופנית תופשת כיום מקום נכבד בסעיפי-כלכלתנו.

אחוז הפועלים מכלל האוכלוסיה היהודית בארצות הגולה ובארץ ישראל

הארץ	השנה	האוכלוסיה היהודית	מספר הפועלים	באחוזים
גרמניה	1933	503.720	20.924	3.9
צ'כוסלובקיה	1930	356.830	11.932	3.7
פולניה	1921	2.846.000	205.104	7.1
רומניה	1930	758.226	60.000	8.9
ארץ-ישראל	1937	404.000	83.895	21.2

השינוי הזה, שבא אחרי אלפיים שנות התנורות מעבודה גופנית, דורש מגופנו התאמצות מיוחדת, ולא קטנה כלל וכלל. עלינו לקחת בחשבון גם את אופן העבודה בארץ, את צורת הקבלנות השוררת כאן בכמה וכמה ענפי-עבודה והדורשת התאמצות גדולה יותר. התחוקה הסוציאלית של הממשלה נמצאת עדיין בדרגה נמוכה, המותאמת לרמת החיים של שכנינו. האשה והילד עדיין מחכים לחוק שיקבע גבול לניצולם. כל זה מסתכם לחשבון אחד: דרישה מוגברת מהגוף, התאמצות היוצאת מגדר הרגיל, ושוב, - סבילות וסבלנות.

ועוד גורם אחד מכביד על גופנו: השמירה. השמירה, הבאה אחרי יום עבודה קשה, הפכה אצלנו זה כבר לחלק בלתי נפרד מהוי חיינו, הן בעיר והן בכפר. כל המאמצים האלה זקוקים להרגשה עצמית טובה, שהיא משפיעה בהרבה על גופנו ועוזרת לו לעתים להחזיק מעמד גם במצב לא מזהיר ביותר. אולם דוקא הרגשה זו היא לקויה אצל העולים החדשים. דאגתנו לעולה החדש מצטמצמת בסידורו בעבודה, אין אנו שואלים להרגשתו העצמית ולמצב רוחו. העולה הוא בודד לעתים קרובות, חסר חברה וקרובים, אינו יודע את השפה וכו'. ויש אשר תעבורנה שנים עד שאדם מכה שרשים כאן, והרגשתו הופכת להיות, נורמלית. ההרגשה העצמית הלקויה, הרגשת הבדידות, משפיעה לא במעט על הכושר הגופני ומקטינה באופן פסיכולוגי את כוח-העמידה.

ג. מצב הבריאות בין הנוער בארץ.

בית הבריאות ע"ש נתן ולינה שטראוס בירושלים עסק בחקירת מצב הבריאות של ילדי בית הספר העממי. נביא כאן סיכומים אחדים של החקירה הזאת. בפרק הראשון הסברנו את חשיבותה הגדולה של יציבה נכונה. פעולת האורגניזם הפנימיים שלנו, הקובעת את בריאותו של גופנו ואפשרות התאמצותו, תלויה הרבה ביציבה. סיכומי מצב היציבה אצל ילדי ביה"ס מראים שליקויי הגוף נרכשים ברובם המכריע בבית הספר עצמו. כן בכיתה א' (בגיל של שש) סובלים רק 4% מהילדים מליקויי יציבה. בגיל של 7-8 - 15%, בגיל של 9-10 - 32%, בגיל של 11-12 - 46%, ובשעה שהילדים גומרים את ביה"ס העממי בגיל של 13-14, הרי כבר 52% מהם סובלים מליקויי יציבה. ואכן זהו "הישג" גדול!

אין ברצוננו לציין את כל המסקנות הנובעות מן המצב הנ"ל, אולם ברור ששיטת העבודה בבתי הספר שלנו כיום היא נפסדת, לפי שהיא גורמת לגידול מבהיל כל כך בליקויי היציבה. השיטה הזאת מכריחה את הילד להמצא במשך 4-6 שעות רצופות ביום במצב גופני מוזק, מבלי לאחוז באמצעים שיקטינו, ככל האפשר, את הנוק הנגרם ע"י היציבה.

הנה התוצאה מזה. בשנת הלימודים 1937/8 נערכה בדיקת מצבם הגופני של 5500 ילד מבתי הספר בירושלים. הבדיקות נעשו ע"י רופאי בתי הספר. נוקי הגוף נקבעו במחלקה להיגיינה בבית הבריאות ע"ש נתן ולינה שטראוס. נבדקו, כאמור, 5500 ילד בגיל 8-14, (2666 ילד, ו-2834 ילדה). מהם נמצאו 1710 במצב גופני בלתי משוביע רצון, ז. א. 31.1% (ילדים-30.35% ילדות-32.2%).

פרטי הבדיקה של 5500 ילד

ממצב בלתי משוביע רצון	מספר הילדים	באחוזים
בקונסטיוטציה	1114	20.2 %
במצב ההונה	1168	21.2 %
בחוזק השרירים	1182	21.5 %
כמבנה העצמות	1204	21.8 %
ביציבה	1434	26.1 %

1710 ילד, שבדיקת מצב גופם הראתה סטיה מן המצב הנורמלי, נבדקו אח"כ באופן מיוחד, כדי לקבוע את סוגי הליקויים במבנה הגוף.

סוגי הליקויים

הליקויים	מספר הילדים	באחוזים (מ 5500)
בגב	876	15.9 %
בחזה	314	5.7 %
ברגלים	623	11.3 %

הרי שהתפתחותם הגופנית של שליש הילדים בירושלים איננה משוביעה רצון. יתכן, שהבדיקות במקומות אחרים בארץ היו נותנות תוצאות אחרות, אולם אין לשער, שהאחוז ישתנה בהרבה.

ד. החינוך הגופני בבתי-הספר.

לאור המצב הנ"ל נשאלת השאלה: מה הם האמצעים שנאחו בהם כדי למנוע את התקלה במצבם הגופני של ילדינו?

עד שנת הלימודים 1937-1938 לא היה קיים בארץ כל פיקוח על החינוך הגופני בבתי-הספר. חסרה גם תכנית במקצוע זה, וגורל המקצוע היה תלוי בחסדי המנהל או המורה בבית ספר זה או אחר. רק בשנת הלימודים הנ"ל נקבעה, חצי משרה* למפקח על החינוך הגופני בבתי הספר. בעזרתו סוכמו הטבלאות המובאות להלן. הן גותנות תמונה ברורה למדי על מצב החינוך הגופני בבתי-הספר העממיים.

מצב החינוך הגופני בשנת הלימודים 1937-38

ב 16% של בתי הספר חסר כל חינוך גופני.
ב 63% גיתן שיעור אחד בשבוע לכל כיתה.
ב 21% גיתנו שני שיעורים בשבוע לכל כיתה.*

אפיני הדבר, שב 58% של בתי הספר חסר כל מכשיר שהוא, ז. א. אין אפילו כדור אחד. רק 7% של בתי הספר מצוידים באולם התעמלות. ורק 28% של מורי התעמלות הם בעלי השכלה מיוחדת לחינוך גופני.
לשם השוואה אנו מביאים למטה את מספרי השיעורים לתרבות הגוף הנהוגים בבתי הספר בארצות אחרות:

מספר השיעורים לתרבות הגוף בארצות שונות

אנגליה: 5 שיעורים בשבוע, וחובה להשתתף בקבוצה למשחקים.

גרמניה: שיעור יום-יום וחינוך טרם-צבאי.

שוודיה ודניה: 4 שיעורים בשבוע, וחובה להשתתף במשחקים פעם בשבוע.

נורבגיה: 3-4 שיעורים בשבוע; השתתפות במשחקים היא רשות.

איטליה: 5 שיעורים בשבוע, וחובה להשתתף בתרגילי שדה.

ס. ס. ר. ויפן: שיעור יום יום.

אמריקה: מ 2 עד 6 שיעורים בשבוע, וחובה להשתתף במשחקים.

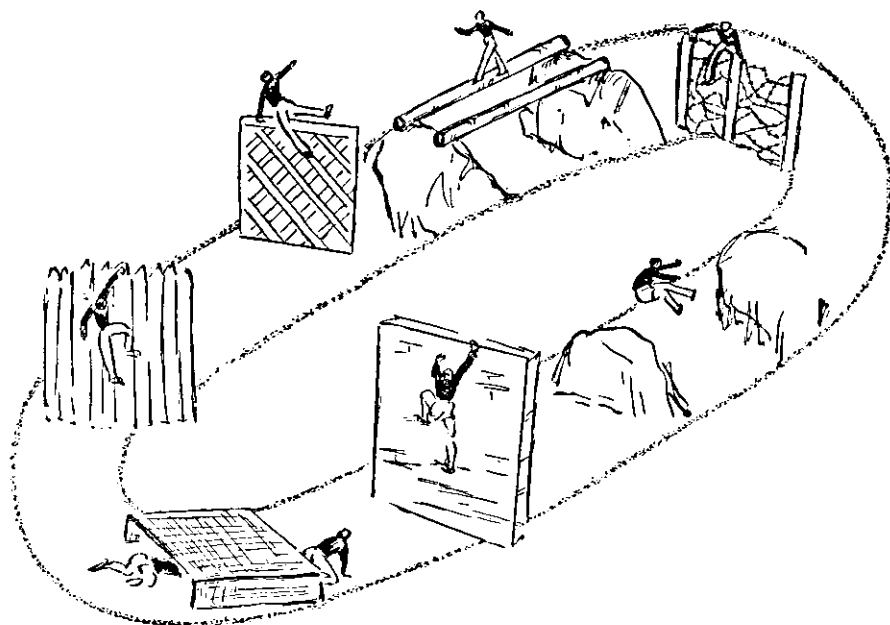
בהשוואה עם ארצות אחרות אין החינוך הגופני תופש בבתי הספר שלנו את המקום הראוי לו. ביחס לחינוך הגופני עדיין שורר בבתי-הספר שלנו רוח "החדרי". בשביל החינוך הגופני אין הזמן, אין המקום, אין האמצעים. בשעת מצוקה וקימוצים גופל החינוך הגופני כקרבת ראשון, והתוצאות נראות מתוך המספרים שבטבלאות הנ"ל. יצוין כאן, שבשנת הלימודים 1939/40 עומדים להכניס שיפורים ידועים בחינוך הגופני בבתי-ספרנו התיכוניים.

ה. החינוך הגופני בהסתדרויות הנוער והספורט.

יש לזכור, שרוב ילדינו מבקר בבית הספר עד גיל 14. אחרי גיל זה עובר הנוער לעבודה או לעזרה במשק. חלק ניכר מהנוער הזה מאורגן בהסתדרויות הנוער. לפי אומדנא בלתי מדויקת ביותר יש לחשוב את מספר הנוער המאורגן בהסתדרויות ל-30,000. מה נעשה במחנה הגדול הזה בשטח החינוך הגופני?
קשה לדבר על מצב החינוך הגופני בהסתדרויות הנוער, כי למעשה אין כל

* בשנה האחרונה הוגבל מספר בתי הספר, שבהם ניתנים שני שיעורים לשבוע לכל כיתה, עד 50 אחוז בערך. כמו כן סודרו קורסים רבים לשם השתלמות מורי-התעמלות.

מ.צ.ב" כזה קיים במציאות. זעיר מה זעיר שם נעשית איזו פעולה, אולם החינוך הגופני איננו נכנס למעשה כחוק אינטגרלי לתכנית הפעולות של הסתדרויות הנוער. לשוא נחפש בתכניות הגדושות של ההסתדרויות דרישה מינימלית לחינוך גופני. במצב הטוב ביותר מקדישה הסתדרות זו או אחרת יום בשבוע לחינוך הגופני, אך יום זה משמש כ-שעיר לעזאזל, ובכל מקרה חשוב או בלתי חשוב משתמשים ביום עלוב זה לצרכים אחרים. ערכה החינוכי של כל אחת מההסתדרויות שלנו הוא רב. בחלקן הן ממלאות תפקיד חלוצי רציני, ומהוות את הרנרבה לפעולות כיבושיות ביבשה ובים. אולם, דוקא מסיבה זו הן מצוות לשקוד על הפיתוח הגופני של חבריהן!



למען האמת יש להגיד, שגם התנאים האוביקטיביים בארץ אינם ממריצים כלל וכלל להתעסקות בחינוך הגופני. בו בזמן שבארצות מתקדמות שוקדות הממשלות והעיריות ליצור תנאים מתאימים להמצת החינוך הגופני של הנוער, בו בזמן שבכל ארץ מפותחת, במידה פחותה או יתרה, מקדישים מרץ רב לבנין מגרשי ספורט, בריכות שחיה, אולמי התעמלות וכו' - אפשר לסכם את הפעולה שנעשתה בארצנו ע"י המוסדות היהודים, העיריות והמועצות המקומיות במספרים עלובים אלה:

סידורי ספורט ציבוריים

מספר התושבים היהודים.	אולמי התעמלות.	מגרשי ספורט.	בריכות שחיה
ירושלים 80.000	2	—	—
חיפה 70.000	1	—	—
תל אביב ופבריה 200.000	7	2	1

נעבור כעת לשאלת ארגוני הספורט, ובעיקר למצבם של 2 הארגונים העיקריים, המרכיבים את רוב מנין העוסקים בספורט בארץ, והם: ה"מכבי" ו"הפועל". ביחס

לשניהם יש לציין: א) הארגונים הללו אינם מקבלים תמיכה מצד הממשלה, העיריות, או המועצות המקומיות. ב) העזרה, שהם מקבלים ממוסדות אחדים מהווה אחוז קטן מההוצאות המשרדיות של מרכזי הארגונים.

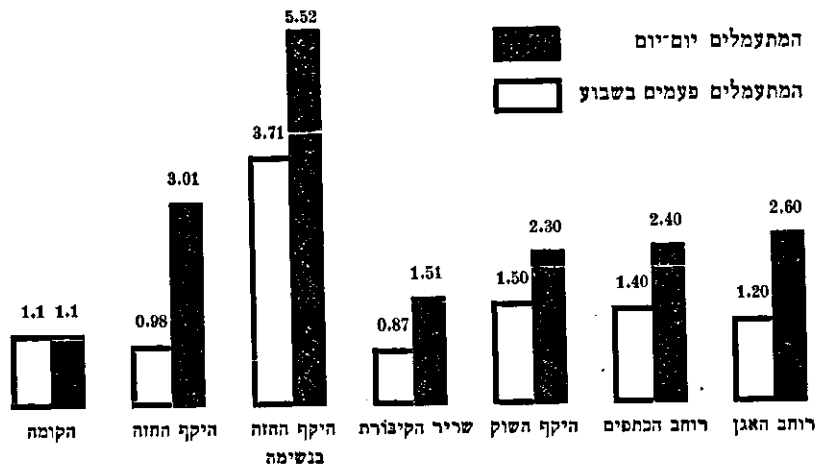
רק לאור שתי ההנחות הללו אפשר להעריך את עבודת הארגונים הספורטיביים הנ"ל. המוסדות המנהלים שוקעים ברובם בדאגות כספיות; כל מה שנוצר על ידי הארגונים - נוצר בכוחות עצמיים בלי עזרה ניכרת מהצד; רוב המעמלים עובדים שלא על מנת לקבל פרס; את המכשירים משתדלים להתקין בכוחות עצמיים; מחוץ לערים, נמצאים רוב הסניפים בצריפים רעועים, בלי אולם מסודר להתעמלות, בלי מגרש ספורטיבי, בלי מכשירים ובלי כוחות מקצועיים מספיקים. הארגונים הללו מרכזים יחד כ-8000 מבוגרים, המהווים רק 10% של כל בוגרי הישוב בגיל 18-30. למספר זה יש להוסיף עוד כ-9000 נערים וילדים המאורגנים בסניפי שני הארגונים. לא נוכל לתאר לעצמנו את הרחבת הפעולה והעמקתה, בלי עזרה גדולה ויסודית מאת המוסדות, העיריות והמועצות. אין להטיל את הדאגה לחינוך הגופני אך ורק על שכמם של "המשוגעים" לספורט. אין לדרוש מהם שייצרו תנאים, שאך אמצעים ממשלתיים ולאומיים יכולים ליצור אותם.

ג. נסיון מצ'לף ולקחו.

לאור המצב העגום הנ"ל, השיבות מיוחדת למספרים דלקמן, המסבירים את ערך השפעת תרגילי הגוף היום-יומיים על התפתחות הנוער. באחת הפנימיות לתלמידים אורגנו 2 קבוצות, בגיל 12-14: 15 תלמידים בכל קבוצה. קבוצה א' התעמלה יום יום, קבוצה ב' - רק פעמים בשבוע. שאר תנאי חייהם היו כמובן שווים. קבוצה א' עסקה בהתעמלות, בכדוריד, מחנים, ותרגילי אתלטיקה קלה. החקירה התנהלה בשני כיוונים: א. התפתחות הגוף, ב. כושר הפעולה. הבדיקות נעשו אחרי תקופה של שלושה וששה חדשים, ותוצאותיהן היו:

השפעת תרגילי גוף יום-יומיים על התפתחות הגוף.

העליה בהתפתחות הגוף:

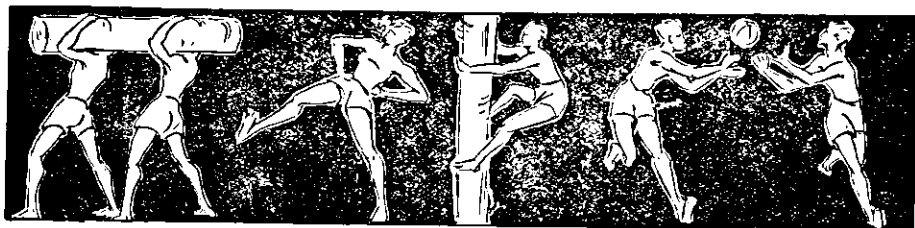


הסיכום הכללי אומר: התפתחות הגוף בקבוצה א' שהתעמלה יום-יום היתה טובה יותר מאשר התפתחות הגוף בקבוצה ב' בשנים וחמשה אחונו. כושר הפעולה בקבוצה א' היה גדול יותר בשבעים אחוז מאשר בקבוצה ב'. הבדיקה שנעשתה היתה: ריצה 80 מטר, הדיפת כדור ברזל, קפיצה לרוחק, הבדיקות הנ"ל נאשרו ע"י בדיקות דומות בארצות שונות. יש עוד להדגיש, שברשות הקבוצה הראשונה היה לבחור בעצמה את המקצוע בפעולתם היום-יומית.

ז. סיכום

נשתדל לסכם בקיצור את כל האמור לעיל:

1. האקלים, העבודה הגופנית והתנאים המיוחדים של חיינו בארץ דורשים מגוף האדם התאמצויות יוצאות מגדר הרגיל.
 2. המצב הגופני של הנוער בארץ איננו משיע רצון: כשליש מספר הילדים שנבדקו בבתי הספר נמצאו לקויים במבנה גופם.
 3. מצב החינוך הגופני בבתי הספר בארץ. (אחרי ההטבה בשנת הלימודים 1938/39). מהוה תמונה דלקמן: כ-16% של הילדים אינם מקבלים כל חינוך גופני, כ-34% של הילדים מקבלים חינוך גופני בלתי מספיק בהחלט (שעה אחת בשבוע), גם יתר 50% של הילדים מקבלים חינוך גופני בלתי מספיק (שעתיים בשבוע!).
 4. הנוער המאורגן איננו מכיר בחשיבות החינוך הגופני ומונח את הפעולה הזאת.
 5. ארגוני הספורט אינם מקבלים עזרה מהממשלה ומהמוסדות, שתאפשר להם הרחבת הפעולה והחדרתה להמוני הנוער והעם.
 6. בכל הגופים המאורגנים האחרים שאלת החינוך הגופני איננה עומדת כלל.
 7. העיריות והמועצות המקומיות, ועדי המושבים ועדי השכונות אינם מקדישים אף 1% (אחוז אחד!) לטידור מגרשי ספורט, אולמים, בריכות-שחיה וכו'.
- מצבנו בארץ דורש מאתנו התפתחות מקסימלית של הכוחות הגופניים החבויים בנו. בענין זה עלינו ללמוד משהו מאנגליה. בארץ זו אין בימי שלום שירות חובה לצבא. אולם, בעקב מסורת ותיקה של חינוך גופני, מוכשר כל נער ובוגר לתפוש את מקומו במשחק ובקרב כאחד. זאת היא הסיבה שאפשרה את הכשרת צבאותיה בזמן כה קצר.
- על החינוך הגופני לתפוס את המקום המגיע לו בחינוכו הכללי של הנוער הארץ-ישראלי. התרגילים הגופניים אינם רק מקצוע, אלא מכשיר מקיף לחינוך דור חדש. הספורט, המשחק וההתעמלות אלה הם האמצעים הקלים והפשוטים ביותר של הפדגוגיקה, המאפשרים לחנך ולעצב את אופיו של האדם הצעיר.



המפה ושימושה הצבאי

מאת הלל בירנר

הפעולות הצבאיות בחזית המלחמה השונות עוררו בצבור ענין רב במפות ובשימושן הצבאי. המאמר הנתון מטה בא להדריך את הקורא בשטח זה. — המערכת.

ערך המפה

כל פעולה צבאית נעשית על פני הקרקע, וצורת השטח משפיעה השפעה יסודית על תנאי הפעולה ועתים גם על תוצאותיה. והרי כמה דוגמאות:

תנאי המסע של גייסות תלויים בטיב קווי התחבורה: בחירת קווי תחבורה לקויים עלולה לעכב חלק של הגייסות או של כל המסע, ועיי כך להכשיל את תכנית הפעולה; בבחירת קווי המסע מוכרחים לדאוג גם למסתור. לשם חנייה יש לבחור מקום מתאים, המאפשר חצפית והבטחה. בשעת תפיסת עמדות מתחשבים בחצפית ובמידת השליטה על הסביבה שהללו גותנות.

בהגנה ערכן של סגולות הקרקע עולה, הואיל ויתרונותיו צריכים להיות שקולים כנגד הגבלת חופש התמרון, הכרוכה בהגנה.

התפתחות התכניקה ואמצעי האש החדשים מכריחים לנצל במידה נוספת כל יתרון שבאופי פני הקרקע.

המפקד הגבוה בוחר בסביבה המתאימה ביותר בשביל תכנית הפעולה שלו. המפקד הנמוך מתאים את תכניתו הטקטית לתנאי הקרקע בשטח שהוקצה לו. תכנית הפעולה והפעולה עצמה קשורות קשר בלתי נפרד בפני הקרקע. מתפקידו של קצין לדעת להעריך את פני הקרקע, שבו תעשה הפעולה, כדי לנצל לטובת גייסותיו ולרעת האויב. אולם, לשם כך עליו להכיר קודם יפה יפה את השטח שיש להעריכו. הדרך הטובה ביותר להכרת השטח הוא הסיור האישי. אולם דבר זה אפשרי הוא רק למפקד הנמוך, הואיל והשטח המענין את המפקד הגבוה הוא גדול מדי, סיורו דורש זמן רב, וגם קשה לקבל תמונה כללית ממנו ולזכור אותה על פרטיות. עתים אין גם זמן, או אין אפשרות לחדור לשטח מסויים, כדי לסייר אותו. לפיכך מן ההכרח הוא, שהמפקד ידע ללמוד ולהעריך הערכה טקטית את השטח לפני שהוא נכנס לתוכו, אמצעי לכך משמשת המפה*.

המפה מסמנת את השטח, כפי שרואים אותו מלמעלה בכיון ראייה אנכי לכל נקודה ונקודה. המפה נותנת לנו את תמונת השטח בהקטנה ידועה, שהיא בשעור שוה בכל המפה. הקטנה זו היא קנה המידה של המפה. עתים מבליטה המפה עצמים שערכם הטקטי הוא חשוב, וששטח אינם נראים ראייה בולטת לעין, והיא נותנת גם הרבה הסברות בעזרת סימנים מוסכמים וכתבות. — הסברות שמתוך הסתכלות בשטח בלבד אין לקבל אותן.

המפה מאפשרת להשקיף על פני הקרקע השקפה מקיפה ולקבל מושג על טיבו של השטח: אם הוא פתוח, סגור או מבוזר; אם הוא מכוסה מטעים, יער

או חורשות; מה טיבם של הנבעות והגאיות - גובהם, עומקם ושיפועי מדרוניהם; מהי צפיפותם וטיבם של קוי התחבורה; אם השטח מאוכלס - ומה טיב האוכלוסיה (עירונית, כפרית) וצפיפותה; אם יש מים בסביבה ומהם מקורותיהם וכיו"ב. כל הידיעות האלו חשובות להערכה הטקטית הכללית של השטח, לשם הבחנת הקשיים וההפרעות הקיימות בו, וכן לשם ברור יתרונות התצפית, והמחסה מאש ומראיה שהוא נותן.

המפה מאפשרת להכיר סביבה לפני שחדרו לתוכה, לחדש בזכרון את כל פרטי השטח שסוייר סויר אישי, ולהעביר למרחק את תמונת הסביבה, ועל ידי כך היא מאפשרת לעבד תכנית לפעולות, ולו גם פשוטות ביותר, למשל: לחשב את מרחק ההליכה ואת הזמן הדרוש לכך בהתחשב עם קשי המסע וכו', לקבוע את קו ההליכה הנוח ביותר, ועל ידי כך לחסוך כוחות וגם להימנע מאבידות.

שום פעולה בשטח אינה אפשרית בלי עיון ותיכון בעזרת המפה. אין המפקד רשאי לקמץ בזמן בשביל עיון קסדני במפה על פרטיה - זמן זה הפסדו יוצא בשכר ניצול יותר מחושב של פני הקרקע, מניעת אפתעות ותעיות וכיו"ב. אין בימינו פיקוד ללא בקיאות בקריאת המפה ובשימושה.

לשם מילוי תפקידה צריכה המפה להיות מדויקת, שרטוטה והדפסטה - אמנותיים, כדי לאפשר קריאה קלה וברורה. ועוד תנאי אחד חשוב למפה: היא צריכה להיות חדישה. כל מפה מסמנת את השטח לפי מצבו בזמן המדידות שלפיהן נערכה. ואפילו אם מבנהו של השטח אינו משתנה שנוי ניכר, הרי מערכת העצמים שעליו - הולכת ומשתנית: נוספים ישובים, בנינים, דרכים, מטעים וכיוצא באלו, ויש גם שנהרסים עצמים קיימים. מובן, שאין אפשרות להכניס למפה תיקונים בודדים, הואיל וזה דורש מדידה במיוחד ותיקון הגולפות - שתי פעולות שאינן זולות כל עיקר; משום כך מקובל לתקן מומן לומן את המפות ע"י הוצאה חדשה, אחת למספר שנים מסויים (באנגליה, למשל, כל 15 שנה). אגב, חשיבות הדבר רבה היא במיוחד בארץ ישראל - ובפרט באזורי ההתישבות היהודית: כאן הולכים ונבנים ישובים ובנינים חדשים, נסללים כבישים, ושטחי כור ושממה עוברים לעיבוד אינטנסיבי. המפות הארץ-ישראליות שהופיעו בשנים האחרונות*, היה כבר הכרח לתקן תיקון יסודי או לפחות תיקון חלקי (סימון כבישים חדשים למשל). כדי להתאימן למציאות החדשה. אחרי זמן מה מפגרת המפה שוב, ואינה נותנת את התמונה השלמה. פיגור זה בולט אצלנו בעיקר במפות 1:20,000, שטודרו לפני כ-10 שנים; ישנן סביבות שהמפה המסמנת אותן היא "ריקה" כמעט. מפת אותם השטחים, שפעולת ההתישבות היהודית או השפעתה טרם חדרה אליהם, ממשיכה על פי רוב להיות "חדישה" ומתאימה למציאות.

חלוקת המפות

המפות מתחלקות לסוגים, לפי מידת הפירוט והדיוק שהן נותנות. דבר זה, כפי שראינו, מתבטא בקנה המידה של כל מפה ומפה. לפיכך גם חלוקתן נעשית לפי קנה מידה זה. כדי להכיר הכרה מוחשית את גודל קנה המידה מוחקים שני אפסים במקנה שלו, ומקבלים את מספר המטרים על פני הקרקע המתאים לסנטימטר

אחד במפה. דוגמא: במפה 1:20,000 – ס"מ אחד במפה פירושו 200 מ' בשטח, במפה 1:10,000 – ס"מ אחד פירושו 100 מ'.

קנה המידה האחרון (1:10,000) דיו כדי לאפשר סימון עצמים (כגון בית בודד, רוחב כביש או של נחל וכיו"ב) בקנה מידה נכון, לפי ממדיהם במציאות. מפה בקנה מידה זה או גדול מזה (למשל 1:5,000), קרויה תרשים. מפה בקנה מידה קטן מזה של תרשים ועד ל-1:250,000 בערך (1:20,000, 1:50,000, 1:100,000), קרויה מפה טופוגרפית. היא מסמנת אמנם את העצמים הנמצאים בשטח (קווי-תחבורה, ישובים, בנינים, מטעים, נקודות, קווי-מים, סוגי-קרקע וכו') וגם את מבנה השטח, אולם העצמים הבודדים רשומים בה לפי ממדים מוגזמים בעזרת סימנים מוסכמים – היות וסימונם בקנה מידה נכון יצא קטן מכדי תפיסת העין. לפיכך אין לשפוט לפי מפה טופוגרפית על מידותיהם של העצמים הבודדים האמורים. מובן, שהמרחקים בין העצמים רשומים בקנה המידה הנכון, והם נמדדים בין מרכזיהם (למשל, מגדר של פרדס עד אמצעו של הכביש).

מפה בקנה מידה למטה מ-1:250,000 רהיה מפה גיאוגרפית*. היא רושמת את השטח בצורה סכמטית גרידא: ישובים עיקריים ע"י עיגולים, קווי תחבורה החשובים ביותר ונחלים גדולים ע"י קווים מוסכמים, והיא מרמזת בצורה כללית על רכס הרים או שרשרת גבעות. נוסף לזה שונה המפה הטופוגרפית מהמפה הגיאוגרפית בזה, שהראשונה מסמנת קטע לא גדול על פני הקרקע, וזה מאפשר לה להתעלם מעקמומיותו של כדור הארץ, בשעה שהמפה הגיאוגרפית מקיפה שטחים נרחבים, ועליה להתחשב עם העקמומיות האמורה – בעזרת רשתות גיאוגרפיות, העשויות לפי שיטות שונות.

מנקודת ראות צבאית מתחלקות המפות לטקטיות (מיוחדות): מתרשים ועד קנה מידה 1:100,000, ואופרטיביות (כלליות): מ-1:200,000 ולמטה מזה. בארצות שתרבותן נמוכה אין מבחר גדול של מפות בקני מידה שונים, ולפיכך יש על פי רוב הכרח להסתפק במפות בקנה מידה קטן. במקרים אלו יש לבחור מפה שקנה המידה שלה מתאים ביותר לתפקיד, שאותו יש לבצע. לשם יחידות גדולות הנמצאות על שטח גדול, משתמשים במפה אופרטיבית (כגון 1:200,000, 1:250,000, 1:500,000). הנותנת מושג כללי בדבר התנאים למערכות הגייסות, לאירגון העורף, התחבורה וכו'. המפקד הגבוה אין מענינים אותו פרטי השטח. אלא אופיו הכללי, מה שאין כן המפקד הממונה על יחידה יותר קטנה: הקטע שבו עליו לפעול הוא יותר מצומצם, ושטח זה יכול להיות מסומן בקנה מידה יותר גדול. מפה כגון זו הכרח היא בשביל המפקד הנמוך (מפקד פלוגה, מחלקה, כיתה), הואיל וכל פרטי פני הקרקע הם מענינו. עתים הוא מוצא ענין, למשל, בעצמים כגון חורשה קטנה, ואפילו עץ או שיח בודד, וכן קבוצת בתים או חורבה, גבעה קטנה או נחל-אכזב וכו', לכן על המפקד הנמוך להשתמש במפות טקטיות (1:20,000, 1:50,000, 1:100,000).

המפה היסודית לצרכי הצבא היא 1:100,000 (או הקרובות לה, כגון 1:80,000 בצרפת, 1:75,000 באוסטריה)**. השטח שלה מתאים למסע של יום ולהיקף התפקידים הטקטיים הפשוטים.

* אצל מהברים שונים הגבול בין המפה הטופוגרפית לגיאוגרפית שונה: מ-1:250,000 ועד 1:1,000,000.

** באנגליה משתמשים במפה שאינטש אחד קטן בה מיל (1:63,360).

המלחמה העולמית 1914-1918 הכניסה שינויים יסודיים בסוגי המפות הדרושות. קרבות קשים וממושכים סביב נקודה מסוימת, מלחמה עמדתית עקשנית וממושכת - הצריכו מפות בקנה מידה גדול. וכך נתקבלה כמפה טקטית, יסודית, המפה בקנה מידה 1:50,000. גם בגרמניה וגם בצרפת התחילו אחרי המלחמה העולמית בסידור מפות כאלו. קנה מידה זה מגדיל את שטח הנייר פי ארבע ביחס למפה 1:100,000, ומאפשר ע"י כך להכניס הרבה עצמים נוספים, וגם לסמן את מבנה השטח ביתר פירוט, ע"י הקטנת הריוח האנכי של קווי-הגובה*. חשיבות מיוחדת נודעת לדבר זה בסביבה הררית. כך, למשל, המפה הארץ-ישראלית 1:100,000 יש שאינה מאפשרת לסמן צורות - שטח שגובהן פחות מ-25 מ', כי הריוח האנכי במפה הזאת הוא 25 מ'. גם צורות שטח יותר גבוהות מופיעות בה בצורה כללית מדי. לכן בחרו בשוויצריה, למשל, בקנה המידה של 1:50,000 כקנה מידה בסיסי.

מפה בקנה מידה 1:20,000 (ככמה ארצות 1:25,000) מאפשרת לסמן את מקומן של יחידות קטנות ולהתמצא בשטח ביתר דיוק. היא המפה המקובלת בארטיילריה לשם בקרת אש הארטיילריה, וגם מפת חיל המהנדסים, המאפשרת לסמן בפרוטרוט את קוי הביצורים ולקבוע את מקומם של חלקים שונים בביצור.

המלחמה העמדתית, עם התפתחותה העצומה של אש הארטיילריה, גרמה להגדלת קנה המידה של המפות המיועדות לסוג נשק זה. התוחתנים יש להם ענין לא רק בעצמים שהיו מצויים על פני השטח לפני התחלת הפעולות, אלא גם, ובעיקר, בקוי ההגנה ויסודי ביצורו של האויב. לשם דיוק בקרת אש ארטיילריה יש הכרח לסמן במפה בדיוק נמרץ את עמדות האויב. לפיכך סודרו כבר בזמן המלחמה העולמית תרשימים בקנה מידה 1:10,000** בשביל שטחים כאלה. על המפות האלו היו מסמנים שיטתית בצבע אדום את הגחונים האמורים, שירות טופוגרפי מיוחד, מהיחידות הגדולות עד הנמוכות ביותר, טיפל באוסף ידיעות על עמדות האויב (ע"י ריגול, סיור, אוירוניום, תצלומים וכיו"ב). הידיעות נשלחו מהמטות הנמוכים לגבוהים, ושם רשמו אותן במפות; אלו היו מוצאות לאור הוצאת קבע (כשינויים יום-יום, שבוע-שבוע או חודש-חודש), ונשלחות חזרה לכל המפקדים המעוניינים בהן. כדאי להזכיר בהזדמנות זו, שהשירות הטופוגרפי הצרפתי חילק בשנות 1915-1918 בלבד 13,400,000, תרשימים מכוונים* כאלה!

בסוף מלחמת העולם שעברה התחילו לסדר גם מפות בולטות (בקנה מידה 1:20,000, 1:5,000), כדי לאפשר למפקדים התמצאות טובה בשטח, הבחנת עמדות ושטח מת ושאר נתונים הדרושים לאש עקיפה וכו'. אחרי המלחמה התקינו בצרפת מפות בולטות (בקנה מידה 1:5,000) בשביל שטחי הגבול עם גרמניה, והן רשומות על מחיריהן בקטלוג הכללי של המפות הצבאיות הצרפתיות.

התפתחות התכניקה הצבאית הציגה דרישות חדשות להוצאת מפות. לפיכך מוציאים כעת לאור מפות מיוחדות לסוגי נשק שונים, כגון מפות לטיסות רחוקות, מפות דרכים לשם יחידות ממונעות, מפות גיאולוגיות והידרולוגיות לשם לימוד הקרקע ומימיו במלחמה עמדתית וכו'. ויש שמדפיסים את המפות בצבעים תורנים, כדי להבליט את הסימון המיוחד שעתידיים להכניס בהן, כגון סימון ביצורי האויב.

* ריוח אנכי - ריוח בין שני קווי-גובה סמוכים הנמדד בכיוון אנכי.
** תרשימים אלה קרויים בצרפתית Plans Directeurs, "תרשימים מכוונים".

השימוש ביחידות של רוכבי-אופנים

א. בן-נפתלי

בכל הזמנים היו מפקדי הצבאות מבקשים אחרי אמצעי-תובלה מתאימים, אשר יהיה בהם כדי להבטיח לצבאם את פעולת-האפתעה. לפנים שימשו לכך הסוס והמרכבה. החל ממלחמת האזרחים באמריקה, ומלחמות פרוסיה בשנות הששים של המאה שעברה, נעשה הדבר בעזרת מטילת-הברזל, אלא שאמצעי זה היה לקוי מבחינת הגמישות, ומטבע הדבר היה, שמרחק ניכר יפריד בין נקודת הסיום של קו-המסילה, לבין שדה-הקרב. המלחמה העולמית של שנות 18-1914 הוכיחה את ערך התובלה במכוניות. ואשר לאופנים הרי כאמצעי לתובלת חיילים לא הגיעו אלה לשימוש באותן המידות, שזכתה להן התובלה המוטורית. בצורה של יחידות גדולות לא הופיע צבא רוכבי-האופנים אלא בסוף המלחמה העולמית.

אמנם, במשך שנים לא-מעטות לפני מלחמת-העולם נמצאו כבר יחידות של רוכבי-אופנים במספר צבאות אירופיים, מהמתקדמים יותר, - ביחוד, בארצות בעלות רשת-כבישים מפותחת. אם נפסה, לפי שעה, על הדוגמה המוקדמת ביותר בנידון זה, הדוגמה האנגלית (עליה עוד נעמוד לחוד), הרי ביבשת אירופה התחילה בכך צרפת (כבר בשנות התשעים של המאה שעברה). והיא אשר חלשה לראשונה על כוחות רוכבי-אופנים מאורגנים ומאומנים יפה, המוכשרים לתפקידי קרב. לפי התפיסה הצרפתית נועדו רוכבי-האופנים לפעולה בתוך איגודי חיל-הפרשים, להגברתו וייצובו של חיל זה. ואמנם, כל אחת מעשר דיביויות הפרשים הצרפתיות מנתה בתוכה ב-1913 גם „גרוּפּה“ של רוכבי אופנים. באיטליה הגיע מספר יחידות האופנים ב-1914 ל-12 בטליונים. בבלגיה הקטנה היו בערב המלחמה שני כְּגִימָנְטִים שלמים של רוכבי-אופנים. גרמניה ואוסטריה איחרו בנידון זה עד לערב המלחמה, ממש. וכשנכנסה גרמניה למלחמה היו לה 18 פלוגות אופנים - וחמש פלוגות-אופנוע. לאוסטריה היו 6 פלוגות-אופנים. מענין הדבר, כי שויצריה ההררית פקפקה זמן ממושך בדבר הקמת יחידות-אופנים. אך לבסוף הרבתה, דוקא, בהקמתן, ולא עוד אלא שגם מלאה בזה מקצת מהחסר לה בכוח-הפרשים. כיום מונה שויצריה 9 פלוגות-קרב של רוכבי-אופנים עם מקלעים ומכוונות-יריה, 9 פלוגות שליחים (אחת לכל דיביויה) של רוכבי-אופנים ואופנוע, ושלושה בטליונים של רוכבי-אופנים, אחד לכל בריגדה של פרשים. יש לציין, כי בכמה ארצות (בלגיה, צרפת, גרמניה ועוד) החליפו עוד לפני מלחמת-העולם, את היחידות הרוכבות של מהנדסי-הצבא (ספירורים, פיִּוֶנְרִים) אשר לדיביויות או לבריגדות הפרשים, ביחידות של רוכבי-אופנים.

מענין הוא הסיפור הנמיש ליחידות-אופנים, אשר נתקבל מאז המלחמה העולמית בפינלנד ובנורבגיה. תנאיה הטופוגרפיים של פינלנד, מחוץ לרצועת-החופים, מגבילים מאד את אפשרות השימוש בפרשים, ולעומת זה הם נוחים ביותר לשימוש ביחידות-אופנים בקיץ, ובנעלי-שלג - בחורף, ובכל דיביויה קיים בטליון קלעים. הפועל מתוך רכיבה על אופנים או על נעלי-השלג-בהתאם לעונה, והממלא בזה תמיד תפקיד של צבא מובילי. וכן הדבר גם בנורבגיה, שלה חמש פלוגות של קלעי-אופנים ונעלי-שלג (אחת לכל בריגדת-פרשים).

* המתקרבת בהרכבה לבלטיון מצומצם.

ערך מיוחד קובע לעצמו השימוש ביחידות האופנים באנגליה. כאן התפתח מאד השימוש ביחידות אופנים, ובפרט בתוך הצבאות המיליציוניים - (הוולונטרים) - עד למלחמת הבורים, והצבא הטריטוריאלי - בשנים האחרונות שלפני מלחמת-העולם) - הפתוחים יותר מסוגי צבא אחרים להידושים תכניים, והמנצלים אותם ביתר גמישות; וכאן נצבר, לראשונה, נסיון מתאים במלחמות קולוניאליות.* באנגליה עברה התפתחות רוכבי-האופנים הצבאיים את כל השלבים הרגילים: מיחידים-שליחים לצרכי הקשר, דרך מחלקות רוכבי-אופנים ופלוגותיהם - בתפקידי-הבטחה, מגע אופרטיבי, או לשם חבלות במסילות-ברזל, - ועד לבטליונים שלמים, אשר להם נועדו תעודות-קרב מובהקות.

אפשר לציין, כי, בדרך כלל, היו שתי דרגות עיקריות בהתפתחות התפקידים של רוכבי-האופנים הצבאיים. לראשונה היו רק שליחים, ועל כן גם צורפו בקבוצות קטנות, ליחידות-צבא שונות למלוי תפקיד זה. אחר-כך התחילו להוצר פלוגות שלמות, שלצתיים נתקיימו לחוד, ולצתיים פעלו בתוך איגודי-חיל-פרשים. יחידות האופנים שימשו, כאמור, מתחילה בעיקר כצבא-הבטחה, ולא השתמשו בהן כביחידות-קרב. אך עם צבירת הנסיון הובאו בחשבון יחידות של רוכבי-אופנים כחיל-גיוש טוב, שבמציאות דרכים מתאימות הוא יכול לעשות את עבודתו בהצלחה, ואף מוכשר לגיוש המרוחק, הגורר לעתים צורך בקרב נפרד על אחריות יחידת הגיוש עצמה. בקשר עם זה יש לציין, שמהירות-תנועתו של רוכב-אופנים, גם במסגרת יחידה צבאית, כפולה מזו של רוכב-סוס, כמובן אם הדרכים מתאימות. לידי הקמת מבנים טקטיים גבוהים לא הגיעו רוכבי-האופנים אלא במחציתה השנייה של מלחמת-העולם.

חוקרים צבאיים מציגים לעתים את השאלה: מדוע לא חשבו לפני המלחמה העולמית להשתמש ביחידות אופנים גדולות? ועל הרוב הם עונים על כך, שאנשי מיניסטריון המלחמה, (לגבי זה, כנראה, היו כל מיניסטריוני-המלחמה דומים אחד לשני), לא שיערו אז את האפשרויות האמיתיות של השימוש באופנים. רק בשנת 1917 נוצרה בצבא הגרמני בריגדה אחת של רוכבי-אופנים. בריגדה זו הצטיינה במיוחד בפעולותיה ליד הגבול ההולנדי, ועל האי אַיִןל ביים הבלטי; במקרה האחרון, חצתה את דרך הצבא הרוסי הנסוג, ושבתה כ-3000 שבויים.

אם נעריך, בדרך כלל, את יכולת-הפעולה של יחידת רוכבי-אופנים, נהיה מופתעים מהתועלת שהיא עלולה להביא, בהשוואה, למשל, ליחידה ממונעת. האחרונה נעה בדרכים ברעש גדול, וגם נראית לעין האוירונים של האויב. לעומת זה יכולה יחידת רוכבי-האופנים לנוע ללא כל רעש בצדי הדרכים, לא לעכב את תנועת-המכוניות, לא לגרום, מעצורים* וסיבוכים בהצטלבויות הדרכים. היא מחייבת, אמנם, את החיילים הרגלים לפנות למענה את הרצועה הטובה ביותר בכביש, אך היא עוברת על פניהם במהירות. וכן יכולה היא להתנועע לאורך הקולונות של תובלה מוטורית, מבלי להפריע להתקדמותן. יחידת-אופנים אינה נראית במהרה לעיני המשקיף מאוירון, בעוד ששדרות-מסע של מכוניות מוכרחות להתנועע באמצע הדרך כמעט. אף התנועה בלילה נוחה יותר לרוכבי-אופנים, שיכולים לעבור ללא רעש מרחקים גדולים. בתנועה למרחק של 100 קילומטר אין, בעצם,

* בין השאר - נסיון פלוגת-הנערים, שליחי-האופנים, שאורגנה ע"י קולונל בֶּן-פֶּאָל במלחמת דרום-אפריקה, בעיר פֶּקִינג הנצורה. ממנה מובילים שבילים לתנועת הצופים.

הבדל מכריע כליכך בין יחידת רוכבי־אופנים לבין יחידה של מכוניות. יחידה ממונעת נוסעת 40-50 ק"מ לשעה, ויחידת רוכבי־אופנים כ־18-20 ק"מ. לפי חשבון תיאורטי זה יוצא, שכדי לעבור דרך בת 100 ק"מ צריכה יחידת רוכבי־אופנים ל־5 שעות*, ואילו יחידה ממונעת - תעשה את הדרך הזאת ב־2-2½ שעות. אבל, לעתים, לשם אפתעה בלילה, רצוי, דוקא, להשתמש ביחידת אופנים; ואף כי נסיעתה תארך יותר, הרי הפסד זה יוצא בשכר התנועה ללא־רעש. יחידת רוכבי־אופנים יכולה לשמש כוח זרובי חזק גם לגבי חזית בת 100 ק"מ. אם המפקדה תחזיק יחידת רוכבי־אופנים במרחק של 50 ק"מ מקו החזית, תוכל להפעילה במשך 6 שעות, לכל היותר, לכל מקום הרצוי לה בקו החזית הנ"ל.

כדי לאפשר מוביליות מספיקה לצבא, זקוקים המפקדים לפעמים לגיוס מספר גדול של מכוניות, לריכוז נהגים מומחים, להכנת דלק רב למכוניות, לתיקון החלקים הנשברים ועוד. ולאחר שכל זה נשלם, באים העיכובים בדרכים, מפני חוסר מוספים מתאימים לתיקונים, חוסר מכונאים, וכן בשל הדרכים החסומות במכוניות מקולקלות, גשרים הרוסים וכיו"ב. ואילו יחידת רוכבי־אופנים תוכל לפעול גם אם יחסר הדלק, או תחסמנה הדרכים, או אם תתעכב תנועת המכוניות בדרכים בשל סיבה אחרת. את יחידות רוכבי־האופנים, בהופעתן בקרב, יש לראות כצבא רגלי רגיל, אלא שהוא נוח לתנועה במידה בלתי שכיחה. בבחינות הרחבות יותר של הטקטיקה שלהן הן גבולות בכמה נקודות מחיל הרגלים הרגיל.

בבואנו להקביל את חיל־האופנים לחיל־הפרשים או אינפנטריה רוכבת*, עלינו לזכור, כי יחידות־האופנים מסוגלות להפריש מתוכן אחוז יותר גבוה לקרב־האש, כי הן פטורות מדאגות הטיפול בסוסים ושמירתם. לעומת זה נכון הדבר, כי יחידות־האופנים הן כבולות־לדרכים יותר מחיל־הפרשים.

יש שמעמידים בספק את התועלת ביחידות רוכבי־אופנים מכמה בחינות: האפשר להשתמש בהן בהרים? היכולות הן לפעול בחורף? אולם לאחר כל ההשגות וההגבלות - עדיין רב עדיין.

איך שהוא, ברור הדבר, שיחידות־אופנים יכולות להביא בזמני־חירום תועלת רבה, וביחוד בשעת התקפות־אוויר, כשדרושה אַנאקואיזה מהירה של התושבים, וכן בסידורים אימפרוביזציוניים, בשמירה נודדת וכיו"ב. הערה זו נכונה גם ביחס לארצנו. אם נסתכל בשטח הארץ נראה, שרוב הישובים העבריים נמצאים בעמקים ובשפלות, וגם אלה הנמצאים בהרים יש להם כבישי תחבורה נוחים. ואם באירופה מצאנו שבא־האופנים יכול, מבחינה אקלימית, לפעול 8-9 חדשים בשנה, הרי ברור הדבר, שבארץ־ישראל, לפי תנאי אקלימה, וביחוד כשאין כאן שאלה של יחידות צבאיות אלא של עזרה מהירה, שמירה ותנועה למרחקים קצרים בערך, - יכולות יחידות האופנים לפעול במשך השנה כולה, פרט לימי הגשמים החזקים ביותר. אימון רוכבי־אופנים קל פי כמה מזה של רוכבי־סוסים, למשל, ואף מזה של נהגים ומכונאים מוטוריים; רוב האנשים הצעירים בארץ יודעים לרכב על אופנים, והאימון האינדיבידואלי והקבוצי, לתנועה מסודרת ולפעולות, אינו אלא שאלת כמה שבועות. תשומת־לב מיוחדת יש לתת לארגון יחידות כאלו, ולו גם בקנה־מידה קטן, בתחומי הערים וסביבתן הקרובה. בזמנים חמורים של התקפה אוירית או הפרעת חיים

אחרת, יכולים אנו לעמוד בפני הפסקת תנועת אבטומובילים גם בתחומי הערים; ואז תפתח האפשרות להגיש עזרה מהירה לקו הנקודות המקיף את העיר. רוכבי אופנים, וביחוד כשהם נעים בקבוצות קטנות של 4-5 אנשים, גורמים פחות הפרעה ומעוררים פחות רעש והמולה ממכוניות, ובפרט בעת התקהלות אנשים ברחובות. מתבקשת המסקנה, כי בין שאר אמצעי-הזירה אשר הישוב אוהו בהן להבטחת מהלך החיים התקין בתקופה זאת, יש לגשת גם לארגון מחלקות של רוכבי-אופנים, אשר תשמשנה רזרבה מובילית בגבולות הערים ובסביבתן הקרובה. ויש לפתח את הרעיון הזה בכל הגושים בארץ, שיש שם אפשרויות ליצירת יחידות כאלו. הן תוכלנה למלא עבודה חשובה בסיוע להגנה אנטי-מטוסיית, במפעלי קשר ועזרה ראשונה, ובשאר תפקידים אחרים, העלולים להתעורר בימיה-הירום.

מכתב מאיטליה

מאת אורי ל.

זה לי פחות משלושה שבועות שאני באיטליה, ובמשך הזמן הנה נסעתי כתייר שואף-אמנות - חזיון בלתי-רגיל כיום - לכל אותם המקומות, שבימי השלום משכו אליהם את חובבי-האמנות מכל קצוי תבל. שקט ובדידות שוררים כאן, הרבה מבתי-המוזיאונים וגלריות-התמונות הם סגורים, ואחדות מן היצירות היקרות ביותר של הרינסנס האיטלקי הועברו, מתוך חששות מוקדמים, לאמריקה. דרכי הבאים אינם אלא רשמים שטחיים של תייר, אולם האדם המסייר רואה ושומע כמה דברים, שכדאי לשים לב אליהם.

הרושם הראשון: האמרת-מחירים עצומה, צרכי-המחיה נתיקרו מאז פרצה המלחמה ב-100% כמעט. האין הדבר נראה תמוה? צרכי-המחיה בצרפת הלוחמת הם זולים כאשר היו בימי השלום, ואילו באיטליה הניטרלית נאנקות כל עקרות-הבית תחת נטל היקרות? הסיבה לכך צפונה, אולי, כפי מה שהוסבר לי כאן פעמים רבות, בזה שאיטליה מוציאה כמויות רבות של דברי-מחיה לצרפת. עם פרוץ המלחמה היה מצב הדביוזים של איטליה מתוח עד כדי סכנה. על כן מוכרת המדינה עכשיו כל דבר, כדי להפחית במקצת את מצוקת הדביוזים. משום כך הוטל איסור בכל איטליה על בישול קפה, וכן נקבעו שני ימים בשבוע, יום חמישי ויום ששי, להנזרות מבשר, בימים אלה לא רק שאין להשיג בשר לקניה, אלא שבהם אסורה גם אכילת-בשר.

גל היקרות מוסיף עוד לעלות, והוא מסב אליו את תשומת-הלב העיקרית של התושבים, וכשמשיחים בענין המלחמה סובבים-הולכים כל הויכוחים מסביב לנקודה האחת: זה החשש, מן תביא היקרות לעוני ולרעב. על כן מקובלת כליכך מדיניות-השלום של מוסוליני על לב העם. אבל עוד קיימת מידת-מה של חשדנות, לגבי יציבות מדיניותו, ויש מי שמעיו, אפילו, לדבר בגלוי על סכנת הפוליטיקה החיצונית הקודמת.

דבר אחד למדתי כאן לדעת: בצד הפשיוזם ישנם באיטליה עוד שני גורמים אחרים, אשר השפעתם בארץ גופא היא גדולה לאין שיעור, מכפי שאנו בחוץ נוהגים להעריכה: כונתי לבית-המלוכה ולכנסייה הקתולית. פוטולריותו של המלך

ושל יורש-העצר אינה פחותה בהרבה מזו של מוסוליני. את שאר גדולי הפשיזם אין גם להביא בגדר השואה זו. האפיפיור החדש מכובד בחוגי העם הרחבים ביותר כאיש חכם למאוד, ושופרו, Osservatore Romano, הוא מעתוני איטליה הנקראים ביותר. לפני סוכות-העתונים עומדים הקונים ומחכים בקוצר-רוח להופעת העתון, ובבתי הקפה מרובים ביותר האורחים הקוראים את העתון הזה. לפי השמועה יש חלק רב למלך ולאפיפיור בהחלטת מוסוליני לא להכנס במלחמה. בנוגע להתפתחות הדברים להבא יהיה ערך מכריע גם לגורם שלישי: הלך-רוחם של ההמונים. אין ספק, שהפשיזם מבין יפה לטפח את הלכי-הרוח האלה ולכוון אותם. לפי צרכי תכניתו הפוליטית באותה שעה, ואולם בזמנים של מתיחות ועצבנות מתמדת מתעוררים בהמונים הלכי-רוח, שמתפתחים מחוץ לכל כיוון של מיניסטרוין-התעמולה, והם פורצים אף את הסכרים החזקים ביותר המוקמים בפניהם. עכשיו אנו חיים בזמן של מתיחות כזאת, ומשום כך נאלץ גם מוסוליני להתחשב בהלכי-רוח אלה. גם הוא וגם המטה הראשי האיטלקי אינם יכולים להתחסם בשויון-נפש לדבר, שהאדהה לגרמניה ירדה בציבוריות האיטלקית עד לאפס, אם לא למטה מזה. שורר כאן הבטחון הגמור, שגרמניה תנחל מפלה במלחמה זו, וכל הצטרפות לצד המעצמה הזאת תתקבל בעם ברוח של דפייטום גדול ביותר.

אף-על-פי-כן חשים כאן בסכנה מצידה של רוסיה. התעמולה הממשלתית בשטח זה היא עדיין זהירה ביותר, בלומה בגלל משוא-הפנים לגרמניה, בעלת-בריתה של רוסיה; כי אם אין השליטים רוצים לעשות עצמם מגוחכים, אי-אפשר להם להוציא בן-לילה, במחיידי גסה, שם רע על מדיניות-החוץ הגרמנית, שאיטליה הודהתה אתה עד עכשיו. איש הרחוב כבר תפש, כמובן, שבציר גרמניה-איטליה נבעה פרץ, וכי הסכנה ממזרח מתקרבה ובאה. אבל עדיין אינו מבין את קשרי-המסיבות. הוא שואל, ושואל בפה מלא, מנגנון-התעמולה עודנו משתמט מתשובה. זו הפעם הראשונה לפשיזם, במשך שנים רבות, שאמרותיו מפגרות מאחרי מאורעות-היום הנמרצים. לתוך פרץ זה קופץ הפולמוס הציבורי. נשמעים דברי שיחה וויכוחים, בעוד שעד עכשיו היו האנשים שותקים בעיקר, או מלמלו אָמן אחרי השליטים. אולי, אין להפריז בהערכת הדבר, אבל בכמה מקומות הפליא אותי הדבר, ולא רק אותי בלבד. גם אנשים, היושבים כאן זמן רב, משיחים בזה...

באמצע דצמבר, אי-שם באיטליה.

מדור להגנה בפני גזים והתקפות מהאוויר

הערות לספרות הבין-לאומית על ההגנה בפני התקפות מהאוויר

מאת ד"ר משה בורג

1.

ארגון ההגנה האנטי-מטוסיית הפסיבית הוא ארגון של המונים, ולכן אי-אפשר לשמור בו על סודיות, מתוך כמובן, לארגון הארמיניסטרטיבי-הפנימי בימי מלחמה, אשר עליו חל המושג של סוד צבאי. על פי הספרות הבין-לאומית במקצוע זה אפשר ללמוד את צורות ההגנה האווירית בארצות השונות, כפי שנתגבשו לפני המלחמה. אם נשוה כמה מהספרים אשר הופיעו באנגליה, צרפת וגרמניה, זה לזה, נמצא, שגם אמצעי מלחמת האוויר והנוים, וגם אמצעי ההגנה האורחית הם שווים, מבחינה עקרונית, לארצות השונות. עובדה זו אינה ידועה במדה מספקת בקהל הרחב, אולם היא נותנת מקום לומר, שבשטח זה של המלחמה אין לצפות שוב להפתעות סנסציוניות, לפחות – בשלבי המלחמה הראשונים. הנסיונות האחרונים בפולין (ורשה) מאשרים, כמדומה, הנחה זו. אנו רואים אמנם לפנינו התפתחות עצומה של הנשק האווירי, הן בכמות והן באיכות. המהירות, כדיום הפעולה, כושר-העומס, יכולת-התמרון ובטחון-התעופה התפתחו במידה עצומה אחרי מלחמת העולם, וביהודי ההל משנת 1934, השנה בה החלה גרמניה בהקמת צי האוויר שלה. גם נשק ההגנה העיקרי, התותח האנטי-מטוסי, שוכלל במשך השנים האחרונות וצויד כמנוע, בשביל מהירות ההעברה מעמדה לעמדה, ובמכשירי עור המאפשרים קליעה מדויקת ומהירה. אבל כל תגלית מהפכנית לא חלה בשטח זה. וכן רואים אנו, מתוך ספרות הנוים, שגוי המלחמה של שנת 1939 הם אותם הנוים שהשתמשו בהם ב-1918, אם כי בינתיים נעשו חקירות רבות בשטח זה. אמנם מבחינה חימית אפשר למצוא נוסחאות חדשות, וליצור המרי-מלחמה הימיים החדשים, אשר יספקו את כל הדרישות התכניות והפיזיולוגיות; אבל אם הוומר החדש אינו מסוגל לחדור דרך המסנן של מסכת הנוים המודרנית, הרי אין גם לתרכובת החימית החדשה כל יתרון צבאי על פני התרכובת הידועות מקודם. כל זה, כמובן, במידה שהמדובר הוא בנוים הפועלים על אברי הנשימה, או העינים, בעיקר. (הנוים הפועלים על הגוף כולו – מהיום שאלה בפני עצמם). עובדה זו יש להדגיש כלפי ההפרות הרבות והמושגים המסולפים השוררים בקהל*.

מלחמת האוויר וההגנה האווירית, וכן מלחמת הנוים וההתנגדות בפני נוים, כבר יש להם צורה מקובלת, מסורתית, ובעלת-קבע, – לפחות, בתיאוריה ובפעולת ההתכוננות של ימי השלום. (אמנם נסיון המלחמה ואפני התקפה חדשים עוד עלולים להביא בזה שינויים רבים). אותן הבעיות, בדיוק, של ההגנה ושל הצורה מתעוררות בחריפות בעת ובעונה אחת כמעט בכל הארצות, והן מניעות לידי פתרון באותה צורה ממש, עד כדי להפליא. הנה כמה דוגמאות לכך: ברוב הארצות הנודולות נהוגים כיום 8 מינים של מסכות-נוי; בשביל האזרח, בשביל העובדים בשירותים האזרחיים, ובשביל הצבא או אנשים בעלי-תפקידים מיוחדים בשירות האזרחי, אשר עבודתם מחייבת תנועה ומאמץ נופני ממושך בחוץ. וכן צפה ונפתרה בכל מקום, כמעט בזמן אחד, בעית ההגנה בפני נוים בשביל ילדים ותינוקות. והוא הדין בנוגע למקלטי ההגנה אשר עם כל הבדלי המקום, התנאים, וצורת הבניה הרי

* יש לציין, כי בין בני-הסמך שוררות גם דעות אחרות בדבר האפשרויות של גוי-מלחמה חדשים, אם כי יש מהם שנוטים לדעה המובעת ע"י כותב המאמר – המערכת.

בכל הארצות כרוכות כתיבונם אותן הבעיות הסטטיות התכנולוגיות וכו', וכן ביחס למסגרים הגדולים לטיהור האוויר במקלטי-ההמונים.

מובן מאליו, כי ישנם גם הבדלים בין המקובל בארצות שונות. כך, למשל, שוררים חילוקי-דעות בדבר ערכם של גוים מסוימים בקרב, או בדבר התועלת הממשית אשר באמצעיה-הננה ידועים. ודאי, שיש גם הבדלים בציוד מבחינת הכמות: מכיון שהמדינות הן שונות זו מזו בהיקפן, ויש הבדלים גם במצב ההכנות של המדינות, לפי מה שהחלו לעסוק בכך בזמן הנכון או באי-תור, אולם לכמות אין בנידון זה אופי קיים וקבוע, כי תעשייה צבאית ותעשיית-עזר מפותחות יכולות להספיק במשך חדשים ספורים, את אשר החסירו מקודם.

2.

על סמך הדברים האמורים ננסה-נא לסקור את הספרות העוסקת בשאלות אלה, ולעמוד במיוחד על הבדלי נישת מסוימים אל הנושא. נדמה לנו, שההבדלים הם אופייניים מכמה בחינות, והם מצטרפים מאליהם אל דמות כל אחת מן האומות הגדולות, כפי שהן מצטרות בהשנתנו.

נתחיל בסקירה על הספרות הנרמנית, כיון שהיא העשירה ביותר. הביבליוגרפיה של העבודות המדעיות בגרמנית בשטח זה מונה ספרים למאות, מלבד חוברות וקונטרסים פופולריים. כבר על פי הכותרות של הספרים האלה, נראה שהם מוקדשים ברובם המכריע לשאלות מלחמת הגוים, על כל פרטיה הצבאיים, החימיים והסניטריים. אמנם, בספרים נרמניים בעלי אופי כללי אתה מוצא, כמוכן, גם את התיאור של מלחמת האזרחי בכללותה, עם כל נשקה המגוון: הפצצות המרסקות ופצצות התבערה, ודרכי ההגנה מפניהן. אולם, בדרך כלל, מתבלט בכל הספרים הללו קו אחד בעיבוד הנושא, מתוך נטיה להדגיש את מלחמת-הגוים, ורשאים אנו להניח, שאין זה מקרה, בפרט שמחברי המאמרים ממלאים בחלקם תפקידים חשובים בהגנה האזרחית הלאומית, אך גם האפשרות, שערים גרמניות תורעטנה ע"י פצצות תבערה הובאה בתשבוך. על כך מעיד קיומה של ההגנה בפני שרפותי בכל בית (Haus Feuerwache), אשר לסגנון הספרים, ניכרת השאיפה לעבד את החומר ברוח פופולרית, אבל על הרוב לא הושגה המטרה הזאת בשלמות.

הספרים הגרמניים הנם מקור עשיר לאינפורמציה, והם מקנים את הידיעות הדרושות לאיש המקצוע, כיון שהוא מבונן, או חימאי, רופא או קצין. אבל האורח הרגיל ימצא בהם, לעתים, יותר מדי חומר שאין הוא זקוק לו.

מענין לראות, כיצד משפיעים הנסיונות המרובים של ארץ תעשיתית, ארץ של מכרות, של תעשייה חימית ותעשייה כבדה על התכונה להתנגנות אנטי-אזרחית. הנסיון הרב של מכביה-האש בערים הגדולות במלחמתם בעשן-דעל בשעת שריפות גדולות, והפרקטיקה של קביעות העזרה הראשונה במכרות בשעת התפוצצויות-גוים, מועילים לטיפול בשאלות מלחמת הגוים, אם כי אין להשוות את האופי הסידורי, ולעתים גם הרפואי, של נסיונות-טיפול אלה אל הדרושות של מצבי מלחמה. על כל פנים, מורגש בספרים אוצר של נסיונות מימי המלחמה האחרונה, כשנוצר בגרמניה חברי-אנשים שעסקו הן בטיפוח אמצעי מלחמת-גוים, והן באמצעי התנגנות בפניה. הרושם הכללי המתקבל מתוך קריאה בספרות הגרמנית בשטח זה, הוא, שהמחברים מתרכזים בסכנת הגוים יותר מאשר בסכנות של הפצצות המרסקות או פצצות התבערה, אם כי נסיון מלחמת ספרד והמאורעות בפולין, מוכיחים, שבשעת השתערו על ערים בעלות ישוב צפוף יש לחשוש יותר לפעולה אפקטיבית של פצצות מרסקות, או אף של פצצות מכעירות, מאשר לפני-עית-גוים. יתכן, שהתרכוזת ספרות הרפואה הגרמנית בסכנות הגוים, מוצאת את ביאורה באפיה החדש של סכנת זו.

כי בנוגע לסכנות של פצצות-הריסוק, קיימת ספרות מקצועית עשירה מכבר. אולם יש לציין כי גם בנרמניה השתדלו, במידת האפשרות הכספית, או במידה שהספיקה היכולת התעשייתית-התכנית, - אשר, בדרך כלל, גויסה בשלימותה להכנת מלחמת-התקפה, - לשום לב לשיפור מקלט-ההגנה מפני התקפות של פצצות.

עיר גדולה המוננת ע"י אווירונטיציה, תותחים אנטי-מטוסיים ומחסומי-בלונים, ואשר נוסף לכך יש בה מקלטים רבים, תפגע מהפצצות פחות. לעומת זה, קיימות גם לגביה סכנות של התקפה על-ידי נו החרדל, הנורק ללא הבחנה בפצצותינו מנובה רב, עלימנת ליצור הפרעה כללית למהלך החיים, היצור והתחבורה. משום כך יש ערך רב כליכך להתנוונת המאורנת בפני התקפת נזים. האיטלקים בחבש, למשל, יכלו להשתמש בנוים בהצלחה, מכיון שהאוכלוסיה היתה שם בלתי מוננת בהחלט מפני כל התקפות אויר.

3.

נפנה עכשיו אל הספרות הצרפתית. צרפת תפסה במלחמה העולמית האחרונה מקום חשוב מאד בהמצאת חמרי מלחמה חיימים. עלינו לזכור, כי הנסיגות הראשונות לבדיקת אפשרויות של שימוש בנוים נעשו על ידי הצרפתים זמן רב לפני ראשית השימוש בהם בקרב. מתחילה, ובתנובה להתקפות-הגוים הנרמניות, באפריל 1915 השתמשו הצרפתים בנו מרמיע. אחר כך, לאחר ההתקפות הכבדות בנוי קלוד (אִיפֶר 22.4.1915) מצד הגרמנים ולאחר ההתקפות הנרמניות בפוסֶן - פתחו הצרפתים בשימוש חדש בנו הפוסֶן. ע"י יריות מתוך רימוני-תותחים, לעימת שיטת הבלונים* אשר בה השתמשו בתחילה, וכן ידוע מתוך הספרות, שבשנים שלאחר המלחמה עסקו חימאים צרפתיים בהמצאת תרכובת, אשר תאפשר לנצל את תהמוצת הפחמן (CO) כנודמלחמה. אולם, הרמה הניכרת אשר אליה הגיעה חיימת-הקרב הצרפתית בהמצאותיה לא מצאה את ההמשך הראוי בהכשרת האוכלוסיה האזרחית להתנוונת בפני נוים, במקרה של מלחמה חדשה, וכך נאלץ היה מפקד האוויריה הצרפתית להורות כימים הראשונים של המלחמה הנוכחית, שההגנה האנטי-מטוסית של צרפת - כלומר של פריס - בומן משבר ספטמבר 1938 לא היתה מספקת. אותו הרושם מתעורר אצלנו גם למקרא הספרות הצרפתית העוסקה בהגנה אוירית. כנראה, היתה קיימת גם בצרפת הערכה מופרות של כוחדהנו, בעוד שההגנה האזרחית נגד פצצות מרסקות היתה מוונחת. הצרפתים הרנישו בשניאה זו לבסוף, ובכל הספרות הבין-לאומית אשר ברשותי לא מצאתי בנידון זה קריאה יותר נמרצה אל המצפון הלאומי ואל הפטריוטיזם של התושבים, מאשר אצל הסופרים הצרפתים. במאמרים הצרפתיים נקרא האויב הצפוי מראש בשמו, מה שבדרך כלל אינו בגדר הנהוג, כל עוד קיים שלום בין שתי מדינות. הצרפתים אינם מתביישים להודות, שלמרות סבנת המלחמה, שהלכה ונדרה, לא היו מוכנים עד סוף שנת 1938 לבעיות ההגנה האזרחית, לא מבחינה נשמית ולא מבחינה רוחנית. אך המאמצים לעורר את איש הרחוב, הביאו פירות לא-מעטים בומן קצר, בערך, ההוראות הרשמיות של ההגנה האוירית של הארץ ("Défense Aérienne du Territoire"). מצאו הד בקהל. בהתאם לחוש המעשי של הצרפתים, קננים הם בספרותם את השומת הלב העיקרית לתכניות המעשיות שבביל השירותים האזרחיים (ה. נ. א.), ואילו בצד החימי הם מטפלים רק בקיצור, אבל במידה מספקת להכנת הציבור. יתכן, שהקיצור הזה בא מפני קוצר-הזמן אשר נותר להם, אחרי משבר 1938, להתכוננות בכל שטחי ההגנה האנטי-אווירית. ואכן, מיעוטי-הזמן הורגש לא רק בספרות, כי אם גם בהכנות התכניות. בספטמבר 1939 עוד נזקק חלק מתושבי העיר, בשעת אועקות-התקפה, לאנדים רוויים קיץ-בגנים.

* בראשית מלחמת-הגוים נהגו להוריסם מתוך בלונים עם ברזים, שנקבעו בחפירות הקדימיות והופעלו כאשר נשבה הרוח לעבר האויב.

הספרות האנגלית לענייני ה.ג.א. היא עדיין צעירה מאד, אבל כבר עשורה למדי; ופעם בפעם מתפרסמים תיאורים ומאמרים חדשים, חשיבות מיוחדת יש החוברות הרשמיות של מיניסטרוני הפנים. מה שנוגע לספרים בלתי רשמיים, כוללת בהם הצורה החיצונית הנאה, הגורמת גם למחיר יחסי גבוה. שיטת התעמולה לרעיון ה.ג.א. נראית לנו כאופינית לאנגלים; אין כאן שום קריאה לאהבת המולדת, במקומה באה הקריאה אל רצון החיים הבריא. בלשון ברורה ביותר מסבירים לאנגלי, מה מאיים עליו ועל ילדיו, אם אינו מצטרף בכל כוחו לה.ג.א. קו אופיני הוא לחופש הבקורת האנגלית, שבספרות זו אינן חסרות גם התקפות על הממשלה. אלה הישבים שההוצאה לפועל של התכניות היא אטית מדי (יש לזכור שבאנגליה, שלא כברוב הארצות האחרות, נעשים רוב הסידורים על חשבון הממשלה, ולא ע"י פרטים או איגודים צבוריים בלבד), - ואחרים מפסקים בתועלתם של סידורים מסוימים. בספרות האנגלית נמצא בקורת על החדרים המוכתמים בפני הנוזם, פקוקים בערך מקלטי הפלדה, קטרוני על הסתפקות הממשלה במקלטים בלתי בטוחים לעובדי התעשייה והנגמלים, ויכוח על המקלטים העמוקים, מחאות של גדולי הרופאים על סידורייהבטחה בלתי מספקים לבתי-חולים ומרכזים רפואיים ועוד, ועוד. בדרך כלל, מרוכות הספרות מסיבב להוראות הנ"ל של מיניסטרוני הפנים.

אשר לסגנון הספרים האנגלים, יש לציין כי הוא רענן מאד, והחומר הקשה-לעיתים ניתן לקורא בצורה נעימה וקלה, מתוך ויתור על כל דבר-תיאוריה ומעמסה מדעית. לפי שהסופרים נמצאו ברובם בשדות-הקרב של השנים האחרונות (חבש, ספרד, סין), הדורים המאמרים האנגלים רוח מעשית ואקטואלית. את הסכנה העיקרית רואים כאן בפצצות מרסקות, שמשקלן 250 ק"ג (General Purpose Bomb), והן שמלאו תפקיד חשוב כל כך במלחמת האזרחים הספרדית. מתוך הנסיונות בספרד ובסין מרבים הסופרים האלה להצביע גם על סכנת פצצות מציתות. במרכז כל הדאגות עומדת לונדון.

לפי הספרות האנגלית יש להניח, כי הנו השכיח ביותר בשימוש במלחמה המודרנית יהיה נו החרדל. מכיון שער עכשווי לא השתמשו במלחמה זו בנוזם, מוקדם עדיין לפסוק הלכה בשאלה זו. נכון אמנם, שנו החרדל הכריע במלחמת חבש לטובת איטליה; אך עדיין שאלה היא, אם בהתקפות אויר על ערים גדולות לא יוכאו בחשבון נוזם המתנרפים ביתר קלות ומתפשטים על שטח גדול יותר. לפי הספרות הנרמנית יש מקום לשער, כי בעוד שבנוזם כמו פוקן ישתמשו הלוחמים לשם התקפה, הרי לכמה מהנוזם המתמידים, כמו נו החרדל והדומים לו, נועד גם שימוש לצרכי הגנה, ביחוד בתווית ובהבטחת האנשים למרחקים ניכרים. לנבי סידורי ההגנה האווירית המעשית אין ערך רב לחילוקיהרעת הללו.

לנו בארץ ישראל כראי לשים לב לספרות ההגנה האווירית של אנגליה, שירותי ההגנה מאורגנים שם באופן מצוי. המדריכים מקבלים את הכשרתם בכתי ספר מיוחדים, והם באים מכל ארצות האימפריה. שיטת ההגנה האווירית האנגלית היא יסודית, מעשית ושימושית כאחד, עד לפרטים הקטנים ביותר. על כן מכין הציבור את השיטה ומקבל אותה ברצון.

את צרכי ארץ ישראל בהגנה חייבת בריטניה הגדולה לספק, כבעלת המנדט, והאמצעים הכריטיים להגנה איירית ('Air-Raid Precautions') משמשים דוגמא גם לארץ-ישראל. לשם הדרכה ועצה נשלח, כידוע, קצין מיוחד מלונדון לארץ ישראל. מתפקידו היה להתחשב במיוחד בתנאים האקלימיים, הניאונרפיים והצבאיים שבארץ, כדי להתאים את ההדרכה

כאן אל השיטה הכללית המקובלת באימפריה. הקצין הזה, המיזר קֶפֶק, הרצה כמה הרצאות (גם ברדיו), שהושמעו בשלוש השפות הרשמיות. פורסמה חוברת קטנה, שהופצה ע"י הממשלה בין קוראי העיתונים. החוברת מכילה הוראות על התגוננות הפרט מפני נזים.* את פעולות הישוב העברי בארץ בשאלות ה.ג.א. מכבו היועץ של הסוכנות היהודית לעניני ה.ג.א. המחלקה הזאת של הסוכנות התחילה – במסגרת שאר תפקידיה הארגוניים – לראו ברש וראשונה לספרות בשאלות ה.ג.א. בשפה העברית. וכבר הוחל להוציא בעברית פרסומים מתאימים, המתבססים על ההוראות של מיניסטרויך הפנים האנגלי.

מאמר זה על ספרות ה.ג.א. ניסה לציין את הקיים המיוססים לכמה ארצות רפרונטיביות. כפי שראינו, אין הקיים האלה מקריים. אלא מותנים במידתמה ע"י שיטות התקירה ודרנות ההכנה בכל מקום. כמרכן, מצאנו הבדלים מענינים בדרכייההנהגה והסברתה, הנובעים מן המציאות המדינית, וכן מן המזג הלאומי ומן האופי של עם זה או אחר.

הפעולה להתגוננות בפני גזים והתקפות אויר (ה. ג. א.) בארץ

פעולת ה.ג.א. בארץ, שהסוכנות היהודית עוררה והמריצה אותה, מוסיפה להתקדם. הערכות ה.ג.א. בחיפה וירושלים שהועברה אחיכ לפתח תקוה, נתניה והרצליה, הכניסה ללבבות מושגים רבים על הסכנות הנשקפות ועל אמצעי ההתגוננות. התערוכה מוסיפה לגוד על פני הארץ. אחרי השרון והשומרון תעבור למושבות הדרום, ומשם – לעמקים ולצפון. עד כה בקרה כ-50,000 איש. גם בתל-אביב התקיימה בשעתה תערוכה מקומית, שנערכה ע"י «המשמר האזרחי».

ספרית ה.ג.א., המכוונת לקהל הרחב וגם למתנדבי השירותים, כבר הוציאה לאור תמשה ספרי שמוש בענפי ההתגוננות השונים. החוברות מטפלות בשאלות התגוננות הפרט, עורה ראשונה, פצצות מציתות, תפקידי הפקחים ומסכת-הגו האזרחית, – והן הופצו כל אחת באלפי אכסמפלרים בעיר ובכפר. ספריה זו (בהוצאת «לבוטרא») נעשתה לצינור של הקניית ידיעות מוסמכות וקביעת מונחים במקצוע חדש זה בארץ. יועץ הסוכנות לעניני ה.ג.א. הוציא עשרה חוזרים שנשלחו לכל בקודות הארץ ולאגודות וארגונים המטפלים בהתגוננות פסיבית. החוזרים מכוונים להדרכת הישוב המאורגן בהקמת השירותים ובטפול בבעיות ה.ג.א.

במספר ניכר של בקודות נוסדו אגודות ה.ג.א., מגן-דוד אדום ומכבי-אש מתנדבים. בכמה אזורים נוצרו ועדות ה.ג.א. גו שירות על ידי רשויות מקומיות, והן מטפלות בארגון מעשי של ההתגוננות בישוב העברי.

ועדות לבנין מקלטים ולמתן עצה (חגם) בשטח חשוב זה הוקמו ע"י ה.ג.א. בחיפה ובירושלים. אגודת המהנדסים והתכנאים של הסתדרות העובדים בתל-אביב גם היא הקימה משרד כזה. יצוין, שהקהל לא העריך למדי את ערך המקלט; וגם המוסדות והרשויות המקומיות לא ולא עזרו עד עכשיו לפתרון בעיה זו, שהיא אבן-היסוד של כל פעולת ההתגוננות.

בגושי הנקודות הכפריות שבארץ הולכות ומוקמות ועדות הדרכה, המפיצות ידיעות על הבעיות הנ"ל ועל פעולות ההתגוננות בישוב הכפרי.

* אגב, הלשון העברית של החוברת היא קשה ומלאכותית.

ארץ-ישראל במעגל הנפט

מאת אביצור (שמואל הנדלר)

1.

מיד לאחר הכיבוש הבריטי לא נתעוררה עדיין שאלת מציאות נפט בארץ כבעיה אקטואלית. החקירות והחיפושים נדחו לעת מצוא, ובינתיים חפשו אנגליה ובעלות בריתה אפשרויות לניצול מקורות הנפט העשירים והבלתי מפותקים באירן (פרס) ועירק. לאחר שממשלת אנגליה קבעה את גבולות עירק, והבטיחה לזו האחרונה גם את איזור מוצול העשיר בנפט, נחתמו הסכמים מסוימים בין חברות נפט אנגליות, או אנגליות בעיקרן, על העברת צינורות נפט מפרס דרך עירק לחופי הים התיכון מצד אחד, ועל ניצול מקורות הנפט בעירק מצד שני. חברת הנפט העירקית, אשר כללה בתוכה את שתי חברות הנפט האנגליות (אנגלו-פרסית ו, ורויל-דוטש-שֶׁלִי), את סטנדרט אויל קומפני, האמריקאית מיסודו של רוקפלר, ואת חברת הנפט הצרפתית, בהשתתפות שוה לכל אחת מארבעת החברות, קבלה בשנת 1925 זכות יחיד לחפש, לקדוח ולנצל נפט, גזים, אוזוקריט וכו' בעירק. בשמה הנוכחי מופיעה החברה החל מיוני 1929.

עם התחלת עבודתה קבלה החברה הנז'ל זכיון מאת ממשלת ארץ ישראל להעביר צינור נפט דרך הארץ למפרץ חיפה. וזכיון מקביל מן המנדטור הצרפתי בסוריה והלבנון להעברת צינור הנפט לנמל טריפולי. בלי העברת הצינור אי-אפשר היה להגיע לתפוקת-נפט בקנה מידה גדול.

הזכויות שקיבלה החברה מאת ממשלת א"י, הן רחבות למדי: כאן לא רק הזכות, לבנות, להחזיק ולנצל צינור שמן אחד, או צינורות שמן אחדים, וכל המפעלים השייכים להם, ולא רק, להקים מפעלי-כוח, תחנות-שאיבה, בתי-מלאכה, מחסנים, בתי קיבול לשמן ולמים, אלא גם, קוי מסילות ברזל וקוי חשמליות, דרכים וכפֶּלִים אויריים, מעברות וגשרים, אמצעי הובלה ביבשה, בים ובאוויר, תחנות אוירונים, קוי חשמל, תלגראף, תלפון, אלחוט, בריכות, בתי-זיקוק, בתי חולים וכו'.

הממשלה פטרה את החברה ממכס ומכל המסים החלים על הנפט, בין שהוא נועד לצרכי החברה בארץ, ובין שהוא נמצא בטרנזיט. כמו כן, כל המובא לרשות החברה, אפילו רהיטים למשרדיה, פטור ממכס, והחברה עצמה פטורה מכל המסים הקיימים כעת, או שיהיו מוטלים על תושבי הארץ בזמן מהומנים. יחד עם תעריפים מיוחדים מוזלים למסי נמל (מסי חוף, רציף, מגוף, סעינה ופריקה), המובטחים לה לפי תנאי הזכיון, ניתנה לחברה רשות פריקה וטעינה, בשעת הצורך, גם במקומות שאינם משמשים נמלים, ואף הקלות לשם בנין נמלים משלה, סמוך לקצה הצינור. ואם כי התכניות להקמת נמלים טעונות, לפי החוזה, אישור הנציב העליון, הרי בהערה צנועה הודגש, שהנציב העליון לא יסרב לאשר תכניות ממין זה.

הנמלים הנז'ל יעמדו לרשות החברה, וזכות הגישה למקום תקבע לפי שיקול דעת החברה, והיא תטיל בנמליה מסים על האניות הנכנסות ויוצאות, ועל הנציב העליון לאסור על הספינות לעגון סמוך לתחנות הימיות של החברה, או בקרבת פי צינור הנפט שעל קרקע הים. כמו כן ניתנו לחברה הנחות גדולות להובלה ברכבת בזמן הנחת הצינורות, ונוסף לזה, ניתנה לה גם הרשות לסלול מסילות ברזל פרטיות, הסגורות בפני הקהל, ורק לממשלה ופקידיה תהיה הרשות להשתמש בהן לפי הסכם מיוחד.

החברה התחייבה להעסיק בארץ, קודם כל, עובדים מתושביה. אם יחסרו, תקבל הקלות מיוחדות, להביאם מחוץ לארץ, ולשם כך יקבעו סידורים מתאימים ומקילים בגבולות. ועם זה הובטח, שהנציב העליון יוכל («לטובת הציבור») לאסור על כל אדם העובר אצל החברה להכנס לאיזה איזור השייך לה או להשאר בו. השימוש ביערות, מחצבות אבנים, מחצבות גבס ומכרות חומר, ניתן לחברה תמורת מס רשיון, כנהוג, וכן גיתנה לה זכות (חפשית) להשתמש במימי הנהרות והאגמים. גם הרשיון לקדוח בארות, להקים סכרים וכו' ניתן לה בלי תשלום. פרט למחיר הקרקע שיש לשלם לבעליו. במקרה שהאדמה היא ממשלתית, עליה להחכיר לחברה את הקרקע במחיר נומינלי, ואם היא פרטית - במחיר המקובל, בלי כל תוספות, עם זכות הפקעה, אם יהיה צורך בכך.

הזכיון ניתן לשבעים שנה, והחברה התחייבה לא לפגוע במקומות היסטוריים וקדושים, וכן הבטיחה להציע את מניותיה למכירה גם בארץ. לפי תנאי הזכיון, לא קיבלה הממשלה הארץ-ישראלית שום תמורה בעד הזכויות שניתנו לחברת הנפט העירקית. החברה התחילה את עבודתה במרץ, המפעל הגדול של הנחת צינורות * מכרכוך שבצפון עירק לנמלי חיפה וטריפולי, באורך של 1200 מיל, העסיק לעתים עד חמשה עשר אלף פועלים ועלה כעשרה מיליונים לירות, והוא הסתיים ביולי 1934. הנפט הוזרם לים התיכון, ובתפוקת הנפט בעירק חלה קפיצה גדולה מ-115-120 אלף טון בממוצע בשנות 1929-1933, עד למיליון טון בשנת 1934, לשלושה מיליונים וחצי בשנה הבאה, ועד לארבעה מיליונים בשנת 1936. כארבעה מיליונים טון נפט עוברים עתה דרך הצינור מדי שנה בשנה לנמלי חיפה וטריפולי.

הנפט העירקי שנשלח דרך נמל חיפה, לפי הארצות:

1938	1937	1936	1935 **	
400.127	388.977	313.472	332.016	אנגליה
—	10.546	—	24.093	בלגיה
1.374.889	1.195.631	1.460.526	1.408.268	צרפת
79.248	140.987	35.791	27.196	איטליה
224.817	195.171	143.775	61.692	ארצות אחרות
2.079.081	1.931.312	1.933.564	1.853.265	

מחיר הנפט שהועבר דרך הצינור לנמל חיפה ב-1938 נאמד, (לפי חשבון 800 מא"י הטון), ביותר ממיליון לא"י וחצי.

מתוך הכמות של שני מיליונים טון, בקירוב, שהוטענו מדי שנה בשנה בנמל חיפה, נשלחו פחות מארבע מאות אלף טון לבריטניה הגדולה, כמות קטנה לאיטליה, וחלק הארי, כמיליון ורבע או מיליון וחצי טון, לצרפת. ואם נוסף לכמות זו גם את הנפט שנשלח לצרפת מנמל טריפולי, נראה באופן ברור מאד, את הערך החיוני אשר לנפט העירקי (ולצינור) בשביל צרפת. דרך טריפולי עוברת, בדרך כלל, אותה כמות הנפט העוברת דרך חיפה; הרי שכמעט שמונים אחוז מכל הנפט שהוזרם דרך הצינור נשלח לחופי צרפת. צרפת מקבלת מעירק כ-40% מהנפט הדרוש לה בימי שלום.

* משקלם הכולל הוא 123.000 טון.

** בשנת 1934 הספיקו להעביר קרוב לשלוש מאות אלף טון (287.860).

עוד לפני שהונחו הצינורות, נתפרסמה בעתון הרשמי של ממשלת א"י אמנה חדשה, הנותנת אותן הזכויות שניתנו לחברה העירקית גם לחברת-הנפט האנגלו-פרסית (אירנית). האמנה הזאת חוזרת בדיוק במרץ על כל סעיפי האמנה הקודמת עם החברה העירקית, ורק סעיף אחד נוסף לה, והוא, כי האמנה הזאת תובן ותפורש לפי חוק אנגליה ותקבל תוקף לפי אותו החוק.

בנובמבר 1938 נתפרסמה אמנה זו מחדש, בלויית תוספת, הדנה בזכויות שניתנו לחברה האנגלו-אירנית להקמת בתי זיקוק במפרץ חיפה, מבלי להתחשב במקורות-הגלם, השטח הנועד לבתי הזיקוק הוצא מתחומיה המוניציפליים של חיפה, ובהתאם לזכויות המיוחדות של החברה נקבע סכום, סייטוני של 3.400 לא"י בעד כל הרשיונות לבנין. בעד כל טון נפט שיפורק או יוסען בנמל חיפה תשלם החברה 5 פני, ובמקומות אחרים (ז"א בנמל הנפט של החברה העירקית) רק שני פני. תמורת כל המסים, שהחברה פטורה מהם, עליה לשלם שלוש לירות לכל אלף טון תוצרת שתופק; אם התוצרת תעלה על שני מיליונים טון – שתי לירות לאלף טון; ואם תעלה על ארבעה מיליונים – לירה וחצי; וכשתגיע למעלה מששה מיליונים טון תשלם החברה רק לירה אחת בעד כל אלף טון. בשפה אחרת: באם תופק תוצרת משני מיליונים עד ששה מיליונים, תשלם החברה אותם ששת האלפים לא"י בלבד; תמורת, "תשלום" פשוט של מיל אחד לטון, (וכאן יש לזכור כי המדובר הוא לא על נפט גלמי, כי אם על תוצרת יקרה יותר של בניין, קרוסין וכו'). פודה החברה את עצמה מכל חובות ומסים לגבי הארץ ותושביה.

כמובן, לא כל מה שניתן לפי תנאי הזכיון לשתי החברות נוצל כבר. לא נסללו עדיין מסילות ברזל מיוחדות בארץ, וגם חשמליות טרם ראינו; אבל הזכות בעינה עומדת. בשעת הצורך תוכלנה החברות לנצל את כל האפשרויות הנתונות לפי תנאי הקונצסיות. בתור מפעל מיוחד, שהוקם לצרכי החברה, יש לציין את נמל הנפט בחיפה. ביוני 1939 פרסמה הממשלה מחדש את הפקודות המקנות לחברות הנפט את הזכויות האמורות, וקובעות את אופן השימוש, ואת התעריפים במקצה-הנפט אשר בנמל חיפה.

בסוף 1938 הוחל בהקמת בתי הזיקוק במפרץ חיפה. (זכויות החברה האירנית להקמת בתי הזיקוק הועברו לחברת בתי-הזיקוק המאוחדים). העבודה מתפתחת, עובדים למעלה מאלפיים פועל, בחלקם יהודים. לפי התכנית השלימה צריכים היו בתי-הזיקוק להתחיל בפעולתם בסוף 1940; אך עם פרוץ המלחמה חלו שנויים בתכנית. סקטור מסוים של העבודה זרז, ובדצמבר 1939 הוחל כבר בתוצרת זיקוק חלקית. בסוף דצמבר הגיעו לזיקוק יותר משני מיליונים ליטר ביממה, והספיקו לשלוח בימים האחרונים של 1939 8000 טון.

על ערכם הכלכלי של מפעלי הזיקוק בארץ, על שפעת תוצרתם המגוונת בעתיד, ועל הדחיפה העצומה שתנתן על ידם להתפתחותה הכללית של ארצנו, אין להרבות כעת את הדיבור. נזכור רק כי גידולה והתרחבותה של חיפה, ובפרט של חיפה הערבית, קשורים היו בהרבה בהעברת הצינור.

בינתיים מתרבים הסיכויים להורמת הנפט האירני לחיפה. תפוקת הנפט באירן עולה בהרבה על תפוקתו בעירק. בשנת 1936 הופקו שם יותר משמונה מיליונים טון נפט. הורמת הנפט האירני דרך צינור לחופי ים התיכון, במקום ההובלה באניות

דרך המפרץ הפרסי, האוקינוס ההודי וים סוף, תקצר את הדרך ותזויל בהרבה את ההובלה. עם הטעת הנפט האירני, ואפילו חלק ממנו, ע"י הנחת צינור מקביל לחיפה, עלול מחזור הנפט בנמל חיפה לעלות פי שתיים או שלוש במהירות רבה מאד. חיפה תהפך אז לאחד מנמלי הנפט הגדולים ביותר בעולם.*

אבל אין לשכוח, שיחד עם הצד המקדם, המפתח של המפעל, טמון בעצם מהותו גם הזיון שני: חברה אדירה, אשר זכויות של ממלכה בממלכה לה בארץ, עלולה לנהוג, באין סייגים לפניה, ביד חזקה ובשרירות-לב לא רק לגבי פועליה הנטולים הגנה חוקית, אלא גם לגבי תושבי הארץ בכלל. יש מקום לציין, כי הן בתנאי הזכויות להנחת צינורות הנפט והן בתנאי הקמת מפעלי הזיקוק אין אף דבר או חצי דבר על זכויותיה של הארץ לקניית הנפט או תוצרתו. לא הובטח, שבשעת חירום לא יזל הדלק היקר הנה כולו למרחקים. בזמן שהארץ כולה תשותק מחוסר דלק וכוח-הנעה.

עם העברת הצינור מעירק דרך המדבר, דאגו החברות לקנות את לב הבידואים השכנים בסביבתו. תמורת הענקות שונות לשייכים ושכירת הבידואים עצמם לשמירה על הצינור, הובטחה העבודה הנורמלית בחלק זה של הצינור. עם פרוץ המאורעות ידעו אנשי הכנופיות ומנהיגיהן לפגוע בצורות שונות בצינור הנפט. החבלות רבו ביחוד באיזור הסמוך לירדן והמרוחק מהישוב היהודי, כגון בסביבת כאוכב-אל-הוא. עשרות פעמים נוקב כאן הצינור, הוצת הנפט, וסודרה "תאורה" נהדרת. אם כי בדרך כלל היה זה תענוג זול, ולא נגרם על ידו נזק חמרי ממשי לחברה, הרי היה בו משהו ממתחת עצבים: הוסגן הרצון לאיים, להראות כי יש ביד המזיק לפגוע בעורק החשוב הזה של הקיסרות הבריטית, ובעקפיין - להשתמש גם ברצונה הטבעי של החברה להחזרת השקט והסדר, כבאמצעי לסחוט ויתורים מאנגליה.

ערכה האסטרטגי של איי לאנגליה (ולבעלת-בריתה, צרפת) מקבל משנה-חשיבות, בהיותה פי הצינור של הנפט מעירק, ולעתיד לבוא גם זה של אירן. זרם של ארבעה מיליונים טון נפט, אשר בשני סעיפי הצינור העירקי, מניע את מכונות הצי הגדול של אניות מלחמה, אספקה ומסחר של בריטניה וצרפת ביס התיכון, ואף מחוצה לו. טריפולי היא מקור הנפט הקרוב ביותר לצרפת. גם לאנגליה חשיבות רבה לקבלת נפט מצינור המסתיים בחיפה. זהו המקום הקרוב ביותר של נפט ממקור בריטי. בכל שעה של הכרעה מדינית על גורלותיה של איי יהיה משקל-מה לצינור הנפט העירקי ולמחזור התוצרת העצום שיוצא מבת-הזיקוק שעל גדות הקישון.

2.

בשנתיים האחרונות החלה ארץ-ישראל למשוך גם את לבם של מחפשי-הנפט. מתיחות ימי-המאורעות הרחיקה את תשומת-לבנו ממה שהתרחש בארץ בענין זה. בפקודת "כרית השמן", שפורסמה בעתון הרשמי של ממשלת ארץ-ישראל ב-7 ביולי 1938, מפורטים התנאים לקבלת רשיון לחיפוש נפט בא"י. נקבע מינימום של שטח לחיפוש הנפט או כריתו, והשטח הזה הוא גדול למדי. ברור, איפוא, כי איש או חברה, שאינם בעלי יכולת כספית גדולה, לא יוכלו לשאת בנטל ההוצאות הנדרשות לפעולת חקירה בשטחים גדולים כאלה. רק בכוחה של חברה עשירה ומבוססת לעמוד בתנאים הללו.

* מכמני הנפט במצבי עירק ואירן הם 16% ו-14% מאוצר הנפט העולמי.

ואף אמנם, בעתון הרשמי מ־23 למרץ 1939 פורסם, כי ב־24 לפברואר 1939 נתנה הממשלה רשות לחברת הנפט העירקית לחפש נפט באחד־עשר מקומות, מבלי לפרט בדיוק את גבולותיהם, גודל כל אחד מהשטחים הוא קרוב ל־500 קמ"ר, מהם ששה במחוז עזה־באר־שבע, עד לגבול חצי האי סיני, ויתרם באיזור החוף:

חלוקת האיזורים לחיפוש נפט, שניתנו עליהם רשיונות לחברת הנפט העירקית, ושטחם.

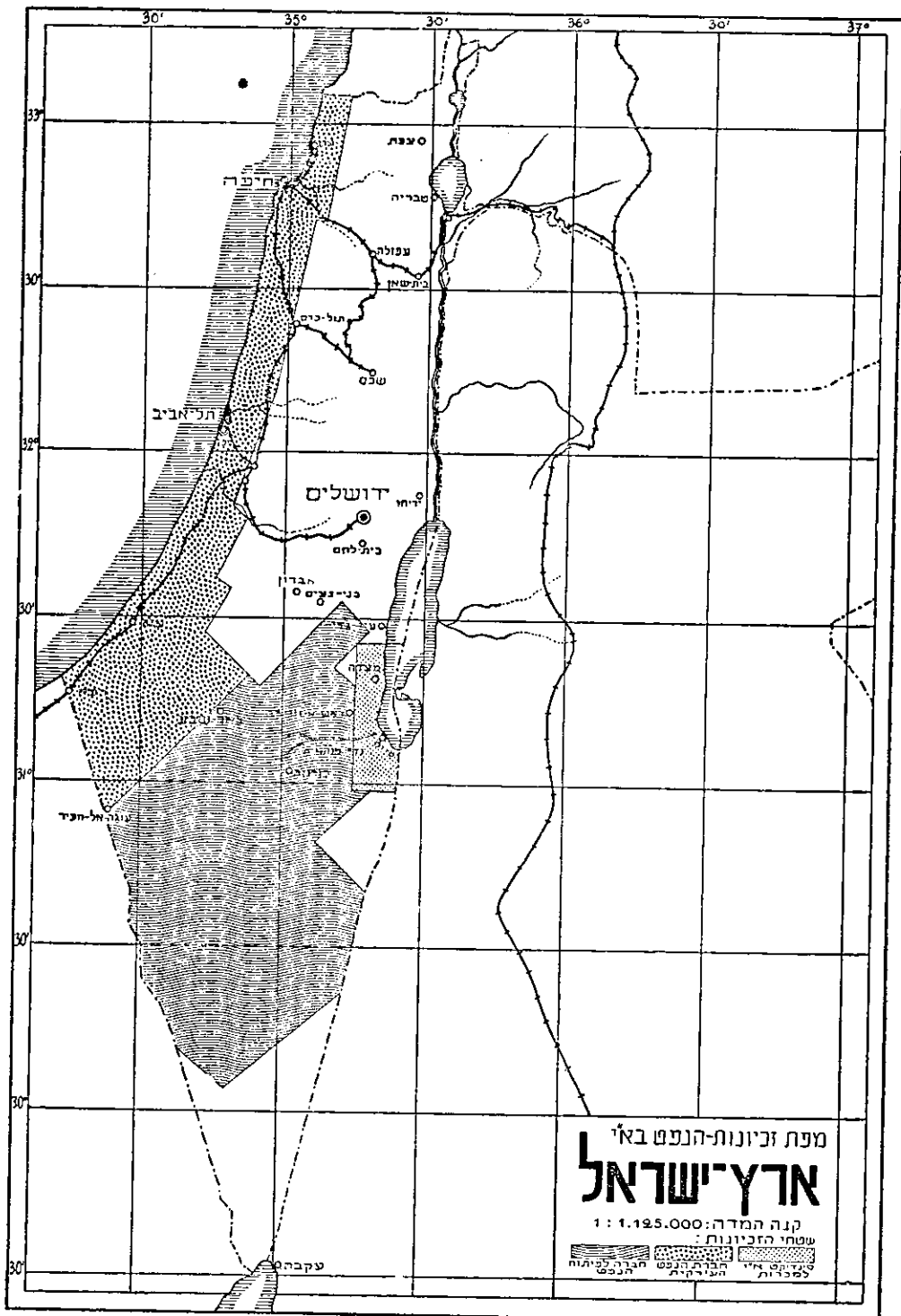
שטחים 1-6	בנפות עזה-באר-שבע	2,970 קמ"ר
שטח 7	עזה-רמלה	498
8	רמלה-יפו	483
9	יפו-תול-כרם-חיפה	497
10	חיפה-תול-כרם	500
11	חיפה-עכו	434
	סה"כ	5,382 קמ"ר

הפקודה התומה ע"י מפקח על מכרות־הנפט בארץ - וילסון בראון. ב־8 מ־11 השטחים צויין, כי גבולם ממערב הוא הים התיכון והוא נמשך מדרום לצפון, מגבול סיני ועד גבול הלבנון. הרי שכל רצועת החוף מרפה ועד ראש־הנקרה, המאוכלסת בחלקה הגדול ישוב עברי צפוף, נמסרה לחיפוש החברה העירקית.

מיד עם פרסום מתן הזכויות לחיפוש הנפט לחברה העירקית, פורסם תיקון ל־פקודה לכרית שמן 1938, שבו נאמר, כי חוזה החכירה לכרית שמן יסודר רק עם חברה שנרשמה במיוחד בארץ־ישראל לצורך קבלת החוזה וניצולו. יש לציין, כי בשטחים שקיבלה החברה העירקית לא נכללו ים־המלח וסביבתו, וכנראה שמור היה האיזור הזה לחברה אחרת. ואמנם, בסוף יוני 1939 פרסמה הממשלה, שניתנו על ידה שני רשיונות חדשים לחיפוש נפט, ושניהם ליד יהודית, ל־סינדיקט הארץ־ישראלי למכרות - חברת־אם של מפעל האשלג. עד אז נמנע מאת חברת האשלג, לפי תנאי הזכיון שלה, להפיק נפט. אבל, כנראה, שבתוקף זכות בכורה שיש לה לתפוקת המינרלים מים המלח, קבלה החברה רשות לחפש נפט בשני שטחים הגובלים זה עם זה והנמצאים בתחום פעולתה - בדרום ים המלח וסמוך לו.

הגבולות צוינו הפעם באופן ברור למדי: גבול הזכיון מתחיל ממצדה, כולל את הסלעים הנוספים אספלט שבסביבתה, את ודי מהווית, העשיר באספלט, את הר סדום, ומסתיים דרומה מקו העובר כ־12 ק"מ דרומית מים המלח. הגבול המזרחי עובר לאורך גבול ארץ־ישראל-עבר־הירדן. 980 קמ"ר נכללו בשני הרשיונות הנילו, חלק מהם ביבשה וחלק בים־המלח. יתכן, אפוא, שבעוד זמן קצר תמלא ארץ סדום שוב בארות, בארות חמר (בראשית י"ד, י) נוזל וקרוש, הפעם כריות בידי אדם. בעתון הרשמי מ־24 לאוגוסט 1939 פורסם על מתן 18 רשיונות לחיפוש נפט בארץ לחברה ארץ־ישראלית לפיתוח הנפט "Petroleum Development (Palestine) Ltd". כנראה קרובה חברה זו לחברת הנפט העירקית. גם גבולות השטחים

* עיין "Palnews", 1939, מאמרו של המהנדס הרוטשילד: "Power & Fuel Economics in Palestine"



מפת זכיונות-הנפט בא"י
ארץ-ישראל

קנה המדה: 1:1.125.000

שטחי הזכיונות:
 שטח המדינה החדשה
 שטח המדינה הישנה
 שטח המדינה החדשה והישנה
 שטח המדינה הישנה והחדשה

הגדרת הנפט
 הגדרת הנפט והגז
 הגדרת הנפט והגז והחול
 הגדרת הנפט והגז והחול והמים

האלה סומנו בצורה ברורה למדי: הגבול מתחיל בנקודה הסמוכה לחפיר-אל-עוג'ה והולך דרומה-מזרחה בגבול א"י וסיני לארכו ומגיע לעמק הערבה, אבל משאיר מחוץ לתחומי הזכיון את הקצה הדרומי של הערבה (את סביבות עקבה); אח"כ עובר גבול הקונצסיה לאורך גבול ארץ-ישראל-עבר-הירדן; בהגיעו לתחומי הזכיון של חברת האשלג הוא פונה מערבה, עובר על פני ראש-אזוניה ועולה משם צפונה; בנקודה דרומית מערבית מעין-גדי יוצר הקו בליטה כלפי מזרח ופונה צפונית-מערבית ומגיע סמוך לכפר פני-נעים שבסביבת חברון; משם הוא חוזר דרומה, עובר ע"י באר-שבע סמוך לשטחי הזכיון של חברת הנפט העירקית, ומגיע לנקודת המוצא שלו ע"י חפיר-אל-עוג'ה.

תחומי הזכיון מקיפים 8253 קמ"ר, כמעט את כל הנגב וחלק מנפת חברון, בתוך זה גם פוּרְנוּב, מקום החיפושים עוד לפני המלחמה העולמית.

סיכום קצר של הזכויות הנתונים:

מקום	השטח בקמ"ר	מספר הרשיונות	תאריך התחלת הזכיון	בעל הזכיון
כל איזור התוף של א"י כ-20 ק"מ ברוחב, בקצה הדרומי הרוחב כפול;	5382	11	24.2.1939	1 חברת הנפט העירקית
דרום ים-המלח, יבשה וים;	980 *	2	20.6.1939	2 הסינדיקט הא"י למכרות
כל הנגב, מחוץ לסביבות עקבה והשטחים שניתנו לחברה העירקית;	8253	18	14.8.1939	3 החברת הא"י לפיתוח הנפט
איזור התוף, הנגב, דרום ומרכז ים-המלח	14615	31		4 שלשה זכויות

הרי שבמשך זמן קצר של פחות מחצי שנה נמסרו בשקט ובצנעה 31 רשיונות לחיפוש נפט, הכוללים יחד שטח עצום (לפי מידותיה של הארץ): כחמשים ושבע אחוז משטח ארץ-ישראל. אם נוציא מן החשבון את הנפות הסנימיות של הארץ, אשר בתחומיהן לא ניתנו, או טרם ניתנו זכויות לחיפוש (כגון גטות בית-לחם, ירושלים, יריחו, רמלה, שכם, ג'נין, נצרת, בית-שאן, טבריה, וצפת), נמצא כי 78% משטחן של יתר הנפות נכללו בתוך הזכויות הנ"ל, ובתוכם כל עמק התוף וכמעט כל הנגב. אם יצליחו למצוא נפט בכמות הגונה, ויעלו אותו מתוך האדמה, יבוא מפנה חשוב במשק הארץ. אבל יחד עם פיתוח וקידמה נושא מפעל ממין זה בחובו גם סכנות של שעבוד האינטרסים של הארץ לבעלי הזכיון הזרים.

יתכן, שהמלחמה תעכב את החיפושים ופעולות הפיתוח והקידוח, ויתכן, להיפך, כי תתן דחיפה למימוש החיפושים ביתר-שאת. הידיעות הקצרות בעתונות, שהופיעו לאחר פרוץ המלחמה, על המשא ומתן בין חברת הנפט העירקית ובין משפחת א-שווא, בדבר השימוש בקרקעותיה ועל הקדיחות בסביבת עזה ובאר-שבע, וכן גם ההגבלה בזמן-4 שנים-שנקבעה בתנאי הזכויות לביצוע החקירות והחיפושים, גותנים מקום לקוות שפיתוח שדות-נפט בארץ גם בימי מלחמה אלה, הוא דבר שאינו מן הנמנע.

* יש איזה אידיוק או שיבוש בגבולות השטח, אשר ניתן לסינדיקט הא"י למכרות, כי השטחים אשר צוינו בעתון הרשמי אינם מגיעים בתחומי ארץ-ישראל ל-980 קמ"ר.

לדרכי מימון המלחמה

מאת ד"ר ליפשיץ

בשתי דרכים שואבות המדינות אמצעים למימון המלחמה: על ידי הגדלת המסים ועל ידי מלוות. ההבדל בין השתיים הוא בזה, שהמסים, בין שהם ישירים ובין שהם מסי עקיפין, קשה לו לאזרח להשתמט מהם, בעוד שההשתתפות במלוות אינה הכרח לכאורה. למעשה ידוע, שצמצום אפשרויות האשקעה בזמן מלחמה ולחץ הממשלה מאלצים את בעל ההון להשקיע את הונו במפעל-המלחמה. לרוב משאיר בעל ההון לעצמו רזרבה מספיקה לפרנסתו ואת הון-המחזור הדרוש למפעלו, ואת היתרה של חסכוניותו הוא משקיע באגרות-החוב של ממשלתו. הסיבה לכך היא פשוטה: אגרות-החוב נושאות רוחים הגונים, מה שאין כן הכספים המופקדים בבנק. במקרה שהמדינה תנוצח במלחמה, יש לשער, כי לא יהיה ערך מלא לכספה, בין שהוא בצורת אגרות-חוב, ובין בצורת שטרי כסף.

הבעיה העומדת בפני מדינה לוחמת היא, באיזה יחס לחלק את הוצאות המלחמה בין המלוות לבין המסים. יש טוענים, שאם מכסים את כל הוצאות המלחמה על ידי מסים בלבד, מעמיסים על ידי כך את כל עוליה הכלכלי על דור המלחמה עצמו, הנושא גם בלאו הכי בקרבן הדם. ולעומת זה, אם מכסים את הוצאות המלחמה על ידי מלוות, מטילים חלק מן העול גם על הדורות הבאים, הואיל והם יצטרכו לפרוע את המלוות. על כן רבים הדורשים חלוקה, צודקת של הוצאות המלחמה בין המלוות והמסים. בעצם, קיימת השפעת-גומלין בין הדורות, ובחייה המשקיים של מדינה קשה ליחד חשבונות לדור זה או אחר. מסים כבדים שהוטלו על דור המלחמה, רושמים ניכר יהיה גם על הדורות הבאים: הדור, שנשא בעול המסים הגדולים, לא תשיג ידו להגדיל את ציודו המשקי כראוי, ואולי גם לא יוכל לחדשו לאחר בלותו. עובדה זו אי אפשר לה שלא לתת אותותיה בדורות שלאחר המלחמה. אלה ימצאו עצמם דלים בציווד, מעטי-יכולת בייצור ומורדים לרמת חיים נמוכה. מצד שני אין לומר, שנטל המלוות נופל רק על הדורות שלאחר המלחמה. דור המלחמה יסבול אף הוא לא מעט. אשקעותיו בנכסי ייצור ובחידושם תפחתנה, כושר-הקניה של האוכלוסין יצטמצם ורמת חייהם תרד.

האמת היא, שהגורמים המכריעים בחלוקת הוצאות המלחמה במדינה מתוקנת בין המלוות לבין המסים, הם מצב שוק הכספים והאשראי מצד אחד, וכושר תשלום המסים של התושבים מצד שני. לדוגמא נביא קצת מספרים מהתקציב הבריטי. אלה נותנים מושג, איך מתנפח התקציב הממשלתי בתקופת ההתכוננות למלחמה, עד הגיעו לשיאו בתקציב-המלחמה עצמו*.

המספרים הללו מראים, שמשנת הכספים 6-1935 ועד 40-1939 גדל התקציב כפלים. תקציב-המלחמה הראשון גדול כמעט פי שלושה מתקציב 6-1935, והוא מגיע לשיעור גדול כל-כך, שההיסטוריה של האוצר הבריטי לא ידעה כמותו. אם נשים אל לב, שההכנסה הלאומית באנגליה עולה ל 5.000 מיליון פונט לשנה, נוכל להעריך את השינוי העצום שחל במשק האנגלי, בעקב תקציב-מלחמה של 2.002 מיליון פונט (מאפריל 1939 עד אפריל 1940). פירוש הדברים הוא, ש 40% מההכנסה הלאומית יעברו לידי המדינה.**

* ראה טבלה בע' 74. ** לאחר כתיבת המאמר הובאה בעתונות הידיעה, שהתקציב יועלה שוב.

עד 2.400 מיליון ל"ש, ז. א. כמעט עד חצי ההכנסה הלאומית!

הוצאותיה של ממשלת אנגליה לפי מקורות-ההכנסה (מסים ומלוות) *

שנים	1929-30	1935-6	1936-7	1937-8	1938-9	1939-40 (הערכה)	1939-40 (עם תוספות)	1939-40 (תקציב המלחמה)
הוצאות ע"ח מסים	770.6	775	830	841	940	906	951	1500
הוצאות ע"ח מלוות				65	128	360	502	502
חוצ' הממשלה ס"ה	770.6	775	830	906	1068	1266	1453	2002
הוצאות ההגנה	113	137	166	262	400	578	**700	**1300
ההכנסה הלאומית באנגליה	4384	4530	4850	5200	5000	**5000	**5000	**5000
אחוז הוצאות הממשלה מההכנסה הלאומית	17.6	17.1	17.1	17.4	21.4	**25.8	**28	**40

ועוד זאת: בתקציב המלחמה הוגדלו המסים, אולם לא הוגדלו המלוות. מתחילה נקבעו שיעורי המלוות לתקציב 1939-40 לסכום של 360 מיליון פונט. אחר כך הוגדל שיעור המלוות על ידי תוספות שונות ל 502 מיליון פונט. אולם, כשתקציב 1939-40 הפך לתקציב-מלחמה והוגדל בעוד 500 מיליון פונט, באה כל ההגדלה האחרונה רק ע"ח מסים בלבד. הסיבה לכך היא פשוטה. וזה הדבר: סכום המלוות ששוק הכספים האנגלי יצטרך לספק השנה (כתוך זה מלוות החוץ שאנגליה התחייבה לתת לבנות-בריתה - כמו לפולין - והמלוות ההכרחיים לרשויות המקומיות) יעלה לפחות ל-800 מיליון פונט. והואיל והחסכון הלאומי השנתי הוא נמוך בכמה מאות מיליונים מסכום זה, לא יכול היה שר האוצר, סיר ג'והן סיימון, להגדיל את שיעורי המלוות, מבלי לגרום קשיים גדולים בסיטי. הממשלה האנגלית השתדלה גם הפעם לשמור על היחס האנגלי המסורתי בין המלוות והמסים בשעת מלחמה, בשיעור: 1/1 ו-1/2 (אצל הצרפתים הוא בשיעור 1:1). ההגבלה העצמית בשיעור המלוות גרמה להגדלת המסים, ובעיקר להגדלת מס ההכנסה ב-2 שילינגים-עד ל-7.5 שילינגים ללירה! (במלחמה שעברה היה השיא של מס ההכנסה ששה שילינגים ללירה); כמו כן באה הגדלת מסי-העקיפין על המצרכים החיוניים ביותר, כמו סוכר, טבק, אלכוהול וכו'.

הוצאה ממשלתית יומית ממוצעת של 6 מיליון פונט תשנה, ללא ספק, את מגמות המשק האנגלי תכלית שינוי. כספים שונים, שבתנאים רגילים היו מוצאים את דרכם לבנקים או לפעולות מסחריות שונות, מוזרמים עתה ע"י המדינה לתעשיות הקשורות במלחמה.

ל ק ט כ ל כ ל י

השלטון על מקורות הגלם וכושר המלחמה.

ידועה השיבותם של הגלמים התעשיתיים בשביל הצלחה במלחמה מודרנית, וביתור במלחמה רבת-תקומים. מאמצי רוסייה וצרמניה

להניע למשק לאומי אכזר, ו.א. למשק היוצר את כל צרכי התעשייה בתוכו, באו בעיקר, כדי להבטיח עמידה יותר איתנה במלחמה ממושכת.

כדי להבין, מהו כוחם האמיתי של

* כל הסכומים במיליונים ל"ש.

** הסכומים האלה הם בערך.

הרי שמכחינה כלכלית מהוות שלוש האימפריות הדימוקרטיות כוח מכריע. כל זמן שהן מאוחדות במטרותיהן, אין כוח שיטנה להן במשך זמן רב.

לא כן גרמניה. לה אין אפשרות לעמוד במלחמה ממושכת, אם לא תשכור את הבלוקדה הימית של בעלייה הברית. גם אם הצליח להעמיד לרשותה את כל חמרי הנלם של אירופה הדרוסימורית ושל סקנדינביה, ואת העדפים (המסופקים) של רוסיה, עדיין יחסרו לה בהחלט: קדיל, ניקל, מונגןפן, נדיום, מוליבדנום (שני האחרונים דרושים בתעשית הפלדה ובתעשיות כימיות), גומי, צמרנפן, צמר, יופה, משי וקפה. כל אלה באים אך ורק מעבר לימים. כמו כן, לא יספיקו לגרמניה חמרים אלה: אסקסט, פוספטים, נחושת, מנגן, שמנידלק ושמינימאכל. למעשה, קשה יהיה לגרמניה להשתלט על כל דרוסימורח אירופה, יוגוסלביה, למשל, נמצאת כיום בספירת ההשפעה האיטלקית, והיא הלא משמשת מקור חשוב לאספקת נחושת, עופרת, אבץ וקדומים.

סיכום כלכלי זה הוא היסוד למחשבה, שבעלייה הברית יכולים לנצח את גרמניה ע"י הבלוקדה בעיקר, מבלי להזקק להתקפות רבות ידמים ביבשה.

התחדשות האימפריאליזם הרוסי מעוררת את השאלה על ערך מקורותיו לחומר נלמי. התשובה על שאלה זו אינה קלה. בדרך כלל ידוע, שרוסיה יכולה לספק בעצמה את רוב צרכי תעשייתה בימישלו. אך כלכלת המלחמה דורשת כמויות הרבה יותר גדולות של נלמים ידועים, למשל: נחושת, דלקימנים, עופרת, ברזל וכיו. קשה מאד לקבוע, אם רוסיה תוכל ליצר כמויות נוספות אלו, לאחר המאמצים הרבים שהשקיעה כדי להגיע לכמויות הדרושות לה לצרכי שלום. הקפק בנידון זה מעלה את המחשבה, שהדיקטטורה הרוסית לא תמהר להכנס למלחמה רצינית וממושכת. על כל פנים חסרה ס. ס. ס. ר.

הצדדים הלוחמים — ולא להבנתם על חדשות בנות-דנע — יש לדעת מהי יכלתו של כל צד, לספק את החמרים הנלמיים ממקורותיו, הוא, או ממקורות הייצונים מובטחים. האימפריה הבריטית — כל זמן שהיא שולטת על מעברי הימים שבין חלקיה השונים — יכולה לספק לתעשייה האנגלית את רוב החמרים הדרושים לה. החמרים התעשייתיים החשובים החסרים במסגרת האימפריה הם: דלקימנים, פוטש, אגטי מניום, קפסית, מוליבדנום (מתכת הנתוצה לצרכי תעשית הפלדה ובכמה תעשיות כימיות), משי, פשתן וקנבוס (לתעשית חבלים). כמו כן, אין האימפריה הבריטית מוצרת צמר גפן, נפרית ופיריטים כרי צרבה.

אם נראה את האימפריות הבריטית והצרפתית כחיתה אחת נוש לאותן כנוף משקי אחד כל משך המלחמה, הרי מספר חמרי-הנלם החסרים ליחידה ממונת זו עוד יקטן. הפוטש הצרפתי יכסה את עיקר הצרכים של שתי האימפריות; ובמידה שיש חשיבות לפשתן, — תוכל צרפת להספיק בשביל הצרכים ההכרחיים ביותר של אנגליה. למעשה יש לחשוב גם את ארצות הברית למקור-אספקה בטוח לשתי המעצמות המערביות. מארה"ב ומשאר מדינות אמריקאיות הנתונות להשפעתן, תוכלנה אנגליה וצרפת לקבל כמעט את כל החמרים החסרים להן: דלקימנים (מארה"ב, ונצואלה, מבסקו), איטימניום (ממבסקו ובויליבה), כספית (מארה"ב ומבסקו), מוליבדנום (מארה"ב — להן מנופוליה עילמית לחומר זה), צמרנפן (מארה"ב), נפרית (מארה"ב), קנבוס (מהפיליפינים הקשורים עם ארה"ב). רק שני חמרים חשובים, במידה פחותה או יתרה, חסרים לשלוש האימפריות הדימוקרטיות הנדולות — האמריקנית, הבריטית והצרפתית — והם: משי ופיריטים. את הפיריטים ישינו בעלייה הברית למעשה מספרה, ואולי גם מטרביניה, אם דרכי הים הצפוני תובטחנה. משי נלמי יש להשיג במידות גדולות רק בנפן ובסין, ובמידה ידועה גם באיטליה.

בהחלט מספר חמרים חשובים, והיא לא תוכל להביאם מבחוץ, אם תמצא ביחסי איבה עם שלוש האימפריות הדימוקרטיות. ואלה הם החמרים העיקריים החסרים לה: גומי, בריל, ניקל, אנטימוניום, נעדרים, מוליבדנום, טונגסטן, יופה. כמו כן, אין מכרות הנתושת והעופרת של רוסיה מספיקים לצרכיה, ואין לה מקורותיוחן מובטחים בשביל מינים אלה.

לאיטליה חסר הרוב המוחלט של החמרים הנלמדים, הנתוצים לתעשייה מודרנית. היא תוכל לעמוד במלחמה רצינית, רק מתוך הצטרפות לבלוק זה או אחר.

מה הן אפשרויותיה של ארץ ישראל להספקת חומר נלמי בזמן המלחמה? בחינת המינים הראשיים בלבד אומרת, שערכה של איי כמניצרת פוטש יוכל להיות גדול. אין הדבר ברור, אם הפוטש הצרפתי יספק את כל צרכי התעשייה של בעליה הברית. בכל אופן, במסגרת האימפריה הבריטית משמשת ארץ ישראל מקור כמעט מנופדר ליסטי להפקת פוטש: היא מיצרת 83% מכל תפוקתה של האימפריה. כמו כן יכולה, כנראה, איי להיות מספיק חשוב של קנבוס לתכלים, עד כה שימשו הפיליפינים מקור יחיד למין המשובח של חומר נלמי זה (Manila hemp). הוא יוצר מהגננות הפיליפיניות. לדעתם של מומחים לדבר, יכולות הבנות הארץ ישראליות להספיק קנבוס, שאינו יורד באיכותו מהפיליפיני.

מצבה של האבטרוקיה האיטלקית

ב.טאן הצרפתי מ'25 בנובמבר 1939 נתפרסמה הרשימה הבאה מרומא:

מאו ראשית המלחמה לא נתפרסמו שום מספרים על התפתחותו האחרונה של מאמץ האבטרוקיה האיטלקי; אפילו הירחונים הקבועים נאלמו כנידון זה. אם כי איטליה איננה נלחמת, היא רואה בכל זאת את הקטור הכלכלי כאחד מיסודות ההגנה הלאומית. התפרצות המלחמה הפי תיעה את איטליה בדרנות המעבר שלה

לאבטרוקיה. אמנם, בשדה התקלאות הוכתרה מערכת התבואה כנצחון. הלחם והאיטריות—מוזנות היסוד של העם האיטלקי—הציריאי מבטיחם במידה רבה, תפקידיה האחרים של התקלאות, כפרט בנוגע לנידול בעליה החי, (את מיני הבשר והשומן נאלצים עדיין להכניס בכמויות גדולות), עומדים כיום בשורה הראשונה של הפעילות האבטרוקית.

אשר לחמרי הנלם מתאמצת איטליה לפתח ייצור מקסימלי של פחם, עפרות ברזל ואובסיד, אלומיניום, עופרת, אבק, כספית, בניון, שמך מוטורים, סיבים מלאכותיים וכו'. אין פירוש הדבר, כי איטליה הניעה עד כדי הספקה עצמית בשטחים הנלם. המספרים שנתפרסמו עד כה אינם מנלים אלא רבוי בלבד, כסקטורים מסוימים של הייצור.

בשביל הערכה מדויקת של המצב יש לראות ברוב המקרים את הנתונים הידועים לנו כהתאם לצרכים הממשיים. כך, למשל, צורכת איטליה פחם מ'10 עד 12 מיליון טון לשנה; והייצור הנוכחי הגו בין מיליון ר'2 מיליונים טון לשנה. לפי הכרזות הרוציה, יוכל הייצור להגיע כיום מן הימים ל'4 מיליונים טון לשנה, כלומר לשליש הצריכה הכללית. הרי שכאן רחוקה איטליה עדיין מאד מהנכסף, והוא הדין לגבי הברזל, אשר תפוקתו עוד יותר רחוקה מסיפוק הצרכים. מכל מקום נראה לעין, שכארבע שנות מאמצים לא ישונה המצב מיסודו. התוצאות המוחלטות לא תסתכמנה אלא לאחר תקופה ארוכה למדי.

ולבסוף: אפריקה המזרחית עם חמרי הנלם שלה, תוכל לתרום בעתיד את תרומה לאבטרוקיה הלאומית, אולם לשם ניצול אוצרות חדש נחוץ ציוד תעשייתי, שאינו קיים עדיין, הקשיים הגם עצומים. אופינית היא הכרזתו של מוסוליני: כדי התגבר עליהם נעבוד, באם נצטרך, 25 שעות ביממה!

עוד על מלחמת המנוע והשריון בפולין

חומרמה על פעילות הכוחות המשוריינים של הגרמנים במסע פולין נתפרסם במאסף «אשמורות», בתורש נובמבר 1939. החמר הוא התבסס, כנראה, על הידיעות משלהי ספטמבר. בזמן האחרון נתפרסמו בעתון צרפתי בעל אינפורמציה צבאית מְהִימָנָה 'Le Temps', ידיעות נוספות, אשר יש בהן כדי לתת אישור כללי לתמונה שתוארה לפני חודשים, – אגב מתן דוגמאות קונקרטריות רבות-עניין, בזה מוגשת סקירה זו לקוראינו. – המ ע ר כ ת.

נקבעה השתיכותן של כמה דיביזיות מכניות, הרי אפשר להניח, כי כותותיו של הות היו קורפוס ממוכן בשלמותו, המורכב משלוש דיביזיות או משתיים; אולי, מדיביזיה משוריינת*, דיביזיה קלה* ודיביזיה ממונעת*, – או, רק מדיביזיה קלה (או משוריינת) אחת ומדיביזיה ממונעת אחת.

האַרְמִיָה של פון בֶּקְנאו הניחה בימי ספטמבר הראשונים מנבול שלזיה וצעדה בכיוון הכללי אל קו צ'נסטוחוב – הנהר פִּילִיץְה. מכיון שמלכתחילה לא היתה מימינה שום יחידה גרמנית אחרת, הופרש על ידה הקורפוס הניל של הות אל התבל אשר מדרום לצ'נסטוחוב. תעדרתו היתה לחפות על אנפה הימני של הארמיה בפני התקפה שתבוא מסביבת קרקוב, וכמו כן להכניח את המנע עם אותה הארמיה הגרמנית, אשר צריכה היתה אחיז להאריך את החזית הגרמנית לצד דרום ולצעוד לעבר פֶּן, בדרך קרקוב וטרנוב. לפי שטום התקפה פולנית לא הניחה מקרקוב בעת שהארמיה של ריכנאו הניעה אל הקו, נמצא הקורפוס של הות פנוי לגמרי לפעולה; ודוקא בשעה שהחזית הפולנית התחילה להתפקק תחת לחץ הכוחות המתקפיים, מפקדו אחז או בזימה נועת, הוא זנק עם הדיביזיות הממוכנות שלו אל תוך הריוח שבין שתי הארמיות הגרמניות, וכפזרו את היחידות

כוחות משוריינים גרמניים בעודף החזית הפולנית.

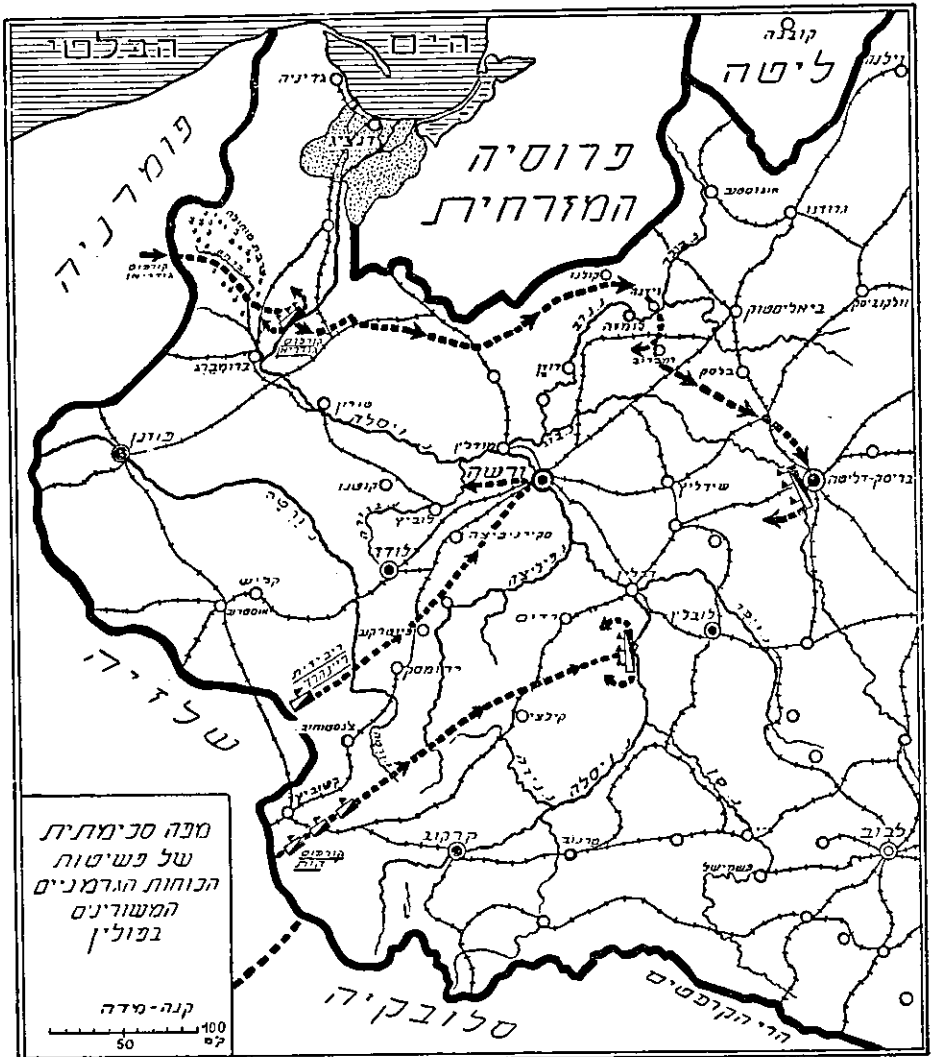
הידיעות הראשונות, מאמצע ספטמבר, על תחילת האופרציות בפולין, תיארו את הדיביזיות המשוריינות 'Panzerdivisionen', הגרמניות, כשהן פועלות בעיקרן בתוך המערכה עצמה, ככוחות-פרץ, נגד קויהם הקלושים של הפולנים. ידיעות חדשות ממקור גרמני מגלות לנו בעת את הכוחות המשוריינים, כשהם פועלים גם באזרח אחר לגמרי. הם מילאו בתוך פעולת הפרץ תפקיד של הקפה במימד אסטרטגי ממש, חסרים עדין הפרטים על התימרונים, והם ינתנו כאן אך בשרטוטיהם הכוללים, יתכנו גם מקרים של אי-דיוק בתיאור; אין להעמיד פנים של כתיבת היסטוריה כשהחומר עדין גלמי כל-יכך, ובכל זאת, נדמה, כי יש ענין בחקר המנגמות הכלליות המסתמנות מתוך ציונים מקוטעים אלה, כי הם שופכים אור מציאותי על המיתודים הגרמניים בהפעלת דיביזיות משוריינות.

התמרון הראשון בפולין בוצע ע"י הכוחות שבפקוד הנגדל הות, הלה פקד בימי השלום על הקורפוס ה-15, שמרכזו היה ביאָה. אולם, בדצמבר 1938, לא היה הקורפוס שלו מרכב אלא מהמטה בלבד. הדיביזיות עבדו טרם נקבעו אנו, ולפי שברור כי היו ברשותו בפולין כוחות משוריינים בעלי חשיבות רבה, ומכיון שלפי ספר השנה הגרמני מדצמבר 1938, טרם

* ראה ב. דפוסטי-צבא, – «דיביזיות מוביליות» עמוד 87.

הנהר, מצאו את המעברות הפוסים עיי האויב, באין נתיב להמשכת נסיונם ובהיותם מותקפים ממערב עיי הכוחות הראשיים של הארמיות הנרמיות, נאלצו להניח את נשקם.

הפולניות הנסוגות, התקדם במהירות דרומה מורחה מדרום עד לויסלה; על שפתה תפש עמדות, כשחיתו פונה מערבה, בהקדימו עיי כך את כוחות המתנגד הנסוגים. כשהגיעו הצבאות הפולנים אל



הגדול היה קורפוס ממוכן, בהרכב הדומה לזה של קורפוס הוח. קבוצת הצבאות של גודריאן פעלה לכתחילה בתוך הפרוודרה, דרומה לדנציג מצד הכיך. היא השתתפה במערכה

האפיוניים השני והשלישי קשורים בפעולת קבוצת הצבאות של גודריאן. הגרל הזה היה בימי השלום המפקח על כל הכוחות המשורנים של הרייך. אפשר להניח, כי הכוח אשר נמסר לפיקודו אחר הניס

נבולות פעולותיה של דיבוייה משורנית בקרבנות העיר

כשתי הודמנויות הראו הדיבוייה המ-
שורניות את כוחן לפעולה במלחמה בפולין.
מראשית ההתקפה הגרמנית הגדולה ב-1
בספטמבר ראינו את ה-Panzerdivisionen.
כשהם פורצים פורצים בקווי הפולנים הדלילים
לאורך הנבולות, ומוסיפים אחיב להתקדם,
אנב פגיעות באורני הפיקור ובארני האסי-
פקה של המתנגד, ואחר כך ראינו שוב,
כיצד חדרו שתי פורמיות משורניות אל
פנים המערכה המתנגרת, ברנע שני התחילה
להתפרד בלחץ הארמיות הגרמניות הסמוכות,
והוסיפו והרחיקו בהתקדמותן בעורף הכוחות
הפולניים, ובהסבן את פני החות שלחן
לאחור (מזרח-למערב) תפסו את המעי-
ברות בקורמים רחב, וחסמו את דרך נסיגתם
של הפולנים.

לעומת זה, כדאי להביא כאן גם הדיבוייה
של דיבוייה משורנית, אשר מתוך הפרזה
בהערכת אמצעיה, נתקעה לתוך, סימשה
סחומה, וממנה לא יכלה לצאת אלא
בעמל רב.

הדיבוייה המשורנית של הגנרל ריינהרד
פעלה מתחילה משמאל לארמיה הגרמנית
של פון רייכנאו, זו האחרונה חרנה בימי
ספטמבר הראשונים מנבול שליויה וצעדה
צפונית-מזרחית לקראת צינפסטוב ודרום,
הרפה מלפניה את כוחות האויב, ולא עוד
אלא שקודמה כתנועתה מזרחה את הדיבוייה
הפולניות שנמצאו עדיין בבליתיה של פוזן.
הדיבוייה המשורנית של ריינהרד קיבלה
עוד במקורם את הפקודה לכון את תנועתה
לקראת ורשה. על דרכה הפתיעה והכתה
את הדיבוייה ה-2 ואת בריגדת הפרשים
הוולניית, ב-8 בספטמבר הגיעה עד ורשה,
וחתכה את קוי החיבור של עיריהבררה
למערב ולדרום-מערב. עתה החליט ריינהרד
לנסות ולהשתלט מעמדתו זו על הכירה
הפולנית, הנמצאת כמעט כולה על החוף
המערבי של הויסלה, ואשר חסרו בה או
כל סידורי הנגה שהם, ריינהרד ניסה לערוך

נגד היתירות הפולניות אשר הגנו על אפיק
הנהר בְּקֶה, והיא אשר ביצעה את קריעת
החות האויבת באזור הערבה של
טוחולקה. אחר כך, משהגיע נודריאן
לשטח הפני לפניו, התקדם במהירות עד
לויסלה צפונה לברומברג, ותפס את
מעברות הנהר, בשפניו מערבה,
אל עבר העורף של הכוחות הפולניים.
ניתוק זה של קוי הנסיגה של המתנגד גרם
בעבור זמן מועט לכניעתן של שלוש
דיבוייות-רגלים ושל בריגדת פרשים אתת.

הגנרל נודריאן פתח או כתיעת הקפה
עצומה-לצד מזרח, הוא העביר את צבאותיה
בהשתמשו בדרכים המקומיות, לאורך
הנבול של פרוסיה המזרחית,
הנית אל מעלה הנהר נְכֶב, וחצה אותו
ע"י וִינְגֶה (מזרחה ללומְנֶה), בהכותו
ביחירות המתנגד, אשר נמצאו שם. אחר זה
התקף נודריאן בכיוון לִזְמְבֶרוֹב, בעקפו
את קוי ההתנגנות הפולני לאורך הנרב,
לאחר נפילתה של ומברוב, צעד לבסוף
ישר לבריסק-דליטא, ותפס כאן את
מעברות הבוג בשפניו מערבה,
ע"י כך חסם את דרך הנסיגה לכוחות
הפולניים הלוחמים בין הויסלה לבוג
מדרום מזרח לורשה. על גדות הנהר
בוג חזר על התמרון שבצע נגד הזת על
הויסלה.

חסרים עדין הפרטים על האופן בו
תפסו כוחות ממוכנים וממונעים אלה את
קוייהמים בעורף האויב, אולם, כל כמה
שמקוטעים הציונים שנאספו, אי אפשר שלא
להתרשם מהאופי האחיד של כל
התמרונים האלה, הגנו רואים כאן בשטח
אסטרטגי מיתוד של שימוש בניסות
משורניים, הנראה כפרי הלבה מוצקה;
ודאי שגון מיתוד זה ע"י הגרמנים בתרגילים
תכופים בימי השלום, אנו רשאים להניח,
כי תמרונים כאלה יחזרו גם בעתיד,
והרי זה כשבילנו נושא כדי להרהר בו
ברצינות.

את ההתקפה על ורשה באמצעיו הוא בלבד, מבלי להכות לתגבורת.

ב' 8/IX אחרי צד הדרו הטנקים, שדרות שדרות, לחוד הפרברים המערביים של העיר. אולם מיד הותקפו מכל העברים עי אש וקלעים מסוגי נשק שונים, אשר פרצו מכל הלון ומעל כל גג, והמתקפים נאלצו להעצר.

למחרת, ב' 9 בספטמבר, נתן מפקד הדיביזיה פקודה להשתערוז כללית. ההתקפה החלה להתקדם בשני רחובות עיקריים. סידורים נקבעו מראש להתגברות על מתרסים. כל אחד מטני הרנימטים המשוריינים התקדם, כשהוא מלווה על ידי פלוגות של קלעים. הרנימטים המשוריינים פרצו פריצים בתוך המכשולים אשר הונחו על דרכם. הקלעים המטירו כדורים על החלונות המופנים אל הרחוב, ובחדרם אל כמה מהבתים אילצו את מניניהם לדרת מעל הננות. השדרות של כלי-הרכב המשוריינים התגברו על מתרסים ונדחקו עד לבית הנתיבות הראשי. אולם משם והלאה לא יכלו להתקדם יותר. הטנקים נמצאו חסרי-אונים בפני הלוחמים הפולנים החוסים בתוך הבתים. חיל הרגלים המסייע היה מועט מדי במספרו משיוכל לערוך מצור על כל בנין, והדיביזיה של ריינהרד נאלצה לסגת אחר ו לפנות את העיר.

מתקבל מאד על הדעת, כי בהתפרצה השאירה יחידות מסוימות עי נקודות-המצא, כדי להבטיח לה אפשרות לחזור על עקביה, וכדי להפריע למתנגנים להקים ברחובות שבערפה מגדרות כבדות אשר תחסומנה בפני הטנקים את דרך נסיגתם. אולם תוסר כל ארטילריה שהיא ברשות מני ורשה או היא, בעיקר, שנתנה אפשרות לטנקים להמלט בשלום. אפילו תותחים אחדים בלבד, לו פתחו באש אנפילדית על הרחובות אשר בהם פעלו השדרות המשוריינות, היו מסי פיקים כדי שהללו תהיינה בכל רע.

למען הקשר עם מהלך-הקרבות הכללי באותם הימים, כדאי לציין כי הדיביזיה

של ריינהרד הספיקה אחר כך להשתתף ב' 14 בספטמבר בהתקפה הקונצנטרית של הכוחות הגרמניים שפתרו על הנהר קוויקה את הדיביזיות הפולניות הנסוגות מפוזן ומסומרן.

המקרה הזה של התקפה בלתי מוצלחת על עיר מאשר את נסיון שנות 18—1917 על מיעוט יכולתן של פלוגות-טנקים בתחומי איזור עירוני. השכל הישר בלבד מספיק בשביל להבין, שהקרב, אשר אין ברשותו אלא מכונות יריה או תותחים בעלי קליבר קטן, לא יוכל להשתלט על מנינים החוסים בצל מכשולים אשר רק הארטילריה הכי-כדה תוכל להרסם.

ועוד רבות המסקנות מלקח זה לעתיד, לגבי ההגבלות האויבוקסיביות החלות על טנקים ועל מכונות משוריינות בתוך מצבים מסוימים.

מה הם הכוחות אשר לקחו חלק במסע-פולין?

כדי להבין את מהלכה של מערכת-פולין, חשוב להבהיר, מה היו הכוחות, מכל צד, וביתוד מהצד הגרמני, אשר השתתפו במערכה זו. להלן — שני נסיונות של הערכה, המשלימים זה את זה. לפי מקורות שויצריים היתה חלוקתו של הצבא הפולני כך:

הצבא כולו מנה 46⁷ עד 52 דיביזיות: 10—12 דיביזיות נמצאו באיזור בריסק דליטא—ביאליסטוק; כ' 6 דיביזיות בין הנהר בוג ובין נבול פרוסיה המזרחית; 6 דיביזיות, וכן דיביזיה של פרשים בתוך הפרוהור; 6—7 דיביזיות בחבל פוזן; 8 דיביזיות ערוכות מלודו ועד ווירצ'י; כ' 5 דיביזיות ליד קרקוב; מ' 5 עד 8 דיביזיות מפשמישל עד לבוב. לפי הערכה זאת לא היתה קיימת, כאילו, בצבא הפולני החלוקה לקורפוסים. לאמתו של דבר, היה הצבא הפולני מחולק גם לקורפוסים וגם לארמיות, כמקובל בכל הצבאות האירופיים הנורולים. את רוב קבוצות-הדיביזיות, אשר סימנו לעיל יש

לראות כארמיות, אשר מספרן היה חמש או שש.

הערכת איכותו של הצבא הפולני על ידי המקורות השוויצריים איננה נבונה ביותר, ואילו המקורות הצרפתיים אומרים, שכל קצין צרפתי, אשר שירת בפולין מאז המלחמה הגדולה, חשב את הצבאות הפולניים לטובים בהחלט. אולם, גם המקור הצרפתי נמנע מקבוע משפט על הפיקוד הפולני, כל עוד לא תבוררנה העדויות הראשוניות על מהלך המאורעות. האפשרות לכך תהא, ודאי, רק לאחר סיום המלחמה הנוכחית. לפי המקור השוויצרי, היה סדר המערכה הגרמנית בפולין כדלקמן: הארמיה של קיכלר במזרח פרוסיה, כ-11 דיביוזות וכן דיביוזה משורינת אחת; הארמיה של פוץ קלונה בפומרן (ממערב לפרוודור) - 15 עד 20 דיביוזות, ודיביוזה משורינת אחת; הארמיות של בלסקוביץ ושל פון רייקנאו, שתיהן בשלויה (בצפונה ובמרכזה), - ביחד מ-25 עד 30 דיביוזות ו-6 דיביוזות משורינות; הארמיה של ליסט בשלויה העלית ובהרי הקרפטים, - כ-15 דיביוזות ו-2 דיביוזות משורינות.

בסיה מ-66 עד 76 דיביוזות של חיל הרגלים ו-10 דיביוזות משורינות.

אולם, לפי מקור צרפתי מהימן (הטאן, הרשמי למהצה) נראה הסהיב הזה מופרז. לדעתו, לא היו לגרמנים אלא 60 דיביוזות של חיל הרגלים ו-10 דיביוזות מיבניות מכל הסוגים (להבדיל מהמונח, דיביוזה משורינית, המורכבת מכוחות שנקיים

בעיקר). הדיביוזות המיבניות כללו לפי הטאן שש דיביוזות משורינות, וארבע דיביוזות קלות (או, מהירות). מחוץ לאלו היו לצבא הגרמני עוד ארבע דיביוזות, מוטוריות.

קרוב לודאי, שהלוקת הפורמציות הממוכנות, (הכוח אשר הכריע בפולין), בין איזורי החזית הגרמניים היתה בצורה זו:

לארמיה של קיכלר בפרוסיה המזרחית

היתה רק דיביוזה קלה (מהירה) אחת. זה

מבאר את הצורך בתמרון, שנערך ע"י

כוחותיו המשוריינים של גודריאן; כי

הכוח אשר לקיכלר לא היה מספיק כדי

לפרוץ את הקו של נקב. בארמיה של פון

קלונה בפומרן היו שתי דיביוזות משורינות

ואחת קלה (הקורפוס ה-18 של גודריאן).

בארמיה של בלסקוביץ בצפון שלויה -

דיביוזה משורינת אחת (של ריינהרד).

בארמיה של פון רייקנאו בשלויה - שתי

דיביוזות משורינות ואחת קלה (הקורפוס

ה-15 של נג'ל הות). בארמיה של ליסט

בשלויה העלית - דיביוזה משורינת אחת

ודיביוזה קלה אחת.

עריכה זאת של הכוחות המשוריינים

והמהירים של הגרמנים מבארת לנו במידה

מספקת גם את מהותו של התמרון האסטרטגי

הרחב, וגם את האופרציות של יחידות

מסימות. השלד של מערכת פולין,

הניתן בו, יוכל לשמש הכנה ללימוד

יותר מפורט של לקח המלחמה הזו, השרני

והמאלף כאחד.

* להארת הדבר תסייע המפה בעמוד 78.

מֵהַ עֵתוֹנוֹת הַצְבָּאִית

«העתון הצבאי השוויצרי הכללי», מאי 1939 (שנה 85 להופעתו)
"Allgemeine Schweizerische Militärzeitung".

זכות האוכלוסיה להתנוונות בפני הפולש / תכליתיותה של מלחמת עם*

חוקים, מחוץ לחוקי הצלב האדום. יהיה נא לנו האומץ לחייב בפני כל העמים את הנוראה שבמלחמות, את המלחמה ממארב! ידע נא כל פולש, שמתנדרו יהיה עם חדרר רציף התנודות אכזרי ביותר, בעל ערמה ומוימות, שאין לשערן. עלינו לותר על האבסורד התיאורתי של מלחמה הוננתי. על האויב הפולש לדעת, כי כל המוכשר לשאת נשק, יתנון בכל האמצעים. זה עשוי למנוע בעד פלישה יותר מכל הכרעות נייר, או רוצים בתכונה לקראת המלחמה הקטנה, ועלינו לבשר את כל המעצמות על כך.

ה. ג. וירטץ מצוין שלפי תפיסה כזאת מותר לכל איש ואיש בשוויצריה, (ואפילו מובל עליהם), לעשות את כל האסור לפי סעיף 23 של הסכם האנ (1907), דהיינו: א. להשתמש ברעל או בנשק מרעל, ב. לרצוח או לפצוע באורח פלילי את בני העם או הצבא האויב, ג. לרצוח או לפצוע אויב המניח את נשקו או חסר ההגנה, ד. להודיע כי לא ירחמו על איש, ה. להשתמש לרע בגלגל הלבן, בדגל הלאומי או בציוני הצבאיים או בתלבושתו של האויב, ו. להתריב או להתריס רכוש אויב, גם אם מסיבות המלחמה אינן מחייבות לכך.

לא פחות אופינית היא הציטטה ממאמרו של עורך ה.בונדי, הוא מציג את השאלה בהיר קפה הרחב**. עורך ה.בונדי שואל ברורות: מה ישאר ממשפט המלחמה הישן לבשתר תקף שוויצריה? ותשובת העתונאי החשוב היא פשוטה: מי שעורך התנקשות רצח על

בתוכרת מאי 1939 של העתון הצבאי השוויצרי הכללי נראים אותה הזמן, היא מוקדשת ברובה לבידור הזכות של האויב לזיסה האורחית להתנונן בפני צבא האויב הכובש. העתון הותיק דן בשאלה זאת כבר לא בפעם הראשונה בתולדותיו, אבל נדמה, כי מעולם לא היה הדיון כה אקטואלי כמו עכשיו. אין העתון מסתפק בשאלות המשפטיות, אלא דן גם על כדאיות התנוונות של אזרחים ועל אפשרותה למעשה. עד כמה הבעיה אקטואלית וחריפה אפשר לראות מהערות המערכת למאמרו של ה. ג. וירטץ, (ההגנה ארצית מוטלית? — מלחמת עם?). בה תומכת המערכת בדעת המחבר ומדגישה, שלפי מידת ידיעתה, מסכימה אתה גם ועדת ההגנה הארצית, בניגוד לעמדתו של העתון. בונדי, להכנת הדברים יש להעיר, כי הועדה הניל היא אורגן מוסמך לקביעת קוי ההתנוונות של שוויצריה, בו בזמן שהבונדי הנו עתון רשמי למחצה. מה נרם לדיסרמוניה בלתי רנילה זו בתונים האחראיים של הצבוריות השוויצרית?

ה. ג. וירטץ מצטט שורות טיפוסיות מהמאמר. מלחמת עם?, שהופיע ב.ק.ק.ק. וזקה מ'251339' זו לשונן: — כשערכיהם הנעלים ביותר של עם ומולדת נתונים בסכנה, אסור שנשתעבר לאיזו מוסכמות משפטיות. רצון ההתנוונות הריהו קיים, ועמנו כולו יצא להגנת חירותה גם על-ידי ימים, ואפילו הנשים. במלחמה מודרנית אין יותר אבירות! אין צורך להגנתו בשום

* בתוך A.S.M.Z. מוזג עמך צבאי יותר ותיק: Helvetische Militär Zeitung, אשר ניסד ב'1834.

** כיום, לאחר נסיון פולין, השאלה היא אקטואלית לחובשי כל ארץ.

עמנו השליו מקיים את הסכם האג על נוקג המלחמה לא יותר משמקיים רוצח את התוקף הפלילי. כבר כיום ברור, שמפ- ציצי האיוב אינם מבדילים בין הלוחמים (combatants) ובין הבלתי-לוחמים, בין ערים מוננות ובלתי-מוננות; וכן ברור, כי איסור הרעל כנשק מלחמה לא יקויים לאורך-ימים, ואולי, עוד נחשב לאושר אם גם הצלביהאדום לא ישמש, כאשר קרה, מטרה לטייסי האיוב. האם במלחמה כזאת, המתקפה את עמנו כולו ומתנהלת נגדנו בדרך טו ט ל י ת, עלינו להשתעבד לחוקים, שנתפרסמו ב"1907"?

המאמר ב"גרנר ווקה" בודק את המושג, חבל שטרם נכבש על ידי האיוב, (לתושביו מותרת, לפי הסכם האג, ההתנוונות בפני הפולט, מתוך הגאה מוכויות צד לוחם חוקי). — מהי כיום אוכלוסית חבל שטרם נכבש? מתי יכול חבל להחשב כבלתי נכבש, במציאות המומוריוציה של היום, במציאות כותיהצבא האוירי, ונוכח המהירות העצומה של פריצת פרץ בחזית ושל הנועת התקדמות? — שואל בעל המאמר.

והבוניי משיב על כך: כמצב כזה ודאי הדבר, שהתקוממות העם מאחרי נבו של אויב שפרץ לארצנו, תהיה בת-הכרח בשביל התנוונותנו. את התבוננותנו להגנתהירוף אחרונה עלינו לבסס משום כך על זכותנו להגנה ארצית טו ט ל י ת — על השימוש בכל האמצעים, כשהכל מוטל על כף המאונים, מן הדין הוא, שכל המסוגל בתוכנו לשאת נשק יהא חייב גם לירות; לא יהא צורך לא במדים ולא כפקודה. כל הארץ תיהפך אז לקן צרעות אחד, וצריך שידעו הכל, כי כך יהיה הדבר, ואם כך, הרי עומדת בפנינו השאלה: האם כיום, בתנאים חדשים לגמרי, אין שויצריה צריכה להשתחרר גם באופן פורמלי מהגבלות משפט המלחמה הישן, אשר אינן ניתנות עוד להגשמה?

היובח הזה בעתונות שויצריה אינו אלא חזרה על בעיות ונוסחאות מלפני כ-40 שנה, לשחברי ממשלה חשובים דחו כל הגבלה שאינה מודה בזכות מלחמת-עם בכל הדרכים, מתוך הרעות המודרניות מצלצל החרוז של פיטן שויצריה, נוטפריד קלר: החוק מנן על בית וקנה, ומאחוריו — קנה רובה.

לעומת הרנסות כאלו בעם השויצרי מביא ה. נ. וירטץ נימוקים צבאיים, המוכיחים את חוסר התועלת בהשתתפות המון של אוכלוסים בלתי-מאורגנים במלחמת ההתנוונות. הוא מסביר את הקשיים שיש בזה להנהלת המדינה והצבא, את הכליה האורכת בזה לשכבות החושבים על משקיהם, הצפויים או להשמדה, חשבון המדינה, האחראי, המתרחק מאי-סדרים ואנרכיה, מחייב להטיל על החלשים הבלתי מאומנים תפקידים אחרים, המועילים אף הם להגנת הארץ. חשבון זה סומך על האיתנות הנפשית של אוכלוסית השטח הנכבש שלא נכנעה ברוח ה; והוא מגנה את ה"איבוד לדעת" של אומה, הבא עם הפקרת חיי נשים וילדים לרובי. המתבר מביא גם ביסוס היסטורי לדעתו. מלחמות-עם בעבר היו לרוב מלחמות-אזרחים. כך, למשל, מלחמת ננדיאה בצרפת המהפכנית, ואף התקוממות הספרדים נגד נפוליון היתה יותר מלחמת אזרחים מאשר מלחמה רגילה. ולבסוף מביא המחבר גם נימוקים נוצריים, מוסריים ופרינציפיוניים לביסוס השקפתו. על יסוד כל אלה הוא שולל את ההגנה הבלתי מונבלת ומציע: א. לשלב את כל הלוחמים בתוך הצבא, מתוך הדגשת זכויות של בלתי לוחמים לבלתי מווינים (וקנים), תשושים, נשים וילדים, ב. לשמור על הסכמי האג (נוהג המלחמה ההונני), ועל הסכמי הצלביהאדום, מבלי שים לב לכך, שמלחמת האויר מרבה לסכן את חיי האזרחים. ג. להעמיד את הגנת האויר הפסיבית כמצב של שירות-עור, בדומה

להננה הרפואית או הכבאית, מתוך ויתור יסודי על פעולותיה המלחמתיות. ד. להחליט בפרינציפ על איוון הנשים ואי־שיתופן בקרב. ה. להגביר את נכונות הצבא ומהירות התניסותו לעת צורך. ו. להקדיש תשומת לב מיוחדת לצבא־גבולות ולצבא ההננה הלוי קלית, כדי לתת חסות להתניסותו והתכוונותו של צבא השדה – והכל מתוך שלילת צירי הקרפיות, אלא רק במסגרת הצבא כלבר. המאמר הגיל, הכתוב בטמפרמנט רב, עושה את הרושם של שירת הברבורי לתור הליניזם הבין־לאומי, ההומני ביסודו, והפורמלי ובלתי־נימיש־במקצת בתפיסותיו. חשיבוּתו של המאמר היא בציון הצדדים החלשים בתיאורית שיתוף התושבים במלחמת־התנוונות, בבל תנאים שהם.

נעימה אחרת – במאמרו של הלויט, מ. האָפּר: התקנון החדש לשירות־העזר, והבי ללים של משפט המלחמה על מלחמת־עם, כבסיס למאמר משמשים ספרי התקנון, הקובעים כי כל תושב המשתתף את עצמו בקרב חייב לעשות זאת במסגרת הצבא. המחבר רוצה בהבחנה מדוקדקת בין מושגי מלחמת־עם, והמלחמה הקטנה, את האחרונה הוא מתייב, ומתנגד לסילופה. מתוך חיקוי למושגי המאה ה־18, המתארים את כלל האוכלוסיה השוויצרית כמתאיבת עם קנה־הרובה והרמש נגד הפולש. מ. האוסר מצטט קטעים מהסכם האג 1807, הדנים על התנודות מזוינת מן הוֹן למסגרת הצבא, ומוצא שהם מספיקים לצרכי המלחמה הקטנה, ואלה הם הקטעים:

ס. עיף 1. החובות והזכויות של הצבא כוחם יפה לא רק לנבי הצבא, אלא גם לנבי המיליציות ואינודי המתגדבים, במידה שיתקיימו התנאים דלקמן: א) כשעומד בראשם איש, האחראי לסרים לפקודתו; ב) כשהמתגדבים נושאים סימן קבוע, הניכר מרהוק; ג) כשהם נושאים את נשקם בגלוי; ד) כשהם מקיימים בפעולותיהם את חוקי

המלחמה ונהיגיה. בארצות שהמיליציות ואינודי המתגדבים מהווים שם את הצבא, או אחד מחלקיו, הם נכללים ממילא בהגדרה צבא. סעיף 2. אם איבולוסית חבל שטרם נכבש אוחות מתוך יומתה היא בנשק, למען הלחם בצבאות הפולשים, מבלי שיהיה לה הזמן להתארגן בהתאם לסעיף 1. תיחשב כצד לוחם חוקי, באם תשא את נשקה בגלוי ותקיים את חוקי המלחמה ונהיגיה. המחבר מודה בעובדה הידועה, כי כללי המלחמה עצמם קובעים פחות, מאשר אופן הנשמתם עיי שלטונות הצבא. קובעת בעיקר מיד־תיה עונשי, שלפיה נוהג הכובש לנבי המתקוממים, ואף כלפי האוכלוסיה בכלל לה (למשל, קנסות־המיליונים אשר הוטלו עיי הגרמנים בכלניה בעד כל מקרה־ירייה בתוך עיר). המחבר מציין את ההתקוממות בהמוין של 1870/71 בצרפת כשעת הפעטה של הבעיה בדמותה המודרנית. אופינית היא העובדה, כי אימתנות הצבא הגרמני לנבי התושבים הביאה לכך, שהאזרחים הצרפתים עצמם החלו להתנכר לקולונות הצרפתיות הפרטיוניות של הקלעים החפשיים. גריבלדי, שבא לצרפת לשם ארגון מלחמת־עם, נתקל באדישות נמורה של האוכלוסיה, אשר עיפה מהננישות הגרמניות. למרות נסיון 1870/1 היססו ביכ שוויצריה, בשעת דיון בהצעות האג 1807, לותר על זכויות מלחמת־עם. אולם העובדות נקבעו עיי המעצמות הגדולות, ואלו הדנישו תמיד את נקודת המבט של כוח צבאי גדול ומאורגן. לעומת רצון המדינות הקטנות לשמור על חופש ההתנוונות העממית.

התפתחות הויכוח בזמנו נובעת בעיקר מן העובדה, כי אותן המעצמות הגדולות עצמן החלו עוברות לצורת מלחמה אחרת, מקיפה יותר, המתקיפה את כל גלוי הכוח של האומה האויבת. עצם ההרחבה של פניעת המלחמה מחייב את התנוכה הגנדית של הרחבת השיתוף בהתנוונות.

* בתור אילוסטרציה להשפעת התפתחות הטכניקה על בעיה משפטית כדאי לציין את צבא־הסוככים, שעורר את הצורך בשיתוף האוכלוסיה בפעולה נגדם בשעת "נפילתם" מאירונים, הרחק מעבר קו החזית.

על אף כל ההתפתחות הזאת מצטרף בעל המאמר למסקנתו של ה. ג. וירטמן, ורואה את המוצא בשילוב כל הכוחות המסוגלים לקרב במסגרת הצבא. הוא מבסס את דעתו בדרך עניינית, אך מותר לשאול, אם השילוב הזה בהיקפו המכסימלי אינו מוביל, למעשה, לאותה תוצאה כמעט שאותה מבקר המחבר – דהיינו, לשיתוף העם כולו בקרב, ועל כן – גם לסיכוי הכולל, ואמנם, הפועל והפועלת בתעשיית המלחמה רחבת-ההיקף, הכבאי והאחותי באיזור ההתקפה המטוטית, עובדי-הרכבת והתורנית בתחנת-האלחוט, – האם אינם אחוזים בגלגל, המפעיל והמשמיד גם יחד, של מלחמה מודרנית?

נרמה, כי הרעה האחרת במחשבה הציבורית של שויצריה, אשר ניתן לה ביטוי בספרו של מיוורה-תותנים מ. ברטל (הגנת שויצריה במקרה של פלישה, 1939) – גם לה יש על מה לסמוך. מ. ברטל מביע את הרעה, כי ערובות יותר ממשיות לניטרליות השויצרית משבכל פיסות הנייר, צפונות בכוחות העם המתקומם, אשר יפעל בחיות התוקף, ובערסו גם יחד.

ברטל מניע למסקנה, כי כל הנלחם בנו יופיע בתפקיד של תוקף. הוא יסר את דיברתו, ועלינו או להודיע לכל, כי בהתאבקות הנואשה אשר נקק לה, נפנה לעזרת התעשייה החימית המפותחת, אשר לנו, אם נאלץ, נרתום את מוצרינו הארסיים לשירות הגנתנו הלאומית. נכונות מוחלטת ל.מלחמת-עם בנילווייה הקיצוניים ביותר – באצבעות או בשנים, כשחסרה התרב, אך גם באמצעי התכניקה המשוכללים ביותר, – בולטת בספר זה, המנלה טפח מהרהורי לבם של נאמני שויצריה.

סקירה קצרה זו סימנה את הבעיות החמורות, העולות בימינו בפני כל אומה קטנה, החכרה לחופש מדינתה והגנתה. המצבים הם שונים: נסיון פולין (ורשה בתובה) אינו דומה לנסיון אסטוניה, למשל. אך המסקנות משניהם מזכרות להיות סינתטיות. קנאות החירות מצד אחד וחשבון המחר מצד שני, שניהם נחוצים לקיומה של האומה ולהגנתה. יצירת הסינתזה הדרושה משמשת תפקיד אתראי למחשבה צבאית-מדינית של כל עם הרוצה בחירותו בתקופת ברזל זו.

„ידעות התרבות הצבאית“ – רומא. ינואר-פברואר 1939

Rassegna di Culture Militare

על כושר עצמאותה המשקית של איטליה לעת מלחמה

בנלוונות ינואר-פברואר של הירחון האיטלקי „Rassegna di Culture Militare“ נתפרסם בשני המשכים תוכן הרצאתו של הנג'רל אֶלְדוֹ קֶיֶאֶטִי, שהושמעה בוועידה בכולוניה (22 לאוקטובר 1938) בשאלת האבטרוקיה והכוחות המזוינים. להלן ניתנים כמה קטעים מתוך ההרצאה הנ"ל, העוסקים במצבה האובייקטיבי של איטליה והאבטרוקיה שבה. בראשית הרצאתו דן הנג'רל קביאטי בשאיפה לעשות את איטליה לארץ בלתי תלויה באחרים בסיפוק צרכיה העיקריים.

בנלוונות ינואר-פברואר של הירחון האיטלקי „Rassegna di Culture Militare“ נתפרסם בשני המשכים תוכן הרצאתו של הנג'רל אֶלְדוֹ קֶיֶאֶטִי, שהושמעה בוועידה בכולוניה (22 לאוקטובר 1938) בשאלת האבטרוקיה והכוחות המזוינים. להלן ניתנים כמה קטעים מתוך ההרצאה הנ"ל, העוסקים במצבה האובייקטיבי של איטליה והאבטרוקיה שבה. בראשית הרצאתו דן הנג'רל קביאטי בשאיפה לעשות את איטליה לארץ בלתי תלויה באחרים בסיפוק צרכיה העיקריים.

ואשר לבריטניה הרי כל אספקתה תלויה בשליטתה על הימים. רוסיה, ובמרחק מה אחריה, צרפת, אף להן כלכלה פנימית המאוזנת במידה פחותה או יתרה. אולם נרמניה, איטליה ויפן תלויות כיום באספקת מבחוק, במידה העושה אותן נוחות ביותר להפגע.

אחרי הנחות כלליות אלה, עובר המרצה לפרטים, המגלים את מצבה של איטליה כיום בצורה מוחשית יותר. הוא מוצא, שמאה אלף לוחמים זקוקים, במלחמה המודרנית, לחמרי-גלם יסודיים בכמות שנתי 11:

פלדה	400.000 טונות
נפט	200.000
מחצבים שונים	22.500
צמר, גומי ומשי	3.000

שני שלישים מצריכת חמרי-הגלם הללו בעולם מוספקים ע"י אה"ב, אנגליה, צרפת ומושבותיהן. ברשותן של נרמניה, איטליה ויפן יש אך שמונה אחוזים מתפוקת החמרים האלה. על כן מגדיר מוסוליני את האבטריקה כתרופה מוחלטת, אמנם חריפה ביותר, אלא שהיא הדרך המועילה ביותר להגשים במינימום של זמן מכסימום של עצמאות בחייה הכלכליים של אומה.

קביאטי מביא את דברי הארמירל ביאסטרוצ'י, הרואה אף הוא את האבטריקה כצורך לאומי. האחרון מסכם את תכונותיה של איטליה הנוכחית, לחיוב ולשלילה, בצורה זו:

- (1) מצבה בתוך האיזור המרכזי של יסדהתיכון מנביל את חופשהתחבורה שלה.
- (2) מושבותיה עדיין אינן עצמאיות במובן הכלכלי.
- (3) למבנהאיטליה-תכונות של הציאי ושל ארץ איים כאחת.
- (4) מרכזי אוכלוסיה ותעשייה גדולים וקוי מכהיב שלה מתרכזים בצפיפות יתרה לאורך החופים דוקא. וגם קוי הספקת המים, ומערכת המים בכללה, עלולים להפגע בנקל, במקרה של מלחמה.

(5) לאיטליה נבולות-יבשה ארוכים, אולם הרריים וקשים.

(6) נבולות הים שלה ארוכים מאד, כאורך נבולותיהים של אנגליה. לפי האורך הכללי של הנבולות, ביבשה ובים, תופסת איטליה מקום שני באירופה (הראשון אחרי רוסיה).

(7) שטחיהארץ הוא, בערך, כ-1/3 של צרפת, אולם אוכלוסיתה רבה יותר.

(8) איכות האוכלוסיה היא, משולה ללא-ספקי, מורגלת לחיים של הסתפקות-במועט. ומנוסה בארבע מלחמות ברור האחרון.

באביב 1937, הגיע מוסוליני למסקנה, כי כדי להגיע לאבטריקה בסיפוק צרכיה הצבאיים של איטליה, עליה להיות מוכנה, בשעת-ההרחק, לנתר על הצרכים האזרחיים למען הצרכים הצבאיים. האבטריקה, לדעתו, איננה רק צורך כלכלי ופוליטי לאיטליה, כמצב הבין לאומי הנוכחי הרי היא הכרת קטגורי להתכוננות צבאית ראויה לשמה.

מנקודת-ראות צבאית כולל מושג האבטריקה שלושה עיקרים:

- (1) מתיה וציוד לאוכלוסיה כולה, לכותות המזוינים ולבעלי-החיים.
- (2) זיון: ייצורה, התוקתו ותיקונו, וכן ייצור מלאי לסוני הנשק ולתחמושת.
- (3) תובלה (ביבשה, בים ובאוויר). הכוללת לא רק את כלי המנוע, אלא גם את הספקת הדלק בשבילם, הנוול והמוצק. בנוגע למחסני מזון בשביל הכוחות המזוינים, יש לזכור, שאם בימי שלום מניעים הצרכים של הכוחות המזוינים אך לשלושה אחוזים מהצריכה הלאומית, הרי בומן מלחמה הולכים וגדלים הצרכים האלה ועולים עד כדי 60% של צריכת האומה. עוד פרידריך השני השמיע אימרה רבת-משמעות זו: אם רוצים אנו שיהיה יסוד רציני לארגונו של החיל, עלינו לתשוב ראשית-כל על קיבוצי. מאמצי האבטריקה האטלקית נראים כציוד הצבאות. כמה מסוני הטכסטיל מהאימים ומותאמים לדרישות השונות של התלבושת הציוד של החיילים. התלבושת הירוקה

האלומיניום ישמש במקום לוחות הברזל לעשית מכסות, אילפסים, תרודים, וכן לצרכי הטיס הצבאי. הנצחון המוחלט של האבטרוקה, תלוי לדעתו של הנג'רל קביאטי, בעיקר בנושי האומה. אולם כפרט חשוב זה – אומר הנג'רל – ניתנה לנו כבר דוגמא מאלפת המבטיחה טובות לעתיד.

האפורה של הצבא האיטלקי מכילה מ־30 עד 40 אחוז של צמר מלאכותי הנוצר באיטליה, ובתלבושת המדים של הכוחות הקולוניאליים יש 30% – סיבים. התוטים המיוצרים לתעשית בנדים תחתונים ונרכים הם תערובת של צמר, צמר-נפן וסיבים. הקנבוס ירש את מקומו של צמר-הגפן בטכסטילים ככבדים, כגון לציקלונים ותרמילים. הסיבים תופסים עד ל־60% באריגים אלה.

ד פ ו ס . צ ב א

דיכוינות מובילות בעבר ובהווה

הדיכוינות הללו נחלקו בשעתן ל«כבודות» ו«קלות», לפי סוגי הפרשים השונים שהיו נהוגים במאה ה־18 וה־19 (קִיִּרְיִים, דִּרְגִינִים, אִילְנִים, הוֹפְרִים, קִלְעִים-רוֹכְבִים ופְרָשִׁים-קִלִים), והן נבדלו זו מזו – לפי הסוגים – גם בשימושן הטקטי. אולם עוד במחצית השניה של המאה ה־19 נעשתה חלוקה זו אִרְכָּאִית לגמרי, ובערב המלחמה הגדולה לא היה קיים אלא סוג אחד של דיכוינה מובילית – דיכוינות הפרשים – עם ציוד ושימוש טקטי השווים ביסודם לכל הצבאות.

המבנה הרגיל של דיכוינות הפרשים היה, בערך, כך:

הדיכוינה היתה מחולקת לבריגדות: לשתיים (ברוסיה ובצרפת), או לשלוש (בחלק מהדיכוינות הגרמניות). הבריגדה נחלקה לרגימנטים: – לשניים (גרמניה, צרפת, רוסיה), או לשלושה (לרוב באנגליה). הרגימנט היה מורכב ממספר אסקדרונים, משלושה (אנגליה) ועד ששה (רוסיה). מספר הפרשים ברגימנט כזה היה קצת למטה מ־600 (אנגליה) והגיע עד 1000 כמעט (רוסיה). המספר הממוצע היה בין 600–700. יש לציין, כי

א. הפרשים

החישוב הרגיל של כוח צבאי בימינו הולך ומסתבך ונעשה קשה יותר להבנה. כי כל האומר: «כך וכך דיכוינות» – צריך עוד להוסיף ולפרש מה הן הדיכוינות הללו.

אכן נתרבה מספר הסוגים, אשר לפיהם מסמנים את הדיכוינות בימינו, וערכו של כל סוג הוא שונה מחבריו. דרושה ידיעה מדויקת במבנהו של כל סוג, בשביל לערוך כראוי את החשבון הכולל של כוח צבאי מודרני.

כדאי, אולי, לנסות ולחלק את כל הפורמציות הצבאיות הזוכות לתואר «דיכוינה» לשני ענפים גדולים: א. דיכוינות הַקָּלִים (גם כשחלק ניכר משירותי התובלה המשרתים אותה הוא מוטורי); ב. הדיכוינות המובילות למיניהן.

מציאותן של דיכוינות מובילות, המתנועעות ביתר מהירות, ואשר כוחן הוא, בעיקר, לא במספר אנשיתן אלא במהירות התנועה, התמרון והאפתעה אשר להן, איננה דבר חדש ומיוחד לזמנינו אנו. עד לחקופה המאוחרת ביותר, (עד מלחמת העולם האחרונה ועד בכלל), היה קיים הטיפוס של דיכוינות מובילות בצורת דיכוינות הפרשים.

בתקופה שלמני המלחמה הגדולה היה גהוג לצרף לכל רגימנט של פרשים גם מספר של מכונות-יריה, אם כי מצומצם מאד: 2 או 4. על יסוד האמור אפשר לראות, כי כוח הפרשים אשר לדיבזיה כזאת, היה בין 2500 ועד ל-4000 פרש, כלומר קטן בהרבה (פי שלוש, ארבע או חמש) מכוח הלוחמים אשר בדיבזיות-רגלים.

אמנם, גדודי הפרשים לא היוו את דיבזיות הפרשים כולה. היתה לה, כרגיל, גם ארטילריה משלה. לרוב, בגודל של סוללה או «מקלג» (דיבזיון) ארטילריה לכל בריגדת-פרשים. הרי זה אומר, כי מספר התותחים אשר לדיבזיות פרשים היה בין 12 ועד ל-24. הסוללות של «ארטילריית-הפרשים» היו, ברוב הארצות, קטנות מהסוללות הרגילות (6 תותחים תחת 8, או 4 תחת 6), וציון היה מותאם לתפקידיהן המוביליים.

כן היתה לכל דיבזיות פרשים לפחות גונדה אחת של מהנדסי-צבא רוכבים וגם יחידת-קשר (חוטי ואלחוט). לזה נוספו שירותי האספקה והרפואה.

בשנים האחרונות ביותר שלפני מלחמת העולם ובתקופת המלחמה צורפו לדיבזיות הפרשים ברוב הארצות (אך לא ברוסיה), גם יחידות-קרב** של רוכבי-אופנים, - מפלוגה ועד בטליון. בכמה מהצבאות נעשה נסיון להשתמש בשביל דיבזיות הפרשים, במהנדסי צבא רוכבי-אופנים ואופנוע, וכן במכונות-יריה על גבי אופנוע.

מובן, שגם לאחר צרוף כל סוגי העזר האלה אל הסוג היסודי - הפרשים - הוסיף להיות ההיקף המספרי של דיבזיה כזאת קטן בהרבה (לרוב - פי 3/2 או 4) מדיבזיות הרגלים באותה התקופה. אולם, כאמור לעיל, קביעת פורמציות כאלו בדרגה של «דיבזיות» היתה מוצדקת מפני סגולתן לתנועה מהירה יחסית ולמילוי תפקידים אופרטיביים בעלי אופי עצמאי: באגפי הצבא, בכיסוי תנועותיו, בפעולות ההתקרבות, או בגישוש האופרטיבי המרוחק.

מן הראוי לציין, כי מהירות התנועה שלהן היתה באמת יחסית (רק כפלים, בערך, מכוח תנועתו של החיל הרגלי), וכי כוחה-אש של יחידת הפרשים היה חלש עוד יותר מאשר בערך יחסי למספריה המעטים; וזה משום צידה הארטילרי החלש לרוב, וכן מפני ההכרח להוציא לפחות שליש מכוח הרובים שלה לטיפול בטוסים ושמירתם גם בזמן הקרב, במידה שזה הוא קרב-אש, המתנהל שלא-ברכיבה.

בשביל הערכת כוח הקרב של יחידות פרשים, המורכבות ממספרי לוחמים כאלה, כדאי עוד לציין, כי אֵנֶו הרגיל של הפרש היה רובה-הקרבין - הקצר במקצת מרובה-הרגלים, אך דומה לו מכל הבחינות האחרות, - נְקָרָב. החגיגות היו מקובלות רק בחלק של הצבאות (ברוסיה, בגדודי האוּלְנִים בגרמניה, ואצל הפרשים הבריטיים במלחמות קולוניאליות); וגם במקום שהשתמשו בחגיגות, לא תמיד זיינו בהן את היחידה כולה. כך, למשל, ברוסיה זיינו רק את השורה הראשונה שבשורותיהם.

לא נתפלא, איפוא, אם תביעות המלחמה המודרנית הביאו לעקרונה האופרטיבית היחסית של דיבזיות הפרשים במלחמת העולם האחרונה. (מחוץ לחזיות המלחמה שבמזרח: בסיני ובארץ ישראל, וכן ברוסיה, במלחמת האזרחים בעיקר; אגב, שם מלאו הפרשים תפקיד ניכר, לא רק בקרב-האש, כי אם גם בקרב-הסער בנשק הקר, בנוסח הישן). אולם, מתוך מלחמת 18-1914 נולד סוג-צבאות מובילי חדש, העולה בהרבה על חיל הפרשים הן במהירות והן בכוח-האש שלו, והשוה לו, ואולי גם עולה עליו, בכוח-ההלם; ומלבד זה הריהו מחונן גם בסגולה, אשר לא היתה לו לחיל-הפרשים זה מאות בשנים - שריון בפני פגיעות.

ב. כוחות-המנוע

אין לעמוד ברשימה כזאת בהרחבה על הופעתן והתפתחותן של היחידות המשוריינות והממונעות ב-23 השנים האחרונות. אולם, להלן יציגו סוגי-הדיבזיות המוביליות, הקיימים

כיום, יפורסו הרכביהן ותוגדרנה תכונותיהן העיקריות, ביחס לכל סוג וסוג.

קיימת ערובייה לא מעטה בטרימינולוגיה של היחידות המוביליות. על הקורא לזכור משום-כך את ההגדרות הבאות:

יחידה ממוכנת - פירושה, יחידה המתנועעת וגם נלחמת, בתוך רכב-קרב.

יחידה ממונעת, היא יחידה, אשר כל תנועתה נעשית באמצעות מנגנון התובלה המוטורית, העומד בקביעות לרשותה (להבדיל מיחידת רגלים רגילה הנשלחת בהזדמנות זאת או אחרת באמצעות תובלה מוטורית).

מתוך האמור יובן, כי «הדיביזיות המוביליות» שהיו נהוגות באנגליה, ואשר בזמן האחרון הוחל לקרוא להן «דיביזיות משורינות», נמנות על סוג הצבאות הממוכנים, באשר זה מזמן הן מורכבות בעיקרן מרכב-קרב משוריני, ובהמשיכנו בדוגמאורז ממבנה הצבא הבריטי, נאמר, שהדיביזיות ה«מוטוריות» החדשות (מראשית 1939) של הצבא הבריטוריאלי, אשר התנועעו ברובן במכוניות, ומיעוטן באופנוע, היו טיפוס מובהק של צבא ממונע.

בשביל להמחיש את המבנה של יחידות מוביליות חדישות ניתן כאן תיאור תמציתי, הלקוח ממצב הדברים בצבא הגרמני עם פרוס 1939.

צבא גרמניה מנה אז 5 דיביזיות משורינות (באוגוסט 1939 לא פחות מ-6), 4 דיביזיות «קלות» ו-4 ממונעות.

הדיביזיה המשורינת (Panzerdivision) היא פורמציה לפריצת חזית מתנגדת, וכיסוד הרכבה העיקרי משמשת בריגדה של טנקים. להרכבה המדויק - עוד נשוב.

הדיביזיה הקלה נועדה בעיקר לניצול הישגיהן של הפורמציות הכבדות יותר (או של נצחון כללי), ולרדיפה אחרי האויב, והיא דומה לטיפוס הדיביזיות הצרפתיות הקרויות «מיכוניות-קלות». היא מורכבת ברובה ממרכבות קלות ומהירות, המסוגלות, במידה מסוימת, גם לתנועה בשטחים ללא דרך, וגם לפעולת-קרב מתוך הרכב, כדוגמת «מכוניות המטרליות» של חיל הפרשים הצרפתי, או כ«מסיעי-פנאנים»

האנגליים, המשוריינים בחלקם. מכמה בחינות שומדת הדיביזיה הקלה על הגבול שבין צבא ממוכן לממונע.

הדיביזיה הממונעת היא דיביזיה גורמלית של כל סוגי הנשק (אלא שמספר אנשיה הוא לעתים מצומצם במקצת, וכן הרכבה שונה במשהו מהרגיל). היא מוסעת תמיד בכלי-רכב מוטוריים, שהם, אמנם, חסרי-שריון, אך הם שונים ביסודם ממכוניות-משא רגילות. אלו הן מרכבות בעלות ששה גלגלים (מנגנון מכוון מיוחד לכל ציר), והן אינן קשורות לדרכים ומסוגלות לתנועה מהירה על פני שדות, ואפילו למעבר על פני מכשולים טבעיים, כמו תעלות ונבוננים בעלי מידות בינוניות.

הדיביזיות הקלות והממונעות, המצוינות במהירות גדולה יותר והיקף פעולה נרחב יותר מאשר ה«פנצ'רדיביזיון», הן שמילאו, כנראה, את היעוד של רדיפת האויב על פני מישורי פולין, והן, ודאי, שביצעו את ה«פשיטות» המהירות, בהפליגן למרחקים לפני הגוף הצבאי העיקרי.

דיביזיה משורינת גרמנית מורכבת בעיקרה כך:

1. מטה.
2. יחידת-גישוש וסיוור ממונעת. שמה מגדיר את תעודתה. היא כוללת את «מכוניות המטרליות». רוכבי אופנוע וכן מספר קטן של מרגמות אינפנטריות ושל תותחים אנטי-טנקים.

3. בטליון טלגרף, המורכב מפלוגה «חוטית» ומפלוגה «אלחוטית».

4. בריגדה של טנקים, המורכבת מ-2 רגימנטים בן 2 בטליונים כל אחד. כל בטליון מכיל כ-80 טנקים, המחולקים ל-4 פלוגות, בנות 20 מרכבות משורינות כל אחת. מרכבות שלוש הפלוגות הראשונות בבטליון מזוינות במכוניות-יריה בקליבר זעיר, או במכוניות-יריה בנות 20 מ"מ. קצת מהן נושאות תותחים בני 37 מ"מ, לפי טבע הדברים הרי אלה תותחים אנטי-טנקיים למלחמה בכוח משוריני אויב. הפלוגה הרביעית (וו שנועדה למכה העיקרית בטנקים של האויב). נושאת תותחים

בני 37 ו-75 מי"מ. בסה"כ מונה בריגדת הסנקים כ-320 טנק.

5. בריגדת קלעים-מוסעיים, המורכבת מרגימנט של קלעים ומבטליון של רוכבי-אופנוע. אלו הן יחידות אינפנטריה, מוביליות ביותר, המשמשות לתמיכה בפעולת הסנקים, ולהבטחת תוצאותיה של פעולה זו.

6. רגימנט ארטילרי ממונע בן שני «מפלגים» (6 סוללות), המונה 24 כל-ייריה בני 105 מי"מ (כנראה, האוביצרים).

7. בטליון תפירים ממונע, המכיל גם יחידת גושרים (פונטנרים).

8. בטליון אנטי-טנקי ממונע, המונה 3 פלוגות של 12 תותחים אנטי-טנקיים, בני 37 מי"מ כל אחד. בסה"כ 36 כל-ייריה.

מהאמור ניכר, כי פורמציה כזאת מצוידת לפעולות גם נגד גייסות בלתי משוריינים, כחיל הרגלים ועובדי הארטילריה, וגם נגד הסנקים האויבים. המספר הכללי של כלי-רכב מוטוריים מכל הסוגים, ובתוכם גם האופנוע, הנכללים בדיביזיה משוריינת כזאת, הוא קרוב לאלף. מהם כ-400 טנקים ומרכבות נושאות מכונות-יירה, וכן 24 כל-ייריה ארטילריים ו-36 כל-ייריה אנטי-טנקיים. אורכו של כוח כזה, כשהוא מתנועע בשדרה אחת, עולה בהרבה על 100 ק"מ. יש לציין, כי לדיביזיה כזאת מצורפת בגרמניה גם יחידת-טיס מיוחדת, לגישוש ועזרה בקרב.

*

כדי לקנות מושג בהיר יותר על אופים של המבנים המוביליים השלמים, יש לעמוד גם על שני סיפוסים של דיביזיות מוביליות הקיימות באיטליה, (מבלי להכנס כאן בחיבור הארגון של הכוחות הסנקיים האיטלקיים בדרך כלל). לעומת הדיביזיות ה«קלות» וה«ממונעות» שבגרמניה, קימות באיטליה דיביזיות «ממונעות» ו«מהירות». לאיטליה יש, לפי מקורות אמריקאיים, שלוש דיביזיות ממונעות. כל אחת מהן מכילה:

1. שני רגימנטים ממונעים של חיל-רגלים,

בני 2-3 בטליונים כיא (בטליון הוא בן שלוש פלוגות קלעיות ומחלקה אחת של מכונות-יירה).

2. בטליון ממונע של מכונות-יירה.

3. בטליון-טנקים קל, המורכב מחלקים אלה: שלוש פלוגות טנקים (34 טנקי-קרב, 12 טנקים יורקי-להבה), פלוגת תותחים בני 81 מ"מ (יש להניח כי אלה הם, למעשה, מרגמות); פלוגת תותחים אנטי-טנקיים בני 47 מ"מ, מחלקה חימית, סוללה אחת של תותחים אנטי-טנקיים בני 20 מ"מ.

4. רגימנט ארטילריה ממונע אחד המכיל: שני «מפלגים» של תותחים בני 75 מ"מ (3 סוללות בנות 4 כל-ייריה כל-אחת), מפלג אחד של האוביצרים בני 100 מי"מ (3 סוללות בנות 4 כל-ייריה כל-אחת).

כן יש לאיטליה 3 דיביזיות «מהירות», השונות מה«ממונעות» בתכלית, והן מורכבות כיא משתי קבוצות (מעין בריגדות) בצורה זו:

קבוצה א' (לגיון-שש יור): -

1. שני רגימנטים של פרשים.
2. בטליון «פרטילרים» (קלעים) על אופנים.
3. «מפלג» (3 סוללות) של תותחי-פרשים בני 75 מי"מ.

קבוצה ב' (כוח-קרב עיקרי): -

1. בטליון «ברטלירים» ממונע.
2. בטליון מכונות-יירה ממונע של «ברטלירים».
3. יחידת טנקים קלה (30 טנק).
4. רגימנט ארטילרי ממונע (מפלג של תותחי-75 מי"מ ומפלג של תותחי-105 מי"מ).
5. מחלקה חימית.

הדיביזיה ה«מהירה» ירשה את מקומה של דיביזיות-הפרשים האיטלקית שבעבר. כדאי לציין, שאף בזו האחרונה היה רגימנט-ברטלירים, בן שני בטליונים, על אופנים. בדיביזיה ה«מהירה» החדשה ישנם שני בטליונים של ברטלירים בקבוצה ב', ואחד בקבוצה א' (גישוש-סור). זה האחרון מכיל 3 פלוגות קלעי-אופנים, אשר לכל אחת מהן 12 מקלעים, וכן פלוגת אופנים אחת של מכונות-יירה. אחד מבטליוני הברטלירים הממונעים שבקבוצה ב' מורכב משלוש פלוגות מקלעיות (16 מקלע לכל אחת), פלוגה אחת של

* בחלקם נושאי מכונות-יירה.

מכונות-יריה (בעלת 16 מכונות-יריה) וכן מחלקת-מרגמות בת 9 מרגמות. בטליון הברסלירים השני ש"כקוצה ב'» מהוה יחידה ממונעת של מכונות-יריה. לכל אחת מפלוגותיו 16 מכונות-יריה, וכן יש לו פלוגת-טנקים קלים, בת 12 טנקים.

בתמרונים האיטלקיים הגדולים הובלטו, (לפי אותו המקור), מוביליות יעילה יותר וכושר התמרון הרב של הדיכוייה ה"מהירה", לעומת המבנה המסורבל של הדיכוייה הממונעת, הנוחה יותר להפגע.

מתוך הסקירה הזאת על פורמציות מוביליות שונות (בכמה ארצות קיימות על ידן גם דיכוייות

של חיל-הפרשים, או דיכוייות «מעורבות»), נראית כבר העובדה, כי עדיין הן שריויות כולן בשלב המעבר והמבחן. טרם נקבעו הדפוסים והקבוצים. אולם, מתוך המתואר לעיל נראית מגמת החיפושים. וזו מכונות לגיכושם של שלשה סוגים: א. כוחות מוביליים בתכלית, לשם סיור ולקרבות של פשיטה והקפה, ב. כוחות-מערכה כבדים יותר. ג. כוחות-סיוע אינפנטריים-ממונעים, לתפיסת השטחים שנלכדו ולביזור חזיתות קדמיות חדשות. הסוגים החדשים הללו של פורמציות מוביליות נמצאים כעת גם בשלב הסיגול לתפקידי מלחמה מיוחדים: בהרים, ביערור, במדבריות, ול"מלחמה הקטנה" ככלל.

צ י ו נ י ה מ ז ר ח ה ת י כ ו ן

מ צ ר י ם

התכניות, הקימות זה למעלה משנה, על העמקת נמל אלכסנדריה (הוכנו ע"י מי שהיה נשיא מכון המהנדסים האזרחיים בבריטניה, סיר טייריל פֶּטְרִיק) מתחילות להתגשם. היקפה של התכנית בשלמותה יעלה כ-3 מיליונים ליימ. לפי שעה יועמק שטח של 100 דונם, בקירוב, כדי לסלק את ארי-הנוחות שישנה לאניות בגודל בינוני, וכדי לאפשר את כניסתן של הגדולות ביותר. תיקון זה ישנה מאד את ערכו הפוטנציאלי של נמל אלכסנדריה בכל סיטואציה שהיא. יש לציין, כי עוד לפני חדשים-מספר תיארה העתונות הבריטית את העברתה של מספנה שְׂטָה עצומה מנמל פורטסמות האנגלי לאלכסנדריה. המספנה השטה נמשכה ע"י שלוש אניות-גורר הולנדיות. בפורטסמות שירתה המספנה הניל את האדמירליות הבריטית, ועם העברתה לאלכסנדריה תתאפשרנה כאן עבודות תיקון יסודיות בשביל הימיה. עד עכשיו היתה רק מספנה אחת בים התיכון-ה"דזק" הקבש בניברלטר-שהתאימה לכֶּדֶק אניות בנות מירות גדולות.

בקשר עם הידיעות על הארכת צינור הנפט העירקי למצרים, חשוב לציין, כי התכניות לשיפור הנמל באלכסנדריה כוללות גם הקמת איזור נפט מיוחד ומובטח, אשר ימצא מדרום לקו מסילת-הברזל ויחובר עלידי צינור אל צינור הנפט הראשי. כל השיפורים הללו עשויים להפוך את אלכסנדריה לנמל החשוב ביותר בין נמלי הים התיכון המזרחי.

סילת הכביש החדש בין מצרים לארץ-ישראל, דרך מדבר סיני, הסתיימה בימים אלה. רוחב הכביש הוא ששה מטרים, ולפי דברי העתונים תורשה בו הנסיעה במהירות של 100 ק"מ בשעה. אף אם יש מדת-גוומה בהשערה עתונאית זו, תהא, על-כל-פנים, אפשרות להגיע בכביש זה מקהיר לירושלים כשבע-שמונה שעות. עם גמר בנין הכביש בין חיפה לבגדד (לפי התכנית - בסוף 1940), תהא דרך אוטו-מובילים בלתי-פוסקת מבולגה המערבי של מצרים עד למפרץ הפרסי.

העתון המצרי «אל-בלאג» מציע בגליונו

מיום 25 לנובמבר למיניסטרויון ההגנה, לשגר משלחות של קצינים מצרים אל חזית המערב, לשם לימוד דרכי המלחמה החדשה. העתון סבור, שזאת היא הזדמנות בלתי-מצויה לשכלול אימונם של הקצינים המצרים, המחוסרים נסיון מלחמתי למעשה.

תורכיה

העתונות התורכית בדצמבר דנה על כיוון הפלישה הרוסית המשוערת לדרום. בעוד שהעתונות הנאצית («פֶּלְקִישֶׁר בְּאַוּפְּקֶטֶר») מאימת על התורכים, שהרוסים מתכוננים לפלוש ישר מקוקו לאסיה הקטנה ומשם לעירק ולמפרץ-פרס, משערים כתי-העת התורכים («ג'ומחודרת», «איקדם» ועוד), שהפלישה הסובייטית – באם תבוא – תכוון, ביותד בזמן הראשון, לבלקנים.

בשבועות האחרונים, לאחר המפלות הרוסיות בפנינגד, גברה בעתונות התורכית הדעה, שהרוסים לא ינסו כעת לתקוף את תורכיה באופן ישר.

העתונות הצרפתית, ביחוד ה«סאן», מקדישה מקום רב לתכניות הפלישה הגרמניות לתורכיה ולמזרח התיכון.

עירק

ה«אליף בא» הדמשקאי מ-15 לדצמבר מוסר על תעמולה גרמנית ורוסית רחבה בעירק, התעמולה התגברה ביחוד בחודש האחרון. העתון מעיר את תשומת לבו של ממשלת עירק על ההתפשטות הפתאומית של התעמולה הסובייטית, המופנית בעיקר לחלקים הפרימיטיביים שבאוכלוסית עירק.

הרדיו הגרמני עוסק בזמן האחרון ב«שאיפות העצמאות» של הכורדים, השוכנים בצפון עירק ובמזרח תורכיה.

ה«אהרם» המצרי והעתונות העירקית מודיעים על נסיונות מוצלחים להנהיג את חובת האימון הצבאי בכתי-הספר התיכוניים בעירק. ההצלחה הזאת אימצה את הנהלת התרבות הגופנית העירקית להנהיג את חובת

האימון הצבאי בכל בתי הספר העירקיים. העתונות העירקית מציינת שהתלמידים מתאמנים ב ג ש ק, שניתן להם למטרה זו.

ה«פלשתין» היפואי מסוף דצמבר מודיע מפי כתבו בבגדד, כי הגנרל אמין אל-עומרי פחה מהצבא העירקי הצהיר, שמספר החיילים המאומנים בעירק (הצבא והרורבים) עולה למאה אלף איש.

ה«אל-אהרם» המצרי מוסר, שדיר רוויחה, אשר נאסר על ידי שלטונות ארץ-ישראל, לפי בקשתה של ממשלת עירק, נאשם בריגול לטובת גרמניה. הסוכנות הטלגרפית הצרפתית הרשמית «הוואס» מדגישה בדיעתה על מאסרו של דיר רוויחה, כי הוא היה מתומכיו של פאוזי-אל-קאוקבי, שניהל את מהומות אי בשנת 1936.

העתון הערבי «אל-זמן», היוצא לאור בבגדד, מודיע בגליונו מיום 4 לדצמבר, על ביקורו של מיניסטר החוץ העירקי, ג'וודת אל-איובי, בביתו של אמין אל חוסיני, מופתי ירושלים לשעבר. לפי דברי העתון, התנהלה השיחה ביחידות והיתה מוקדשת לבעיית ארץ-ישראל. ה«אל-אסתקאלאל» הבגדדי מ-10 לדצמבר מודיע על סעודה, שנערכה לכבוד אמין אל-חוסיני ע"י מיניסטר המלחמה העירקי טהא אל-השאמי.

סעודיה

העתונות האמריקאית מביאה פרטים על מסירת הקונצסיה לחיפוש נפט בסעודיה (בקרבת המפרץ הפרסי בעירק). לפי דברי עתונות זו ביכר אבן-סעוד את הפירמה של ארצות הברית («סטנדרט אויל קומפני») על פני שאר החברות, מפני שלא רצה בדריסת-רגל של פירמות גרמניות, איטלקיות ויפניות בארצו. המלך הודיע לאנשי העסק האמריקאים, שבוחר הוא בארצות הברית לפי שהאינטרסים שלהן

בסעודיה הם כלכליים בלבד, ואין להן כל שאיפות מדיניות.

קופת-האוצר הסעודי קיבלה מהאמריקאים ביום חתימת הקונצסיה 30.000 לייש. כן תקבל 53.000 לייש בעד כל שנת חיפושים ונסיונות. אם ימצא נפט, תזכה הממשלה הסעודית באחוז מסוים של ההכנסות.

אייבחרין

הולכים ונבנים דרך וגשר בין העיר מנמה, הבירה של בחרין, שבאחד מן האיים, ובין העיר מוהרק הנמצאת באי סמוך, שהוא מרכז התחבורה של אייבחרין ומקום האוירודרום

בקו לונדון-הודו. לשון-המים המסרידה בין שני האיים ארכה כשני קילומטר. המים הם שטחיים לרוב. עבודת הגשר במסרה לפירמה אנגלית, ותגמר, לפי המשוער, ביוני 1940.

ההתנדכות לצבא הבריטי בדרום אפריקה

ה«סיימס» מ-30 לנובמבר מודיע, שבדומיניון הדרום-אפריקני התנדבו יותר מאלף איש ל«לגיון זרים» שיצא לעזרתן של מעצמות הברית. המתנדבים הם נתינים גרמנים, אוסטרים, צ'כים, פולנים, רוסים ואונגרים. כפי שמוסרים ממקורות אחרים - רובם יהודים.

א ג ר ו ת ק ו ר א ם

(המכתבים הנתונים במדור זה מתפרסמים על יסוד חופש הויכוח)

יחידה יהודית בחזית המערב

לפי שעה התבררנו בשלום בים התיכון. החששות, שחזית המלחמה תקום מיד גם כאן, בחופי הים הזה, לא נתאמתו עד כה, ולעת עתה נצטמצמה החזית על חופי הרינוס. מצב כזה נושא עמו הקלות לישוב וסוחח לפניו אפשרויות, אבל גם מחייב אותו למעשים, חורבנן של קהלות יהודיות ישנות וגדולות, שנהפכו ל«אומה בדרך» במובן הסרגי ביותר של המלה הזאת, מחייב את הישוב לקבל עליו את החובות והזכויות של כל-ליה-אומה, ליצגה באופן הראוי בכל שטחי החיים, ולהגן על כבודה, שהוא ערך יסודי לכל אומה בריאה, ועל אחת כמה וכמה לאומה שעתידה תלוי בחינוך לאומי של המוניה.

בין העם היהודי לבין ההיטלריוזם קיים מצב מלחמה. אילו היינו מעצמה גדולה, ודאי שזה כבר היינו משיכים להיטלר מלחמה שצרה על פגיעותיו הקשות בכבוד העם ובגופו. והנה הגיעה שעתנו. מעצמות אדירות אסרו מלחמה על היטלר, כדי להגן על עניניהן הן ולעשות את חשבונותיהן עמו. אולם את חשבוננו אנו עם היטלר לא יעשה איש מלבדנו, ואת עלבוננו לא יתבע איש חוץ ממנו. החזית שלנו היא על הרינוס, ולא מקרה הוא שהחזית שלנו היא חזית הכוחות המגינים על קניניה היסודיים של התרבות האנושית, היונקת ממקור התנ"ך. השתתפות האומה בהאבקות הזאת תובעת יצירת כח צבאי יהודי, שילחם בחזית המערבית.

מה הם התנאים המאפשרים את הקמתה של יחידה יהודית כזו?

א. במסגרת הצבא הבריטי תהיינה יחידות אוסטרליות, קנדיות, הודיות ואחרות, וטבעי הדבר שתהיה גם יחידה ארץ-ישראלית באותה המסגרת. הכרזתו של מיניסטר המושבות, שאין אנגליה עומדת ליצור «גדודי זרים» אינה חלה על תושבי ארצות האימפריה. ב. הגדודים העברים שיוצרו בארץ אינם עלולים לפגוע במדיניות «שווי המשקל» של הממשלה הארץ-ישראלית, באשר הם

נועדים ל«אכספורט». ג. המלחמה עודנה בראשיתה, ועד שנארגן ונאָמָן את הצבא שלנו יהיה בו צורך. אף בית הקיבול האנושי העצום שמהוות האימפריות הקולוניאליות של אנגליה וצרפת לא יוכל לספק חומר אנושי רב למדי שישוב לחומר האנושי שלנו, הן מבחינת הכושר לתפקיד המלחמה המודרנית בכלל, והן בהכשרתו הרוחנית למלחמה זו בפרט. ד. מסגרת הצבא הצרפתי הולמת את עניינינו לא פחות מזו של הצבא הבריטי.

אשר לאפשרויות המעשיות, יכולה ארץ-ישראל לספק חומר אנושי ליצירת יחידה צבאית רצינית, בלי לגרום נזק רב למשקנו. אם תקום היחידה הזאת, אפשר יהיה ליצור עוד יחידה יהודית מבין המתנדבים מתוך הדומיניונים הבריטיים. הדומיניונים הבריטיים הלא הודיעו, שמותר לתושביהם להתגייס לצבא הבריטי מחוץ לגבולותיהם. ארץ ישראל תצטרך לספק מנגנון של קצינים נמוכים לשתי היחידות, ויתכן שיהיה צורך לשם זה לשלוח כמה מאות אנשים לחזית, כדי שיוכלו לשמש בעוד חרשים מספר קצינים בעלי נסיון ממשי בקרב, בגדודים שיוקמו בינתיים. יש ענין גם בהצעה להקים גדוד של מהנדסים (פִּיִּירִים), המורכב מבעלי מקצוע שונים – חשמלאים, מכונאים וכו'. בערכה הצבאי של יחידה כזאת לא תזלזלנה גם המעצמות האדירות, ויש באפשרותנו לספק חומר אנושי מעולה ליצירת יחידה עברית כזאת.

הקמת היחידה הארץ-ישראלית תביא עמה התלהבות טבעית, הנובעת מהתעוררות הכבוד העצמי באומה המיואשת, המושפלת והמאוכזבת. תהא בכך גם שליחות היסטורית סמלית, באשר זו תהא הפעם הראשונה מימי בריכוכבא, שישראל ילחם את מלחמתו הוא, ובאשר בדברי ימי עמים נמדדת הכשרתה של אומה לחי עצמאות לפי נכונותה להקריב את הקרבנות הקשים ביותר למען עתידה ההיסטורי. על הישוב למלא את תפקידו הטבעי הזה – תפקיד חלוץ האומה.

נקוה, שעם מיגור שלטונו של היסלר יעלו שוב על במת חיי אירופה אותם הערכים של צדק ותרבות, שבהם תלויים עצמאותם וכבודם של עמים חלשים. טבעי הרבה, שנצחון מעצמות הדמוקרטיה יפזר את המתחות בים התיכון, ויתכן שהספר הלבן, שהגו אחד מטכסיסה של אנגליה במנגנון המלחמתי שלה במזרח הקרוב, יאבד את ערכו; אולם יתכן גם, שהתמורות הללו לא יביאו בעקבותיהם את השינוי הטובה במדיניות הממשלה כלפי הבית הלאומי, ונצטרך לעמוד על הבטחת עתידנו הלאומי כאן, דוקא כתום המלחמה. עלינו לראות גם אפשרות כזו, ולהתכונן לקראתה. אבל זו היא פרשה בפני עצמה, שתתנהל בתנאים אוביקטיביים נוחים יותר בעולם שלאחר-המלחמה, ותקבל את פתרונה בחזית לונדון וגינבה, שתצטרכנה סוף סוף להתחשב עם העובדות שקמו בארץ ומחוצה לה. אולם מלחמתנו בחזית המערב אינה צריכה להיות מכוונת דוקא להשגת אפשרויות פיתוח נוחות יותר בארץ, וגם לא רק לשם מתן עזרה לבני בריתנו הטבעיים, אלא זו היא מלחמתנו הלאומית-הכללית. כי לנו, לעם היהודי, יש חשבונות משלנו עם היסלר ועם כל מה שהוא מסמל. על כן נלחמו יהודי פולין בגבורה נואשת גם לאחר שפולין, כמדינה, כבר לא היתה קימת. לא על פולין, האם החורגת, נלחמו היהודים האלה; הם הגנו קודם כל על כבודם. והגבורה הזאת, הדם של אלפים מצעירינו, שנפלו בערבות פולניה כחילים פולניים אלמונים, עידוד הם לנו ואות. אות להקים צבא יהודי, שיגן על כבוד האומה. זאת היא חובתנו, ואנו גמלא אותה בהתלהבות עצורה ובתוקף נמרץ. דרושים לנו ציוד וחזית. ואת אלה נתבע מאת המעצמות.

אינני י. שימקין

חיפה, 8/XI/39

ב.

הננו מביאים כאן קטע ממאמרו של ג. קרויאנקר ב"הארץ"
29, X139, המטפל באוחו ענין.

... לפי הטענה המתעוררת לראשונה אסור לנו להוציא מן הארץ אנשים המוכשרים לשירות צבאי. על טענה זו, הרצינית כשהיא לעצמה, נשיב תחילה בהערה כללית. באופן עיוני אפשר להעלות על הדעת, שהישוב יצא ממלחמה זו רווי אנשים וכוח כלכלי, ולמרות זאת יביא סופה של המלחמה כליה על הציונות האמיתית, ולהיטך אפשר להעלות על הדעת, שהישוב יוקטן ויתודלדל, ואף-על-פי-כן יביא סופה של המלחמה אפשרות של ציונות חדשה וגדולה יותר. לא פה בארץ יוכרע עתידנו, אלא בשדות הקטל, או על ידי דרכי השתלשלות, שאין להתנבא עליהן מראש אלא זה – שהן יהיו מחוץ לגדר השפעתנו. הערה כללית זו, הבאה רק כדי לציין את המידה הנכונה של כוחנו בארץ, טעונה סייג משתי נקודות-מבט מעשיות. חסץ הקיום וההגנה של ישובנו הוא טבעי ובריאי, וצריך כמובן להביאו בחשבון. הסייג השני הוא – בעיקרון הישן שלנו, שעצם קיומנו בארץ מהווה גורם פוליטי, ועם רבות הכוח תרבה גם ההשפעה. גם עיקרון זה יש להביא בחשבון, על אף הספק, אם כוחו יפה עוד גם בשעה זו.

אבל שתי טענות אלה הובאו בחשבון. אם אין אנו דורשים אלא גרעין ארצישראלי לגדוד הלוחם של עמנו, ז. א. מספר אנשים, שאפשר להוציאם בלי להתיש את כוחנו במידה מרובה. ונוסף לזה יש לשאול, אם בגדוד יהודי באחת החזיתות העיקריות של המלחמה אין הגנה יותר חזקה וחשיבות יותר גדולה מאשר בכמה אלפים שיעמדו, פחות או יותר, לרשותנו בארץ.

... והטענה האחרונה היא זו, – שאין זקוקים לנו ואין רוצים בנו. אך קודם שנדבר על אחרים נדבר על עצמנו. הנחה ראשונה היא, שאנו יודעים בעצמנו מה רצוננו, ושרצון זה יסודו בעוז רוחנו... כל הצעה (של יחידה צבאית) בלי גרעין ארצישראלי מציעה אנשים העומדים לרשותן של המעצמות המערביות גם בלאו הכי (במסגרת של גדודים אחרים). ולדבר כזה אין צורך בנו. קודם שנביא איפוא בחשבון קשיי-חוק, עלינו לברר את הענין מבטנים. אשר לקשיי-חוק הרי אנו בראשית מלחמה, שלא תבוא כל כך מהר לידי סיומה. יתכן מאד, שיגיע הזמן (אם יקדים או יאחר), שאנשים, הנמצאים עכשיו בשפע לכאורה, יהיו דרושים כמו במלחמה הקודמת, ביחוד אנשים נכונים ונלהבים, כפי שבכוחנו להעמיד אותם לרשות האומות. ועלינו להתכונן לשעה זו.

אבל אם אף גניח, שהאמצעים התכניים יהיו חשובים יותר מן החומר האנושי גם להבא – מדוע יבצר מכל העם היהודי (אם נשתדל להלהיבו) לעשות מעשה דוגמת מעשהו של שר אחד בין ההודים, שנתן לאנגלים סכום הגון לשם הקמת יחידה אוירית? ואם הישוב הארצישראלי ידגול בסיסמה הגדולה של השתתפות היהודים במלחמה בצורה זו, ויכריז עליה באמריקה, ואם נקשור את תמיכתנו בתנאי שאנשינו ישמשו כטייסים – קרוב לוודאי שאפשר יהיה להשיג את הכסף הדרוש, וקרוב לוודאי שתהיה גם הנכונות למלא את התנאי שלנו. ואין לשער שעליידי כך יקופח זרם הכספים לארץ ישראל. אדרבה, במפעל כזה אפשר להסוך את ארץ ישראל השרויה במצוקה לנושא של גבורה. ולגבורים בותנים יותר וביתר קלות מאשר לגזקקים.

ועוד דבר: אין דחיה, שיהא בכוחה להרתיע אותנו מלהחזר ולהשמיע על נכונותנו בכל שעה. כי אין אנו מוסיעים כמקדשים, ולפיכך אין סכנה שנחשב לטרחנים. אנו מופיעים כמייצגי עם, שאינו יכול ואינו רוצה לוותר על זכותו להלחם בשונאו בנפש.

אבל בעמדו על זכות זו אסור לו להיות בררן בנוגע למקום פגישתו עם האויב.

מילון המונחים המקצועיים.

Embargo	איסור הוצאת סחורה מסוימת מגבולות המדינה. מבחינים בין אמברגו כללי (לגבי כל הארצות), וחלקי (לגבי ארץ מסוימת, למשל, «ארץ מתקיפה»).	אֶמְבָּרְגוֹ
Army	כינוי לקבוצת מבניצבא גדולים, דיבזיות או קורפוסים, הנתונים לפיקוד אחיד.	אָרְמִיָה
	אש קונצנטרית אש הבאה מכל הצדדים אל מטרה מסוימת אחת.	
Lance	מכשיר לדקירה, הנתון על מוט עץ ארוך.	חֲנִית
Effective Range	תחום הפגיעה המדויקת של כלי-ידיה.	קֶנֶח אֶפֶקְטִיבִי
Topography	תורת פני השטח.	טוֹפּוֹגְרַפִּיָה
Protective Troop	יחידה (קטנה על-הרוב), הנשלחת ע"י גיס במרחק מסוים לפניו או לאגפיו, בזמן התקדמותו או חניתו, לשם מניעת אפתעה מצד האויב.	יְחִידַת הַבְּטָחָה
Floating Dock	רפסודה המשמשת בים בית-מלאכה לבדק אניות שנפגעות מצוידת במקלה, המאפשר לה להעלות את האניה אל פני המים.	מַסְפַּנ־שֶׁטָה
Redit	ביצור מרכזי חוק השולט על סביבותיו; מוקף, על הרוב, ביצורי-שדה.	מַעוֹז
	יחידת-תותחנים שהרכבה הוא מ-2 עד 4 סוללות; הסוללה (בטריה) היא היחידה הארטילרית הקטנה ביותר.	מַפְלָג
Outpost	יחידה הנמצאת במרחק מסוים לפני הקו הראשון של הביצורים, או של העמדות.	מִשְׁמַר חוֹץ
Redoubt	עמדות או חפירות הגנה סגורות (ראה מפת «כיבוש רסה»). שטח קרקע, שעוברים בו נחלים, ערוצים, תעלות וכד.	קְדוּט שֶׁטַח מְבוֹתָר

תיקון טעויות במילון

במקום

Protective Troop

הבטריה היא היחידה הקטנה ביותר

Division

צריך להיות

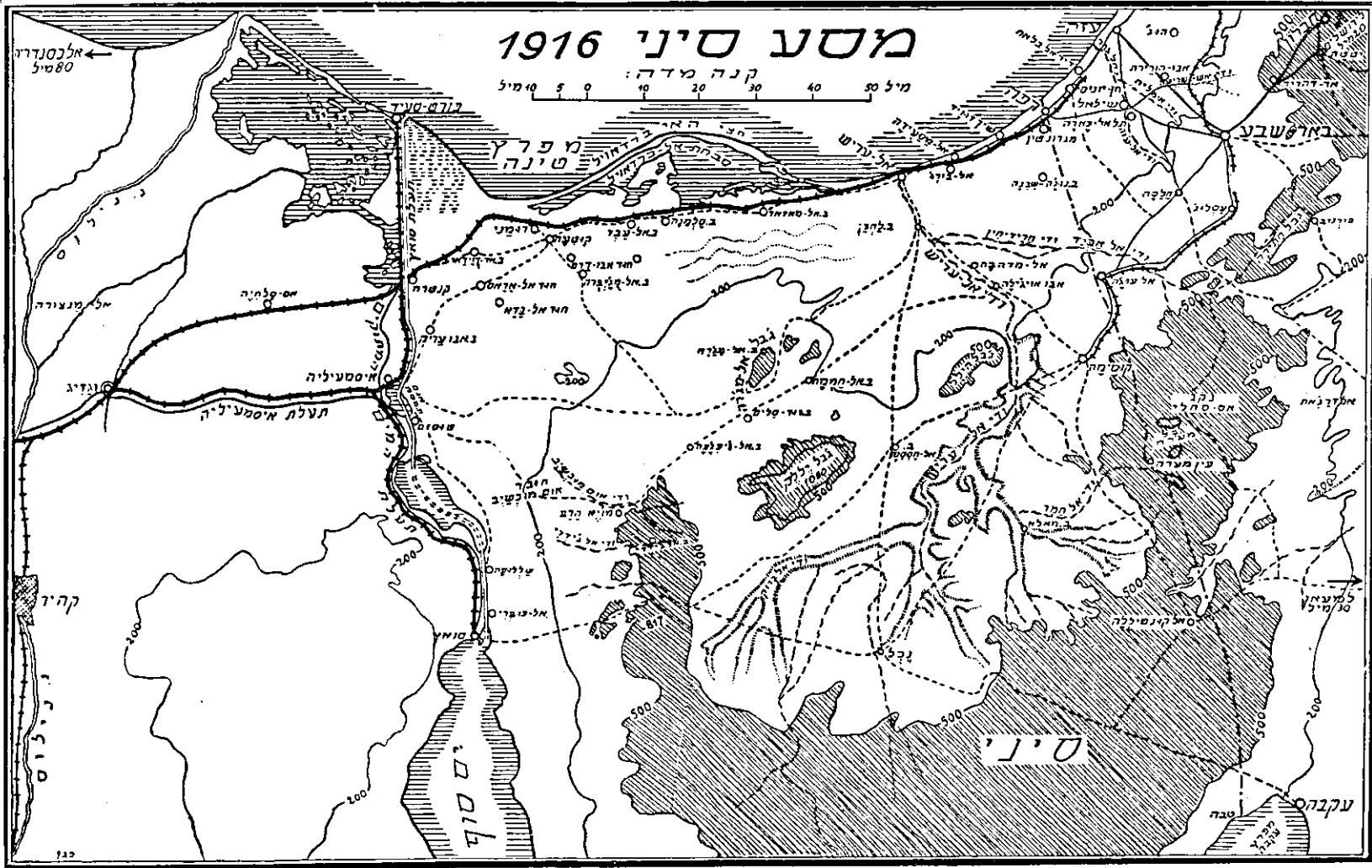
Protecting Troops

הבטריה היא היחידה הטקטית האדמיניס-
טראטיבית היסודית של חיל התותחים.

המלה Division מיותרת.

מטע סיני 1916

קנה מידה: 0 10 20 30 40 50 מייל



אלכסנדריה
80 מייל ←

באר שבע

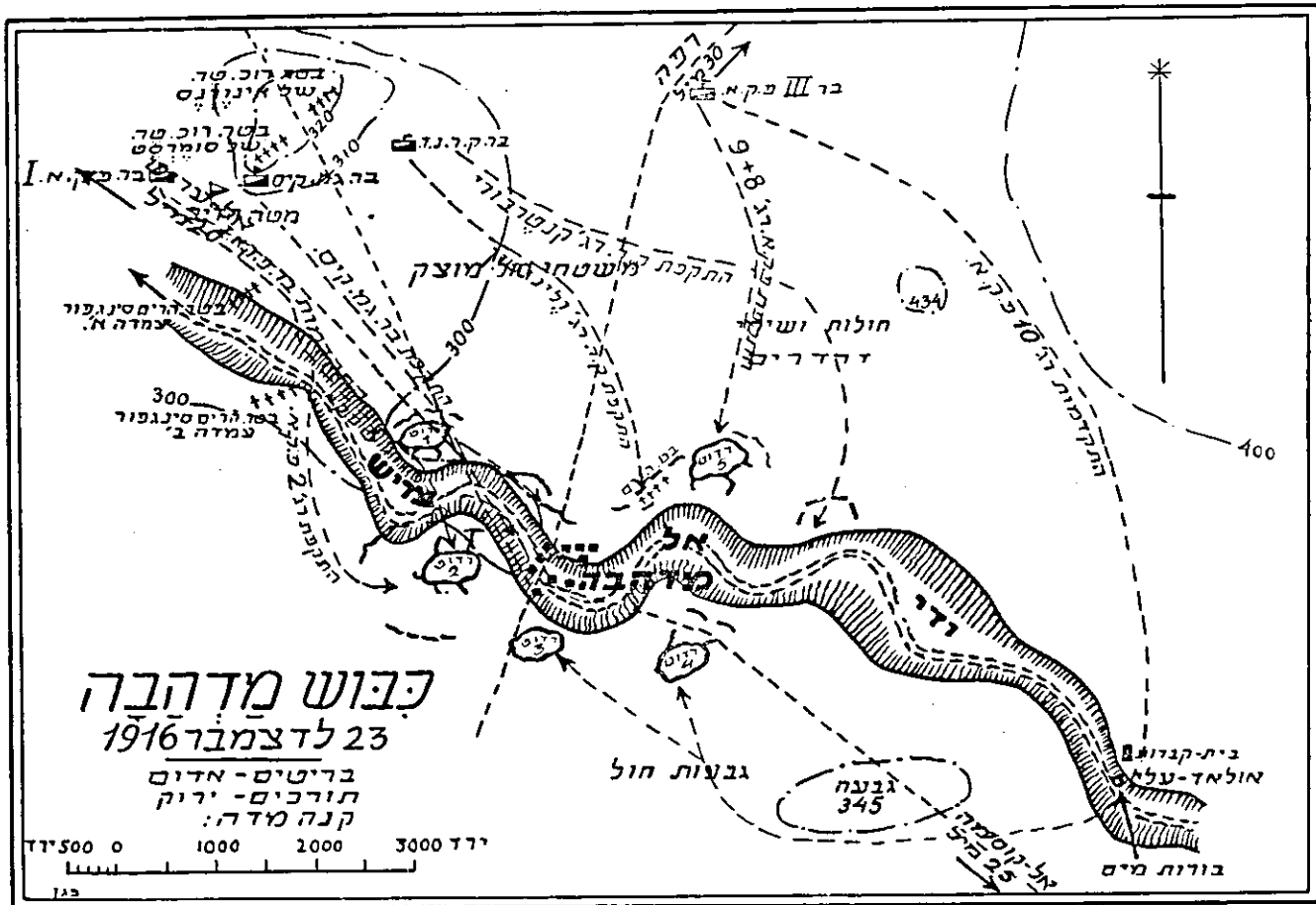
מפרץ
טינה

א-סטעליה

תעלת איסטמא

י.י.י.

עקבה



כבוש מדהבה
23 לדצמבר 1916

בריטים - אדום
 תורכים - ירוק
 קנה מדה:

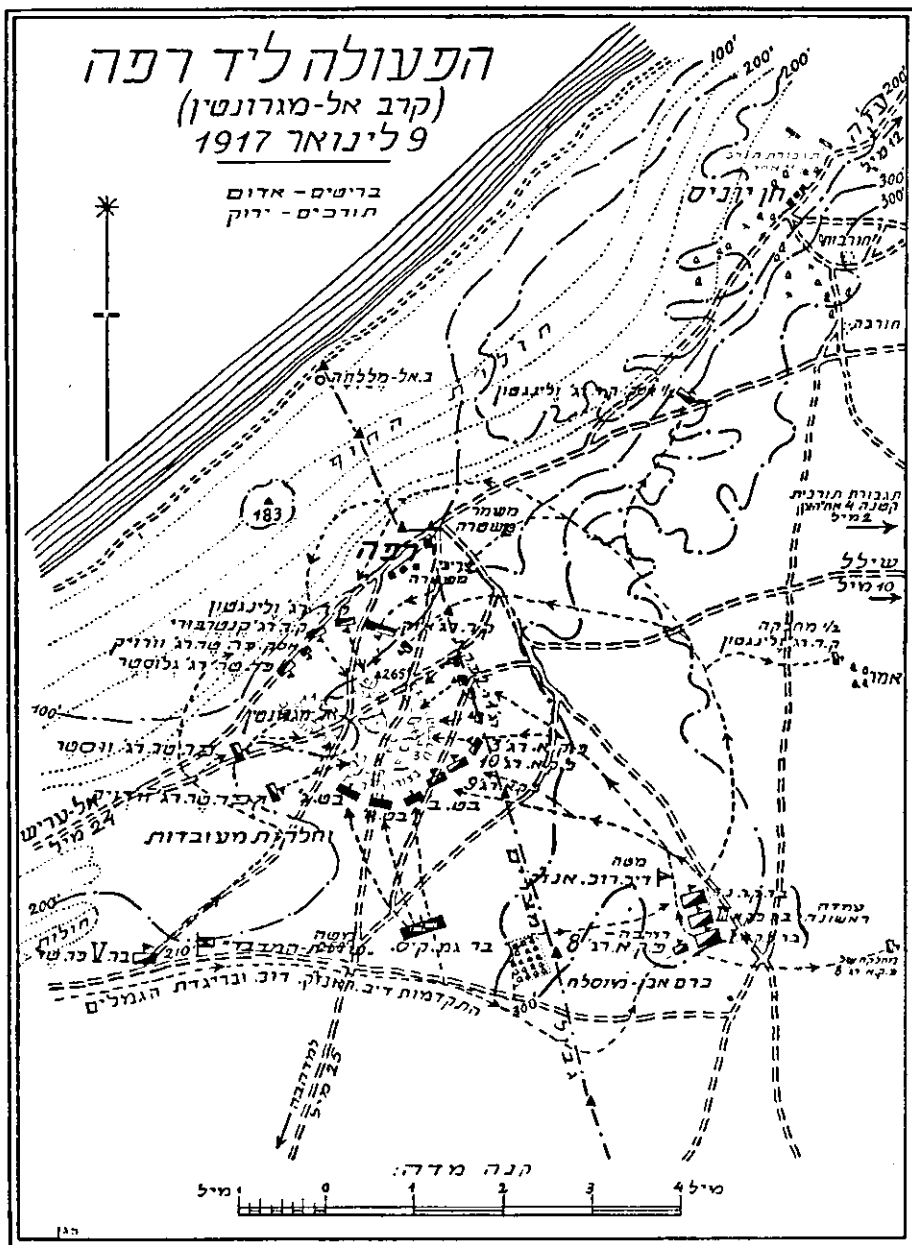
0 1000 2000 3000 י"ד

פ.ק.א. - פרשים קלים אוסטריים
 ק.ר. - קלעים-רוכבים
 בר. - בריגדה
 בפר. - במריה
 רנ. - רגימנט
 רוכ. - רוכבים

הפעולה ליד רפה

(קרב אל-מגרונטין)
9 לנואר 1917

בריטים - אדום
תורכים - ירוק



אסק. - אסקדרון דיב. - דיביזיה פ.ק.א. - פרשים קלים אוסטרליים
בס. - במליון ניו. - ניוזילנדים ק.ר. - קלעים רוכבים
בר. - בריגדה פר.סר. - פרשים פריסוריאליים (סתובבים) רני. - רגימנט

▲ משמר ובול ■ חיל גמלים ▢ חיל פרשים



מסחרי סמל

ר א ן

בית חרושת לסוללות חשמליות

תל-אביב (גבעת הרצל)

ת.ד. 648 טלפון 5429

סוללות חשמליות

לטלפונים

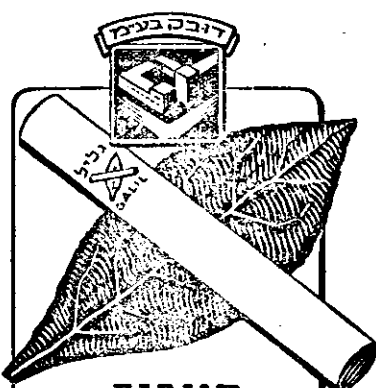
לזרקורים

לראדיו

לפנסים וכד'

2 מדליות זהב

תוצרת הארץ



סיגריה

גלפיל

כתפארת שמה כן איכותה

20-27 סיג. 25 סיל • 10-13 סיג. 13 סיל

צמיגים למכוניות משא

ROYAL FLEETWAY

EXTRA PLIES

מיוחדים לעבודות קשות ואקלים חם. כל הנסיונות הוכיחו שהם נותנים תוצאות העולות ב-30% על כל צמיג אחר.

הסוכנים הכלליים:

משה קרסו, סוכנות כללית לארץ-ישראל ועבר הירדן

למכוניות משא FARGO

ומכוניות נוסעים DE SOTO - CHRYSLER - PLYMOUTH

תוצרת מפעלי קריסלר, ארצות הברית

תל-אביב רח' השרון מס' 3, טלפון 4236/7

חיפה רח' המלכים מס' 45, טלפון 1235

ירושלים רח' וקופ טלפון 2191

דוכבקים

סיגריה
גליל

כחפארת שסה כן איכותה

27-20 סיג. 25 סיל • 10-13 סיג. 13 סיל

האחים ירושלמי

ביח"ר רמת-גן

אריגת בדים וחגורות
תעשית חוטים וחבלים

המרכז:
תל-אביב רחוב אלנבי 127

בית הספר לנהגות בארץ-ישראל

תל-אביב, רחוב בן-יהודה 69

הארגון של ששת בתי-הספר העיקריים במקצוענו בתל-אביב אחראי להתמחות ממדרגה ראשונה במקצוע הנהגות

חברי האחד:

- בית ספר לנהגות קיר שני, רחוב בן-יהודה 69, טל. 4868
- בית ספר לנהגות נאמן, רחוב נחלת בנימין 2, טל. 5322
- בית ספר לנהגות „אור־נטי“, פרידנטל את שטראוס, רח' בן-יהודה 22, טל. 3713
- בית ספר לנהגות סטואל, רחוב אלנבי 50
- בית ספר לנהגות „ספורט“, רחוב השרון 11, טל. 3952
- בית ספר לנהגות שטיין, רחוב דיונגוף 131

SOLEL BONEH Ltd.

Central Contracting Office
Jewish Labour Federation

סולל בונה בע"מ

מרכז קבלני של הסדרות
העובדים העברים הכללית בא"י

Among Contracts carried out
in the past three years:

בנתיה במשך שלש שנות
המאורעות:

160 Km. metalled Roads

160 ק"מ כבישים

■
"Tegart's Wall"
Barbed-wire
Frontier Fence



■
"גדר הצפון"
לאורך הגבול הכורי

■
Tel-Aviv Harbour

■
נמל תל-אביב

■
Government
Hospital, Haifa

■
בית-החולים
הממשלתי בחיפה

■
The University Hospital,
Mount Scopus, Jerusalem

■
בית-החולים האוניברסיטאי
בירושלים

■
Military Camps and Barracks
at Jerusalem, Natania, Sara-
fand and 60 other places in
Palestine.

■
מחנות צבא בירושלים, נתניה,
סרפנד ובעוד 60 מקומות שונים
בארץ.

■
Quarries in all districts of
Palestine.

■
מחצבות בכל חלקי הארץ



רדיו רקא ויקטור
RCA VICTOR RADIO

1940

שיא השכלול של תוצרת הרדיו 1940

מנורות חדישות בנכוכית ובמתכת. רמקולים חדישים בעלי טון צלול וטבעי.
תיבות מהודרות בסגנון אירופי. מחירים ותנאי תשלום נוחים.

המפיצים לארץ-ישראל ועבה"י:

חברת רדיו ארץ-ישראלית

המרכז: תל-אביב, נחלת-בנימין 18

סניפים: חיפה — ירושלים



ל. בלומשטיין

רחוב אלנבי 35

תל-אביב

רח' נחלת בנימין 48

בית מסחר ספרים

ספרות וספרים מקצועיים בכל השפות

להספקת כח-זרם-אור!

דיזלים ומוטורים חשמליים
גנרטורים
אגרגטים קטנים מטולטלים עבור זרקורים
משקפות שדה • מצפנים
מנורות חשמל מכל הגדלים עד 500 וט
כל מיני חמרי חשמל

מספק

המשביר המרכזי בע"מ

תל-אביב • חיפה

המחלקה התיכנית

בנק הפועלים בע"מ

תל-אביב

ת.ד. 273 - טלפון 4296/97

ההון הנפרע והרזרבות

190.000 ל"א"י

מנהל עסקי בנק

לכל ענפיהם

הַבָּקָר

עתון יומי מדיני וספרותי

מופיע בבוקר ובצהריים

בסאון הצבור האזרחי בארץ

מדור שבועי מיוחד לעניני ירושלים. שרות
אינפורמציה מיוחד לעניני האכרים והמושבות.

עתון עממי ובלתי תלוי

„הבקר“ הוא הדרך הטובה ביותר לפרסום

המערכת:

ת"א רחוב רענן 23, טלפון 4966 ת. ד. 261
הנהלה:

ת"א רח' אלנבי 132, טלפון 4111 ת. ד. 261
סניפים וסוכנים בכל ערי הארץ ומושבותיה.

הצופה

עתון יומי, נאמן למסורת ישראל ולכל

קדשי האומה

מחיר החתימה: לשנה 1.800 לא"י; לחודש

150 מא"י; גליון בודד 5 מא"י.

כתובת המערכת והנהלה: תל-אביב, רחוב

הרכבת 12, בית הסוכנים, ת. ד. 2045.

דָּבָר

עתון פועלי-ארץ-ישראל

העורך: ב. כצנלסון

„דבר“ הוא עתון מדיני, ספרותי, אינפורמטיבי
וחנוכי ושוקד על מפעלו של צבור הפועלים
בארץ-ישראל.

„דבר“ הוא העתון היומי הנפוץ ביותר בארץ.

מחיר החתימה: בארץ 1.800 מא"י לשנה, לחצי

שנה 900 מא"י, לחודש 150 מא"י.

בחול: לשנה 10 דולרים, לחצי שנה 5 דולרים.

לרבע שנה 3 דולרים.

הכתבת: „דבר“, תל-אביב, ת. ד. 199

הארץ

עתון אינפורמציוני וספרותי: טלגרמות

וידיעות רבות מכל המתרחש בעולם

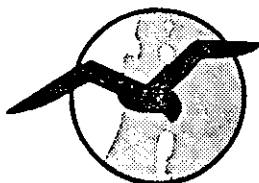
ובארץ. מאמרים פוליטיים ופובליציסטיים

לשאלות הישוב, התנועה והעולם. מכתבים

קבועים מאת סופרים מיוחדים בבירות

העולם ובמרכזי היהדות.

מערכת והנהלה: תל-אביב, רח' מוא"ה 56



«אִוִּירוֹן»

חברה א"י לתעופה בע"מ

“AVIRON”

Palestine Aviation Co. Ltd.

מקימת שני בתי-ספר לתעופה

בשדה התעופה בלוד ובאפיקים.

מחזור א' של טיסי „אִוִּירוֹן“ נבחן

וקיבל את תעודותיו ביולי 1939.

לחברה שדה-תעופה פרטי באפיקים

ואירוני תחבורה ולימוד.

PILOTS TRAINED AND QUALIFIED.

First “AVIRON” trained pilots granted
Certificates in July 1939.

Two Flying-Schools at Afikim and
Lydda Airport.

'Planes for transport and training.

Own aerodrom accomodating 10 'planes.

